АНДРУХОВИЧ ЮРІЙ

Дванадцять обручів

Самотній друже, мов у ночі пояс,

ти в таємниці світу оповитий.

В цей вечір весняний ходи зі мною

в корчмі на місяці горілку пити.

Богдан—Ігор Антонич.

I. Принагідні гості

1

У своїх листах з України Карл Йозеф Цумбруннен писав: "Усе, чого ми собі бажаємо, про що думаємо і чого сподіваємося, обов’язково з нами трапляється. Штука лише в тому, що завжди надто пізно і завжди якось не так. Отже, коли це постає перед нами, навіть не впізнаємо його в обличчя. Тому ми переважно боїмося майбутнього, боїмося подорожей, дітей, боїмося змін. Я не вмію чинити цьому опору, але з усієї сили вдаю, що чиню його. Не так давно тут знову почали надовго вимикати світло".

Ніхто з найближчих приятелів так і не дочекався від нього виразної відповіді на запитання, чого він туди їздить. Дівчина, з якою він прозустрічався вісім років (її ім’я було Ева Марія й невідомо кого саме — Марії чи Еви було в ній більше), одного ранку повідомила, що має досить. Разом з нею він провів до будинкової брами більшу частину своєї молодості — ту, в якій з приголомшливо хвилюючою відкритістю ловиш

усі зустрічні погляди. Але Карл Йозеф Цумбруннен не перестав їздити в Україну навіть після цього розриву. Він усього лише трохи — зауважували тільки найближчі — згорбився, до того ж окуліст вимушений був призначити йому по цілому додатковому діоптрію.

Він так само не перестав їздити й тоді, коли український уряд значно ускладнив візові процедури, а також суттєво підвищив ціни на консульські послуги. Карл Йозеф усе одно переступав поріг їхнього представництва, годинами висиджував по приймальнях разом із хрипкоголосими втікачками з борделів та всілякими іншими нелеґалами, бічним зором фіксував на собі часом цікаві, проте зазвичай зневажливі погляди вкритих щоразу товщим шаром косметики огрядних російськомовних секретарок і, допущений врешті до аудієнції, вкотре нагадував забудькуватому урядникові своє прізвище, ім’я, род занятій та мету відвідин. На певній стадії розмови урядник таки згадував про нього і, водянисто дивлячись кудись униз, обіцяв посприяти.

Першу свою подорож Карл Йозеф здійснив на самому початку дев’яностих. Цілком нове державне утворення у той час приваблювало багатьох мандрівників на Схід. "Якщо вони витримають цю зиму, — писав у листах Цумбруннен, — то їм судилося добре майбутнє. Зараз їм в усьому страшенно важко, в усьому брак найпідставовіших речей включно з горілкою й сірниками, тимчасова квазівалюта щохвилини знецінюється, але не варто забувати, що це Схід, а отже, матеріальне тут ніколи не набуде вирішального значення. Я мав розмови з молодими інтелектуалами та деякими студентами — це надзвичайно цікаві люди і вони готові радикально змінювати свою країну". Адресати його листів тільки знизували плечима: всі ці екстатичні нотатки подорожнього видавалися їм щонайменше банальними і наївними, коли не переписаними з повного зібрання творів якого небудь Ролана чи Рільке. Повернувшись до Відня на початку літа, Карл Йозеф Цумбруннен привіз дерев’яного лакованого орла, пару косівських ліжників (один для своєї дівчини) і пачку сигарет "Ватра". Карл Йозеф не курив, але вряди годи частував "Ватрою" когось із екстремально налаштованих гостей —

таким чином, за декілька років після того першого повернення пачка спорожніла заледве наполовину.

Він опублікував свої фотографії з Карпат і Львова у кількох марґінальних часописах, хоч до окремої виставки під заздалегідь обдуманою назвою "Європа, Зміщений Центр" справа так і не дійшла. Не допомогла і Карлова готовність змінити назву на дещо більш компромісну: "Після Рота, після Шульца". В останню хвилину втрутились якісь вищі сили з музею археології та етнографії — все розлетілося вдрузки. Але Карл Йозеф Цумбруннен продовжував їздити.

У цьому сенсі він був цілком химерний, що не могло не випливати з його покрученої, як і, зрештою, в переважної більшості всіх його австрійських співвітчизників, генеалогії. Упродовж останніх чотирьох п’яти століть його предки стільки всього намішали — станово, етнічно, конфесійно, політично, вибухово несумісно — що Карл Йозеф міг з однаковим успіхом вважати себе нащадком баварських броварів анабаптистів, судетських погоничів мулів, тирольських сироварів, збанкрутілих зальцбурзьких лихварів, сопроньських продавців солі, кількох самовбивць банкірів і також самовбивць, але єпископів, а, крім того, інших яскравих постатей, серед яких були і певний пожирач вогню та ножів з Лайбаху, і привселюдно спалена за відьомство зизоока власниця ляльківого театру з Тарнова неподалік Кракова, і відомий упорядник сільськогосподарських календарів з Маттерсбурґу, і не менш відома феміністична журналістка, так само зизоока. Одним із найвіддаленіших своїх крил родина Цумбрунненів сягала композитора Букстегуде, іншим — художника Альтдорфера. Але цілком не виключено, що свою першу українську подорож Карл Йозеф здійснив під впливом родинного міту про прадіда, фанатично діяльного надлісничого з Ворохти, згодом службово переведеного до Чортополя. Прадід, як не дивно, теж звався Карл Йозеф. Як не дивно, Карлами— Йозефами звалося взагалі дев’ять десятих усіх чоловіків роду Цумбрунненів. Прадід Карл Йозеф Цумбруннен був записаний до історії австрійського (і чи не світового?) лісівництва золотими літерами як такий, що в середині XIX століття засадив шпильковими породами і буком велетенські площі

карпатських лисих узвиш. "Тут ніхто вже не пам’ятає про нього, — писав Карл Йозеф, його правнук, у своїх листах, — і будь які мої намагання більше про нього дізнатися закінчуються невдачами. Складається враження, ніби у двадцятому столітті тут справді відбувся жахливий катаклізм, щось наче тектонічний злам, унаслідок якого все, що сталося й існувало раніше, скажімо, перед тридцять дев’ятим роком, провалилося в небуття. Я розмовляв з деякими молодими істориками і вони запевнили мене, що добиватимуться надання прадідового імені одній із катедр тутешньої лісової академії. Однак хіба мені йдеться про це!".

У дев’яносто другому він їздив двічі, в дев’яносто третьому — тільки раз, але надовго, здається, просидівши у Львові цілих три дозволених візою місяці. У дев’яносто четвертому, дізнавшись про наслідки останніх українських виборів, він вирішив, що йому вже ніколи не вдасться туди поїхати. Його тогочасні листи позначені особливою різкістю й гіркотою: "Ця країна мала чудові шанси змінитися й від стану перманентної потворності та олігофренічної безпорадності майже блискавично перестрибнути до стану принаймні нормальності. Виявилося, проте, що кількість тих, які всередині неї самої не хочуть цього, взагалі не хочуть її існування як такого, суттєво перевищує всі допустимі межі. Два роки тому я, здається, дуже помилявся. За великим рахунком, це не моя справа, а їхня, вони щодня роблять свій власний вибір. Мені шкода лише тієї нікчемно малої жменьки інакших, з якими я тут познайомився і досить незле співпрацював. Нині усі вони завмерли в недобрих передчуттях ліквідацій і чисток, хтось якось навіть вимовив уголос "еміґрація", хтось інший "відокремлення, Збруч". Не думаю, ніби при цьому мала значення доза спожитого алкоголю — це було заявлено цілком тверезо. Звісно, такі утворення як історично культурне товариство "Дунайський клуб" будуть закриті не відразу, не завтра, таким чином, поки є змога, слід устигнути зробити більше". Тому в другій половині липня того ж дев’яносто четвертого року Карл Йозеф Цумбруннен надовго зникає в Карпатах, фотографуючи переважно старі цвинтарі для майбутньої виставки "Memento". Майже цілий місяць він провів поміж небом і землею, орієнтуючись на старі військові,

передбачливо привезені з Відня мапи, просуваючись трохи долинами річок, трохи ґрунтовими дорогами, а часом і гірськими хребтами, раз у раз вимовляючи дивне, як заклинання, слово Ґорґани. Він заходив у села тільки для того, щоб докупити трохи їдла — десятка українських слів і жестикуляції загалом вистачало для порозуміння; хтось інший запевняв, ніби він уже тоді мав коло себе перекладачку, але це не надто в’яжеться зі змістом і настроєм його тогочасних листів про самотність під зоряним небом. Того літа стояла дивовижна спека, трава вижовкла вже перед серпнем, і Карл Йозеф Цумбруннен дуже засмаг. Він над усе полюбив час від часу занурюватися в незліченні гірські потоки і зосереджено лежати в них, дивлячись у насичено синю, без жодної хмарини, безодню вгорі. Дощів не було вже віддавна, отже, води в потоках відчутно поменшало, але при цьому вона очистилася до зеленавої прозорості і була тепліша, ніж звичайно. А Карл Йозеф Цумбруннен, як і всі мої герої, дуже любив воду.

Він походив з містечка Зітцґрас десь чи то на сході, чи на півдні Австрії (ось воно, доводиться описувати вже вдруге, але що поробиш: ґотика церкви, годинник на дзвіниці, вуличка з поштою та винарнею, вранішнє туркотання голубів, хідники, майже всюди поділені порівну між пішоходами та велосипедистами, старе баронське помістя на пагорбі — такий собі Schlo chen, нині музей гравюр і озерного рибальства, каштанова алея, Східні Альпи на горизонті, водяний млин і купання в зеленуватій воді). Так, саме ця вода, це купання до пізнього вечора в околицях старого і чомусь не розбомбленого в останній війні млина, це пірнання в найзеленіші теплі водяні нетрі з потаємною веселою ідеєю більше не повертатися, назавжди пропасти у глибинах, саме воно і саме в такий навальний спосіб часом навідувало Карла Йозефа Цумбруннена в його щасливих сновидіннях, тоді як у своїх нещасливих сновидіннях він лише чув якусь крикливу музику і не міг зрозуміти ані слова з усього, що йому говорилося.

Повернувшись того літа з Карпат, він здивовано зауважив, що нічого лихого на разі не сталося. Усі його львівські знайомі залишалися неторкнуті, передбачувана хвиля арештів і згортання патріотичних

структур непередбачувано відкладалася. Дехто з приятелів навіть стверджував, що вийшло на краще і з новою владою можна і слід так само успішно порозумітися, вони принаймні прагматики, що не так уже й погано, до того ж виразне омолодження керівних лав — саме те, чого це суспільство давно потребувало. "Зараз до влади приходять наші з тобою ровесники, — казав один ґерманіст, його тимчасовий перекладач, хоч за великим рахунком перекладач Гайдеґґера. — Кількох із них я знаю, тобто знав, особисто. Життя робиться цікавим". Карл Йозеф Цумбруннен не квапився і мовчки пив перецукроване молдавське вино, хоч йому й не відлягало від серця. Його виставка "Memento" відбулася в кількох містах Галичини, супроводжувана юрмами відвідувачів і несамовито щедрими фуршетами. Якісь офіційні пані й панове щоразу відкривали ці дійства спічами про нову велику європейську країну Україну, якісь у міру сексапільні дівчатка ніби за чиїмось режисерським помахом одаліскова закрутилися навколо популярного віденського фотографа, принагідно випадково отираючись об нього напруженими сідницями. Карлові Йозефу знову почало подобатися в цій теплій країні.

Восени того ж року його, як уже згадувалося, покинула довголітня віденська приятелька, дізнавшися, що на Різдво він знову їде до Львова. Кажуть, ніби о п’ятій тридцять чотири ранку Ева Марія ледь торкнула губами його все ще не відбілений від карпатської засмаги виямок під "адамовим яблуком", і це було востаннє. Тоді він ще не носив срібної пластини на ланцюжку зі своїм вигравіруваним іменем та адресою. Тож це було останнє літо, упродовж якого її улюблений виямок міг засмагнути. Останнє літо, остання осінь.

Натомість уже наступного літа він писав зі Львова, аж ніяк не приховуючи штучно роздмухуваної в самому собі ейфорії: "З’явилося добре пиво! З’явилися нові кав’ярні і навіть пристойні ресторани! Щось таки змінюється — якісь фасади й так далі. Я навіть починаю думати про тимчасовий перехід з чорно білого в кольорове — не заради краси, звичайно, а заради історії. З цього міг би вийти цілком веселий альбом — "Львів, нові шкіри". Ці спроби перемалювати тутешню поверхню привезеними з сусідніх польських базарів сумнівними фарбами

виглядали б і справді комічно, якби не гідний всілякої пошани ідеалістичний порив місцевих нових підприємців. Це справді молоді люди, які понад усе хочуть змінити свою країну і їм це — стукаю по дерев’яному — вдається!". І трохи нижче: "Я справді серйозно помилявся, коли на початку дев’яностих писав, що вони надзвичайно швидко оволодіють сприятливими для їхнього розвитку тенденціями і блискавично виправлять на краще становище у країні. Дальші роки показали, що вона усе ж занадто велика, неповоротка і тим заскладна для блискавичних змін. Але я, на щастя, помилявся й тоді, коли рік тому вирішив, що на всьому цьому варто поставити великий і остаточний хрест. Бо дійсність подарувала нам нові несподіванки. Прощання з молодістю не таке вже й трагічне, якщо слідом за нею починається зрілість".

Остання фраза не цілком вписувалася в попередній аматорсько аналітичний контекст, і приятелям Карла Йозефа залишалося вкотре знизувати плечима, перечитуючи її. Проте я, здається, розумію, в чому там справа. Але про це пізніше.

Його листи другої половини дев’яностих — це дивна суміш приватної публіцистики, суперечливих щоденникових нотаток і нічим не вмотивованих емоційних проривів у сфери, що межують з метафізичним. "Страшенно прикро спілкуватися з деякими тутешніми авторитетами, — читаємо в одному місці. — Днями один із таких, колишній в’язень сумління і автор самвидавних поезій, іронією вищої влади та локально двірцевих інтриґ закинутий у спокусливе посадове крісло, переконував мене в тому, що його нація нараховує мало не десять тисяч років, що українці мають безпосередній зв’язок з космічними силами добра і за формою черепів та надбрівних дуг є досить близькими до еталонного арійського зразка, унаслідок чого проти них існує певна світова змова, безпосередніми виконавцями якої є найближчі географічні сусіди та деякі внутрішньо розкладові етнічні чинники — "ви розумієте, кого я маю на увазі, пане Цумбруннен". Згодом він витратив ще купу зусиль на те, щоби показати мені цілковиту нікчемність російської культури, каменя на камені, як йому здавалося, не полишаючи від Мусоргського,

Достоєвського, Семирадського і Бродського (а прізвища, самі тільки прізвища чого варті, кричав він, увійшовши в екстаз і заляпуючи всього мене своєю синьо жовтуватою піною — Рубінштейн! Ейзенштейн! Мандельштам! Міндельблат! Ростропович! Рабінович!), найкомічніше, що все це він змушений був формулювати російською мовою, позаяк жодної з європейських цей істинний праєвропеєць так і не завдав собі клопоту вивчити. Я змушений був перервати його хаотичну лекцію кількома незручними запитаннями, на які він лише безглуздо кліпав очима. Я запитав, скажімо, таке: "Добре, якщо у вас і справді настільки давня й потужна культура, то чому так смердять ваші громадські вбиральні? Чому ці міста здебільшого схожі на догниваючі смітники? Чому старі середмістя гинуть цілими кварталами, чому обвалюються балкони, чому немає світла у брамах і стільки битого скла під ногами? Хто в цьому винен — росіяни? Поляки? Інші внутрішньо розкладові чинники? Добре, ви не даєте собі ради з містами, але як бути з природою? Чому ваші селюки — ці, як ви кажете, носії десятитисячолітньої цивілізаційної традиції — так уперто скидають усе своє гівно просто до річок, і чому коли мандруєш вашими горами, то покинутого заліза знаходиш уп’ятеро більше, ніж лікарських рослин?". Я ледве втримався від спокуси запитати про дещо особистіше — чому в нього, віднедавна кавалера ордена Князя Володимира, стільки лупи на плечах. Але й того, що я вже запитав уголос, виявилося цілком достатньо, аби він виразно охолов і, підозріливо приглядаючись до моєї форми черепа, плутано й багатослівно дав зрозуміти, що не бачить фінансових можливостей підтримати нашу цьогорічну експедицію. Усе це наводить на особливо невтішні висновки, коли подібного кшталту державницьку постать, ніби на глум вирвану живцем із архівних надр якогось дуже звульґаризованого XIX століття, зіставляєш із тутешньою навколишньою реальністю. Я пишу цього листа в самому середохресті загубленої Європи, з пропахлих запустінням, холодом, пліснявою і безконечним фіктивним ремонтом леґендарних приміщень готелю "Жорж", де типи з недвозначно напівзігнутою зовнішністю таємних поліційних інформаторів подають мені записки від знайомих, а розповзлі тілом заспані й немиті буфетниці — гидку пересолоджену каву, я змушений при цьому чути крикливу й порожню музику, бачити якісь безецні

фізіономії, потилиці й зади (я не дивлюся в їхній бік, але їх не можна не бачити — от у чому біда!), вдихати їхній піт, парфуми, сигаретний дим, я змушений провалюватися все глибше в цей трагікомічний антураж, у цю цинічну безвихідь — і вірити, що насправді вони є нащадками давніх єгиптян та етрусків, чому доказом їхні національні барви та календарні обряди, в яких відбита вся краса та гармонія стосунків Людини з Природою і Творцем (вшистко очивісьцє з дужих літер, як іронізує певен тутешній автор)".

Проте в іншому з листів, хронологічно не надто віддаленому від щойно цитованого, знаходимо виразно інакші акценти: "Хто дав мені право повчати їх, вказувати їм на всі ці вибоїни та золоті зуби? Вони живуть, як собі хочуть, бо перебувають у себе вдома, а я не маю рації вже хоча б тому, що мандрівник. І головне чого в них аж ніяк не можна відняти — це їхня добра горілчана теплота. За якимось найвищим рахунком вони взагалі незмірно людяніші від нас. Під людяністю я розумію здатність несподівано відкриватися, бачити навіть у незнайомому когось найближчого. Так, відстань у 400 — 500 кілометрів, що її наші інтерсіті експреси долають за неповні чотири години, тутешні потяги вміють розтягнути годин на тринадцять. Зате при цьому у своїх незручних і як навмисне тісних вагонних відділеннях люди розкладають їжу й питво, знайомляться, діляться кожним шматком хліба, розповідають найважливіші, часом цілком інтимні речі. Життя все одно надто коротке — куди квапитися? Моменти найглибинніших емоційних зрушень, коли торкаєшся зненацька відкритої горілчано теплої істини, значно важливіші від офіційно ділового поспіху та замкнутої фальшивої чемності, під якими лише порожнеча і взаємна байдужість. Мені подобається, що всі вони часом здаються однією велетенською й безмежно розгалуженою родиною. Пропонуючи вам свою їжу й горілку, вони будуть навіть нестерпно, нестримно настирливі, якщо ви почнете відмовлятись. І я гадаю, не тому, що їжа й горілка тут значно дешевші, як у нас, а тому, що ці люди дійсно щиріші і щедріші душею. Отже, відмовляючись від їхнього почастунку, ви наче відбираєте в них право на порозуміння. Як це не схоже на добре провітрювану, стерильну й ретельну, бездоганно опалювану, але в той же час позбавлену

справжнього людського тепла атмосферу наших стрімких евросіті з її поверховим ковзанням усмішок і штучною тишею, порушуваною зрідка лише клацанням запальничок чи шелестінням станіолю!".

Так, з другої половини дев’яностих Карл Йозеф Цумбруннен і справді почав зауважувати в собі, що звикає й починає любити. Якось раптово і рішуче — він саме переходив вагонами не в міру розхитаного пасажирського потяга сполученням із Франківська до Києва зі свого вісімнадцятого в буфетний дев’ятий — отже, саме там і саме тоді, раптово й рішуче, він усвідомив, що йому подобається ступати так широко, імітуючи впевненість і знання ситуації, подобається розминатися із зустрічними в надто тісних вагонних коридорах і тамбурах, подобаються хмільні погляди й золоті зуби провідниць, подобається пам’ятати назву наступної станції — Здолбунів, подобається, що на ній до потяга занесуть дешевше пиво, подобається, що він з усім так добре дає собі раду, що двері купе переважно відчинені на всю ширину і що коли він урешті прийде до дев’ятого вагону, то йому сподобається і відверто нездорова залізнична їжа, і глевкуватий хліб, і півсклянки горілки, вміло поділеної на два рази, і вже добряче перекошені обличчя та різкуваті рухи буфетних відвідувачів, і обтягнуті лосинами стегна крикливих відвідувачок, і такі ж крикливі жарти, з яких він не розумітиме ані слова, але вибухатиме найщирішим реготом разом з усіма принагідними співрозмовниками, і — хто знає? — може, навіть їхня криклива музика, з якої він розрізнятиме лиш окремі російські словосполучення на кшталт "подруга моя", "ведь нет у меня", "ты обнимал ее"…

Напевно, саме тому в одному з наступних листів він писав: "Шлях чужинця сповнений небезпек і випробувань, але немає нічого солодшого понад відчуття вживання в Чуже. Одного разу до тебе доходить, що ти без перебільшення міг би тут жити. І немає нічого неможливого, якщо завтра ти вже захочеш бути і жити тільки тут".

Адресатам його листів робилося дедалі ясніше, що тут не обійшлося без вічної жіночості. Українки тієї пори і справді вже здобули собі деякий

розголос на Заході — використовувані не тільки для сексуального рабства, але й для традиційних подружніх зв’язків відразу в кількох південних і північних країнах. "Це дуже класні кобіти, — жартував один із кав’ярняних знайомих Карла Йозефа, зубний лікар, ім’я котрого тут не має значення. — Вони сексапільні, як повії, й нітрохи не зіпсовані фемінізмом". Варто зауважити, що з деякого часу Карл Йозеф не завжди адекватно реаґував на подібного кшталту дотепність, чим до певної міри веселив та інтриґував своє постійне щотижневе товариство, яке за давнім буржуазним звичаєм щоп’ятниці збиралося на вино в утримуваному хорватами кафе "Альт Він". У такий спосіб він мимоволі переступав заведені в цьому суто чоловічому колі неписані правила, зокрема, обов’язкову вербальну розкутість і легковажно елеґантний показний цинізм. Старий Чарлі Джо перестає розуміти гумор, подумки фіксували вони, усе ясно й без кушетки: до побачення, Чарлі, ти влип як муха, тебе з головою затягнуло в чиюсь пизду, як тобі в ній, Чарлі?

Насправді було так, як було: погіршення зору, незвична осіння самотність, омертвіння, мляве очікування поїздки на старокалендарне Різдво до Львова, чотиригодинний обшук на прикордонному переїзді в Чопі — цель прієзда, допитувався один із них, у зимовій шапці з опущеними вухами (хоч дещо загальмований громадянин Республіки Австрія і відповів завчене "шугналіст, фото", проте в ту хвилину він і сам ще не здогадувався про істинну свою ціль), потім відлига, теплі дощі, карколомне ковзання львівськими пагорбами, заляпані вуличною грязюкою черевики й холошні, часті падіння, різдвяна вечірка в якомусь особняку на Лисенка, старі знайомі, нові знайомі, нова тимчасова перекладачка, викладачка ("ні, пане Карле, не розкладачка!"), пиятика, обжирання, пастушки з ягнятком, Пані Незґраба (по перше, вона з самого початку вилила на себе келих червоного вина, зачепивши його рукавом своєї фольклорної сукні; по друге, боляче вдарила Цумбруннена ліктем, сідаючи до столу після чергового повернення з перукарні ("з перекурні, пане Карле!"); по третє — адже відомо, що до трьох разів штука! — підвернула ногу замалим не впавши на звивистих сходах до пивниці, куди всіх було запрошено оглядати сіро чорне малярство господаря дому; Карл Йозеф устиг підхопити її — і мабуть, не тільки

тому, що тимчасово знаходився однією сходинкою вище; таким чином, він п’ять хвилин побув героєм старомодного фільму — тим, Який Рятує Даму Від Смертельної Небезпеки; "дуже пгошу, дуже пгошу" — відповідав їй на вияви вдячності замість того, щоб хвацько махнути рукою і закрутити що небудь пародійне та куртуазне, для чого бракло знання українських слів; отож, він усе повторював "дуже пгошу", а всі навколо безглуздо крутилися і штовхалися в пошуках першої медичної допомоги на підвернуту ступню; якийсь порядно підпилий вусань архітектор (проректор — директор — еректор?) таки здолав з третьої спроби зафіксувати її еластичним бинтом ("бо ми старі карпатські пластуни!"), і до чого тут рептилії, не розумів Карл Йозеф; потім викликали таксівку і Пані Незґраба — а насправді пані Рома Воронич — накульгуючи, пропала у слизьку вологу ніч, супроводжувана власним, п’янішим від усіх пересічно присутніх, чоловіком, який у неї, виявляється, був.

Потім минуло ще декілька святкових, настільки ж заляпаних дощами і рештками снігу днів та ночей: якісь пошарпані вертепи, що більше нагадували розпорошені по програній битві уламки колишнього війська, нав’язливі британоголові діти, що наспіх колядували фальшивими мутованими голосами — в їхніх кишенях угадувалися ножі й петарди; потім у готелі перестало діяти опалення; потім його знову налагодили і дуже вчасно — з Арктики повернулися щільні масиви крижаного повітря, на старий новий рік урешті випав сніг, і Карл Йозеф набрав її телефонний номер, раптово згадавши, що вона володіє його мовою, а це значить, він зможе почуватись куди вільніше і навіть поцікавитись, як справи зі ступнею.

Їм відразу сподобалося бути разом, вона чудово асистувала йому у виконанні кількох чергових проектів, не тільки як перекладачка, але й як доглибно поінформована в багатьох типово львівських лабіринтах міжлюдських стосунків досвідчена порадниця. Однак з моменту того першого дзвінка у справах підвернутої ноги мусило минути ще майже два роки переважно ділової співпраці, а краще сказати — болісної терпкої невизначеності, мусило відбутися ще два повернення Карла

Йозефа до Відня і два нові його приїзди в Україну, поки одного дня таки не відбулося неминуче (якась непрохана авторка жіночих романів зміїно вигулькнула тут — геть її, геть!), отже, насправді це був номер готелю "Жорж", в якому вони накинулись одне на одного з такою приголомшливою поквапністю, що Пані Незґраба потягнула за собою віконну штору разом із поїдженим шашелем карнизом, Карл Йозеф же вкотре переконався, що не вміє собі порадити з бюстгальтерами; за стіною якісь неоковирні Велетні продовжували ремонтувати сусідній номер, немилосердно вгачуючи в ту ж таки стіну свої Гіпертрофовані Шлямбури й Дюбелі і про щось там пересварюючись брутальною Професійною Мовою; все подальше відбулося більш менш, чи навіть більш, а не менш, тобто цілком незле, але коли вона незабаром загримотіла з ванної, вочевидь, послизнувшись і рукою збиваючи туалетну поличку разом із усіма афтершейвами, шампунями, дезодорантами та іншими такими предметами, Карл Йозеф Цумбруннен, зненацька осамотілий на зібганих їхніми любощами простирадлах у зсунутих докупи ліжках, звернувся до високої готельної стелі з риторичним запитанням, як можна трахати жінку, в котрої майже повнолітня дочка. І замість високої стелі сам собі відповів: "Виходить, що можна".

Вони робили все, що могли, але зовнішні обставини дедалі погіршувалися. Під кінець дев’яностих Україна потрапила відразу до кількох чорних списків, провадженних надміру безсторонніми спостерігачами з усіляких міжнародних структур. "При перетині українського кордону рекомендуємо тримати напоготові десяти— або й двадцятидоларову банкноту, — радили читачам упорядники туристичного путівника "Південні та Східні Карпати" (Лондон — Париж — Берлін, 1998). — Це — звична норма стимулювання українських митників, завдяки якій ви можете уникнути довготривалої і часом принизливої митної процедури. Якщо ж ви все таки потрапите на територію цієї країни, колишньої радянської республіки, то пам’ятайте про надзвичайну обачність: усі види злочинності, в тому числі грабунки, обкрадання автомобілів і навіть викрадення людей, набули в них за останні роки небувалих розмірів. Так само не варто покладатися й на

їхню поліцію з її жахливо низьким професійним і технічним рівнем, представники якої до того ж не говорять жодною європейською мовою, отже, вас просто не розумітимуть, зате неодноразово намагатимуться ошукати". Само по собі все це, як і відмикання світла довгими осінньо зимовими вечорами, ще не було б для Карла Йозефа трагедією — куди гіршими симптомами ставали дедалі очевидніше знахабніння влади, а з ним і розмерзання в людях того внутрішнього пекла, що ім’я йому страх. "Мені здається, — писав він у котромусь із листів, — безповоротно завершується найщасливіше в історії цієї країни десятиліття. Дехто з моїх приятелів має відчуття, що їхні телефони знову прослуховують. Однак абсолютного повторення минулого бути не може: якщо колишня влада розправлялася з інакшими через суди, табори і так звану психіатрію, то нинішній тоталітаризм можна б назвати повзучим: він і справді підкрадається в темряві, користуючись цілком кримінальними методами. Одна справа — бути засудженим, хай і на закритому, неправовому, та все ж, перепрошую, леґітимному процесі, де з високо піднятою дисидентською головою ти красиво кидаєш голосні звинувачення системі, пам’ятаючи, що на Заході все одно про все дізнаються, інша — бути цинічно викраденим якимись невідомими в масках і задушеним під час тортур, а потім викинутим без голови посеред пустиря. Зникають безвісти політики, журналісти, грошові мішки і якщо згодом когось із них навіть знаходять, то вже мертвим. За всіма нез’ясованими обставинами дуже виразно прочитуються хрестоматійні самогубства чи автомобільні катастрофи, ще декого впритул розстрілюють у ліфтах або на сходах їхніх же будинків. До того ж, на такому сприятливому тлі несамовито розперезалася і звичайна, неполітична злочинність — безпеку пересічного громадянина вже не здатен ґарантувати ніхто, і таємний ринок вогнепальної зброї невдовзі переживатиме тут свої золоті часи. Поки що ж — темрява, повсюдна темрява, багатогодинні відмикання світла і розчленовані тіла в переповнених сміттям контейнерах".

І трохи нижче: "Мені мимоволі склалося щось на кшталт афоризму: поліційна держава — це там, де поліція рівною мірою всемогутня щодо чесних громадян і безсила щодо злочинців".

Але й після цих зізнань Карл Йозеф Цумбруннен не перестав їздити в Україну. Не перестав, хоч уряди країн Європейського Союзу вже не рекомендували своїм громадянам відвідувати її. Але що ці уряди могли знати про відкриті вітрам кам’янисті хребти, про колір глини на стоптаних тижневим переходом гірських черевиках, що вони знали про запахи — дерев’яних церков, старих цвинтарів, дощових потоків? І вже тим більше нічого не могли вони знати про пані Рому Воронич, про те, як вона курить у ліжку, або шукає в темряві шлях до лазнички, натикаючись на стільці, або просто дихає поруч, або вимикає всі світла, роздягаючись, бо подібно до всіх жінок у своєму віці, вже починає трохи соромитися власного тіла.

Тому Карл Йозеф Цумбруннен навіть не збирався виконувати рекомендації західних урядів. Винагорода за таку постійність у вподобаннях знайшла його з рішучою недвозначністю будь якого чуда: минулого року його розшукав один із ключових редакторів велетенського престижного видавництва, що однаковою мірою спеціалізувалося на сучасному фотомистецтві, мультимедіях та документальній фотографії, і замовив йому альбом карпатських ландшафтів під умовною назвою "Батьківщина мазохізму". Популярна останніми роками лінія мазохознавчої та мазоходослідницької культурології мала знайти свій розвиток у мертвій, чи радше зґвалтованій натурі знищених пейзажів; редактора передусім цікавило поєднання спотвореної природи з індастріалом, а оскільки там, на Сході, індастріал гинув так само катастрофічно, як і природа, то йшлося вже про руїни у квадраті. "Розумієш, — казав редактор, — нас цікавлять усі ці поросли тернюччям цистерни і труби, береги отруєних річок, мертві терикони і так далі. Польща? Словаччина? Румунія?". "Якщо вам важливий контекст Мазоха, то Україна", — з якомога байдужішими інтонаціями в голосі відповів Карл Йозеф, адже, як усі на світі стріляні горобці, пам’ятав про необхідність продатися незадешево. "О, то Мазох не з Польщі? — скинув проколеною кульчиком бровою редактор. — Перепрошую, ми в Дюсельдорфі часом не надто орієнтуємось у ваших австрійських справах", — додав він, чухаючи вогненно фіолетового ірокеза. Сума авансу дозволяла Карлові Йозефові станцювати

переможний чардаш ведмедя рівно через годину, вже посеред власного, тіснуватого для переможних танців, помешкання на Пратерштерні.

Таким чином, у наступному зі своїх тогорічних листів Карл Йозеф Цумбруннен мав деякі підстави написати: "Уся світова таємничість полягає в нашому небажанні приймати речі такими, які вони є. Проте насправді існує тільки один порядок речей. Тому ми так боїмося майбутнього, боїмося подорожей, дітей, боїмося змін. Я не вмію чинити цьому опору, але з усієї сили вдаю, що чиню його".

2

Тепер настає пора явити їх усіх. В одній з відомих мені книжок подібне місце називається "Прихід героїв". Утім, не знаю, чи таких уже й героїв. І чи такий вже це прихід.

Але для початку слід цілком виразно, з висоти пташиного лету, побачити залізничну станційку в горах — з тих, які своїми неодноразово і безглуздо змінюваними фасадами все ж натякають на часи віденського модерну. Хтось розповідав, начебто Богуміл Грабал свого часу висловився приблизно так, що міг би жити всюди, де є залізничні станції габсбурзького дизайну. Отже, Богуміл Грабал міг би жити й тут.

У зв’язку з чим ідемо на різке зниження.

Таким чином, маємо критий старою, місцями поздираною черепицею дах, невисоку вежу з навіки зупиненим годинником, у поржавілих механізмах якого завелася ціла родина зозуль, чи то пак, ворон, з якими, власне, й римується перон, вузька, вимощена пощербленою жовтавою плиткою смуга з кількома нефункціональними ліхтарями, колись газовими. Також мусить бути тріснутий вітраж із насичено синіми декадентськими ірисами й першими весняними мухами на ірисових довгастих листках, почекальня з двома трьома розписаними ножем і

битим склом дерев’яними лавками (ДМБ 84, ПТУ 18, Алёна Пізда, Мурманск 95, САЇД КАЗЁЛ І ПОЦ, Анжела + Помідор = LOVE), чорна чавунна піч на випадок зимової облоги снігами, лаконічний розклад руху потягів, точніше, потяга, бо він один, над переважно зачиненим віконцем каси. Віконце відчиняється двічі на добу — о сьомій п’ятнадцять вечора та четвертій нуль три ранку, коли, побрязкуючи либонь так само ще габсбурзько грабалівськими ключами, з хати на сусідній горі спускається мала сухорлява жіночка в хустині і — на цю пору року — гумаках. Вона приходить, аби продавати свої старовинні квитки, ці коричневі твердо картонні малі прямокутники, перепустки в якесь навколовокзальне дитинство. Хоча квитків у неї майже ніхто не купує.

Щось іще? Так, звичайно: рельєфні серп і молот над дверима з перону до почекальні і напівзірвана реклама "Слухайся своєї спраги" де небудь.

Потяг є тільки один і ввечері, десь о сьомій тридцять три, він повинен прибувати, як тут кажуть, знизу — тобто з рівнин. Його зупинка згідно з розкладом повинна тривати дві хвилини, але переважно триває довше у зв’язку з тим, що за цей час із нього мусять вивантажити від п’яти до семи лотків хліба. Наприкінці квітня — а ми потрапили саме на цю пору — о пів на восьму вечора ще ясно, але потяг прибуде лиш коли добряче стемніє. Справа в тому, що до жіночки у віконечку не так давно потелефонували про його майже двогодинне спізнення, оскільки на перегоні між станціями Дупа Середня і Дупа Верхня на путях лежала корова (чорний ніби смола смольний ебонітовий апарат, а також далека від досконалості диспетчерова дикція все ж залишають сумніви, чи справді корова (колода? колона? корона?). Це однак не має значення, важливий сам факт двогодинного запізнення потяга. З нього випливає, що жіночка може знову зачинити касу і повернутися до хатніх обов’язків на сусідній, поки що не ягідній горі, а їздовий у кролячій шапці й турецькому светрі — випустити карого Здохляка у свіжу пристанційну траву й собі залягти на розписаній лаві в очікуванні щоденних п’яти лотків хліба (риби не буде).

Минає ще з чверть години майже цілковитої тиші, і з боку шосе виникає рев автомобіля, який, несамовито підстрибуючи на вибоїнах і каменях останнього перед станцією неасфальтованого відтинка, врешті кінематографічно гальмує на малесенькій площі перед головним входом. Це якийсь джипоїд, або щось наче міні вен, щось японське, американське, синґапурське, якесь таке сафарі, вестерн, екшн і фікшн, словом, машина марки іномарка, але при цьому, судячи з реву, не виключено, що з кразівським військовим двигуном. Вибігає водій (великі вуха, міцна потилиця, чорна шкіра — ні, не мурин, а куртка!), стрімко перетинає почекальню, ногою відкриває двері на перон, розглядається на всю навколишню велику порожнечу, копає ногою ліхтарний стовп, ніби насправді він шибеничний, зопалу плює, знімає з пояса мобільняк, але перш ніж набрати номер, зауважує неподалік від перону незапряжену фіру, а тоді й пущеного на вільну пашу Здохляка, отже, доволі слушно вирішує метнутися знову до почекальні. Там, вочевидь, у нього відбуваються перемовини з нецеремонно розштурханим їздовим, після чого він, виразно заспокоєний, зовсім повагом вивалює на перон, де присідає навпочіпки і закурює. Або повертається до джипоїда, все таки набираючи телефонний номер. Або вмикає в кабіні музику (запитання до наших радіослухачів: яку музику він може, курва, слухати?) і відкидає назад спинку сидіння, або заплющує очі.

Так минає ще дві години, упродовж яких ми маємо змогу зайнятися власними справами.

Тепер уже справді він — прихід, чи краще сказати, приїзд героїв. Це стається щойно перед десятою: розрізувана прожектором локомотива станційна пітьма, дедалі сповільнюваний стукіт коліс, вищання і скрегіт, і тяжке здригання вагонів, так. Не будемо стежити за тим, як виладовується хліб і як запухлий зі сну їздовий зі словами "щяслево, Маша!" востаннє ляскає по безформній задниці вагонну тітку з хімічним олівцем і накладною в руці, накладну вагонну тітку.

Для нас куди важливіше звернути увагу на вихід героїв з потягу. При цьому запам’ятаємо, що їх аж вісім і з одного вагону їх з’являється

четверо, з іншого — троє, ще з іншого — один. Співвідношення за статями у першому випадку становить два до двох, у другому один до двох, у третьому — один до нуль, таким чином, маємо чотири особи сильної і стільки ж прекрасної статі. Усі вони (а не тільки якась одна), спотикаючись у темряві об рейки і шпали, все таки прибиваються до вузького перону, після чого потяг дає, наприклад, гудок і рушає далі, і вони залишаються самі серед гір, темряви, на малій станції десь поміж Галичиною і Трансильванією, проте аж ніяк не Пенсильванією. Вони трохи розгублені і не всі між собою знаються, але, вочевидь, уже підозрюють, що варто б одне з одним заговорити, бо всіх їх скликано у цю ніч з якоюсь єдиною великою метою, раз і на все життя, і ця ніч настане, і вона змінить їхні життя, бо тільки цієї ночі з кожним із них відбудеться щось — о ні, перепрошую, це з мене раптом поперли "Рекреації", таким чином, пишемо ще раз і спочатку: бо всіх їх привезено до одного й того ж місця.

Затримку з налагодженням стосунків ліквідує поява чорношкірого водія, і все товариство, тим самим ланцюжком, по одному, у тій самій послідовності, рушає за ним через почекальню на пристанційну площу, де починає безладно і схвильовано, дурнувато штовхаючись і наступаючи одне одному на п’яти, пакуватись у замалим не броньований джипоїд, на якому за час нашої відсутності з’явився щит із написом "Благодійна Програма ГЕРОЇ БІЗНЕСУ — ГЕРОЯМ КУЛЬТУРИ", хоч вони його й не бачать у темряві, але для нас це важливо, оскільки ми знаходимо підтвердження тому, що вони таки герої й це таки прихід.

Урешті вони розсідаються по місцях і гіпотетичний "форд аеростар", нещадно заревівши усім своїм кразівським чи навіть квазікразівським мотором, пускається вперед, точніше, геть від станції, не оминаючи жодної з можливих вибоїн ніже того каменя. Невідомо чому — чи то від незвичних обставин, чи то від темряви у салоні, чи від водія з великими вухами, чи від його, курва, музики — усі надовго й незручно замовкають, що дає мені змогу зробити паузу, з’їсти твікс і вигадати для них усіх якийсь цікавіший спосіб транспортації.

Безумовно, я на сто відсотків згоден із тим проникливим закидом, що принаймні у двох третинах моїх дотеперішніх романів героїв кудись привозять. Попередніх разів мені вже вдавалося замовляти для них потяги, автобус марки "Ікарус", знаково символічний "крайслер імперіал", а також — вершина фантазмів! — інфернальну й напівлетючу капсулу "мантикори", здизайновану чи не в підземних конструкторських бюро Вельзевула і випробувану на залитих вогнем полігонах, під градом каменів, сіркою й нечистотами.

Таким чином, я ще залишаю за собою можливість корабля, хай він пливе куди небудь за океан, тільки не тут і не зараз.

Бо зараз водій так безладно описаного мною джипоїда, й десяти кілометрів не проревівши уздовж нічного шосе, маючи зліва небезпечно навислі кам’янисті схили, а справа внизу Річку, без попередження завертає таки праворуч униз (героями підкидає, наче трупами в мішках) і, без роздумів подолавши згадану вже Річку впоперек її течії, вискакує на розгрузлу лісову дорогу, що нею несеться все аґресивніше (а що йому залишається?), розсікаючи вище описаним щитом на даху всіляке лісове гілляччя і палюччя, а фарами прочісуючи сумнівний шлях на кілька сот метрів уперед. І все ж ця їзда в нєзнаємоє не може тривати вічно — адже я вже знайшов спосіб, точніше, засіб — і хай це буде гелікоптер!

І тепер уже авто гальмує на якійсь місячній (себто залитій вилізлим з за хмари де де місяцем, себто місячним анемічним світінням) анемоновій галявині, і там справді здригається в нетерпеливому очікуванні до нестями заведений гелікоптер, велетень важковаговик, бойовий ветеран, найбезпосереднішим чином історично причетний до десанту, штурмових операцій з повітря, каральної авіації, національної безпеки і оборони, державних переворотів, знищення власних військовополонених і захисту навколишнього середовища. Тож офіцерського покрою пілот у навушниках допомагає з багажем, тим часом як водій передоручає йому всіх вісьмох згідно зі списком і навіть

не дзявкнувши якогось "надобраніч", рве з місця своїм "кразом аеростаром", розкидаючи навсібіч груддя багнюки з під розпашілих шин.

Аж тоді вони підносяться вгору, вібруючими задами прикипаючи до жорстких солдатських сидінь і думаючи про такі речі, як парашути, пропелери, пелерини, паперові пакети для п(б)лювання та ще багато чого іншого на "п"...

Усередині гелікоптера теж не надто порозмовляєш, а загальна ситуація робиться ще дурнуватішою через те, що вони необачно посідали одні навпроти одних (четверо проти чотирьох) і тепер їм залишається дивитися вбік, униз або вертіти головами, вдаючи зацікавленість невибагливим інтер’єром.

Артур Пепа, літератор зі Львова, знайшов наймудріший з виходів, сягнувши по куплені ще в потязі в якогось дефективного типа газети, що з них одна вузькореґіональна ("Ексцес"), одна вузькопартійна ("Шлях Аріїв") й одна російськомовна ("Все Цвета Радуги"). Остання виявляється газетою для ґеїв та лесбіянок, тож, переглянувши фотознімки, Пепа зітхає і відкладає її подалі, зосередивши увагу на перших двох, знічев’я вже прочитаних у потязі. Тому тепер він змушений уже не так читати, як удавати, ніби читає. Отже, він усоте ковзає оком по традиційно крикливих заголовках "Ексцесу" (ПОЖЕЖНИКИ ЯК ЗАВЖДИ НЕ ВСТИГЛИ! БЕНЗИН ЩЕ ПОДОРОЖЧАЄ, ЗАТЕ ГРИВНЯ ПОЇДЕ ВНИЗ! СІМНАДЦЯТИЛІТНЯ ВНУЧКА ЗАКОЛОЛА ШПРИЦОМ ВЕТЕРАНА ВІЙНИ І ПРАЦІ! САМОГОННА ТРАГЕДІЯ НЕ НАВЧИЛА НІЧОМУ! ПРИБУЛЬЦІ ЗАБРАЛИ В КОСМОС НЕ ТІЛЬКИ РОДИНУ БАРАНЮКІВ!), відзначає подумки, що з усього цього складається незлий вірш, перегортає сторінку "Культура" з неосяжним інтерв’ю якогось лауреата Шевченківської премії "Я ЗАВЖДИ КАЗАВ НАРОДОВІ ЛИШЕ ПРАВДУ" і врешті повертається до півсторінкової реклами, котра здається йому справді дотепною:

"Шо ЙО — то ЙО: "Гурт"!

Фірма "ГУРТ"

найкращі ЙОГУРТИ з карпатських полонин"

Тоді він береться за "Шлях Аріїв", деякий час вивчає не цілком зрозуміле мотто "Сила Нації — в Її Майбутньому!" і, перебігши байдужим оком найбільш показні заголовки "Національно визвольна революція проти злочинного режиму неминуча" та "Ветерани УПА Чортопільщини підтримують діючого Президента", поринає у неспішне дочитування вміщеної на передостанній сторінці статті "Що мусить знати кожна Українка, щоби не зайти в небажаний тяж" — якраз від слів "Копуляції в час місячного циклю аж ніяк не є стовідсотковою ґварантією щодо..." — і далі за текстом.

Праворуч від нього сидить Коля, тепер уже вісімнадцятирічна дівчина в настільки короткій спідничці, що хочеться запитати, якими прокладками вона користується. Її повне ім’я (хоч вона його й ненавидить) — Коломея. Артурові Пепі вона вважається дочкою, але насправді є його падчерицею. Вона вже встигла трохи попускати очима бісики якомусь рудому й волохатому ґоблінові (це так вона про нього подумала) навпроти, кілька разів, як у фільмах, еротично обвести губи кінчиком язика й так само кілька разів перезакинути ногу на ногу. Ґоблін виявився не тільки рудим і волохатим, але й, наче дівич, сором’язливим, тому щоразу то опускав, то відводив погляд, аж поки так само не вдався до якоїсь книжки з малюнками, внаслідок чого Коля збайдужіла і тепер позіхає.

Праворуч від неї сидить пані Рома Воронич, її мама, цікава жінка того віку, що розцінюється як перебування з кращого боку від сороківки. Пані Рома, дружина Артура Пепи, трохи зле почувається — їй ніколи не подобалося літати, навіть у ті часи, коли Аерофлот переживав свій розквіт, а схожі на Надю Курченко стюардеси ненастанно подавали упокореним пасажирам м’ятні цукерки та мінеральну воду. У ті часи їй було навіть менше, ніж зараз Колі (та що там — Коля вже доросла дівчина!), й вона літала з батьками до Києва, Сімферополя та

Ленінграду. Чому зараз їй про це думається, вона не знає, можливо, нагадала про себе загнана у підсвідоме психологічна травма від розбитого на трапі до котрогось із тих літаків коліна. Пані Рома іноді працює перекладачкою на всіляких постфройдівських конференціях у товаристві "Дунайський клуб", таким чином, вона дещо знає про ці речі. Але зараз її нудить.

Останнім у цьому ряді є громадянин Австрійської Республіки Карл Йозеф Цумбруннен, дещо молодший на вигляд від Артура Пепи, хоча, згідно з паспортними даними, навпаки. Карл Йозеф, мабуть, єдиний у товаристві, хто загалом тішиться ситуації, в якій майже неможливо порозмовляти. Він страшенно зле розуміє українську, дещо краще в нього з російською, але говорити він не може фактично жодною. Тому в незнайомих або напівзнайомих оточеннях він воліє мовчати. Йому належить інша мова, точніше, інший орган мовлення — його фотокамера, котру він і зараз не віддаляє від себе, любовно покладаючи на коліна. До того ж, у нього страшенно пітніють окуляри й він майже не здатний бачити людей, що сидять навпроти.

А навпроти сидять дві цілком однакові дівахи, чи то пак, дєвчьонкі або, краще сказати, тьолкі. Так, я сказав однакові, хоч одна з них фарбована брунетка, інша — така ж блондинка. Ні, їхня однаковість — аж ніяк не близнючого роду, вони насправді різні, та все ж однакові. Ця однаковість із тих, що робить фактично нерозрізнюваними всіх на світі поп зірок, сучок, модельок, старшокласниць, петеушниць, словом, усіх наших сучасниць, бо її, цю однаковість, створили для них усіх телевізія, журнальні обкладинки й наш радянський спосіб життя. Звати їх Ліля і Марлена (тільки не подумайте, що Лада і Марена), хоч у дійсності Свєтка і Маріна. Зараз (але хіба тільки зараз?) вони однаково ні про що не думають — з тією, щоправда, відмінністю, що коли у Лілі всередині цілковита тиша, привалена ззовні ревом мотору, то в Марлени все ж крутиться десь у підкірці ветер с моря дул, ветер с моря дул, ветер с моря дул.

Ліворуч від них перебуває вже згадуваний нами рудий волохатий дядько з неприховано артистичною зовнішністю (грубий светр, який перед тим належав відомій авангґардовій акторці німецького молодіжного театру, сорочка, ношена курдським борцем за державність власного народу і одночасно студентом Львівського університету, абсурдні штани якогось чи не мальтійського походження, кульчик у вусі — далі ви все знаєте), отже, це чимраз популярніший (але де і серед кого?) кліпмейкер та теледизайнер, звати якого чи то Ярема, чи то Яромир (не розбереш, оскільки він завжди представляється Ярчиком), а прізвище — Волшебник, що дає підстави всьому тусонові кликати його Волшебнером, у той час як нетусонові — підозрювати, що він насправді Валшебнік і пильно приглядатися до форми носа та дещо балухатих очей. Останні він рішуче і, як йому самому здається, зневажливо, відвів убік від по дурному відвертих загравань худезної, наче велосипед, макращьолкі навпроти і, наслідуючи приклад знайомого з газетних фоток письмєнніка поруч з нею (як його там — Біба, Буба?), заглибився в кольорову єговістську брошуру "Зроби Себе Гідним Спасіння", куплену в тому ж потязі у того ж дефективного типа. А взагалі він буде знімати кліп. Це буде кліп з Лілею та Марленою.

І нарешті ще один, заключний об’єкт — досить приземкуватий і вельми опецькуватий добродій, саме так, добродій — один із тих, які наче створені під це окреслення. Виразно академічна повнота і шляхетна округлість постави вказують на приналежність до професорсько викладацького людського ґатунку, але не у спрофанованому так званою вищою школою варіанті обмеженого кар’єриста цербера, погонича студентів і — чого вже там? — безнадійного хабарника, а того класичного — віденсько варшавський стиль — професора в третій ґенерації, знавця мертвих мов і міжвоєнних анекдотів, пов’язаного швидше за все з якимось католицьким навчальним закладом або таємним науковим товариством. Це професор Доктор (бувають і такі прізвища в Галичині!), дослідник алхімії слова, антоничезнавець, хоч сам і стверджує, що радше антоничіанець. З доброзичливо приязною усмішечкою на вузьких старечих губах він час до часу втуплюється у кого небудь з присутніх, ніби вишукуючи з поміж

них фізіономічно найвідповіднішого слухача (слухачку?) для вже готової злетіти з вуст блискучої вступної лекції з ліричними відступами та інтонаційними перепадами: "Постать Богдана Ігоря Антонича (1909 — 1937), поета, критика і есеїста, перекладача, багатообіцяючого прозаїка, без сумніву, є однією з ключових в українській літературі нового часу. Поява Антонича на початку тридцятих років у самому середохресті українського літературного життя була настільки ж бажаною, наскільки й несподіваною. За дивними і ніколи не прогнозованими сплетіннями особистої долі, історичних обставин і пов’язаних з останніми аберацій суспільного сприймання, Антонич може вважатися поетом, надовго викреслюваним з нашої пам’яті. У той же час його прижиттєва ситуація була радше сприятливою. 1928 року різнобічно обдарований юнак, виходець із лемківської глушини, де народився і провів дитинство у священичій родині, переїздить до Львова — безперечного суспільного й духовного центру Галичини, вступає там до університету. Практично відразу ж звертає на себе увагу викладачів і товаришів по навчанню, демонструючи неабиякі здібності і високу працьовитість. Уже в студентські роки дебютує в періодичних виданнях як літератор, більше того — у двадцятидвохрічному віці стає автором власної ориґінальної збірки поезій "Привітання життя" (1931). По закінченні університету (1933, філософський факультет, відділення слов’янської філології) отримує відразу декілька пов’язаних із успіхами в навчанні пропозицій, серед яких — стажування за державний кошт у болгарській столиці. Проте Антонич обирає шлях вільного літератора. Вільного — в усіх аспектах цього непростого поняття. Бо як тільки починаємо згадувати Богдана Ігоря Антонича, з неминучістю відчуваємо владне і захопливе вторгнення таємниці, загадки, містерії. Проживши менше, ніж двадцять вісім років, поет відійшов до кращого зі світів, лишивши нам чимало запитань, або — так, здається, точніше — відчуття насиченого заледве чи не субтропічними випарами простору для припущень і домислів. Українське літературознавство відносно мало уваги приділило проблемі Антонича й інакшості чи, скажімо, Антонича як інакшого, сконцентрувавши зусилля якраз на протилежному. Далі я спробую оголити цю інакшість хоча б частково, обмеживши її поняттям

екзотичного, і довести присутність у цьому екзотичному самого Антонича".

Але далі оголювати Антоничеву інакшість професорові не вдається, тому що непередбачуваний політ закінчується — скільки це тривало, чверть години? — отже, гелікоптер сідає, висота одна тисяча вісімсот сімдесят шість, перехід субальпійської зони в альпійську, альпійської в тибетську, а тибетської в гімалайську, й тому — ялівець і жереп, і поїджені вітром камені, бо вітер тут завжди і звідусіль, і місяць знову ховається за рвану летючу хмару, і потім вискакує з поза неї, щоб тут таки знову сховатися за наступну, і треба це бачити: провалюючись у посірілий і твердий на дотик сніг, вони по одному тягнуться схилом полонини вгору, ковтаючи вітер укупі з мінливими місячними відблисками, проваджені офіцерського покрою пілотом назустріч електричним спалахам і захлинанню псів.

Ви чули, як гавкають бультер’єри? Я чув, як гавкають ротвейлери, часом пітбулі. Але я не певен, чи бультер’єри взагалі гавкають. Гарчання — так, це їхнє, але гавкіт? І взагалі — навіщо мені там бультер’єри, навіщо ці натяки, ці стереотипи? Ніяких псів там не було, включно з карпатськими пастушими. А отже — і захлинання не було ніякого.

Але були електричні спалахи, світлові сигнали — шо йо, то йо. Був високогірний пансіонат, куди врешті притарабанились усі восьмеро так званих героїв і де вони в нерішучості чекають посеред залитої теплим світінням веранди. А якщо не веранди? Якщо вітальні чи, наприклад, камінної зали з оленячими рогами і кабанячими головами на стінах? І як мені не забути про небачених розмірів, чи не на всю підлогу, шкуру ведмедя?

І як мені врешті явити дев’ятого, Варцабича? Може, у вигляді величезної візитної картки, картки біґборду, на якій уже зі ста метрів виразно прочитується

Pan VARTSABYCH, Ylko, Jr., Owner,

а на звороті

ВАРЦАБИЧ Илько Илькович, Власник?

І нехай на тій картці

оживе все знайоме до болю:

і валюта, і нафта,

і кров, і, як рима — любов?

І тоді постане все як є, ціла імперія з усіма складниками та чинниками: мережа бензозаправок, мережа пансіонатів і лісничівок, мережа обмінних пунктів "Маржина", фірма "Гурт" з її екологічно йогівськими йогуртами, спиртова фірма "Чемерґес" з її бальзамами вічної молодості, екстрактами вічної радості та зубними еліксирами, дві три звіроферми з тимчасово живою пушниною, два десятки базарів, речових і продуктових, усі під кришею, тобто криті, ще одна ферма, але зі страусами, далі вже дрібниці — якісь колиби, шашличні, варениччні, більярдні, громадські туалети, кіоски з минулорічним трансильванським пивом і снікерсами, а також спонсорування конкурсів краси і нічних клубів за інтересами, роздрібна торгівля у приміських потягах, розбій на дорогах, мережа жебраків у трьох райцентрах, колишні цехи — меблевий та озокеритний, нині пакувальні, три з половиною кілометри глухого залізничного відгалуження, трохи газопроводу, підземні сховища газу, ракетні шахти, грибні та ягідні ділянки лісу, річкове каміння, звалище автомобільних решток…

(Але все це лише так, про людське око, бо насправді слід пам’ятати про вільну економічну зону і гру без правил, отже, про нескінченні каравани якихось ніде не зареєстрованих TIR ів, а також про нічні

лісовози й цементовози, про ненастанне стугоніння запломбованих ешелонів, про метафізичні локомотивні гудки на прикордонних товарових станційках, про червоні й зелені очі семафорів, про вічний неспокій і транзит в єдиному напрямку — на південний захід, на Трансильванію, бо ми, хоч і перебуваємо майже в центрі Європи, однак усе в нас чомусь упирається виключно в Трансильванію, звідусіль нам світить лише вона, Трансильванія, ну хіба що іноді зогнила Варшава, а так переважно Трансильванія — і на цьому край, але він, Варцабич Илько, Власник, уже давно зумів подолати наслідки такої географічної безвиході й сягнути фінансово інших, казковіших, територій — і Кексгольму, і Гельголанду, і Страшних Соломонових островів. Хоч особисто я не вірю в цих нелеґальних банґладешців, десяток другий з яких задихнувся під свіжо настеленою підлогою рефрижиратора, тут уже злі язики загинають).

Ну так, ані слова більше.

(Хоч можна ще заїкнутися про цілком інакший, дивно езотеричний бізнес: про цвітіння папороті, збирання метеоритних уламків, виловлювання привидів і відмивання крові зі старовинних коштовностей. Адже існує дві рівноправні версії блискавичного Илькового сходження до майнових і фінансових вершин. Згідно з однією, він, тоді ще грязь із под ногтєй, своєчасно зіграв на інфляції і, вклавши свої перші п’ятдесят срібняків у деренчливу пакистанську стереосистему, відкрив платну дискотеку в Чортополі. Згідно з другою, він, генеалогічно єдиний безпосередній нащадок впливового опришківського роду, сподобився бути посвяченим у таємницю місцезнаходження найбільшого в Східних Карпатах скарбу, що з нього й черпає повними жменями, не відмовляючи собі та своїй країні ані в чому).

То як мені тепер явити його, після всього сказаного, як він повинен урешті вийти до своїх гостей — цей жлоб, рагуль, бультер’єр, мордоворот, жужик, увесь в ланцюгах і телефонах? З цими товстими короткими пальцями, з лисою довбешкою, шкіряною потилицею й нємєряним задом? І що, хай меле всілякі дурниці на кшталт привітання,

хай несе всіляку меніппову трахомудію, чи ще краще: хай прочитає все це з папірця, смішно спотикаючись на знаках і літерах — про героїв бізнесу, героїв культури, барабани Страдіварі, фуйо муйо, хай перейде з усіма на ти, хай фамільярно назове всіх мужиків (з міжвоєнним професором Доктором включно) братанами, а всіх пацанок просто ніяк, ну чіста ващє, не називає? Але тоді це не він, це не мій герой.

Чи, можливо, хай прикинеться мажором і комсюком, громадянськи активним і вічно моложавим, з волоссям на проділ і збитою набакир краваткою, хай засліпить усіх своїм провінційним лоском, хай засмітить ефір нестерпними для нормального людського вуха формулюваннями на зразок шановні діячі культури, дорогі друзі, в цю непросту для нашої молодої державності економічну хвилину… ми, вітчизняні підприємці товаровиробники… зігріємо вас теплом турботи… карпатської гостинності… сибірського довголіття… творчої наснаги… припадайте до джерел… з роси і з води… фуйо муйо… ванна і туалет… сніданки й обіди… многая літа…?

Але й це не він, перепрошую.

Насправді слід було би піти від інакшого — і хай він виявиться якимось блідим до прозорості хворобливим підлітком, окулярником з комплексами шкільного відмінника вундеркінда, злим комп’ютерним генієм, віртуозом гакером, астматиком в інвалідному кріслі каталці, забризканим зеленою слиною маньяком винахідником чи злим цирковим ліліпутом з бородою по коліна! Або хай виявиться жінкою, дамою, хвойдою, відьмою, старезною гачкодзьобою курвою, що здатна перетворюватись у дивно звабливу панночку, а та у вовчицю, ворону, змію, мрію?

Варіантів є безліч, однак нічого цього не буде, бо Варцабич Илько, власник і спонсор, не вийде, не з’явиться, не ощасливить, і тоді, так само незручно попереминавшись на веранді, чи то пак у вітальні, а може й у камінній залі, вся вісімка врешті розлізеться по відведених їм

поверхах і кімнатах, лишивши назавтра процедуру знайомлення, зближення та всілякі топографічні виправи.

3

Будинок, до якого всіх їх занесло цієї ночі, від недавнього часу носив назву "Корчма "На Місяці" — саме так, з асиметричними лапками посередині, це писалося. Звичайно, тут не могло обійтися без передісторії, а навіть і цілих трьох передісторій, кожна з яких вимагає особливої пильності.

Усе починається безнадійно спазматичною атакою сірих і завошивлених піхотинців, що їм наказано будь що будь скинути супротивника з хребта і захопити контроль над стратегічно важливою полониною Дзиндзул. Це, здається, 1915 рік, і кожна розроблена у верхах бойова операція має відчутний присмак авантюризму та безпорадності. Саме тому майже всі вони гинуть на підступах до ворожих позицій, методично розстрілювані згори шрапнеллю, а їхні тіла безглуздо котяться полонинськими схилами вниз. Саме там, у липкій від крові траві, лежить, уже провалюючись у коридори темряви і зле позіхаючи, один із них — сіроокий доброволець з незакінченою університетською освітою. Його останнім атеїстичним видінням у дедалі скляніючих очах є, крім подертого на шматки неба, постать Ангела Циклонів — того, що зганяє докупи і знову розганяє хмари над цим проклятим місцем. Сіроокий піхотинець, щоправда, вже не бачить, запавши у пустку, як ця зіткана з ефіру постать урешті схиляється над ним.

Минає лише десяток років — і майже все повторюється: лежачи горілиць у тій самій переповненій старими гільзами траві, молоде світило варшавської метеорологічної школи дивиться, як і тоді, в розірвані небеса, аж поки та сама ангельська долоня не закриває ті самі сірого кольору очі. Уві сні він бачить свою мету.

Ніколи не приходьте туди, де ви одного разу вмирали.

Наступні роки пролітають під знаком боротьби за втілення. Безконечні засідання вчених рад, полум’яні доповіді та рапорти, переїзди з конференції на конференцію, звернення до академіків, виснажливі перегляди кошторису, збирання підписів під рекомендаційними листами зі Стокгольму, Парижу й Лондону і насамкінець — конфіденційна аудієнція в надзвичайно високопоставленого державного мужа. Усе це так чи інакше спричинилося до остаточного позитивного рішення; таким чином, однієї з весен справді почалася будова, дерево, камінь і метал возили до підніжжя спеціально збудованим і пущеним від колії через ліс залізничним відгалуженням, проте на останньому етапі, коли схил робився надто стрімким, залишалися вже тільки гуцулики, фантастична тяглова сила, до смерті витривалі й невибагливі конячки, що ними все необхідне, як і все зайве, достачалось аж на хребет. Безумовним порятунком кошторису була сміховинно дешева робоча сила: тутешні чоловіки продавалися так само безрозсудливо і легко, як продаватимуться їхні нащадки на східноєвропейських ринках через сім десятків років. Отже, ціною ненастанно ляскаючих батогів, гранично напнутих жил і кількох принагідних смертей від травматизму та горілки, а також безлічі будівельних махінацій і трьох чотирьох авантюрних компромісів, усе врешті здійснилося: зали і кімнати, кабінети, півкругла вежа зі спостережними пунктами, лабораторії, радіовузол, автономна електростанція та опалювальна система з гарячою водою у ваннах, пральнях і душових, а далі вже й зовсім омріяне: бібліотека, танцювальний салон з грамофонами й музичними автоматами, більярдна, зимовий сад філодендронів, кіноклуб і маленька картинна галерея з непоганими копіями пізньоромантичних альпійських пейзажів. Усе разом називалося метеостанцією — і саме сюди в’їхав на початку певного літа той самий сіроокий ентузіаст, а слідом за ним і вся безвідмовна залога спостерігачів за циклонами. Не обійшлося без дружин, дітей та кількох служниць. Життя на хребті мусило здаватися нормальним, нічим не відрізняючись від варшавського, краківського чи навіть і львівського.

Проте життя на хребті виявилося передусім вітряним і не один з них позбувся віднесеного у замежні трансильванські безодні капелюха, прогулюючись колишньою військовою дорогою. Цікаво, що лише їхньому молодому шефові вдавалося час від часу підбирати ті самі гільзи, поржавілі шоломи і прострелені напівзітлілі кашкети — він, що називається, знав місця. Його дружина натомість була неперевершеною у збиранні квітів і лікарських рослин, тож усе це згодом накопичувалося в численних гербаріях. Тут іще можна приплести щонедільну ідилію з двійком голосних дітей та служницею, котра ледве встигала добігати слідом за всіма, несучи спеціального пікнікового кошика з молоком і бісквітами, але я не певен, чи в них уже були діти. Зате я певен в іншому: їх мусили супроводити пташині крики, щоразу відношувані, як і капелюхи чи зірвані жіночі хустки й шалики, все туди ж — у трансильванському напрямі.

Зрештою, чи крики були тільки пташиними?

Я так само певен, що того першого літа він був цілком щасливий — жити на одній зі світових вершин, бачити, якою насправді велетенською буває ця країна — гори, спостерігати за небом і пересуванням туманів, провадити деталізовані записи й розрахунки, слухати, як накочують громи, як хмарні масиви набрякають градом, передбачати, як упродовж одного й того ж серпневого дня погода зміниться вісім разів і всі чотири пори року являть себе в дещо плутаному порядку: літо, зима, осінь, весна. Це було і виконанням обов’язку, і втіленням помисленого, і здійсненням сну водночас. Чи не забагато як на одного піхотинця?

Тим часом уже на початку наступної весни довелося виконувати деякі не відбиті у кошторисах домовленості. Адже реалізація настільки дорогих сновидінь не могла б відбутися без суттєвої підтримки котрогось із наймогутніших світових партнерів, про що, власне, і йшлося майже прямим текстом під час тієї конфіденційної зустрічі сіроокого ідеаліста з високим державним діячем. Незадовго після неї місцевість було неофіційно відвідано цілком відповідальним представником уряду Об’єднаного Королівства (далі — ПУОК) в супроводі кількох непогано як

на квітень засмаглих експертів. Через тиждень, повечерявши на певній захованій від сторонніх поглядів чортопільській віллі, лискучий ПУОК вкотре занурив кінчик сигари у келих із коньяком і зробивши останню паузу на пахке димопускання, сказав до завмерлих у трепеті варшавських стратегів щось на кшталт Well, you have convinced me, gentlemen, після чого підписав усі відповідні протоколи.

Таким чином, уже до літа наївне товариство синоптиків було не те щоби брутально, але досить владно посунуте набік у своїй високогірній резиденції. Приміщень зробилось удвічі менше, а мешканців удвічі більше, причому ці нові мешканці принесли зі собою не тільки модерніше радіоустаткування, тренажери, безліч сейфів, замків, учбових макетів, боєприпасів та інакших книжок (переважно підручників з шифрування й російської мови, яку вони цілком щиро вважали мовою місцевих Ruthenians) — вони принесли також дещо інше, що можна було б назвати атмосферою. То був передусім неспокій, задушлива конспіративна резонність, що легко переходила у наказову знервованість. Усю залогу разом із челяддю було відразу змушено до підписання певних імперативних зобов’язань. Потім відбувся достатньо суворий поділ територій, унаслідок якого метеостанція позбулася кількох ключових функціональних вузлів, з вежею включно. На своїх ранкових пробіжках уздовж хребта вони скандували якісь нерозбірливі войовничі гасла, а половину танцювального салону забрали під гімнастичний клас. Робилось ясно як Божий день, що світ рухається до чогось дуже поганого і в ньому щохвилини можуть початися всілякі жахи.

Відчуття того, як усе невблаганно посипалося кудись до дідька, не відразу опанувало генієм метеорології. До певного дня він намагався силоміць приборкати власне розчарування і знайти якийсь оптимальний modus vivendi щодо цього неминучого зла. Іноді йому навіть подобалося розпити на дозвіллі з начальником нових співмешканців плящину другу і повправлятися в англійській (з усіх трьох західних мов він, як колишній підданець Габсбурґів, найгірше знав саме цю). Чи, скажімо, зіграти з ним у шахи — сили гравців були приблизно рівними. Крім того, як йому

здавалося, циклони і вітри залишалися такими ж, і зірки так само продиралися з поза хмар на рухомому нічному небі, і пташині крики так само неприкаяно носилися в навколишньому цупкому повітрі.

Але одного дня його було просто приголомшено, коли, обурений черговим порушенням метеосуверенітету, він, пригадавши право першого власника, а точніше кажучи, спонукуваний підозрами, увірвався на заборонену територію, де в одному з відсіків застав обидвох — і свою дружину, й шефа шпигунів — у сплетінні тіл (отже, наш фільм із науково пізнавального жанру перестрибує в мелодраматичний). За кілька днів (а головним чином ночей) вона все таки покинула це місце назавжди (четверо гуцулів несли за нею її манатки полонинським схилом униз, потім білий газовий шалик востаннє майнув з поміж перших дерев пралісу, як верхня половина приспущеного національного прапора). Йому так і не вдалося викликати перелюбника на дуель. Але він до нестями напився і того, й наступного вечора.

Поміж цими вечорами і вечором останнього зішестя Ангела Циклонів на полонину Дзиндзул він якось прожив ще з рік. Усе справді летіло до біса, горілка не давала, а відбирала, Гітлер приєднав чехів, і кожне нове розпорядження варшавського керівництва відгонило панікою та шахрайством, до того ж за всіма ознаками він підчепив сифіліс у котроїсь зі своїх рідкозубих любасок. Цього разу Ангел Циклонів не мав жодного шансу, хоча через тринадцять років усе виглядало майже так само: та сама полонина Дзиндзул, та сама трава, той самий осклілий погляд у небо, от тільки цього разу він виявився куди справнішим добровольцем, вистреливши в себе зі знанням діла і цілком добровільно.

Залишається думати, що після його демісії метеостанційні справи пішли ще гірше — залога просто порозлазилася хто куди, виснажена власною цілковитою непотрібністю, а можливо, просто незмовкаючим ревінням вітрів і пташиними криками. Як не дивно, але паралельно з цими подіями почалося згортання і сусідського закладу — виникало

враження, ніби це місце цікавило їх лише доти, доки тут працювалося зі стихіями.

Останні сейфи з таємними архівами й аґентурними списками було вивезено в бік Трансильванії вже за кілька днів перед сімнадцятим вересня тридцять дев’ятого року. Пізніше була лиш велика і всепоглинаюча пожежа — горіли меблі, підлога, плавилися стіни, а разом із ними патефони, радіоприймачі, незліченні гербарії та підручники з російської мови, хоч саме зараз вони й могли б урешті стати в пригоді.

І так закінчується перша передісторія.

А для того, аби почалася друга, обгоріла руїна метеостанції мусить простояти неторканою десь коло трьох десятиліть. Хоча "неторканою" засильно сказано — так чи інакше з неї часом користали як не випадкові мандрівники, ховаючись від граду і снігу під рештками склепінь, то навколишні мешканці, розтягуючи по своїх потребах усілякі фрагменти і сегменти минулої цілості. Що діялося крім того? Хтось розпалював якісь вогнища з недонищених меблів, хтось кохався на ребрах обвуглених калориферів, хтось умирав від страху, наслухаючи вовче виття і, звісно ж, пташині крики.

У будь— якому разі, коли десь на зламі шістдесятих і сімдесятих цей терен відвідала спеціальна комісія з району, там панувало суцільне запустіння, а серед запахів переважали міазми.

Згадана комісія видерлася на самий хребет цілком неспроста: то був час активізації в роботі з молоддю та, особливо, підлітками; влада рад укотре звернула якнайпильнішу увагу на проблеми дозвілля дітей трудящих; надзвичайного значення надавалося спортивному та фізичному вихованню; олімпійський рух охоплював територію всієї країни, тож усюди відбувалися копіткі й мозільні пошуки молодих талантів для олімпійського резерву. Наші спортивні перемоги звістували

й загальне торжество наших ідей. Зрозуміло, що і в зимових видах спорту ми були недосяжними. Хоча в окремих дисциплінах намітилося деяке відставання, подоланню якого було присвячено кілька розширених пленумів і селекторних нарад. Найгірше справа стояла зі стрибунами з трампліну, що їх вигадливі журналісти встигли окреслити метафоричним іменням літаючих лижників. Тож ідучи назустріч ітеде, комісія з району погодилася, що інтернатові з підготовки юних спортсменів гірськолижників — бути. І бути йому розсадником наших немеркнучих перемог. (Певні підстави щодо таких крилатих сподівань і справді існували: місцеві гуцульські діти з раннього дитинства традиційно добре почувалися на гірських лижах, іноді заробляючи своїми трюками на жигулівське і куриво в усіляких приїжджих роззяв).

І, хоч на той час у господарці не лишилося жодного безвідмовного гуцулика, а залізничне відгалуження від станції було на дві третини розібране ще в перші повоєнні роки, та все ж однієї з весен на полонині Дзиндзул знову почалося.

Ця картина має дещо відмінний від попереднього вигляд: уперше фіксуємо тут появу якихось гусеничних монстрів, ревіння моторів уперше влаштовує конкуренцію ревінню надхребетних вітрів, проте головним двигуном будови і цього разу виявляється горілка, щоправда, підсилена горловими прорабськими матюками, що їх, як і все інше у цій місцині, тими ж вітрами відносить у Трансильванію.

До нового зимового спортивного сезону інтернат з недобудованим трохи нижче трампліном було урочисто відкрито. Кілька десятків найобдарованіших дітей зайняли свої місця у класах та спальних кімнатах, користаючи водночас із вигод автономного опалення, душових та каналізації, не без натуги реанімованих над підвалинами метеостанційного минулого.

Однак при цьому районне керівництво припустилося помилки, що мала згодом цілком фатальні для всього проекту наслідки. Зрештою, чому помилки? Насправді в них просто не було іншого виходу — ніхто з

місцевих не піддавався ні на вмовляння, ані на погрози, при цьому деякі навіть відверто кивали на недобре місце. Тож директором інтернату врешті погодився стати такий собі Малафєй — обсипаний ластовинням і прищами, відверто миршавий тип років тридцяти, випускник фізкультурного технікуму родом звідкись із братнього Нечорнозем’я, стрибун невдаха, що свого часу посів чи не сімдесят дев’яте місце на обласній спартакіаді, а відтоді перебивався пісними заробітками вчителя фізичного виховання по восьмирічках, животіючи самотньо, нехлюйно і загалом непомітно, хоча вряди години з получки дико напиваючись. "А нам татарам адін хрєн", — сказав Малафєй, приймаючи під свою оруду далекий інтернат у горах. "Добре, що хоч коло нас москалем не смердітиме", — подумав на це завідувач відділу, гидливо тиснучи Малафєєву спітнілу руку.

А проте опинившись на безпечній відстані і — головне — висоті від настопизділого фізруцького існування, відчувши, крім того, повноту і фактичну необмеженість своєї влади бодай над підлітками, новопризначений директор інтернату приголомшливо швидко перестрибнув у своє чергове втілення. За місяць другий безвилазно ситого й теплого правління підхмарною карликовою державкою з нього раз і назавжди вивітрилася колишня недорікувата сором’язливість, його долоні перестали пітніти, а вуха наливатися червінню; що стосується відверто курячого носа, то він, звісно, орлиним не зробився, але все таки набув якогось багатозначного лоску. Усі ці метаморфози можна було б тільки вітати, якби вони не супроводжувалися найбурхливішим вивільненням усього, що впродовж років невдоволено залягало в цього чоловічка на самому споді майже без надії коли небудь повихлюпуватися. І так настала Малафєєва година.

Передусім він урешті дорвався до жіночих статевих органів. За лічені тижні перемотлошивши кількох нещасних і безборонних учительок (українська мова, географія та історія середніх віків), ніби навмисне засланих йому на поталу, він перекинувся було на майже шістдесятилітню пропахлу комбіжирами глухоніму кухарку, але врешті порушив і останню межу законності, змушуючи до заборонених фізичних

занять деяких учениць. Поводячись аґресивно й нахраписто, він усвідомив, що найкращими методами керівництва є диктаторські, тому тримав усі свої жертви в цілковитій прибитості та покорі, досягаючи мети за допомогою щипків, кулаків і невідь з якої зони привезених наручників, частіше за все на килимі власного кабінету, хоч іноді й посеред класів, на матах тренувального залу чи в підземних закамарках душової.

Крім того, завдяки новій посаді в нього з’явилася можливість пиячити по справжньому безпробудно, не обмежуючись лише днями получки. Для цього він використовував переважно учнів хлоп’ячої статі, вигадавши щось наче норматив на довгу дистанцію до забігайлівки на 13 й кілометр і назад, бєг по очєнь сільно пєрєсєчьонной мєстності, врємя пашло! — і нікому з вихованців не рекомендувалося приходити з пузирьом пізніше, як за дві години тридцять чотири хвилини та шістнадцять і сімдесят сім сотих секунди. З часом він вигадав для них ще одну, значно довшу, напівмарафонську вправу — до крамниці на залізничній станції, куди часом завозились популярні одеколони ("Шипр"? може, "Хвойный"? О ці пахощі дитинства!). Бо місцевої самогонки Малафєй чомусь терпіти не міг.

В усьому іншому йому велося добре і як член капеерес він навіть іноді, трохи відлежавшися, відмокнувши і привівши себе до сякої такої кондиції, сам спускався в долину на збори первинного осередку.

Його панування над інтернатом і світом тривало б ще не один рік, якби не нова учениця, посеред навчального року переведена з іншого району зважаючи на непогані успіхи в гірських лижах. Дівчина виявилася занадто традиційного виховання, за якийсь рік мала виходити заміж і, що називається, берегла себе, тож упродовж кількох тижнів примудрялася вислизати з під дедалі більш оскаженілих Малафєєвих атак і погроз (матку вирву, сука пазорная!), але врешті, пізнього вечора, вже після адбою відчергувавши на кухні й перемивши півсотні брудних тарілок з під манної каші, затиснута в безнадійно глухому куті коло виходу з їдальні (розчепірені вкриті ластовинням

клешні, клацання вимикача, тяжка одеколонно утробна суміш), вона таки піддалася, в останню мить виблагавши пошепки єдину ласку, отже, згідно з народною формальністю, лишилася цнотливицею.

Наступного ранку вона втекла, пропала, розчинилася в туманах і вітрах, насправді ж за п’ять днів і ночей виникла у своєму районі (цілком окрема історія з попутками, приміськими потягами й переповненим п’яними лісорубами останнім автобусом) — тепер нам залишається уявити собі ці її свідчення, розмазані покусаними губами сльози, медичні обстеження, синці на сідницях, мазок з ануса, зняття побоїв, скрегіт зубовний, телефонограми, закриті збори освітян та правоохоронців, прийняття виконавчою владою нелегкого рішення.

Усе, як і першого разу, закінчується вкрай погано: пізньої ночі, під снігову заметіль, у приміщення школи олімпійського резерву вривається цілий десант (як їх туди закинули — гелікоптером?) — насправді ж троє четверо дебелих дядьків, і вони йдуть коридорами, кабінетами, класами, але ніде його не знаходять, хоч урешті хтось із дітей боязливо вказує на підвал, якась заревана й напіводягнена сикса вистрибує з душової, потоки гарячої води летять на цементну підлогу, він забарикадовується зсередини шафою, вони дають йому десять хвилин на одягання (і без фокусів там, герой!), але оскільки він не виходить з повинною й через двадцять хвилин, то починається штурм. На двадцять другій хвилині вони вриваються досередини і, продираючись крізь найщільнішу пару та давлячи ногами спустошені одеколонні флакони, насамкінець знаходять його в останній з кабін, де вже цілком червоно. Надбитий флакон саме придався для успішного розтинання вен на обидвох руках і б’юсь об заклад, що заключною його фразою було почуте в улюбленому з дитинства кінофільмі "врьош — нє вазьмьош"…

Тут фактично кінець другої передісторії, бо про те, що гірськолижний інтернат з так і недобудованим трампліном неподалік було невдовзі ліквідовано, розповідати зайво. Найдосвідченіші з нас пам’ятають, як ще того самого сезону керівництво країни зробило різкий поворот від гірських лижів до веслування на байдарках і каное.

А відтак — знову запустіння, нищення і розтягання на всі можливі боки всього, що хоч якось до чогось надавалося.

Відносно ж третьої — і незакінченої поки що — передісторії, то для її початку мусила минути ще одна чверть століття, але минути не просто так. Ця третя частина не змогла б ніколи розпочатись, якби не цілий ланцюг фантастичних катаклізмів, унаслідок яких в далекому від полонини Дзиндзул місті Берліні впала Стіна, східноєвропейська географічна мапа зазнала досить радикальних змін як у кольорах, так і подекуди в контурах, натомість у молодій державі Україні з’явився новий тип людей, тобто виникла вузька, ніби вушко голки, можливість вельми швидкого і беззастережного збагачення. Отже, як тільки перевалило десь за середину дев’яностих, усе знову закрутилося: договори, сертифікати, гіпотека, цінні папери, акції, кілька ефемерних банків, трастів і голдинґів, а потім нікому не знаний громадянин Варцабич И. И. зненацька хапонув усе за безцінь, та й, зрештою, кому про те йшлося? І добре, що такий знайшовся, і чудово, що хапонув, бо куди поділись би мої герої тієї ночі?…

Тож усього за якісь два три місяці відому споруду було знову піднято разом з вежею та лоджіями на всіх трьох поверхах: фінська металочерепиця, німецький гіпсокартон, облицювальна плитка з Іспанії, паркет з Італії, сантехніка з Еміратів, ні, перепрошую, паркет з Еміратів, а сантехніка з Бельгії, ну і, звичайно, ексклюзивні опалювальні котли, мідні труби, вода, вогонь, ламінат, вікна металопластик і мансардні вікна по триста баксів за штуку — усе це разом було названо пансіонатом "Корчма "На Місяці" — саме так, з асиметричними лапками посередині, це писалося.

Як бачите, зовсім коротка ця третя передісторія, проте ще незакінчена.

Тим часом настав ранок і варто розбудити Цумбруннена. Він буде нам потрібен для того, щоб оглянути будинок ізсередини, поки всі інші сплять. Слід сподіватися, що його короткозоре око професійно уважніше

від багатьох інших присутніх тут очей. Тому варто розбудити саме його. Але як?

Карл—Йозеф Цумбруннен прокинувся від того, що за стіною хтось із кимось недвозначно і голосно як би це сказати? — кохався. При цьому жіночий голос досягав таких пронизливо високих частот звукової ієрархії, що годі було й уявити собі всю невичерпність пристрасті, часом до нього приєднувався ще один — так само доведений до шалу. Що стосується голосу чоловічого, то щодо нього не було жодної певності, втім, двічі долинуло вдоволене горлове мурмотіння, до того ж усі приявні у тій кімнаті меблі — не лише перетворене на батут ліжко — здавалося, підстрибували в єдиному дедалі прискорюваному ритмі. Не знаючи, як йому бути з мимовільною ерекцією, Карл Йозеф подумки визначив, що кімната за стіною жодним чином не може належати подружжю Воронич — Пепа, від чого йому суттєво попустило на душі. Так, він був цілком певен того, що пані Рома з чоловіком отримали покій, по перше, через двоє дверей від нього, по друге, з іншого боку. Залишалося, ще раз напруживши пам’ять, дійти не надто реалістичного висновку, що згадана звукова феєрія долітала з кімнати старезного професора Доктора. Відмовившися шукати цьому феноменові будь яких пояснень, Карл Йозеф (ерекція не проходила) саме відвернувся від стіни, коли раптом усе закінчилося ураганним оргазмом, обидва голоси востаннє затрепетали в дуеті, а відтак усе намертво заспокоїлося включно з меблями.

Однак про те, аби знову заснути, вже не йшлося. Розпалена уява наказала Карлові Йозефу підвестися, виконати необхідний мінімум процедур (збудження остаточно відпустило тільки після вмивання під зимним душем) і походити завмерлим будинком. Отже, хвилин за десять він вийшов у коридор і перш усього деякий час постояв коло дверей сусідньої кімнати. Але тиша в ній — як і всюди — була такою глибинною, що залишалось уявити собі смертний сон, який зламав невідому пару, як тільки та осягнула вершину любощів. Подібний випадок описано в поета Антонича (див. "Баладу про блакитну смерть"), але Карл Йозеф цього не знав. Як не знав він і того, чи цього разу справді йшлося про пару.

Усе, що Цумбруннен побачив, блукаючи з поверха на поверх, переходячи з крила у крило, минаючи більші зали й меші відсіки, залишало враження дивної комбінації часів, коли цілі шматки минулого існування щоразу нагадували про себе, цілком виразно вклинюючись у теперішнє — то незаштукатуреним фрагментом стіни, викладеним з передвоєнної цегли SERAFINI, то ділянкою мозаїчного панно з радянськими космонавтами і штучним супутником. То в цілком несподіваній ніші виникала, безсоромна у своїй неприкритості, чавунна австрійська ванна зі шляхетно позеленілими кранами, то фосфоресцентний олень — вершина декоративного мислення шістдесятих, але в натуральну величину — ошелешував з постаменту, викладеного шліфованим річковим каменем.

Друге, що впадало у вічі, була несамовита речова захаращеність — причому все, що траплялося вам під руку в цих кімнатах, коридорах і на сходах, мало на собі ту саму печать химерного співіснування відразу кількох побутово предметних нашарувань, бо були тут передусім:

якісь комп’ютери, ксерокси з факсами, принтери, симулятори й синтезатори, а також обплутані кабелями стимулятори й субліматори, причому деякі з них цілковито розпотрошені; лазерно цифрова розкіш посилювалася покинутими напризволяще відеокамерами, домашніми кінотеатрами, сателітарними і просто антенами, телевізорами різних поколінь, музичними центрами з караокі й без, моніторами, вакуум клінерами, кухонними комбайнами, там і сям вилежувалися всілякі пульти дистанційного керування та інший дріб’язок на кшталт модемів, гнізд, галогенних світильників, радіостанцій, блоків живлення, компакт плеєрів, тетрісів, мобільних телефонів та відповідних до них жучків; уся ця різноманітність легко переходила в розпусту, бо серед неї траплялися й цілком уже надлишкові депілятори, масажер вібратори, еякулятори, потенціометри з електрошоковими паличками, прилади нічного бачення, автомати швидкісного збудження, аґреґати машинного доїння, а відтак уже взагалі без ладу і складу — коктейлеві та звукові мікшери, тостери, бустери, окремі вінчестери, міні системи "земля — небо — земля", фени для пахвин і підпахв, а також півпіхв — тож не

було б нічого дивного, якби й валіза з ядерною кнопкою випадково десь там залежалася; проте все це становило заледве третину, позаяк були там також

якісь тарелі — різьблені, металеві та керамічні (кольори: жовте, зелене, брунатне), топірці ще й ковані бляшки, крисані, кріси й череси, лаковані дерев’яі орли, ведмеді, вовки, кабанячі голови з плексиглазу і натуральні, вишиванки, ґердани і звичайні намиста, сирні коники та єдинороги, лелеки у гніздах, лилики, дерев’яні ж таки змії на гнучкій пластині, дримби, дараби, трембіти, Бахметюкові кахлі, бубни, тобівки, денцівки, авторучки з ереґованими гуцулами, флояри, джоломії, інкрустовані річковими камінцями та мушлями шкатули, коралі, плахти, сардаки, кептарі й капузи, китайські спортивні костюми "адідас", постоли з ногавицями, ножиці для овець та інші — для кнурів, ліжники (кольори: сіре, чорне, малинове), єльцин матрьошки, писанки з космічною та олімпійською символікою, вишиті хрестиком портрети Святого Юрія, Юрія Федьковича, Івана Франка і діючого президента, глеки, куманці й баклаги, попередньо вже згадувані як "кераміка", скульптурна група "Комісар Руднєв братається з генералом Шухевичем" — коротше, складалося враження, що нині увесь музей гуцульського мистецтва вкупі з косівським базаром чомусь перевезено саме сюди; проте, щоб і цього не виявилося замало, траплялися там крім уього

мечі самурайські, арабські й турецькі, драконячі зуби, кілька полотен Фраґонара (оригінали) і приблизно стільки ж Фрауенгофера (копії), слонові та мамутові бивні; скам’янілі з часів, коли тут ще було море, мезозойські до зойку молюски; друковані ґотикою антикварні книжки з кабали й балістики, корені мандраґори, заспиртовані в самогонці вкупі з лацертинами й саламандрами; сечові та місячні камені, венеційські люстри і люстра, ферлямпікс, халцедон, перо золотого птаха, яйця археоптерикса, набір срібних куль, над якими прочитали відповідні молитви сім ксьондзів, сім попів і сім рабинів; іспанські дуельні пістолети "дуенде" (кожен в окремому футлярі), різницькі ножі, стилети, браслети (як у прямому сенсі, так і в переносному), амулети, арбалети, балетні пачки, гіпсові плакальниці, купальниці та міньєтниці,

олеографічна порнографія вікторіанської доби, урни з рештками не знати коли й за що спалених панів і пань, скромна колекція черепів під червоне вино, опудала, віяла й піддувала, шерсть Кінґ Конґа, волосся ангела та курячі лапки в асортименті, а також безліч інших пам’яток матеріальної культури минулого.

Друга обставина, що тяжко вразила Карла Йозефа під час обстеження будинку, була пов’язана з дверима, але не так із їхньою неохопною кількістю, що мусила свідчити про відповідну їй кількість приміщень і переходів, як із написами на них. Більше того, на весь будинок не було двох дверних табличок, виконаних однаково — так, ніби їх просто позривано звідусіль де лише вдавалося і потім звезено до цього дивного місця, тож відчуття дурної хаотичності лише підсилювалося, заганяючи досить непевного себе Карла Йозефа у глухий кут безплідних блукань і здогадів.

Певна частина табличок (ПРОЦЕДУРНА, ЧЕРГОВИЙ ПРОКТОЛОГ, ПРОЗЕКТОРСЬКА) наче і вказувала на теперішнє санаторно оздоровче призначення закладу, деякі виглядали загалом універсально й ані про що не свідчили (ПЕРШИЙ ЗАСТУПНИК, КАФЕ ЇДАЛЬНЯ, ПТАХОРІЗКА, АКУМУЛЯТОРНА, ВІДДІЛ СКАРГ І ДОНЕСЕНЬ), ще інші носили цілком звичний у цій країні рекомендаційно розпорядчий характер (КІМНАТА ДЛЯ ДЕПУТАТІВ, КУРІННЯ ЗАБОРОНЕНО, ЗАКРИТА ПАЛАТА, ХОДА НЕТ). Але якщо з усім цим ще можна було якось давати собі раду, то вже цілком незрозумілими виглядали написи КАБІНЕТ ПЕЧАЛЕЙ, ОСТАННЄ ПРИЧАСТЯ чи ДО ТУНЕЛЮ. Траплялося й дещо зовсім легковажне: ВЕСНЯНА БІЛЬЯРДНА, МОВЧАЛЬНЯ ЯГНЯТ, КІМНАТА СМІХУ № 6.

Карл—Йозеф уже схильний був думати, ніби всі ці непорозуміння походять від його недостатнього володіння місцевою мовою версія, що її в цілому можна було б і прийняти на віру, якби його тут таки не зацькували таблички мовами більш знаними: FUCKING ROOM, RED ARMY OF THE UNIVERSE, DO NOT MASTURB’ PLEASE, потім ішли EXQUISITE CORPSE, ETERNAL DAMNATION, HELLFIRE, KISS OF DEATH, TORTURES NEVER STOP (мимоволі згадалися якісь кривaво чорні обкладинки з тих років,

коли він ходив до гімназії й гинув за металом, з дна пам’яті майже автоматично виринула якась перша, уся в чорних шкірах і ланцюгах, лахудра з кривавими губами на мертвотно білому фейсі), далі було нічим не гірше — DANCE MACABRE, SUICIDE REHABILITATION, просто THE DOORS, чомусь у множині, а потім ще ПЕРВЫЙ ОТДЕЛ, НАЧАЛЬНИК ОТДЕЛА КАДРОВ, ОТДЕЛ ВИЗ И РЕГИСТРАЦИЙ, PIEPRZENIE NA ZIMNO, ACHTUNG — SCHEISSE, VAMPIRENTREFFPUNKT, цілком уже недоречне REGIONALBAHN NACH BADEN (зі стрілкою чомусь на підвал) і безмежно алогічне DAMEN PISSOIR…

Від усього цього йому чимшвидше захотілося кудись назовні, він таки дивним дивом натрапив на веранду, де впізнав поскладані з ночі й досі не розпаковані сумки, саквояжі та наплічники і, хвилин тринадцять проморочившись із замком на вхідних дверях, вистрибнув на підґанковий, ще невідталий схил, де врешті заспокоїв себе думкою, що позаяк вийшов зі свого номера без окулярів, то більшість побаченого йому просто наверзлася.

І тепер він рішуче, розрубуючи повітря руками, сходить униз, пригальмовує на слизькому, озирається і шукає поміж перших ялівцевих чагарників будь якої стежки в долину, де немає цього вітру, холоду, пташиних криків, де вже кілька тижнів, як весна. Карл Йозеф уперше йде цим шляхом, але не востаннє.

А нам потрібно йти слідом, якщо ми справді хочемо побачити цю місцевість. Отже, позаду — хребет і трансильванський кордон, а попереду, себто внизу — весна, якої з кожною сотнею метрів робиться все більше й ось вона вже дихає з лискучих каменів на старій військовій дорозі, а потім нагадує про себе запахом нагрітого ялівцю. Камені, ялівець, а також і жереп, і потім нова, вже цьогорічна трава. За тиждень другий, згідно з усіма святоюрськими приписами, сюди мали би прийти пастирі з отарами. Але вони не прийдуть, бо на полонину Дзиндзул вони не приходять ніколи. І з цієї причини трава на ній, певно, найсолодша.

Ми залишимо праворуч на схилі, метрів за двісті, карячкувату споруду недобудованого трампліну, що її Карл Йозеф Цумбруннен запише в пам’яті як об’єкт для майбутнього мазохістичного альбому: поржавілі й через один повиламувані східці на естакаду і жолоб для спуску з цілковито знищеним покриттям.

Нижче почнеться праліс, тобто не саджений людською рукою, а самим Антидухом сіяний ліс. Тобто жоден Карл Йозеф Цумбруннен старший, цісарський заслужений лісівник, до цього стосунку не мав, але зумів підглянути за Антидухом (природою?), як слід садити дерева в цій країні.

На рівні пралісу, куди, ніби у приміщення велетенського вокзалу, заходить через деякий час Карл Йозеф Цумбруннен молодший, так от, на рівні пралісу дорога робиться дедалі похилішою, іноді майже рівною, зате сповненою всіляких перешкод: обліплені мухами величезні калабані, повалені дерева, затверділі на камінь глиняні гребені гусеничних слідів (щось тут ще робилося минулого літа, чи як?), згодом і сам застряглий без надії на повернення трактор — от якби протягом літа він заріс травою, ліанами, квітами, то вийшло б непогане фото для кічової поштівки!, потім звідкись виникають колючі дроти, рештки стовпів, позеленілі шлаґбауми, фанерні щити з попереджувальною заборонною символікою, але тут лише ми, а ніякий не шпигун фотограф, маємо право здогадуватися про недалеку присутність покинутих ракетних шахт, про їхні пропахлі грибами, сечею й цілковитою таємністю колодязі, про випотрошені пульти і розбиті на самому дні пляшки з під пива.

Але не тільки це: тут, зовсім поруч, є ще одна підземна мережа, свого часу не менш таємна: бункери. Останній з них було засипано гранатами десь на початку п’ятдесятих, і ніхто не вийшов назовні. Зрештою, версія з гранатами значно шляхетніша від тієї, з нервово паралітичним газом.

А тоді на нашому з Цумбрунненом шляху виникне ще один рудимент — залізнична колія, точніше її абсурдний відтинок, обрубок, нізвідки внікуди, без початку і кінця, якраз придатний для гадюк, що вперше виповзають на шпали 7 квітня вдень, а потім живуть між ними до глибокої осені. Карл Йозеф нічого не знає про цей зміїний звичай, тому зараз він ризикує, ступивши на ті самі шпали й нічого не бачачи під ногами. Проте цього разу йому проститься як іноземному гостеві, тож він без ушкоджень пройде над невидимими плазунами, випадково ставлячи ступні саме куди слід й особливо не прислухаючись до невдоволеного сичання знизу.

Цей залізничний рудимент, як і все інше в лісі, тепер належить Варцабичеві, але ніхто не скаже, навіщо він йому. Може, просто так?

Колія закінчиться, врізавшись у кам’янистий насип, тож Цумбрунненові доведеться якийсь час продиратися крізь ліщинові зарості, знову шукаючи легковажно полишену лісову дорогу. Якщо б він її знайшов, то вийшов би нею просто на річкову луку, вже цілком придатну для випасу, тобто молоду й зелену, але ще з глибокими слідами недавньої повені, всю в болотяних пастках і з глиною, що чвакає під його добротними грубезними черевиками.

Саме за ними, за цими саламандрівськими черевиками, а ще за особливою незґрабною нетутешністю вони і впізнають його — троє або четверо підлітків у продертих на ліктях старих светрах, фланелевих просторих штанах, заправлених у гумаки по коліна, замурзані і крикливі, вони перетнуть йому шлях, вибігши зі своєї курної халабуди трохи вище над Річкою, вони почнуть з усіх боків до нього чіплятися, далекі діти покараних брахманів з індійськими кульчиками у вухах і в носах, вони благатимуть усіма мовами цього краю (gimme, gimme some money, sir, gimme some candy, some cigarette, gimme your palm, your soul, your body!) — ну, о’кей, о’кей — не англійською, тут я загнув, але всіма іншими мовами, тобто багатьма словами багатьох мов із санскритом включно. Вони супроводжуватимуть його аж до моста, бо він таки рушить до моста (це там, де закінчується лісова дорога), і він подумає, що за віком

вони можуть бути його дітьми, але все одно не дасть їм ані ескудо, тільки п’ять гривень насамкінець.

Коли ж він ступить на міст, вони без жодного зайвого кроку відстануть — адже туди, за міст, їм уже не можна, там заборонений світ — шосейна, вся у вибоїнах, дорога, потойбіч якої провалля, що влітку буйно поростає лопухами, а на дні провалля — десятки старих розбитих автомобілів — це така автомобільна яма, останній світ, десятки кузовів, кабін, іржавих "ролс ройсів", "мерседесів" та "фольксваґенів", не кажучи про "лади" і "шкоди", і все це теж його, Варцабича, хоч ніхто не знає, навіщо його люди звозять сюди весь цей брухт. Отже, провалля, а відтак, приблизно навпроти моста, від шосейки відгалужується ще одна дорога, точніше шлях, чи навіть Шлях, тобто якась лісорубська стежка, вона петлятиме обіч Потоку вгору за його течією, здіймаючися вище й вище, але нею йти не треба, не треба, не треба, бо там — кінець кінців, 13 й кілометр, глухий кут з останньою на світі кнайпою для тих таки лісорубів чи сновид.

Отже, підлітки відстають і лишаються на своїй зеленій заплавній смузі. Їм не можна на той бік Річки, але й до лісу їм теж не можна. І так вони тут існують, поміж двома забороненими теренами, на вузесенькій ділянці між страхом учорашнього і страхом прийдешнього.

4

Щойно на тридцять сьомому році життя Артур Пепа відчув, що в нього буває серце. Усе починалося нічними пробудженнями, коли він раптово опинявся сам на сам із в’язкою чорною пусткою, наполовину занурений у розшарпані решткти сновидінь. Інша половина була цілком свідомою своєї підвішеності в тут і зараз, але від того не легшало. Самому собі він вирішив це пояснювати алкоголем. І справді, клята тахікардія відразу давалася взнаки після особливо довготривалих карнавалів і джемів з ходінням на голові та перетасовуванням безодень. Вистачало рішуче стартувати пополудні (два по сто, томатний сік, що небудь), набрати справжнього розмаху ввечері (oh show me the way to

the next whisky bar) і врешті остаточно застрягнути на першій ліпшій крапці аж до світанку, з розгону добиваючи залишки в усіх пляшках і розпотрошуючи всі сигаретні пачки (хто біжить по нон стопах, я?) — так, вистачало вчергове пройти всіма цими нон стоп етапами, як наступного дня із залізною неминучістю поверталося воно. Хтось бачив, як одного разу він знепритомнів у кав’ярні, як сигарета впала у філіжанку з кавою, як зі скреготом — металевою ніжкою по ковзькій підлозі — від’їхав убік стілець. Сам він цього не бачив, провалившися на кілька хвилин у самоту та ізоляцію, на дно суцільного тьмяніючого рябіння й монотонного дзвону (невже й там буде так само, думав він потім, невже лише тьмяніюче рябіння і монотонний дзвін?). Так, тоді це стало очевидним, ніби піт, що залив його, як тільки попустило.

Щиро кажучи, випадок у кав’ярні був не перший. Настільки, що Артур Пепа починав звикати і навіть любити ці стани — з тією ж самовідданістю, з якою кидався назустріч запаморочливому зміщенню емоцій при переходах із тверезості у сп’яніння. Щось таки було в цьому раптовому обриванні розшалілого серця, в його трепетному підкочуванні кудись під горлянку, в цій залізній долоні, що не без птахоловної вправності полюбляла стиснути його й не пускати. "Добре, що сталося саме так, — іноді переконував він себе. — Тепер я принаймні знаю, що мені випало. Раптова зупинка серця — не такий вже й поганий варіант, могло бути щось набагато повільніше й нищівніше". По цьому він перебирав у пам’яті деякі інші варіанти: розростання в тілі якихось амебно безформних пухлин, метаморфози з імунодефіцитом, жахне й ганебне відмирання м’язів або невблаганне западання у вегетуючу прірву Альцгаймера — ні, його жереб мав абсолютно кращу перспективу. Хоч іноді, розпізнаючи серед ночі, десь між другою й четвертою, невідворотне повернення аритмії, він усе ж боявся. Він боявся, що його серце певного разу не витримає й розірветься — і не тому, що воно мало б не витримати й розірватись, а від страху, що воно може не витримати й розірватися. Іншими словами, він боявся боятися.

Думки про смерть є незаперечною ознакою життєвої кризи, це зрозуміло. Артурова криза передусім могла бути пояснена тією

небезпечною віковою смугою, до якої він наближався. Однак ця смуга не приходить сама по собі, вона взагалі нічого сама по собі не означає.

Натомість було кілька оглушливих видавничих провалів, що трапляється завжди і з усіма улюбленцями публіки в мить, коли їхнє вільне і радісне плавання перестає бути виключно їхньою внутрішньою справою. Усвідомлення того, що від тебе увесь час чогось чекають, цей любовно нетерплячий і неперервний тиск іззовні, змушує квапитися і втрачати себе. У випадку з Артуром Пепою найгірше було навіть не те, що впродовж останніх кількох років він сподобився рекордної кількості негативних рецензій на кожен свій опублікований жест (а творчість була для нього передусім і загалом жестикуляцією). Усе це ніщо, поверхня, тимчасовий накип, усе це, зрештою, лише прояви дивної любові наївняків, заздрісників та дрібних інтриґанів, ставив їх на місце (як йому здавалось) Артур. Однак було й інше: втрата задоволення від писання. Найпростіше пояснити її тим, що, як усі нарциси, він хворобливо потребував захоплення і визнання. Не маючи їх, Артур Пепа позбувався легкості. Він переставав подобатися самому собі, й це відбивалося на написаному. Іншими словами, щойно на тридцять сьомому році життя Артур Пепа відчув, що він не любить писати, що насправді він просто ненавидить це заняття, що письмовий стіл неухильно перетворюється для нього на місце жахних психічних тортур і пекучого сорому з приводу всього, що остаточно лишалося на папері. Часом він затинався вже на другій фразі, часом навіть на першій, не в змозі рушити далі і якось цього позбутися, вигнати з себе цього демона недорікуватості. Іноді наслідком його несамовито виснажливої тригодинної війни з однією однісінькою фразою залишалося що небудь на кшталт "Весна спричинює тимчасове псування шкіри в жінок". Хоч іноді він ще бував задоволений собою, написавши "Його дурнуватий мозок розлетівся на всі боки, ніби пташине лайно". Можливо, залишав він собі натяк надії, я став писати тяжче, бо краще? Можливо, писання справжньої літератури і є зануренням у тортури, кривився від недоречної падлюки рими. Якби я міг не писати, то робив би коло землі, не стільки цитував, скільки перекривлював когось іншого, від чого все

товариство заходилося реготом. Вони розумілися на цитатах. Вони й на ньому, Артурові Пепі, розумілися.

Безумовно, він перебільшував суспільну увагу до власної особи та й просто зацікавленість нею. Насправді мало кого обходило, що цей сучий син там собі пописує, тож увесь болісно спрямований на себе ззовні енерґетичний прес Артур Пепа радше уявляв, ніж відчував. Зрештою, яка там в біса література з її надутою цеховою дріб’язковістю! Яке там в пизду служіння слову! Ішлося про куди реальніші й вагоміші речі.

На тридцять сьомому році життя Артур Пепа раптом зауважив, як навколо нього починає кружляти, вальсуючи, смерть. Це з’явилось у ближньому, осяжному дотиком простягнутої руки, колі: вмирали й гинули якісь родичі, знайомі, знайомі знайомих, тож необхідність відвідувати похорони, виносити труну, покладати вінки, хреститися на поминках ледь не по двічі на місяць, не могла не паралізувати якихось визначальних центрів його — ну пробачмо ж йому! — примхливо вразливого "я". З її, смерті, боку це було тим мерзенніше, що нагадувало елементарну розправу за допущене Артуром Пепою в ранній молодості вільнодумство. Колись, у дні котроїсь там приголомшливої весни, коли вона ще не вміла псувати шкіру жінок, Артурові майже несвідомо написалося безвідповідальне й патетичне "Ані слова про смерть. Це всього тільки форма з вічним змістом: життя і джмелі і роса". І смерть йому цього не забула, кинувши, мов зарубку на дерево, своє за базар ответіш.

Таким чином, вона підсунула йому свій тридцять сьомий рік, вінцем якого стало вбивство близького товариша, відкритого до будь яких карколомних (дослівно) авантюр газетяра пролази, викинутого на всій швидкості з пасажирського поїзда десь між Здолбуновом і Києвом (пиятика в купе, куріння в тамбурі, випадкові попутники спільники, політ між іскрами, карколомність). Артур Пепа майже нічого не знав щодо проваджених загиблим усіляких репортерських розслідувань, але час до часу міг здогадуватися про їхню ризиковану напругу. Тож коли через місяць другий після того, що сталося, представник органів

правопорядку заспокоїв присутню на прес конференції громадськість з приводу того, що дане вбивство не має нічого спільного з професійною діяльністю потерпілого, перепрошую, вбитого, Артур Пепа й собі підписався під якимось крикливим листом протесту, дві третини слів у якому гнівно надувалося великими літерами. Однак що там усі ці листи чи підписані сп’яну конвенції — суттєвішим було переповнення його внутрішньої чаші. З моменту, коли ризикований приятель полетів назавжди у свою завагонну, розмазану рейками і стовпами ніч, Артур Пепа усвідомив: щось минулося безповоротно, золотих часів більше не буде, попереду згущення темряви й холоду.

Однак і ці обставини аж ніяк не можна вважати визначальними в його кризі. Усе це були швидше наслідки: млявість письма найчастіше свідчить про почуттєве спустошення, а смерть обов’язково вдирається туди, де не вистачає любові. Тож ніхто, крім самого Артура Пепи, не міг знати, що все це з ним відбувається саме через втрату любові. Або — якщо останнє сполучення слів здається надто голосним — через дедалі відчутніше збайдужіння до колись коханої жінки. Або — і цього Пепа боявся найбільше — через втрачену здатність до любові взагалі. Так, це було передусім поступове згасання його сексуальності, хоч іноді принагідно зауважене миготіння всіляких вуличних стегон і сідниць ще могло розворушити в ньому колишнього сперматозавра. Того самого, котрий цілком ще недавно, за куди кращих часів, напритягавшись досхочу в цілоденному вільному плаванні електризуючих поглядів, помахів, опіків, надихавшись весною, вином, парфумами та секретами секрецій, міг тієї ж ночі так щедро все це віддати, що Рома Воронич, його жінка і найкраща з коханок, майже непритомніла.

Вона була старша від нього на не цілих п’ять років, але це не могло мати ніякого значення тоді, в мить їхнього першого зближення.

Усе почалося з виставки літографій у музеї старожитностей. Вони мали щастя жити в місті, де подібні акції просто необхідні, щоб час від часу трохи розтрусити навколишню гнітючу застиглість. Артур Пепа не надто розумівся на особливостях літографій, зокрема, кольорових (а

була виставка саме кольорових літографій), однак не прийти він також не міг — хоч би й з огляду на неминучу при таких оказіях пізнішу пиятику за участю цілої армії мандрівних комедіантів. ("Знаєш, у мені все завмирає, як подумаю, що того вечора я міг не дійти", — скаже він їй щойно через кілька років, у ліжку, щасливий від знемоги, тримаючи ледь заспокоєну долоню на її слизькому від любощів животі. Вона зрозуміє, що йдеться саме про ту виставку, бо відповість: "А я збиралася зазирнути лише на п’ять хвилин, там було кілька знайомих").

Хоч, може, то й не була виставка літографій у музеї старожитностей. Може, виставка механічних годинників у музеї патанатомії? Чи якийсь перформенс із Пластиковою Рибою та ртутними термометрами? Зараз це не має значення для нас. Зараз це вже майже не має значення і для них.

Але тоді, обганяючи на вузьких дерев’яних сходах якусь молоду жінку в плащі і намагаючись не наступати на п’яти малій дівчинці, яку вона провадила за руку, Артур Пепа змушений був пригальмувати, аби вхопити згадану жінку за лікоть. Історія зламаного на сходах каблука мусила мати продовження: відчуваючи себе дещо пародійним пажем зневаженої черню королеви й необережно дихаючи в лице врятованої дами химерною сумішшю спожитих щойно перед тим пива, кави і коньяку, Артур Пепа взявся за пошуки головного героя виставки ("Тільки не йдіть, я зараз, я зараз…" — це до неї, а сам сходами суньголов у виставковий натовп, з якого врешті таки вигріб свого найдорожчого приятеля Фурмана з його золотими запонками і руками); того вечора Фурман як господар акції мав на собі позичений в опері фрак, що не завадило йому, бувши героєм і також напідпитку, озброїтися музейним молотком і цвяхами та відновити зламаний каблук на — хай вже там! — золотому черевичку незнайомої пані Незґраби. "Маєте", — врочисто заявив Фурман, по шевськи і трохи по шефськи випльовуючи з вуст зайвого цвяха, за що був поцілований у щоку, а Пепа, щоб не втрачати ініціативи, куртуазно попросив дозволу одягнути мештик на ніжку (музей старожитностей! клавесини! ґалантне свято! рококо! охохох!), звичайно ж, малася на увазі її ніжка, хоч він і не

дозволив собі сказати "дозвольте, я взую вас" — як би йому не свербів язик. "А це Коля", — чомусь повідомила вона, вказуючи на дівчинку і нервово сміючись. "Коломея Воронич", — урочисто виправила малеча, натискаючи на "р" посередині свого прізвища так, аби з нього вийшло принаймні "ррр". Обидві були в однакового крою плащах з різницею, зрозуміло, лише у розмірах і мали страшенно подібні зачіски. Тому нетверезий Артур Пепа подумав, що перед ним фея зі своєю ученицею. "І все ж я випив би звідти шампанського", — кивнув він на мештик. "Добре, мене там чекають", — запевнив розумник Фурман і вчасно розтанув, золотий.

І коли через якихось десять хвилин вони уже йшли Ринком шукати своє шаманське шампанське (часи не надто сприяли таким ідеям, був саме аґонізуючий комунізм і нестерпний у квітні дощ зі снігом), отже, коли черговий порив несамовито фатального вітру вирвав у неї з руки парасольку і вона чомусь кинулась її ловити, чаплино переступаючи бруківкою на тих таки каблуках, до того ж без жодної надії на успіх, позаяк парасолька й без того була вкінець поламана, отже, саме тієї хвилини Артурові Пепі здалося, що ця фея вже давно в опалі у всіх на світі вищих сил, що їй не ведеться в житті аж так добре, як звичайно ведеться феям, що їй радше зле ведеться, що він хотів би для неї що небудь зробити, інакше йому самому капець.

От що у найзагальніших рисах він мав на увазі, коли через пару років вишептав у ліжку своє типове для закоханих "Знаєш, у мені все завмирає, як подумаю, що того вечора я міг не дійти". Бо того вечора він таки дійшов.

Рома Воронич вела практичні заняття з німецької і була молодою вдовою. Одного разу вона вийшла заміж за певного етнографа родом з Коломийщини. Суттєво від неї старший, він саме шукав за якоюсь львів’янкою, щоб дати лад особистому життю, чималій колекції сардаків і витинанок, а також усе дошкульнішій холостяцькій виразці шлунку. "Пане Воронич, ви себе знищите, — казали йому турботливі ентузіастки незамулених джерел краси народної, — вам належиться стала жіноча

опіка!". Але всі вони поприкушували язики, коли одного разу пан Воронич заявив, що одружується. І справді, це був дуже нерівний шлюб, навіть прихильниці його пшенично опушених і опущених вусів це визнавали. Що спонукало Рому зв’язати своє життя (ну так, зав’язати собі життя, саме той випадок!) з цим неохайним старіючим чоловіком, з його кашлями, жовтими зубами й кальсонами, з його медаллю відмінника народної освіти, з його коломийками, записаними хімічним олівцем в учнівських зошитах, і з його — що правда, то не гріх — прикрим запахом від шкарпеток, — цього вам не скаже ніхто. Залишається вірити більш ніж сумнівній і типово львівській чутці про те, що подвижник краєзнавства та етнографії був насправді мольфаром, котрий, застосувавши весь арсенал своїх таємних засобів, зумів підкорити волю недосвідченої і схильної до фантазій ідеалістки.

Як би там не було, але через рік спільного життя в них навіть народилася дочка, остаточно перекривши Ромі всі можливості до відступу і зацементувавши родинний статус кво. Наступні часи (якась там чергова вічність) минули у відпиранні пелюшок і тих таки кальсонів, хоч до певної міри і у вистоюванні передсвітанкових черг за дитячим харчуванням. Я вже мовчу про всілякі дієтичні штуки і фармацевтичні трунки, здатні присипляти чоловікову примхливу виразку. Котрогось ранку Рома Воронич ніби отямилася зі сну і, дивлячись на себе у дзеркало, подумала так: "Мені двадцять вісім років. У мене поганий колір шкіри. Життя закінчилося". І виявилося, що цього було достатньо — тільки подумати, тільки сформулювати, тільки попрохати. Достатньо, щоб того ж вечора його не стало. Хтось вищий за нього просто дмухнув — кульбабин пух снігом закружляв над старим Львовом, двоє перебраних підпилими роботягами гебістів узяли його попід руки на трамвайній зупинці і, дещо перестаравшися, штовхнули долілиць на рейки. Трамвай загальмувати не встиг — напевно, старий не був ніяким мольфаром.

Після нього в їхньому двокімнатному й без того тісному помешканні лишилася велетенська колекція, що її Рома, подолавши перші місяці пронизливої порожнечі, з часом намагалася порозпихати по музеях.

Вона й без тих сардаків не дуже давала собі раду з предметами. Однак до настання нових, ліберальніших часів музейне керівництво не надто охоче йшло їй назустріч, завжди посилаючись на невирішеність проблеми з фондами. Щойно під кінець вісімдесятих усе відмерзло, іменем збирача скарбів народних Воронича було навіть урочисто названо якийсь науково практичний кабінет писанкарства, але залишки наскладаних ним раритетів у вигляді всіляких інкрустованих шкатул, топірців та розібраної кахляної печі ще довго і дратівливо нагадували Артурові Пепі, що в цьому домі жив колись інший господар, чи то пак навіть ґазда, що він тут ходив, кашляв, підв’язував до живота гумову грілку, випорожнювався і — неминуче — спав у тому самому ліжку з тією самою жінкою. Ця думка, щоправда, привносила до їхнього з Ромою сексуального взаємонасичування певний мотив забороненості чи навіть гріховності, від чого їхні стосунки робилися поривнішими, насолоди гострішими, а падіння солодшими. Було так, наче той міг щохвилини повернутись і приловити їх на гарячому. Було так, наче їм відведено не надто багато часу і всього треба встигнути.

Проте з роками ця гаряча смуга їхніх стосунків мусила, безумовно, минути, поступаючись місцем родинному автоматизму й інерції. Мольфарова загроза безповоротно відходила у найглибинніше підсвідоме. Натомість підростала його дочка зі своєю порівняно ранньою статевою цікавістю. Усе це спліталося в досить нестерпний для Артура Пепи клубок: рівновага і рівномірність, реґулярно притишений, дедалі більш формальний здоровий секс, засинання і прокидання в одному (й нудному) ліжку, звикання до завзято колись іґнорованих нічних сорочок, піжам і халатів, ранкове й вечірнє позіхання, провалювання у свій власний, окремий сон і, звісно, весняне псування шкіри. Ні, не можна сказати, що між ними вже нічого не було, зрідка це траплялося, але саме між ними і десь, щиро кажучи, поза ними.

Проминання часу взагалі знущалося над Артуром як могло, відкриваючи в ньому досі не підозрювані жахливі здатності. Наближаючись до свого тридцять сьомого року, Артур Пепа зауважив за собою не тільки накопичення втоми, що виявлялося, зокрема, у

ганебному і не припустимому раніше храпінні, і не тільки заростання ніздрів та вушних раковин не баченим досі гидким волоссям (чим Ти ще мене обдаруєш, Друже Боже — лупою, випаданням зубів, простатитом?! — бунтував у ньому алкогольний аґностик). Хоч передусім він зауважив у собі здатність зауважувати, й це було найгірше. Він зауважив, що воліє не торкатись її руками. Що не надто хоче дивитися на її тіло вранці, коли вона одягається. Що його дратують ці її послизання, спотикання і розхлюпування — усе, що колись викликало в ньому найщиріше бажання захистити, врятувати, загоїти.

Проминання часу підсунуло йому ще одне паскудство у вигляді дорослішання Колі. Нестерпно тісні побутові умови не могли не провокувати навіть ненавмисних зіткнень і поглядів (про навмисні не будемо). Дівчина вдалася шалено довгоногою і, безперечно свідома цього факту, не знала ніякого стриму в підкорочуванні спідниць. Останні півтора два роки він про всяк випадок волів не заходити до її кімнати, де стіни були завішені портретами Моррісона і Джоплін. Зрештою, в її віці він так само слухав цих двох. На вісімнадцяті уродини вони з Ромою подарували їй вісімнадцять компактів з музикою сімдесятих років. Відпровадивши ціле кодло гостей, добряче впитий Артур Пепа зачинився у ванній і, відкручуючи кран гарячої води, подумав: "Невже можна трахати жінку, в якої повнолітня дочка?".

Саме тоді він уперше зауважив, що розпачливо жалкує про те своє ("Знаєш, у мені все завмирає, як подумаю, що того вечора я міг не дійти") збожевоління. Вистачало, думав він, ще півгодини нікуди не рипатися, Бомчик саме брав утретє по п’ятдесят, вистачало не квапитися, вона сама казала, що лише на п’ять хвилин, що лише до знайомих, вистачало розминутися, хай би хтось інший ловив за лікоть, хай би комусь іншому так щастило, зате сьогодні я був би собою, а не кимось, я жив би власним життям, грав би кобіт наліво й направо, спокушав би юних мавп, таких як ця, трепетав би від весен, як двадцять років тому, і не перетворювався в потенційно патентованого імпотента. Останнє словосполучення, хоч і не бозна яке вишукане, бралося з його нахилу до всіляких фонетичних красивостей. Бо навіть залишаючись

наодинці з власними потоками й монологами, Артур Пепа не переставав бути професійним літератором.

Це означало не щось інше, а тільки те, що він мусить жити з літературних заробітків. Якось йому спало на думку написати бестселер (у внутрішньо процесуальному ґетто з параноїчною нав’язливістю саме дискутувалася ця перспектива — і де наші бестселери? і чому ми не маємо бестселерів? і хто нарешті написав би для нас бестселера? здавалося, що на цьому ґрунті поїхали дахом усі навколо, від високочолих авторитетів ідеологів до вічно дезінформованих і активних у пліткуванні газетних парвеню), таким чином, йому захотілося показати всьому цьому кодлові півруки, язика і щось там ще. Зрозуміло, що то мав бути роман. Так само зрозуміло й те, що написаний під вигаданим іменем. Така собі історія про чоловіка, що вбиває власну жінку — чи то в пориві, чи швидше у прориві роками накопичуваної втоми й ненависті. Після вбивства у нього починаються клопоти з трупом. Він хоче позбутись його таким чином, аби ніхто й ніколи не натрапив на останки, чи як воно українською — рештки? Прив’язати до нього два камені і втопити на дні чорного лісового озера, приміром. Чорне озеро з білими асфоделями, думав він. Для цього слід було покласти тіло в багажник авта і вивезти його далеко за місто. Власне, то мала бути історія однієї ночі. Як він їздить із трупом забитої жінки в багажнику, а на його шляху виникають усе нові й нові перешкоди (поліція, знайомі, друзі, якісь повії, бандити тощо) й таким чином він усе фатальніше віддаляється від мети. Подієва лінія мала би вряди годи чергуватися з ліричними фрагментами. Останні проливали б деяке світло на їхнє попереднє життя і мусили вражати читачів межовою й навіть брутальною відвертістю, зокрема, в деталях, що відбивали б фізіологію старіння жінки, всі ці осінні запахи, зморшки і складки, шарудіння сухого листя, холод лона. Загалом це мала бути трохи непередбачувана суміш трилера зі сповіддю та чорною комедією. Мала бути, але не вийшла: Артур Пепа врешті поховав цю ідею, зненацька усвідомивши, що спокуса втілити цей кошмар на яві робиться дедалі невідв’язнішою. Тож він вчасно зупинився, полишивши іншим писання давно очікуваного чтива, яке мало порятувати національну літературу від читацького забуття.

Але що мало порятувати самого Артура Пепу? Ґвалтовне розлучення? Спалення мостів і втеча за межі видимого світу? Дискотека сорокарічного? Зупинка дурного серця від чергової похмільної кави з сигаретою?

Сам він вважав, ніби єдина противага всьому, що з ним відбувається, знаходиться десь між алкоголем і творчістю. Десь там ще була незматеріалізована територія, на якій він міг відшукувати собі радість, чи то пак, бодай спогад про радість, натяк на її можливість. Усе інше звалося холоднеча майбутнього і вказувало на єдино можливий напрям руху та цілковиту відсутність права вибору.

Дотепер він був знаний тисячі другій шанувальників переважно як безпосередньо причетний до появи і зникнення двох книжок (сам він називав їх проектами), жодна з яких не могла претендувати на літературну справжність. Більше того — обидві вони так демонстративно хизувалися власною несправжністю, штучністю, книжністю, що в тих самих внутрішньо процесуальних колах на Артура Пепу було моментально заведено цілком доказову справу небезталанного, але порожнистого гравця, ситого й часами елеґантного гурмана (денді бренді, тралі валі), який проте навіть і не нюхав жорстокої крові буття.

Перша з книжок мала назву "Артурові Брати" і була начебто поетичною антологією, де Артур Пепа виступав начебто упорядником. Насправді нехитру містифікацію було видно наскрізь: вигадавши дев’ятьох не знаних широкому загалові поетів, їхні біографії та характери, він упорядкував по півтора десятка віршів від імені кожного з них, у своїй передмові натякаючи на символіку Круглого Столу і Святого Ґрааля, але роблячи це в настільки блюзнірський спосіб, що перейнятому неофітським фанатизмом видавцеві довелося зарубати початкову назву "Артурові Лицарі". Вірші кожного з вигаданих поетів були радикально відмінними від інших і це також не могло не свідчити про прозорість містифікації. Перший з них начебто писав сюрреалістичні поезії в прозі, другий римовані сороміцькі куплети на межі між м’якою та

жорсткою порнографією, третій мініатюрні верліброві нотатки якогось кінченого марґінала фенолога, чи то пак натурфілософа. Четвертий, згідно з леґендою, був гомосексуалістом західником, п’ятий неонародником на ґрунті (з його спадщини було вміщено не окремі вірші, а цілу довжелезну поему під назвою "Трипілля і Тризуб, або Відро Відродження"). Шостий, вочевидь, мав пункта на "П’яному кораблі" Рембо, позаяк сам займався виключно варіаціями навколо цього тексту. Сьомий і восьмий являли собою відповідно розхристано анархічного речника наркотичної вседозволеності (його частина у книжці мала назву "Пропаґанджа") та сумлінно сонетного класициста, маминого синочка й відмінника. Дев’ятий — найцікавіший — був серійним убивцею, тож кожен із його віршів був історією чергового злочину і мав присвяту знищеній жертві.

"Артурові Брати", безумовно, напоролися на одностайно гостру відсіч критики і такий же бурхливий читацький успіх. Книжку було розпродано за декілька місяців, передусім завдяки двом трьом судовим позовам до упорядника. Усі процеси Артур Пепа з веселим тріском програв, але без поважніших наслідків. Хоча міжнародний ПЕН клуб занотував його ім’я до реєстру письменників, які потенційно перебувають під загрозою репресій. Недоброзичливці навіть стверджували, що цей спритний іміджмейкер самого себе сам і замовляв усі судові скандали. Хтось найзаздрісніший до того ж опублікував фейлетон про чорний пі ар (таке собі слівце — саме входило в журналістську моду). Хоча в цьому випадку то був Пе Ар.

Наступного року побачила світ друга й остання з його книжок — "Література могла бути іншою" (з підзаголовком "Українська класика, перечитана й доповнена"). У своїй передмові Артур Пепа скрушно визнавав, що небажання наймолодшого покоління наших читачів заглиблюватись у скарбницю національної класики мусить бути подолане якимось дуже радикальним чином. У зв’язку з цим він пропонував нові можливості розвитку відомих ще зі школи хрестоматійних сюжетів, переписуючи їх з більш менш шанобливим збереженням авторської поетики і змінюючи їхню проблематику в бік

свідомого осучаснення. Таким чином, "Кайдашева сім’я" в його версії поставала романом про розбірки всередині мафійного угруповання, різночинні семінаристи у "Хмарах" до нестями обкурювались привезеною з цукроварень Півдня анашею, а "Коні не винні" закінчувалися сценою групового зґвалтування ліберального поміщика Аркадія Петровича Малини цілим ескадроном ним же викликаних на місце події козаків.

Зрозуміло, що це викликало чергові прокльони, а в кількох середніх школах Львова і Галичини книгу "Література могла бути іншою" навіть привселюдно спалили під час урочистих лінійок з нагоди дня знань. Нагороджений високим званням одного з батьків духовної отрути і виконавців так званого гарвардського проекту, Артур Пепа надовго замовк, невблаганно просуваючись у бік свого, вже неодноразово тут згадуваного, тридцять сьомого року життя.

Саме тоді він почав думати про зовсім інший роман. Але що означає "почав думати"? Насправді це виглядало так, що котрогось дня приятель запросив його до своєї хатини у передгір’ї дозбирати напрочуд рясні тогорічні яблука, від яких, за його словами, просто не було спасу. Артурові жарт сподобався. До того ж перемогло бажання бодай на пару днів кудись утекти. Як і недвозначна перспектива відвести горілчану душу на природі. Таким чином, волею власних депресій та залізничних аберацій Артур Пепа опинився у страшенно ранковому приміському потязі, що натужно просувався в бік гір зі швидкістю, мало чим вищою від пішохідної. Приблизно о пів на восьму ранку Артур Пепа вкотре здригнувся з напівсонного напівжевріння, щокою і скронею відлипаючи від брудної вагонної шиби. Поїзд саме зупинився на малесенькій станції, навколо починались узгір’я. Крім того, була осінь, червоно жовте цвітіння лісів, павутинне повітря, синє небо — з тих, які трапляються лише у жовтні. Усе це тривало не більше хвилини — ця споконвічна тиша з голосом півня на самому дні, занедбана станційна будівля, криниця, в яку нападало кленове червоне листя, запах вугілля. Ну і дві постаті, що сяк так віддалялися від станції, вочевидь, щойно висівши з того самого потягу: жінка в чорному з костуром в одній руці й

дерев’яною валізою в іншій та безногий чоловік на коліщатах, що судомно рухався вперед, відштовхуючись від землі довжелезними (як на нього) руками в чорних обмотках. Артур Пепа побачив їх тільки зі спин, але цього вистачило. Менше як за хвилину потяг рушив, і так почався роман.

Це мала бути суцільним мовним потоком і дещо захлинаючись розказана історія старого гуцульського театру (чи хору — Артур Пепа ще не знав). Колись він щось таке читав або чув: про те, як у сорок дев’ятому році в Москві було вирішено якнайгучніше відсвяткувати сімдесяту річницю Сталіна; з цієї нагоди було спроваджено леґіони всіляких фольклорних виконавців, котрі мали взяти участь у присвяченому Вчителеві фестивалі вдячності. Серед юрмищ якутів, карелів, мінґрелів та чечено інгушів не повинно було забракнути і нововозз’єднаних западенців, з поміж яких вибір високопоставлених організаторів без вагань припав на екзотично ефектних, з кольоровим пір’ям у капелюхах та в обтислих червоних штанах, гуцулів. Імперія Безсмертного Йосифа саме вступала у свою пізньоримську, дещо елліністичну, стадію — на зміну первинно комунарському аскетизмові, не в останню чергу здискредитованому попередньою виснажливою війною, приходила цілком гедоністична мода на пишність і яскравість. Переможців і дійсно не судили, навпаки — судили вони, користаючи при цьому з трофейних уламків світу переможених. Таким чином, верхівка Піраміди вже звикала до полотен Рубенса, плюшевих лежанок, шоколаду й тонкої дамської білизни, справа неухильно просувалася до ґрандіозних коньяково виноградних зловживань і статевих збочень. Отже, така урядова розвага, як костюмовані танці народностей, не могла не прийтися до смаку цим першим постмодерністам.

Гуцульський театр (або хор?) існував у Чортополі ще з якихось австрійських часів. Жодна з пізніших влад не наважувалась або не встигала його ліквідувати — вочевидь, немає потреби пояснювати тут, чому він нікого особливо не дратував. У його складі переважали аж ніяк не простонародні, автентично автохтонні самородки, ні, то була зазвичай всіляка містечкова публіка, чи краще сказати, інтеліґенція, але

знову ж таки та, що її було прийнято вважати трудовою, тобто ще не відірваною від коренів. Тобто, послуговуючись дещо графоманською образністю багатьох Артурових попередників, їхня кров ще пахла димом колиб, але думки вже доростали до розуміння справжнього Змісту Історії.

Ясна річ, тієї миті, коли гальмуватий приміський потяг рушив далі від згаданої маленької станції, Артур Пепа ще нічого такого не бачив. Єдине, що засіло в ньому на довгі тижні — це передчуття роману, зматеріалізоване у двох скалічених постатях та ранковій тиші, встеленій червоним осіннім листям. Щойно за якийсь час до всього цього приєдналася — показавши зміїну голову з іншого тайника пам’яті — історія великої подорожі гуцулів у Столицю.

Вона приваблювала до запаморочення, в ній була можливість міфу й поезії, була напруга споконвічної драми митця і влади, була хронологічна середина століття, що давало змогу перекинути часові мости навсібіч, закрутити в єдиному танці нащадків і предків, убивати живих і воскрешати мертвих, колажувати час, а з ним і простір, перевернути гори й безодні. У ній була можливість наближення до смерті, бо вона сама страшенно пахла смертю, й Артур Пепа сподівався бути адекватним. З усіх його романних передчуттів вимальовувався Маркес, точнісінько він — такий собі магічний реалізм, довгі й гіпнотизуючі періоди майже без діалогів, межова щільність і насиченість у деталях, еліптичність у натяках. І саме тому, що він це так бачив і так розумів, він ніяк не хотів до цього всього братися. Бо він не хотів, аби це був Маркес.

Його зупиняло й те, що він дотепер не навчився розповідати повноцінних історій. Навколишнє плетиво вдавалося куди краще від наскрізної лінії. Наприклад, він досі не знав, що насправді сталося з театром (хором?) після виступу у Москві і чи взагалі там дійшло до якогось виступу. Чи був, наприклад, замах на Бонзу, до якого автор мав готувати читача протягом усієї книги через уривчасті монологи безумовно пов’язаного з підпіллям героя? Чи герой мав вистрелити зі

сцени кудись навгад, у чорноту високої ложі, зі свого кременевого пістоля? Чи подати Батькові срібного келиха з отруєним вином? Чи, може, героїв було декілька і замахів було декілька, але жодному героєві не вдався його замах? Чи була зрада? А якщо так, чи було кохання? І де взагалі в цій історії місце для кохання?

У будь— якому разі, пам’ятав він, слід уникати документальності. Це не може бути переказ подій, які дійсно трапились у сорок дев’ятому році, це повинно бути зроблено і значно тонше, і значно ширше. Але для того, щоб це не стало просто переказом подій, слід якнайдокладніше всі ці події знати. Бо, як учив Артура Пепу старезний Доктор Дутка, колишній професор ґімназії, по справжньому знає не той, хто знає про щось, а той, хто знає щось. Тому Артур Пепа й не наважувався: він не знав.

Він не знав маршруту їхньої подорожі. Він мусив бачити його в деталях: їх, безумовно, везли потягом і, безумовно, на північний схід, але сказати північний схід було аж ніяк не досить, слід було ще якнайвиразніше побачити, як північнішим і одночасно східнішим робився ландшафт, прозріти цю порожнечу осінніх полів, цей раптовий перехід осені в зиму, дощів у снігопади, а відтак і переповнені всілякими змерзлими втікачами пекельні станції, відбудовувані з руїн полоненими і приниженими холодом німцями; слід було обганяти цілі ешелони з депортованими, засудженими, непомітно для конвою передавати крізь ґрати хлібини й цигарки, впізнавати серед них друзів і родичів, бліднути й непритомніти. Географія приховувала в собі дивовижні пастки і підступи, про які він навіть не здогадувався.

Він так само не знав жодного з лабіринтів необмеженої влади — що означають усі ці нічні допити в катівнях, прострелені потилиці, очні ставки, опізнання трупів та інші пружини таємної поліції. Слід було пережити цей страх, бути вистежуваним, провокованим чи принаймні підозрюваним, роздиратися між смертю й обов’язком, пам’ятати в деталях про кожну з тисячі тортур, щоразу вдосконалюваних для вибивання необхідних свідчень чи — швидше за все — лише для того,

аби змусити тебе повзати й корчитися. Слід було бодай тимчасово перетворитися на жінку і відчути, що таке ґвалт, особливо коли ґвалтують удесятьох і по двоє нараз, слід було знати зону, але не з розповідей.

Він також не знав нічого про опір. А в такому романі мусило знайтися багато місця для опору, інакше все тратило сенс. Отже, слід було усвідомити всі переваги партизанської війни: відсутність побудки і дисципліни, підземні схови в нетрях, конспіративні квартири і бункери, слід було навчитися свистати умовним способом, ставити міни на дорогах, позбуватися вошей, бліх і сифілісу, орієнтуватися в нічних лісах і зашитих у підкладку кашкета шифрограмах, а також вирізати свої переможні знаки на корі дерев і людській шкірі. Але найтяжче — слід було знати про безнадійність і приреченість будь якої партизанки, про те, що всі зрадять усіх і буде остання засідка й останнє оточення й остання куля в себе, хоч Він і не приймає таких героїв до Вертограду.

Ну власне — проблема Бога, як бути з нею? Лишити Йому шанс, повірити в Нього?

Артур Пепа не знав. Він не знав, крім того, що робити з Гуцулією. Існувала ціла наука про цю країну, розсипана по сотнях книжок і тим самим розпорошена, здрібніла, тож він навіть не знав, за що братися і чи варто братися взагалі. Починати з Шухевича, Вінценза? Гнатюка, Кольберґа, Жеґоти Паулі? Десятків якихось іще дорослих краєзнавців? Може, з учнівських, заправлених у церату, зошитів Роминого чоловіка? Бо ніхто й ніколи не створив єдиної Книги, котра вмістила б усе — і мову, й овечу вовну, і сім способів приготування сиру, і стрілянину довкола церкви, і першу весільну кров, і зловісні кола ритуальних танців, і техніку лісосплаву. Тому він мав би знати безліч дивних слів і словосполучень (катуна, повторював він, чому солдат у них катуна; чому фрас; чому гія?) і перевірити безліч речей стосовно гірського вівчарства, як і стосовно позашлюбних, ледь не потойбічних любощів. А отже, він мав би знати, як пахне трава, що нею натирають плечі і груди перед зляганням, і як називається кожна прикраса на тілі й

на одязі, й усі деталі орнаментики, взяті разом та поодинці, і з чого робилися ремені та шнурівки, і яка шкіра найпридатніша для них, і як називаються дірки для тих же шнурівок у ходаках (адже навіть вони мали свою назву, але в кожному іншому різновиді ходаків іншу), і знову ж — як пахне піт перед і після, і чим найкраще змащувати волосся, і член, і губи, і як споювати коханку і що пити самому — але навіть знаючи все це, він не знав би й десятої частини всього, що мусив би знати, усіх слів, звичаїв, ремесел, рослин. Так, слід було знати сотні рослин (а не лише один якийсь перстач прямостоячий), всі їхні назви і властивості, і всю приховану таємну біологію, аби врешті десь там, на котрійсь романній сторінці, мимохідь згадати лише одну із сотень, одну з них, наприклад, той самий перстач прямостоячий.

І ще: знати, як стогне помираючи відьма.

І ще: статистику захворювань туберкульозом у високогірних районах Карпат наприкінці сорокових.

І ще: історію всіх музичних інструментів, за винятком трембіти.

Бо насправді його роман повинен був вийти дуже фрагментарним, на якихось лише сто машинописних сторінок, і нічого з переліченого вище в ньому не мало бути, але мало бути знання всього переліченого вище — інакше такий роман просто не зміг би написатися. Тож, усвідомлюючи це, Артур Пепа кривився від думки, що слід накупити якихось блокнотів і диктофонів, старих книжок, військових мап, цифрових фотокамер, ходити в якісь нескінченні експедиції, не повертатися з них, систематизувати і класифікувати зібране, засвоювати його всім собою, ставати частиною цієї колекції, зливатися з нею, словом, бути Флобером. Але він не хотів бути Флобером і тому роман його не писався.

До того ж, він навіть не знав, навіщо це все. Тисячі разів поховавши нав’язливу романну ідею, як уже поховав тисячі інших романних ідей,

він усе ж не міг від неї звільнитися. Мені здається, таке роздвоєння мусило бути пов’язане з його кризовими страхами і розпачами. Скажімо, він міг свідомо відтягувати мить матеріалізації романного тексту, навіявши собі, що цей роман мусить бути остаточним, себто він вичерпає його теперішнє призначення, а отже, як тільки все це напишеться, шляхи для смерті буде розчищено згори. Тому він вигадував якнайбільше перешкод, щоб якомога довше не починати. Забобонність Артура Пепи на тридцять сьомому році життя не знала меж — він був певен, що такі романи не минають безкарно, що ступивши одного разу на цю вбивчу дистанцію, він наче приймає останню угоду на тему всього або нічого.

Але водночас він був певен того, що це неминуче, що йому нікуди від цього роману, цього писання, цього старого гуцульського театру (хору?) не подітися. Отже, так чи інакше, але все це мусило скінчитися раптовою зупинкою серця (так ніби взагалі буває щось інше). "Напевно, вже після Великодня", — чомусь подумалось йому. Головне, що не зараз, не відразу, не тут і тепер. Головне прожити ще одну весну. З якогось часу весни почали минати геть непомітно — без колишнього шурхотіння вологих крил та авітамінозного піднесення, тож слід було якось від цього рятуватися.

Тому він досить легко погодився на страсному тижні вибратися в гори разом із Ромою та її донькою. Незнайомий власник фірми, для якої Артур Пепа часом вигадував рекламні слоґани, запрошував до відвідин свого пансіонату на полонині Дзиндзул. Офіційне, переслане поштою запрошення відкривалося дещо спотвореним епіграфом з Антонича, де слова горілку пити, ніби навмисно для Артура Пепи, було виділено шрифтом. У самому запрошенні в найгірших фразеологічних традиціях перехідної доби йшлося про християнську любов і благодійність, а також про героїв бізнесу, які в екстремально скрутних умовах податкового тиску і владної корумпованості примудряються не забувати про героїв культури і в міру скромних можливостей підтримувати їх своїми ініціативами (останнє слово також було виділено шрифтом — як з’ясувалося згодом, цілком неспроста); далі говорилося про умови

кількаденного перебування гостей у пансіонаті "Корчма На Місяці" (харчі, джакузі, руці бузі, окремі спальні, те се, фуйо муйо); далі чомусь ішов пасаж про того ж Антонича, що його, виявляється, покликані були вшанувати учасники акції; в чому полягало б це вшанування, не говорилось ані слова. Завершувалося все це досить безглуздим закликом на майбутніх виборах підтримати політичний блок "Карпатська Ініціатива" (ось воно, ось воно вилізло!) і знову ж таки віршем, хоча цього разу далеко не антоничівським:

Зігріють вас і тілом, і до тіла,

в усьому допоможуть вам негайно

герої підприємництва і діла.

В "Корчмі на Місяці" вам буде файно.

Артур Пепа погодився, навіть не дивлячись на таку завершальну строфу. Як і на той факт, що слідом за ними в гори пускався Ромин партнер австрієць, для якого вона щось іноді тлумачила. Артурові траплялось іноді перетинатися з цим дещо пришелепкуватим фотографом, хоч при зустрічах вони переважно мовчали один до одного. "Вивчив би краще українську, якщо вже так внадився до нас їздити, голубе", — подумки дорікав йому Артур Пепа, навіть не здогадуючись, наскільки той зацікавлений у своїй перекладачці.

Присутність у їхньому товаристві ще й Колі також не надто покращувала становище, але про це не будемо. Достатньо знати, що Артур Пепа порівняно легко змирився з усіма подібними незручностями, адже там, у ньому, ще сподівався своєї світлої миті поет, Артурів Брат, і нічого йому так не хотілось, як урешті прокинутись на тридцять сьомому році життя.

II. З каміння й сну

5

І все ж того першого ранку вони врешті попрокидалися — хто як, звичайно, і хто з чим.

Артур Пепа виявився майже насильно вирваним зі своїх сновидінь, йому хотілося ще бути там, довести справу до завершення, бодай якогось, але гуркіт, зчинений Ромою Воронич у ванній (цілі лавини скинутого в раковину умивальника косметичного дріб’язку разом із усілякими флаконами й аерозолями), рішуче припинив його блукання потойбіччям. Зараз він лежав горілиць на своїй половині двоспального ліжка, поруч із неторкнутою смугою відчуження між його територією та жінчиною, і сумно реконструював у собі щойно пережите. Артур Пепа любив це меланхолійне ранкове озирання на власні сни.

Цього разу півночі пішло в нього на те, що він усе знімав і ніяк не міг остаточно зняти якусь розмитої зовнішності дівчину, ймовірніше за все студентку. Тобто це був один з найнудніших снів, які йому траплялися протягом усього життя. Він пригадував собі, що в якомусь більшому товаристві вона раптом цілком промовисто на нього блимнула (зрештою, як він тепер розумів, нічого іншого, крім мавп’ячої цікавості) — але цього вистачило, щоб він, старий осел, надумав її колупнути. Дальші кілька годин вони про щось розмовляли, усамітнившись у котрійсь із найдальших кімнат, при цьому він дуже дивувався власній простакуватій винахідливості, десятки разів примудряючись виводити їхню розмову з найбезнадійнішого глухого кута і знаходити якусь останню можливість для її продовження. До того ж вони без перерви курили всяке гівно, і Пепа з легким побоюванням думав про неминуче наближення до перших поцілунків. Студентка, як на те, виявилася досить необізнаною, вона, щоправда, щось чула про свого співрозмовника як про цікаву людину, але вельми слабо уявляла собі, чим він узагалі займається, тому вона все розповідала про своє життя — про батьків, братів і сестер, і ще якихось родичів з Пйотркова Трибунальського в Польщі, і про якусь Багіру, що привела відразу чотирьох кошенят, і скільки в неї подруг, і які з них справжні, а які

тільки вдають, що вони їй подруги, бо насправді це такі сучки (тут вона разів десять, ніби її заїло, із притиском повторила "сучки, сучки, сучки"), але зрештою перестрибнула на те, як усі вони щодня ходять на пари (при цьому нею було наведено розклад занять у повному обсязі з понеділка по п’ятницю, особливо запам’яталася четвергова латентна цикломеханіка) і як переписують одна в одної конспекти, прогулюють семінари, відвідують гурток з аеробіки, бо тренер з плавання пристає, далі було про те, як їм ведеться в гуртожитку, як вони позаклеювали на зиму вікна — і навіть у спільному умивальнику, причому в умивальнику більша половина раковин розбита, а також, як вони готують собі макарони по флотськи і ходять на нижчий поверх дивитися "Бальшую стірку". Відповідаючи щось цілком недоречне на її запитання про те, чим закінчився вчорашній відтинок "Бандитського Петербурґу", що його вона пропустила через (увага — сон!) метеоритну бурю, він зґрабно перевів розмову на її колготки, вислухавши при цьому історію про якогось Славіка з базару, котрий порадив їй носити на розмір менші. Йшлося, звичайно, про джинси, в які, попри Артурове глухе розчарування, невідомо коли і як устигла перетворитись її коротка спідниця з розрізом. Тоді настала черга викладачів — і всі вони ніби авансценою промаршували перед Артуровим удавано зацікавленим поглядом, якісь цілком нехаризматичні добродійки та добродії, десь близько двадцяти осіб, кожну з яких студентка описала в деталях і не без єхидства ("А Яків Маркович, хімік, вічно портить воздух!" — радісно завершила вона). Користаючи з дівочої несподіваної балакучості, Артур Пепа тим часом обдумував свої дальші кроки, пам’ятаючи про необхідність підібрати ключ, аби зачинитися зсередини і врешті перейти до конкретних любовних дій. Тож поки дівчина, методично скидаючи його долоню зі своїх колін (джинсів на ній уже не було), розповідала про навислу над нею перспективу неотримання заліку з таксонометрії, він устиг роздивитись уважно, де і що тут знаходиться, і врешті вирішив, що йоханий ключ мусить бути не інакше як в унітазі, вмонтованому просто в паркетну підлогу посеред кімнати — ключ і справді виявився там, тож повитиравши його як слід паперовим носовичком Tempo, він нібито безтурботно підтанцював до дверей і встиг зачинити їх на два замки якраз у мить, коли невідомий лосяра заповзявся гатити в них з

протилежного боку, либонь, рогами. Дівчина тим часом сіла на унітаз і досить відверто продзюрчала своє пі пі, як вона сама це назвала, чого виявилося достатньо для того, аби лосяра за дверима вгомонився й заглох. Тоді Артур Пепа сказав їй, що він її дуже кохає, але дівчина лише заперечно крутила головою й забороняла йому торкатися навіть грудей, дозволяючи разом із тим тримати за руку. Довелося переконувати її значно активніше, тож він познаходив у собі просто таки фантастичні ресурси любовної лексики (всі ці куртуазні каскади так і лишилися там, уві сні, хоч він пам’ятав, що це був найвищий пілотаж), він казав, що чекав на неї все своє життя, що він узагалі однолюб, але раз на життя трапляється чудо, і сьогодні це сталось, і йому для цілковитого щастя вистачає знати, що вона десь тут, поруч (найсмішніше, що в цих поривах він якось навіть назвав її ластівкою, за що, прокинувшись, відчув особливий сором), при цьому він обціловував їй руки та плечі, розпалюючись усе більше, він мусив аж світитися наскрізь любов’ю й ніжністю, тож насамкінець вона кокетливо сказала своє "ну добре, я тобі сьогодні повірю", після чого лягла перед ним на живіт, уже зовсім гола. І тоді, спробувавши ввійти в неї ззаду, Артур Пепа зрозумів, що насправді йому не так вже й хочеться, найдурніше було те, що на все це поклалося стільки часу й зусиль, а тепер лишалося хіба вибачитися за те, що потурбував — і в цю хвилину, коли остання надія на сяку таку ерекцію махнула прощально ручкою, за дверима знову стали шалено гупати, цього разу всілякими флаконами й аерозолями, і під шум води, пущеної у ванній його жінкою з усіх можливих кранів, Артур Пепа розплющив очі.

Тож тепер він лежав горілиць, думаючи про те, чи можна таке сновидіння вважати еротичним, чи не є воно ще одним свідченням проминання часу, витікання життя і — найголовніше — чи не віщує чогось цілком недоброго.

"Який дурень, дурень, Боже, який дурень!" — думала й собі пані Рома. "Який дурень, дурень, дурень", — продовжувала думати вона, сідаючи у щойно наповнену акрилову ванну химерної форми.

Вода здалась їй надто гарячою й вона відкрутила холодний кран, думаючи відразу про дві речі: що вода гаряча і що він дурень. До того ж він так швидко старіє, що це нагадує стихійне лихо. І якби всі ці дурепи, котрих він, цей дурень, намагається звабити/котрі намагаються звабити його, якби всі ці дурепи тільки знали, наскільки він зробився млявий, бездарний і нецікавий і як він до цього збайдужів! Чи так само випрохували б у нього автографи?

Та він просто дурень і нічого більше, підсумувала вона, блаженно витягуючись у ванні.

Їй подобалось омивати цією зеленуватою, ледь пінявою водою свої достатньо розлогі, плавно заокруглені плечі. Плечі були серед її найвидатніших переваг. "Мені треба носити вечірні сукні з відкритими плечима", — подумала вона і уявила себе в дев’ятнадцятому столітті. Повз неї, тяжко відсапуючи й пітніючи, протиснувся крізь юрбу якихось підлих аристократів Оноре де Бальзак. При цьому досить промовисто зиркнув на її декольте. "А бальзаківський вік — це скільки?" — подумалось їй. Тобто зі скількох років це починається, уточнила вона, розплющивши очі. Зі скількох років моя шкіра почала цвісти навесні? Добре, що переді мною ще кілька весен.

Добре, що можна так лежати у цій зеленій весняній воді. І головне — скільки завгодно — гарячої та холодної. Це вам не Львів. Тут вам не за годинами. Тут вам завжди. Ці мільйонери можуть усе. Цікаво, коли він до нас вийде? І як він може виглядати? Напевно, щось таке лисе, з великим черевом і вузенькими щілинами замість очей. Півтора метри зросту. Складки на потилиці ітеде. Вони переважно колишні спортсмени, борці. Важко уявити себе в ліжку з борцем. Вічно на лопатках. Хіба що з борцем за незалежність, жартанула вона.

"Це — моє тіло", — подумала вона, підвівшись у ванні й зосереджено намилюючись.

"Чому моє тіло саме моє? — перейшла вона до улюблених софізмів. — Це так дивно: думати про своє я, що таке я, чому я це я. Тут щось криється, від нас приховано якусь остаточну річ. Це тіло могло бути чиїмось. Чому воно моє?".

Її тіло з роками набрало трохи ваги, але не надто. Вона все ще лишалася привабливою — це без жодного сумніву, вкрите легкою паволокою пари дзеркало навпроти не давало збрехати (насправді дзеркало, як і більшість уламків спотвореного Антисвіту, все таки трохи брехало: воно ледь ледь витягувало і тим самим виструнчувало постаті — цього разу якраз настільки, аби пані Рома лишилася цілком задоволеною своїм тілом).

"Дурень, — подумала вона, — безнадійний ідіот і кінчений дурень".

Вона не просто лишалася привабливою — вона була сексуальною. Бо сексуальність — це передусім упевненість. Щось подібне вона вичитала тиждень тому в журналі "ELLE Україна". Їй це формулювання дуже сподобалося своєю стрункістю й точністю: "Сексуальність — це упевненість". І справді, чорт забирай, міркувала пані Рома, чим іще може бути сексуальність, як не впевненістю, і хіба можливо уявити собі невпевнену людину сексуальною! З того дня вона вирішила бути впевненою. Вона стільки років прожила в невпевненості, що нині залишалося впевнено брати все, що залишалося. "Чому визначальні для нас істини приходять так пізно"? — скривилася вона до дзеркала і, звісно, показала самій собі язика. Язик асоціювався з кулястої форми морозивом, що його слід було довго, пристрасно й зусібіч облизувати. "Це телевізійне", — слушно визначила пані Рома.

Тоді їй захотілося постояти на одній нозі, зробити кілька вправ, наприклад, ластівку. Вона сто років не робила ластівку. Лінії шиї, рамен, спини, сідниць і ніг творили свої чудові дуги, півкола й опуклості. Вона відкрила для себе свою цілковиту пластичність. Її з дитинства переконували в тому, що вона незґрабна. Цікаво, хто перший вигадав цю нісенітницю? Коханий татунцьо з його маразмами? Ненависна мамця

з її міазмами? А може, це він їй навіяв, щоб тримати коло себе на короткому налигачі, старий жовтозубий мольфар?

Пані Рома ніяк не могла пригадати, чи вважалася незґрабою ще перед Колею, чи вже після неї. Чи ще перед одруженням, чи вже після нього? Чи ще перед школою, чи вже після неї? Чи ще перед власним народженням? Можливо, хтось так вирішив за неї — й гаплик?

Він пильнував за кожним її рухом, не дозволяв танцювати з іншими, а сам танцювати не вмів. І саме тому, сраний старий пес, він усім казав, що його жінка не танцює, що вона — тримайте мене! — соромиться власних рухів! А тепер, здохлий старий мольфаре, дивись — от як я — тримайте мене! — роблю ластівку!

Вона не могла не послизнутися й важко шубовснути у ванну, здіймаючи піняві бризки і вихлюпнувши при цьому на килимок із написом "Слава Йсу!" добру третину води. "Ідіот, — подумала вона, — Боже, який ідіот, пришелепок і дурень!"

Трохи згодом, масажуючи під душем несильно забите й від того не менш привабливе місце, вона додала: "Я стою між ними двома". Їй хотілося продовжити цю думку, але вона була наче загіпнотизована. Я стою між ними двома. Я стою. Між ними. Двома. Ясто. Ю. Між. Нимидво. Ма.

Пізніше, коли вона вже витиралася всіма п’ятьма рушниками, її думка посунулася трохи далі: "Одного з них я люблю, другий мені подобається".

Проте чогось тут не вистачало. "Один з них любить мене", — твердо знала вона. З другим не було певності, тому про нього мовчок. Одного з них я люблю. Один з них любить мене. Одногозних я. Одинзних мене. Тіло зробилося сухим і теплим. Це було без сумніву її тіло. Добре, що воно було її.

Вона знову стояла перед дзеркалом — тепер уже вилізши з ванни. Вона втирала в себе свій улюблений крем від зморщок.

"У тебе доросла дочка", — прогугнявило в неї з за плечей.

О Scheisse, вилаялася вона німецькою. Він знову тут! Вона вже знала, що зараз він причепиться ззаду і почне дихати їй у потилицю, залоскочуючи карк опущено пшеничними вусами. Його не побачиш у дзеркалі, але він тут. Вона вирішила не озиратися.

"У тебе доросла дочка, — прожвинділо ще раз. — Подумай про свої літа. Ти моя".

"Забери свої руки, — подумала вона у відповідь, здригнувшись від холодного стиску на талії. — І відійди, зникни. Тебе немає".

Але їй було владно повторено:

Ти моя.

"Тільки не це", — подумала вона, відчувши, як він нахиляє її вперед; вона спробувала опиратись, але він мав у тисячі разів більше сили в холодних руках, і саме ці машинно холодні руки зімкнулися в неї на грудях, а потім одна з них притисла їй голову до ебонітової поверхні туалетного столика перед дзеркалом. "Не треба", — благально подумала вона, відчувши, як щось іще холодніше, значно холодніше, ніж руки, якийсь крижаний штир з кулястим шорстким наголівником, силкується вдертися в неї ззаду. За якусь мить вона усвідомила, що будь які пручання даремні, і зараз відбудеться те, що вже не раз відбувалося з нею в її снах і закінчувалось її ганебним капітулянтським оргазмом. Але, як тільки вона це усвідомила, відчуваючи глибоко в собі перші безжальні поштовхи ненависного й солодкого поршня, то відразу усвідомила й ще одне — що це лише сон, і з нього можна щомиті прокинутися — варто лише забажати.

Тому вона непомітно вивільнила праву руку з під смертельно зимного тягаря, що навалився на неї, й насліпо потяглася до штори праворуч від дзеркала, щоб відігнати його бризками денного світла. Вона ще чула, як посипалися з усіх полиць зачеплені нею по дорозі незліченні, переважно віденські, флакони, аерозолі й тому подібні прибамбаси, як усе це загриміло різнобарвною лавиною в умивальну раковину й на кахляну підлогу, а потім світляна білість різонула її по очах, льодяний поршень раптово обм’як, ослаб і безболісно з неї вислизнув.

Вода у ванні встигла захолонути. Пані Рома знову відкрутила кран гарячої й, поволі приходячи до тями, навіть не здивувалася, побачивши всюди на підлозі та в умивальній раковині — сліди своєї недавньої боротьби, про яку той дурень, дурень, дурень і кінчений ідіот у сусідній спальні навіть і гадки не мав.

Режисер Ярчик Волшебник того ранку перечитував сценарні варіанти для відеокліпу, який він прибув сюди знімати. Йшлося про кількахвилинну рекламу чудодійного "Бальзаму Варцабича" — навдивовижу бридкого й навряд чи нешкідливого для здоров’я споживачів пійла, що останнім часом з’явилося на ринку алкоголів і ніяк не могло пробити собі дороги серед визнаніших та відоміших конкурентів. Не допомагали ні сміховинно низька ціна у шість гривень шістдесят п’ять копійок, ані тьмяно болотяний колір виробу, що за ідеєю виробника мусив асоціюватися з карпатським довголіттям, ані навіть цілком симпатичний слоґан "Споконвіку і назавжди", псевдослов’янською в’яззю старанно виведений на етикетках. Порятувати ситуацію могла тільки нав’язливо голосна рекламна кампанія. Продукт, який було замовлено Волшебникові, планувалося для всіх телеканалів країни, хоч — і представник замовника не приховував цього — остаточною метою був вихід на НТВ, СТС, ТВН, RTL, а навіть і MTV.

"Знаєш, ти візьми тьолку, або краще двох, — висловлював свої побажання щодо проекту представник замовника, короткошиїй бичара

без вказівного пальця на правій руці і великого на лівій, — візьми двох тьолок, одінь їх такими, знаєш, гуцулками, вивези їх на полонину і... ".

Далі представник замовника не казав нічого, а тільки доливав собі до гранчака балантайнсу і однією з безпалих долонь закидав у свій акулячий писок жменю земляних горішків, трощачи їх усіма чотирма рядами зубів одночасно. Те, що мало статися після його неоднозачного "і", належало, вочевидь, до остаточної компетенції режисера постановника. Вони йому вірили як діячеві культури, і представник замовника не забув наголосити на цьому. Це відбувалось у Львові, сім з половиною тижнів тому.

А зараз Ярчик Волшебник читав у сценарній пропозиції № 1 про таке: "Сонячного полонинського ранку двійко одягнених у найяскравіші зразки гуцульської народної ноші молодесеньких дівчат весело бігають по траві. Навколо них літають метелики. Дівчата сміються дуже весело. На них красиві чобітки нижче колін. Одна з них зриває красиві квіти. Інша сплітає з них красиві віночки. Коли обидва віночки готові, красиві дівчата вдягають їх на себе. Одна з них кладе руки на плечі іншій, а та свої на її талію. Вони закручуються у вихорі гуцулочки. Коліна. Танець робиться все швидшим. Дівчата крутяться то в один бік, то в другий. Коліна плюс. Музика стає все швидшою. Нарешті вони падають одна одній в обійми і їхні губи зливаються в поцілунку. Вони цілуються все пристрасніше. Голос диктора: Споконвіку і назавжди: пісенний край завзяття і труда. З’являється пляшка "Бальзаму Варцабича" на пів екрану. На іншій половині екрану — дівчата, які все ще пожадливо цілуються. Голос диктора: Бальзам Варцабича — як поцілунок горянки. Дозволь собі змочити губи".

"Цікаво, скільки вони платять цим засранцям за таку базґранину?" — подумав Ярчик Волшебник, гидливо відсовуючи набік сценарну пропозицію № 1 і заглиблюючись у сценарну пропозицію № 2.

Там писалося: "Сонячного полонинського ранку двійко молодесеньких дівчат у веселих жовто чорних смугастих спідничках та

з прозорими веселими крильцями за плечима весело перелітають з квітки на квітку. На одній з квіток вони закручуються у вихорі гуцулочки. Стегна. Танець робиться все швидшим. Дівчата крутяться то в один бік, то в другий. Стегна плюс. Музика стає все швидшою. Нарешті вони падають одна одній в обійми і їхні хобітки (на папері було помилково надруковано чобітки, проте Ярчик Волшебник не дався збити з пантелику) зливаються в поцілунку. Вони смокчуть усе пристрасніше. Голос диктора: Споконвіку і назавжди: жодного шансу для трутнів. З’являється пляшка "Бальзаму Варцабича" на пів екрану. На іншій половині екрану — дівчата, які все ще працюють хобітками (таки хобітками, переконався Ярчик). Голос диктора: Бальзам Варцабича — як мед батьківщини. Послухай гудіння живих бджіл".

"Без політики не обійшлося", — скривився Ярко Волшебник, у той же час мимоволі погодившися, що другий варіант виглядає краще. "От лише як зробити, щоб ці дурні прошмандівки літали?" — поставив цілком слушне технічне запитання.

(І тут необхідне уточнення. Кошторис відеокліпу передбачав гонорари, достатні для того, щоб запросити пару цілком пристойних модельок якщо не з котроїсь київської, то принаймні з першої ліпшої львівської аґенції. Проте Ярчик Волшебник як досвідчений виконавець подібних замовлень уже привчив себе ставитися до кошторисів творчо, без упину маневруючи між статтями видатків. Таким чином, знайомий діляга, колишній культмасовик з Чортополя, підкинув йому двох місцевих бідолах стриптизерок, фарбовану начорно блондинку і фарбовану набіло брунетку, відповідно "Лілю" й "Марлену", як він колись їх назвав. Ті готові були клюнути на будь який мізер, позаяк уже добрих півтора місяця нічого не заробляли у зв’язку з великим постом. І саме їх було щойно подумки названо дурними прошмандівками).

Але останньою в течці лежала сценарна пропозиція № 3: "Глухої полонинської ночі відбувається таємний обряд мотоциклістів десь на зачарованому карпатському безкидді. Вони носяться навколо велетенського вогнища, потім зіскакують з машин і починають

танцювати, передаючи з рук до рук усілякі пляшки ("Джім Бім", "Курвуазьє", "Акапулько", "Смірнофф") і по черзі припадаючи до них. Калейдоскоп облич, вогняних відблисків на каменях і траві, спалахи різнокольорових рідин. Вибір падає на двох дівчат. Одна з них чорна як ворона, інша біла як голубка. Це з’ясовується, коли вони знімають свої мотоциклістські шоломи. Вони залишаються в центрі хороводу і, майже облизувані язиками полум’я, починають скидати із себе мотоциклістські шкіри. Усі ті бородані навколо них просто завмерли в напруженому очікуванні з роззявленими хтивими фізіями. Але за мить обидві вже танцюють гуцулочку, одягнуті в найяскравіші зразки традиційної народної ноші. Усі знову пускаються в танок навколо них, а пляшка, що передається тепер по колу — це тільки одна, зате добре впізнавана пляшка. Рештки з неї випліскуються у вогонь, рідина вибухає, над багаттям здіймається великий світляний стовп, і раптом навколо починає ворушитися земля. Дівчата продовжують танцювати, а тим часом з під землі підводиться гігантський скелет, який за лічені секунди обростає м’ясом, волоссям, одягом, блискавично проноситься у зворотному порядку через усі стадії та кондиції людської фізіології, поступово змінюючи личину мерця на личину старості, а ту — на личину зрілості й так далі — і от перед нами вже молодий красень легінь, що закручує обидвох дівчат — чорну й білу — в несамовито шаленому вихорі гуцулочки, міцно преміцно вхопивши їх руками понижче талій. Музика робиться все швидшою. Голос диктора: Споконвіку і назавжди: свого не цураймося. З’являється пляшка "Бальзаму Варцабича" на пів екрану. На іншій половині екрану — усміхнений легінь та щасливі дівчата в його обіймах у ліжку. Голос диктора: Бальзам Варцабича — як вода життя. Підніме навіть небальзамованого".

"Оце класно, — подумав Ярчик Волшебник. — Тут я погуляв би. Енья, Мерилін Менсон, Катя Чилі. Стенлі Кубрик. Стівен Спілберґ. Фредді Крюґер. Спецефекти, графіка, анімація, фотошоп, корел драв. Знайти зо два десятки пристойних мотоциклів — теж не проблема, як і пару нормальних неголених байкерських пик. Мерця знайду класного, старого казла теж. Але де мені взяти цього легіня красеня? Цього красеня легіня?".

Навколишнє чоловіцтво якось і справді все менше відповідало міфологічним стандартам. Було, щоправда, кілька сяко тако показних акторів, але їх останньо запрошували до реклами настільки часто й нерозбірливо, що їхні заяложені фізії просто перестали вистрілювати, відчутно набриднувши всьому світові чи принаймні окремо взятій країні. Тож Ярчик Волшебник, безумовно, мав рацію, коли замислився над проблемою головного героя і, почухуючи руді волохаті груди, рушив на пошуки кухні та обіцяного в угоді — як обов’язкова складова триразового щоденного харчування — сніданку.

— Так нічо, — сказала Ліля, непородиста, але цілком зґрабна кішечка, потягуючись у ліжку.

— Нормально, може бути, — погодилася з нею Марлена, кішка номер два, але чорна, вилазячи з під придзеркального столика, де саме знайшла загублену золоту серьожку.

Вони були найкращими подругами і ніколи не сварились, адже любили одна одну, мов сестри. І не тільки.

— Тіпа як у Чехії, — додала Ліля. — У Чехії номери похожі: мебель, комнати.

Свого часу вона справді їздила до Чехії, де їй обіцяли місце танцівниці в, як це називали вербувальники, головному вар’єте міста Праги. Проте їй так і не вдалося перетнути словацько чеський кордон, і вона понад півроку пропиділа так званою посудомийницею (сто баксів на місяць і всі тебе трахають) в якомусь довбаному погостінстві на околицях Лептовського Мікулаша. Але тільки вона знала про це.

— У Чехії класно? — спитала Марлена, приколюючи перед дзеркалом новознайдену серьожку до вуха.

— Як у Бундесі, — зітхнула Ліля. — Почті так само.

Вона десь чула це порівняння, в якомусь поїзді. Там їхала така знаюча все на світі дама, яка на увесь вагон повідомила, що в Чехии они почти как в Бундесе живут. Тепер Ліля скористалася підказкою пам’яті.

— У Польші тоже так нічо, — запевнила Марлена. — Там триста на місяць получають.

— І ти получала? — не без сумніву спитала Ліля.

— А то нє, — твердо сказала Марлена, вдаючи, ніби не зауважує подружчиного сумніву. — Деколи, правда, й менше.

— А ти там тоже танцювала? — продовжила облаштування своєї пастки Ліля.

— А то нє, — повторила улюблену відповідь Марлена. — Класний такий бар, валютний. Так і називався по їхньому — Бар Валютови. Для солідняків. І фірмачі заходили, сиділи.

— А чо Руслан казав тіпа ти по вокзалам? — клацнула зубами Лілина пастка.

— Руслан? — перепитала Марлена, трохи знервовано хапаючи косметичку.

— Тіпа він на якомусь вокзалі тебе вичислив, — уточнила Ліля позіхаючи.

— Пиздить він багато, — знайшлася з відповіддю Марлена. — Ти шо, йому віриш? Він же придурок!

— Придурок чи нє, а тачку вже третю поміняв, — арґументувала Ліля.

— Велике діло тачки міняти, — парирувала Марлена, висипаючи з косметички на столик усе наявне причандалля. — Хай він краще розкаже, як його з сєльодками на штуку баксів кинули.

Ліля ще раз по котячому потяглася і сіла на ліжку.

— Пані Валевська? — спитала вона за хвилину, дивлячись, як Марлена береться за малювання вій.

— Есті Лаудер, — сказала на це Марлена, вирішивши ані в чому не погоджуватися з подругою.

— Мені більше МаксФактор. Або Ревлон. — Ліля почала знімати через голову куцу нічну комбінацію, власне кажучи, комбінашку. — Есті Лаудер у нас в основному палений, — додала ніби між іншим.

— А я не в нас брала, — полізла у зверхність Марлена. — Мені подарили. Мущіна один з Бенілюксу, бізнесмен.

— Я тобі скажу, шо в загранці всьо равно як бабки получати, — повернулася до теми Ліля, таки знайшовши коло узголів’я на підлозі свої символічні, як вона їх називала, трусарді. — Лиш би платили нормально.

— У тебе складка на животі, — зауважила Марлена. — Прес би підкачати.

— На любітєля, — махнула рукою Ліля.

— Скоро не зможеш нормально на сцені виглядіти, — не відставала спрагла реваншу Марлена.

— А мені по барабану, — ледь закипіла Ліля. — Всьо равно не намірена до кінця жизні перед мужиками під музику роздіватися.

— Дурна, — знизала Марлена плечима, завершуючи блискавичну роботу над віями і переходячи до губної помади. — Ти ж нічо і так не вмієш! Оріфлейм, — сказала вона ж по хвилині, показуючи Лілі свою губну помаду.

— Велике діло, — не здалася Ліля, рішуче вставши з ліжка і рвучко застібаючи бюстгальтер. — Ти Леську з тридцять другої групи в училищі помниш? Крашена така, нічо особенне! Так вона тепер в Італії, в цій, ну такий город з водою тіпа як Вєнєция, знаєш? У неї там тіпа мєсто в платному туалеті — просто сидіти весь день. І получає нормально, а ше вроді мужика найшла, якогось армяна чи грека чи тіпа цього. І вміти нічо не вміла, даже на сцені роздітися…

— Платний туалет? І просто сидіти? — Марлена аж трохи призупинила намазування губів.

— І просто сидіти! — продовжила атаку Ліля, за давнім звичаєм усіх прародичок узявшись руками в боки. — Ну, там тіпа порядок піддержувати, жетони продавати…

— Всьо равно це робота, — хитнула головою вперта Марлена.

— А в нас не робота? Нє, ну ти скажи — в нас не робота? — Ліля стріпнула біленою гривкою, не відпускаючи власних боків з власних же рук. — Танці називаються! Бальні танці! Не бальні, а їбальні! Знаєм їхні танці — кожному тільки полапати на халяву, а якшо то і трахнути надурняк! І всьо бабло кидалам, а нам… Знаєш, скільки нам дістається?

— А то нє, — сказала Марлена.

— Нічого ти не знаєш, гуцулка дурна, — заперечила Ліля. — Нам шість з половиною процентів дістається, поняла? Шесть целих, п’ять десятих!

— Сама ти гуцулка, — не втрималася Марлена, жбурляючи в Лілю порожньою, на жаль, косметичкою. — Гуцулка Ксеня! — додала вона, щоб допекти остаточно.

Однак Ліля на це лише показала їй середнього пальця — жестом, якого навчилася від знайомого Паші з податкової — і зникла за дверима лазнички.

— Зуби почисть! — крикнула їй услід Марлена.

Вона не бачила ще раз показаного з за дверей середнього пальця, зате почула, як в унітаз було гучно спущено воду.

Юна Коломея Воронич, чи коли завгодно просто Коля, вже давно відчувала сильний голод, тож так і не дочекавшися жодного знаку уваги чи бодай пробудження з кімнати старих, рушила назустріч власній пригоді самостійно. На щастя, пошуки кухні не тривали занадто довго — прошмигнувши повз двері з написом ДЕФЛОРАЦІЙНА і майже не звернувши уваги на інші двері з написом LASCIATE OGNI ESPERANZA, вона таки опинилася в наріжній комірчині, де відразу кинулася до поїджених шашелем старих кредансів. Коля подумала, що найбільше їй зараз хочеться сирника — і тут таки знайшла його. Сирник був достатньо свіжий, хтось уже відрізав від нього кілька шматків, проте більша частина ще залишалася на тарелі неторкнутою. Крім того, Колі хотілося молока, але в цій частині її бажання було вислухано з неуважністю, тож довелося задовільнитися слоїком темно зеленого ялицевого меду, що само по собі теж виглядало незле.

Коля присіла до столика перед вікном і, відламуючи кусень по кусневі від сирника, вмачала їх просто в медовий слоїк. При цьому вона дивилася на гори за вікном, на мокру від танучого снігу траву, на вітер, що майже без упину борсався в ялівцевих кущах. День був сонячний, а сирник з медом дуже смачний. Коля намагалася не плямкати, хоч була

страх яка голодна і їй нестерпно цього хотілося. "Сирник, — думала вона. — Сирник це класно, це просто кайфово!".

Однак політ її думки було перервано безцеремонною появою в комірчині старого опецькуватого добродія Доктора. Він зайшов досередини, протираючи свої міжвоєнні окуляри і щасливо мружачись від сонячного світла.

— Яка краса! — сказав Доктор. — Шанування любій молодій панні. Добрий сирник?

Коля саме наповнила рот солодко щільною масою, тож зуміла відреагувати лише невиразним "угу".

— Ранок і молодість, — не відступив Доктор, умощуючись поруч за столиком. — Усе, чим дихає правдива поезія. У вашому віці (він сказав моводість і вічі, але було ясно, що насправді віці і молодість), у вашому віці поезія визначає кожний душевний відрух. Ви любите поезію?

— Так, — відповіла Коля, проковтнувши.

— Так! — переконано кивнув головою Доктор. — Той період, яким ви зараз, люба панно, маєте щастя втішатися, один молодий поет колись назвав привітанням життя. Ви, звичайно, знаєте, якого поета я маю на увазі?

Доктор поглянув на Колю дещо поверх окулярів, як доброзичливий екзаменатор на іспиті.

— Так, — відповіла Коля не цілком упевнено.

— Я знав, я знав, що ви знаєте! — щиро зрадів Доктор. — На жаль, останнім часом наша молодіж не дуже орієнтується в цих постатях. Але ви не така, я переконаний. Їжте, прошу вас, їжте далі, сирник очевидно

дуже смачний, не кажучи про цей чудовий гірський мед! (Він сказав гіршький, але Коля все одно продовжила їсти, щоправда, тепер уже дещо ніби примусово).

— Богдан Ігор Антонич, — заговорив професор через хвилину, неприховано милуючись її молодим апетитом, — був і залишається в нашій свідомості як поет передусім весни та молодості. Поет весняного похмілля — так він сам сказав про себе і краще за нього не скажеш.

Коля не знала, що на це відповісти, до того ж слово "похмілля" у вітчимовій інтерпретації мало для неї якесь інакше значення, але Доктор, на її щастя, попровадив далі:

— Ви, молоді, переважно не зауважуєте весен. Вам здається, ніби весна є чимось, настільки постійно присутнім у цьому світі, що ви сприймаєте і приймаєте її без рефлексії. Це вже потім, значно пізніше, прийде усвідомлення, що всі наші весни, як і наші літа, пораховано. "Ще мій сміх молодий і душа ще зелена", — так раптово прозріває поет Антонич. Прошу задуматися над цим ще. Чи не є воно початком трагічного у своїй сутності відкриття, що нас наділено проминанням?

Професор посміхаючись дивився на Колю, від чого тій навіть гірський мед зробився гірким медом. Вона гарячково думала, що б на це сказати, бо їй стало трохи шкода старого гобіта, тож вона врешті запитала:

— Може, хочете трохи сирника? Тут його ще багато…

— О дякую сердечно, — змахнув руками Доктор, — мені не можна солодкого. Цукриця, знаєте. Колись я любив солодке, особливо маківники моєї тети. Але подивіться туди, за вікно. Що за прекрасні гори! Яке сонце! Гори і сонце — дві речі, котрі нам подаровано для повнокровного втішання короткотривалою екзистенцією. В горах, де

ближче сонця, — так це сформулював поет Антонич. І ще він сказав: весна — неначе карусель!

Вони трохи помовчали. Коля вдала, ніби ретельно пережовує сирник. Але професор, вочевидь, не вмів мовчати надто довго.

— Цікаво й те, — заявив по хвилині, — які раціонально непояснимі образи знаходить поет, пишучи про весну. Наприклад, весни дванадцять обручів. Саме так: весни дванадцять обручів! Чи ви, люба панно, коли небудь рахували до дванадцяти?

Коля знизала плечима і подумала, що дурнішого співрозмовника в неї ще не бувало. Але заради чемності змушена була зібратися на силах і відповісти:

— Рахувала.

— Чудово! — замалим не підстрибнув на стільці професор, ніби тільки цього й чекав. — Тоді спробуйте перелічити всі дванадцять весняних обручів, про які пише поет Антонич.

Коля подумала "ага, зараз" і сказала все, що спало на думку:

— Ну, перший обруч — це напевно… пояс невинності на дівчатах.

Вона й сама не знала, чому їй так сказалося.

— Чудово! — знову застрибав китайським божком Доктор. — А другий обруч?

— А другий… Другий — це напевно… такий танець, коли всі танцюють у колі. Ну там, стелять хусточку на підлогу й усі з усіма цілуються.

— Феноменально! Третій, четвертий? — заохочував далі Доктор.

Коля напружилась і сказала:

— Я мушу ще подумати.

— То хай це буде чимось на кшталт вашого домашнього завдання, люба панно, — потер руки професор. — Обіцяєте, що до кінця вакацій зможете перелічити всі дванадцять обручів? А втім, не обіцяйте нічого — це, перепрошую, з мене лізуть мої паскудні викладацькі методи (він сказав "метОди", але Колі було ясно, що малося на увазі). Не обіцяйте нічого — просто дивіться і тіштеся!...

Щоб не розчаровувати смішного добродія, Коля зосереджено подивилась у завіконний світ. Їй здалося, що вона кружляє на запаморочливій каруселі десь аж під небом. Ціла країна з лісами, струмками і крихітними залізничними станціями лежала під нею. Але це швидко минулося — майже водночас із вологим запахом пролісків. Залишилася тільки маленька постать невідомого, що повільно здіймалася дедалі стрімкішим схилом від лісу в бік пансіонату.

— Чи, скажімо, запахи, — вгадав її глюк професор. — Весна в горах дарує нам таку непересічну і хвилюючу гаму! Ви знаєте запах ялівцю? А глиці? А мокрих шишок? Або тих самих проліскiв? Чи, скажімо, перстачу? Або просто — як пахне глина, звичайна глина, з якої всі ми вийшли і в яку повернемось? І все це дано нам не поодинці, а разом, єдиною трепетною субстанцією! Цікаво, що Антонич для всіх цих відчуттів знаходить один і той самий епітет — "п’янке". Але точніше цього не висловиш. Точніше цього не висловиш, правда?

— Правда, — сказала Коля, чомусь відсуваючи на третину спорожнений медовий слоїк з повільними темними патьоками на стінках.

— Або, скажімо, звуки, — ледь закотив очі професор. — Пориви вітру, немовкнучий шум дерев і води, блеяння овець і дзвіночки на коровах — ви їх ніколи не бачите, цих невидимих корів, але чуєте, як вони дзвонять своїми дзвіночками. Додайте сюди принесені вітром людські голоси чи пташині крики. Ви, люба панно, звичайно, любите птахів?

— Люблю, — сказала Коля. — Деяких.

— Треба всіх птахів любити, — м’яко зауважив Доктор. — А яких птахів ви любите найбільше?

— Орлів, — сказала Коля, хвилину подумавши, щоб не образити старого нечемною відповіддю. Хоч їй дуже кортіло сказати "пінґвінів".

— Пінґвінів поет Антонич також згадує, — потрапив в унісон професор. — Здається, у вірші "Полярія", хоч може й ні. "Полярія" або "Арктика". Ви не пам’ятаєте? Пінґвінів чи тюленів?

— Забула, — винувато знизала плечима Коля.

"Треба розпитатися в Пепи за цього Антонича", — подумала вона. Зазвичай вона піддавалася маминим настановам, уголос називаючи вітчима татом. Але в душі зберігала за собою свободу: жодне бо інше ім’я так разюче не пасувало до цього шубравця, як його власне прізвище. Пепа.

Професор дивився на неї посміхаючись. Вона кілька разів відводила очі, але раптом вирішила не здаватись і зиркнула в його окуляри сміливим і довгим, аж трохи нахабним поглядом — тим, що іноді тренувала з подружкою перед вечірнім виходом до міста. Про гобітів їй було відомо, що вони трохи боягузливі. Після нестерпно розтягнутих у вічність десяти секунд професор закліпав і знітився, його посмішка ледь затремтіла, скривилася й він капітулював. Колі навіть здалося, що він ледь зашарівся.

"Смішний дідок", — подумала вона.

За вікном усе було так само красиво, з тією різницею, що постать на схилі була вже значно ближче, і Коля могла би побитись об заклад, що то йшов австрійський знайомий її мами з чимось жовтим і білим у руках. (Карл Йозеф саме повертався з ранкової розвідки, несучи букет ще вологих крокусів — угадайте для кого).

— Ну так, — гмикнув нарешті Доктор, ковзнувши засоромленим таємним поглядом по Колиних відкритих ногах і не зовсім зґрабно підводячися з за столу. — Дякую, люба панно, за чудове товариство. Мені було вельми цікаво поговорити з вами.

— Прошу, — сказала Коля не цілком доречно.

Професор так само незґрабно вклонився і, ще більш непевний себе, ніби потрапивши в мішок власного одягу, трохи задом, а трохи боком проліз у двері.

— Я принагідно подарую вам свою монографію про поета Антонича, — запевнив її вже з коридору.

— Подаруй своїй теті, Плейшнер нещасний! — відказала на це Коля і їй зробилося настільки весело, що вона знову потяглася до слоїка з медом. — Ходять тут усякі пришелепки, — додала вона незлостиво.

Після чого з неї вирвалося щось уже цілком неочікуване:

— А третій обруч — це обійми мого далекого милого…

Аж після цього вона почула на ґанку важку саламандрову ходу переповненого весною і крокусами Цумбруннена.

6

Чутки про наближення до Львова Богдана Ігоря Антонича вперше заволодівають увагою місцевого середовища, здається, ще 1928 року — тобто фактично за рік перед тим, як поет справді поселяється в цьому урочищі скам’янілих левів. У такій грі на випередження немає нічого надзвичайного — Антонича у Львові передчували, містові на той час несамовито бракувало схожої постаті, а тим часом з Перемишля, Сянока і Дрогобича вже систематично надходили тривожно приголомшливі звістки про щоразу нові ескапади цього enfante terrible галицької альтернативної сцени. У відомому листі Бруно Шульца до Антуанети Шпандауер, датованому березнем власне 28 го, знаходимо, наприклад, цілком виразний пасаж про те, що "Дрогобич уже здригнувся неодноразово від його [Антонича] диких витівок. По всіх найвартніших уваги салонах пліткують лише про нього і про його недавній перформенс з відрубаною свинячою головою та настромленою на палю Малґоською. […] Попри всі дивацтва, він залишається явищем, доволі чистим у ліричному самовислові. І, як на свої неповні дев’ятнадцять, подає надії цілими оберемками трохи продряглих на цій щоденній провінційній сльоті екзотичних квітів. […] Не далі як учора ми з ним влаштували дещо химерну забаву в "Червоній лампі", рішуче проіґнорувавши містечкові уявлення про порядність і — що головне — різко несхвальне бурчання моєї риґористки Адельки. Не хочу вдаватися в подробиці — Ви, ласкава пані, й самі невдовзі про все дізнаєтеся зі скандальної хроніки. Вистачить хіба лише натякнути, що балетне трико цього разу сиділо на мені як влите, а брязкіт кайданів і свист канчука не міг не спричинити цілком акмеїстичного виверження. І от прошу — сьогодні ціле містечко збульверсоване, а цей так званий establishment просто таки обсирається від лютого безсилля".

Ця згадка, єдина з відомих насьогодні в листуванні дрогобицького манекенника згадок про Антонича, є цілком промовистою щодо ролі, котру бездомний юнак свідомо обрав для себе в непростій ситуації моралістичного театру, повсякдень виконуваного так званою галицькою передовою громадськістю. Його роль, що спершу була роллю поганого

хлопця і такого собі симпатичного шибайголови (NB — багатьма потаємно любленого!) з роками (хоч які там роки! — Антоничеве життя виглядає настільки блискавичним, а еволюція — настільки стрімкою, що мова мусить іти не про роки — про місяці, коли не про тижні!), так от, з місяцями ця його роль набувала дедалі серйознішого і навіть трагічнішого виміру, аби врешті явити найуважнішим з нас катастрофу особистості, цілком і повністю приналежної до світового співтовариства проклятих поетів. Слідів Антоничевої присутності варто шукати саме там, серед них, в їхньому нелеґальному нічному клубі, де Бодлер обкурюється опіумом, Ґеорґе галюцинує прекрасними юнаками, Рембо вибльовує власну передчасність, Тракль вдихає з бинта запаморочливо терпкий ефір, а Джим Морісон захланно і необачно впускає всередину себе свою індіанську смерть. Саме там, де йдеться про радикальне розширення свідомості аж до її цілковитої втрати, саме серед них, пропащих та бісексуальних, мусить бути стале місце Антонича, десь між заляпаним горючими алкогольними сумішами шинквасом і обдертим подіумом безжально безносої стриптизерки. "Прийми, прийми в свій дім мандрівця вічного й бурлаку, // прийми, прийми поета бунту, розкоші й розпуки", — звертається Антонич до Господаря Закладу і, намалювавши на вході свій особистий таємничий знак, назавжди переступає поріг.

До Львова він, таким чином, потрапляє не 28 го, як про це подейкували у навколобогемних колах, а 29 го, себто роком пізніше. Існує велика тека достатньо суперечливих спогадів про те, хто, коли і за яких обставин уперше побачив і — яке зухвальство! — привітав його. Не варто вірити жодному з них, особливо тим, які походять з університетських кулуарів та аудиторій. Усі ці спроби (що прикметно — датовані пізнішими десятиліттями) зобразити Антонича таким собі першим студентом, що завжди і на все мав готову помірковану відповідь і не пропустив жодної лекції з порівняльного мовознавства є ніщо інше, як наївне і спазматичне намагання того ж таки галицького театру захистити свої звичаєві вартості, згідно з якими великий поет просто не може не бути першим студентом, у противному разі звідки б узялась його поетична велич? Так, саме цим лицемірно філістерським уявленням про те, яким повинен бути поет, виразник і володар дум народних, ми

завдячуємо поширеними згодом леґендами про боязкого й недорікуватого дівича, про домашні пантофлі, халати, схильну до міґреней і тому вічно перев’язану рушником лисіючу голову, про опецькуватість і вайлуватість, а головне — про замалим не тваринний страх перед усім на світі: псами, дівчатами, автами, бацилами, протягами і передусім — деспотичною тетою, в якої нібито він змушений був мешкати в її будинку по Городоцькій, 50.

Остання версія виглядає особливо показовою щодо безцеремонності всіх постантоничівських фальсифікацій. Адже в дійсності ніякої тети там і близько не бовваніло. Особа, в котрої поет і справді мешкав на Городоцькій, була його кількалітньою (1929 — 33) коханкою, нестримною в тілесних розвагах і кондитерських вигадках вдовою цісарського поштового урядника, королевою новорічних балів і доброчинних лотерей зламу століть, що їй зелений пристрасний лемко зумів прикрасити останні спалахи бабиного літа своїм невсипущим нічним служінням. Про її більше ніж тілесну прив’язаність до молодого квартиранта яскраво свідчить хоча б той факт, що Антонича було залишено мешкати в неї навіть після поступового завершення їхніх сексуальних стосунків. Попри спільне замилування абсентом і міцними довгими самокрутками, вони зберігали ще багато інших платонічних взаємностей. Часом він грав для неї на скрипці, часом, коли нагадувала про себе її тяжка спадкова хвороба, подавав їй каву і вершки до ліжка. За притаманною більшості таємних коханців конспіративною звичкою він і справді грайливо називав цю істоту вамп тетою — так само й вона кликала його котярою — і зовсім не через те, що їй було відоме справжнє прізвище його батька! Однак лише Ярослав Курдидик, один із братів волоцюг і найближчих поетових друзів, наважився у своїх досі так і не опублікованих спогадах туманно зацитувати, як підпилий Антонич, десь уже за рік перед смертю, говорячи про тету, прохоплюється рідкісним зізнанням: "Не існує такої речі, котрої б ми з нею не вичворяли". А потім додає: "Із всіх явищ найдивніше явище — існування".

Саме його, Курдидиковим, спогадам про Антонича нині, здається, можемо вірити передусім, хоч і не беззастережно, бо й вони не позбавлені окремих натяжок та фальсифікацій. Але що найважливіше — там є життя, опис пульсуючих пияцьких дискусій і нічних збіговиськ по пролетарсько бандитських кублах, там є невимовно соковита сцена імпровізованого читання Антоничем "Ротацій" 11 червня 1936 го року (перша у Львові джазова кав’ярня "За муром", соло на кларнеті Альфонса "Мурина" Кайфмана), а також невимовно щемкий епізод, коли повиснувши на підніжці першого світанкового трамваю, смертельно втомлений цілодобовою вакханалією поет, розкланюючись і блазнюючи, прощається з ватагою знайомих актрис та сажотрусів не цілком для них зрозумілими, але цілком пророчими словами "Від’їду вже. Тут був я тільки принагідним гостем". Трамвай рушає, а значення цих його слів усі вони зрозуміють лише за кілька тижнів, коли покладатимуть легке поетове тіло в землю Янівського цвинтаря. Хоч не тільки це знайдемо у спогадах одного з братів Курдидиків: є там і напруга інтелектуального метання, і гори опрацьованих словників, і вічна боротьба з нормативним наголосом, і тихе полювання за найрідкіснішими езотеричними рукописами по закамарках Оссолінеуму.

І що не менш важливо — там є Львів. Той, яким він був у тридцяті, місто, якого фактично вже не існує. А якщо все таки існує, то десь у недосяжності, відокремлене від міста сьогоднішнього нездоланною прірвою, ім’я котрої Сон.

Так от, Львів і Антонич. Була це любов чи навпаки? Ніхто нині не зважиться відразу дати відповідь на це запитання. Бо що б не сказати, саме тут поет прожив найголовніші й найостанніші вісім років. І це якраз ті вісім років, які зробили його самим собою. Хоча, згідно з усіма подальшими аналітичними розправами (так, саме розправами — це добре слово!), він мусив почуватися зле. Його гнітили камінь і асфальт, а також несамовиті людські скупчення, церкви, цукерні, біржі. Багато хто з учених поетознавців, за природою своєю переважно мудрих лисів, бачить Антонича передусім таким собі лемківським Мауґлі, до безтями зануреним у глибинне, кореневе, етнографічне, зелене. Деякі навіть

доводять за допомогою тих таки його текстів, що в міру появи й розгортання в поетових креаціях урбаністичної картини світу його привітально вітальний дух сповнюється дедалі відчутнішою мертвотністю і на місце буйного святкування біосу приходить сіро чорне танатичне священнодійство з відверто зловісним знаком техносу, а відтак і хаосу.

Таку концепцію загалом годилось би прийняти, як висловлюються в колах тих таки аналітиків, за основу, коли б не упевненість, що насправді її силоміць підігнано до тієї моделі Антонича, котра має страшенно мало спільного з його реальною (і сюрреальною) постаттю. І це вже хоча б тому, що ця модель була почасти прижиттєвою, але головним чином посмертною пасткою, налаштованою на поета згадуваним уже галицьким громадянським театром.

Бо насправді ніщо інше не притягувало його з такою жорстокою й невідворотною силою, як Львів. (До речі, натяки багатьох аналітиків на Відень, Париж, Лондон або Нью Йорк лише свідчать про заплутування ситуації: поет щойно готував себе до Великої Подорожі, пишучи і не відсилаючи дедалі розпачливіші листи на ім’я митрополита графа Шептицького з проханням про фінансову підтримку його майбутніх виправ).

Так, Львів — місто поліційних духових оркестрів, провінційних публічних зібрань, народних кав’ярень і суспільних чайних, місто з велетенською в’язницею на головній вулиці, зовсім поруч із поетовим блудним притулком. Нескладно зауважити в цьому місті два головні притягальні для Антонича сеґменти.

Перший з них — це Львів підземний, похований і затоплений, з глухими шахтами й коридорами, таємними напівзасипаними лабіринтами й замурованою річкою, до берегів якої ще досі спазматично труться табуни осліплої риби, тиснучи на будівлі знизу і розпираючи навсібіч репану асфальтову шкаралущу.

Другий — це Львів пролетарський, можливо, навіть люмпенський, себто всі його жахливо освітлені й непролазні осінньо весняні передмістя з усіма можливими гуральнями, гарбарнями, олійнями та броварнями, з повсюдними брудними базарчиками й вагончиками, а також розбитими й навіки загрузлими у багні лімузинами, з вуличною торгівлею псячими пиріжками, маковинням, денатуратом і дівчатами; ясна річ — з незліченною кількістю темних і теплих кубел, де днями й ночами, занурившись у нещадно деренчливу музику й без перерви лузаючи соняшникове насіння, висиджують якісь голені чоловіки та розмальовані, з волоссям, фарбованим насиньо, їхні подруги.

Зауважимо побіжно, що саме цей Львів багато в чому визначав Антоничеву життєву поведінку і спонукав до ненастанних загравань із ним тодішніх комуністів. Намагаючись якось долучити його до своєї преси — як леґальної, так і підпільної — вони не скупилися зі знаками уваги та зацікавленого співчуття, вміло чергуючи компліменти з претензіями, але так і не досягнувши остаточної мети.

Нині залишається тільки вірити свідченням згадуваного Курдидика старшого, серед яких вельми показовою видається сцена в одному з борделів на Левандівці, що мусила відбутися десь приблизно на зламі 36 го й 37 го років, швидше за все, у грудні, незадовго перед Різдвом. "Того дня, — пише Курдидик, — було як ніколи понуро і сіро, смеркатися почало вже о третій пополудні. Ми стрілися з Богданом на Валах [Гетьманських] і взявши по одному грітому пиві, поволі рушили Підвальною в бік площі Різні, а потім на ріг Вуглярської та Котельної, де на той час містилося популярне серед кишенькових злодіїв кіно "Омана". Богдан любив кіно, особливо хроніку ріжних країн світу. Дорогою ми купили ще пляху досить гидкого ягідного — виключно з огляду на сміховинно невисоку ціну. Сидячи в затемненій кінозалі, ми передавали пляху один одному і так з неї потягували. На білому кіновому простиралі показували перше епізоди з еспанської війни. Якась холерно зле вишколена дивізія цілих сорок днів брала боєм фортецю супротивника. Альказар — так, здається, називалася фортеця, хоч минуло багато років і я не можу пам’ятати з певністю. Ми сиділи в першому ряді з огляду на

Богданів слабий зір. Він часто ходив до кіна, а сідав завше у першому ряді. Ми попивали вино й час до часу сміялися. Було смішно з незґрабних і горбатих танків, а злодії позаду нас розмовляли вголос по польському, аж Богдан, обернувшись, казав їм заткатися. "Напиши це собі на лобі", — відворкнув найгрубший зі злодіїв, мовляв, після кіна він йому ще перейде дорогу. Ті злодії мали велику шайку на Краківському ринку і в околицях. Богдан того разу змовчав, але я не подумав би ніколи, що зі страху. Потім показували ще одну хроніку, з Абісинії, де італійське військо ніяк не могло собі порадити з озброєними чорними племенами. Як тільки показали чорних вояків, що з луків стріляли по італійських аеропланах, банда позаду нас аж заґелґотала. Тоді Богдан одним духом допив решту ягідного солодкого і розвернувшися смальнув тому найбільшому порожньою пляхою по дурній польській голові, аж іскри з неї сипнули. Поки злодії приходили до себе, ми з Богданом вибігли на вулицю і через якісь, тільки йому знані, брами й закапелки перебігли аж на початок Янівської, де впевнилися, що ніхто нас не гонить. Після того ми засіли в знайомого Федя у "Вавилонській Святій", де все мали звичай замовляти пиво "Бокк" (темне) і по сотці питного спирту "Бон Ґут". Всередині сиділо вже до біса пияків, а хлопчисько з вулиці приніс вечірню газету і викрикав на цілу кнайпу, що японський міністр заповідає війну. "Славку, Славку, — казав Богдан, потираючи обважніле чоло. — Щось недобре ся діє на світі: Еспанія, Абісинія, Японія". Й час до часу повторював: "Рим, Берлін, Токіо". Не пригадую вже, як довго ми там сиділи і чи, може, часом не замовили собі ще по сотці спирту. Зате пригадую, як глибокої ночі опинилися в певному клюбі на Левандівці. Там все збиралися колійові робітники, було, правда, й пару інженерів, але теж колійових. До нас зійшли по сходах кобіти зі смішними кокардами на дупах. Я взяв собі як звичайно гандрабату Ориську, бо не дуже люблю звикати до нової дупи, і купив їй лікеру. Щодо Богдана, то він лише повторював своє "Рим, Берлін, Токіо" і ніяк не міг когось вибрати, аж інженер Поворозник узяв його на кпини: "Чи пан поет шукає тут своєї музи?". Спересердя Богдан узяв собі малу й кістляву Люїзу, дочку левандівського нотаря алкоголіка, що не мала ще й п’ятнадцяти років. Та Люїза була страшенно дурна і вічно ссала собі палець. Її переважно ніхто не брав, бо казали, що в неї падачка. Ми собі

ще про п’яте десяте дружньо з колійовцями погуторили, а як настав час розходитися з кобітами по спальнях, то Богдан купив для малої Люїзи солодкого лизака, щоби перестала вже ссати той свій палець. Так ми розійшлись, а Богдан і далі казав "Рим, Берлін, Токіо". Я замолоду був дуже бистрий, то вже за якісь півгодини в найкращому гуморі зійшов на долину почекати Богдана, прецінь ми умовилися, що недовго там пробудемо. Сиджу годину — нема, сиджу другу, тоді думаю собі "е е, щось не так" і йду знову нагору до Люїзиної спальні. Бо то був такий заклад, що в ньому часом клієнтелю навіть і грабували або чимось труїли, як добре пішло. Стаю коло дверей, а там Богдан якраз декламує: "На купах чорних рук і чорних ніг червона кров і жовта піна, // слизька смертельна піна з уст, розтерзаних гарматним поцілунком". Я, запукавши до дверей, цілком занепокоєно входжу, а він своє далі: "Тюльпани надр підземних — вибухають, мов кущі вогненні, міни, // салютами з глибин землі вітаючи непереможно й лунко". І що я бачу, ввійшовши? Стоїть Богдан посеред спальні на дзиґлику й рецитує свіжо компонованого вірша, а мала Люїза, нічим янголятко, лежить собі в ліжку, дбайливо позатикана ковдрою, смокче собі Богданового лизака, дивиться на нього й так уважно, з повним решпектом, слухає. То було, як я тепер уже знаю, "Слово про чорний полк", яке я теж мусив вислухати до кінця, а потім ще й "Слово про Альказар" — обидва ці вірші Богдан уклав тої ночі. І поки їх не скінчив, нікуди ми звідтам не пішли. А на прощання мій незабутній приятель і колеґа церемонно вклонився, маєстатично зіступив з дзиґлика і схилившись над дитиною, поцілував її в чоло. Не сказав "На добраніч", сказав лише, щоб за всіх нас і за нього, прекрасна німфа, молилася. Десь я потім чув, ніби її в час війни просто серед вулиці застрелив німець. А ми з Богданом сяк так на піхоту й під мокрим снігом допленталися до Городоцької, десь коло четвертої ранку. "Знаєш, — сказав мені, як уже курили на двох останню цигарку при його брамі під числом 50, — часом я маю враження, ніби ті вірші мені хтось нашіптує до вуха. Дослівно нашіптує". Мені аж мурашки побігли плечима, а він ще раз проказав те своє "Рим, Берлін, Токіо" і пішов по цих словах досередини, трохи згорблений, певно в передчутті тетиного шкандалю".

Цікаво, що ті самі слова — про нашіптування віршів — Антонич говорив принаймні ще двом людям. Адже знаходимо їх так само у спогадах іншого поетового приятеля, художника Володимира Ласовського, та нареченої поета Ольги Олійник.

Володимир Ласовський, автор винятково точної в деталях і тому переконливої статті "Два обличчя Антонича", за життя поета був не менш близький до нього, ніж обидва брати Курдидики. Достатньо згадати, що саме Ласовського Антонич запрошував до графічного оформлення своїх друкованих збірок. Тим дивніше, що з його, Ласовського, писань постає виразно інша особа — той самий перший студент і зразковий відмінник, дисциплінований тетин небіж, типовий галицький попович з недвозначним нахилом до академічного скніння, хатніх пантофлів, халатів і повноти.

Якщо порівнювати поведінкові характеристики Антонича, що їх наводять Ласовський і Курдидик, то нам ніяк не вдасться позбутися інтриґуючого враження, ніби йдеться про двох різних людей, у реальному своєму житті настільки взаємно віддалених, що їхні траєкторії навіть випадково навряд чи могли перетнутися. (При цьому Ласовський наче й натякає на присутню тут таємницю, вдаючись до образу "двох облич").

І справді: якщо в Ласовського Антонич постає переважно млявим і навіть якимось апатичним, то в Курдидика — напрочуд жвавим, аж наче спалюваним зсередини нікому не знаною жагою. "...зненацька вихопив скрипку та смичок з рук Ференца, циганського віртуоза, і пустився витинати "Чортівського бриджа", а потім відразу й аркана, так що присутнє товариство аж позіскакувало зі своїх місць, вітаючи його", — пише, наприклад, Курдидик про імпровізоване Антоничеве музикування в ресторані готелю "Жорж" навесні 36 го року.

Якщо в Ласовського Антонич — переважно нудний й до того ж замкнутий, нездатний ані розпочати розмову, ані підтримати її, то в Курдидика він неймовірно вигадливий і часом дуже дотепний: "Усі ми

так і впали від реготу, коли Богдан вискочив на циркову арену в блазенських широчезних сподніх у червоно зелені кратки, а потім вони з нього ще й злетіли. Того вечора він заложився з Гаврилюком і Тудором, що покажеться привселюдно без штанів. І, ясна річ, виграв".

У Ласовського Антонич неприродно боязкий (варто лиш уявити собі, як він, мало не паралізований страхом, дріботить львівськими хідниками, з останніх сил намагаючись триматися подалі від автомобілів і тому втискаючись усім тілом у стіни будинків!). Зате в Курдидика маємо до діла з постаттю, радше нерозсудливо зухвалою. Цитований вище епізод з розбитою на голові кримінальника пляшкою може слугувати цьому найкращим підтвердженням. Хоча ні, є підтвердження ще промовистіше — ось він першим вилазить на дах палаючого будинку і рятує чотирирічну дівчинку з притиснутим до грудей кошенятком (спекотне літо 35 го, околиці Кайзервальду).

Ласовський пише, що Антонич мав опінію суб’єкта доволі скупого, тож якщо вже комусь у товаристві і вдавалося затягнути його, скажімо, до кав’ярні, Антонич неминуче створював цілу купу проблем під час розрахунку, мнувся, шарівся, щось невиразне лепетав — не кажучи про те, що для себе замовляв переважно найдешевший бліденький чай — і той без цитрини. Курдидик не просто акцентує на Антоничевій гіпертрофованій марнотратності — з його спогадів випливають замовлені й оплачені Антоничем ріки пива з принагідними потоками горілки, шнапсу, пуншу, коньяку та бренді; Антонич так і сипле навсібіч монетами, купуючи собі екстраординарні паризькі шмати, найдорожчих повій з Театральної чи, скажімо, іранський гашиш із крамниці колоніальних товарів на Замарстинові.

І якщо в Ласовського Антонич загалом вимальовується в такого собі не по літах підстаркуватого й дуже кабінетного товстуна в окулярах, то в Курдидика перед нами безсумнівний улюбленець жіноцтва і серцеїд, мандрівний музика і тесля, що в кожному селі й містечку залишає після себе столочені квітники, безсонні ночі виплакані очі і позашлюбних

дітей. Зрештою, сам поет сказав про це найкраще: "Горіли молодиці і дівчата в п’янім щасті. // Ой, не одна згубила з них вінок!".

Але, з іншого боку, Ласовський цілком тактовно врівноважує свій доволі несимпатичний образ одним єдиним, зате визначальним, протиставленням. Його Антонич — це в той же час і поет. До того ж не просто поет, а нічний візіонер, істинне життя якого розгортається у снах. "Вранці півсонний Антонич накладав окуляри, вставав із ліжка та якстій сідав за розхитаний столик, щоби спішно записати поезію, яка назріла уві сні", — пише Ласовський, не уникаючи при цьому деякої, м’яко кажучи, белетризації (ну чому, чому той столик мусить обов’язково бути розхитаним!), але разом із тим гідно проектуючи ієрархію. Що стосується Курдидика, то якраз у нього майже не знаходимо якихось глибших проникнень у поетову метафізику — Антонич для нього передусім друзяка, з ним добре пити й волочитися містом, влазити у скандали, втікати від поліції, але нічого поза тим. Час до часу, щоправда, виникають колоритні сцени з рецитуванням поезій — як не в борделі, то у кнайпі, однак усі вони не надто пасують до реальної хронології поетової творчості, породжуючи небезпідставні сумніви в кожного, хто обізнаний з цим предметом неповерхово.

У пошуках третейського судді вдаємося до спогадів ще однієї особи — нареченої поета Ольги Олійник. Ця кругловида і модно як на ті часи підстрижена панянка, що зовні нагадує — так на знімку — типових кіноакторок другого плану, імена котрих сьогодні безповоротно забуті навіть істориками жанру, мала стати провідною супутницею Антоничевого життя. Одруження планувалося на осінь 37 го року і, якби не поетова смерть у липні, то справа неминуче мусила б увінчатись їхнім щасливим шлюбом. Антонич присвятив їй кілька двострофових віршів з "Першого ліричного інтермеццо" у збірці "Зелена Євангелія", передусім "Весільну", де, ніби навмисне, цнотливо обійдено будь яку еротику. Ну хіба що вважати еротичними натяками слова "В твоє волосся, моя люба, // заплівся місяць кучерявий" або "чому тремтить твоя долоня".

Здається, можемо цілком сміливо припускати, що поет не мав жодного передшлюбного статевого контакту зі своєю нареченою. Так вимагала тодішня мораль, ці нестерпно святенницькі правила гри, запроваджені сідоглавими інтендантами галицького публічного театру. Тож навіть такий beastly bad boy як Антонич нічого не зміг проти цього вигадати. Усі його спроби спокусити тверду в переконаннях панну передчасною інтимною близькістю розбивались об її незворушну добропорядність і гідність на межі з фригідністю. Можна припустити, що Оля жодного разу не дозволила обставинам повернутися таким чином, аби вони з нареченим опинилися сам на сам. Ні, завжди у чиїйсь присутності — якихось подруг, вихователькок, черниць василіянок, не в останню чергу її батьків. Усі вони мали препаскудну здатність відверто розглядати й недоброзичливо оцінювати Антонича, ніби перед ними якийсь Мінотавр або Фантомас, що заповзявся втягнути їхнє нерозумне дитя до свого потаємного розпусного лігва. "А з чого він живе?" — неодноразово допитувалася, наскрізь лорнетуючи дочку, пані Олійникова, що її аж ніяк не могла задовільнити відповідь про якусь ефемерну премію Товариства письменників і журналістів чи глибоко символічну стипендію від Його Превелебності митрополита графа Андрея.

Тож нічого дивного, що у спогадах своєї нареченої Антонич постає радше ніяким. Вона воліє звертати увагу на його м’якість, доброту і замріяність. Або, скажімо, на те, яким старанним він був у навчанні, як цілими вечорами й тижнями не вилазив з бібліотек (сама собою напрошується гіпотеза про істинні мотиви й місця його надто постійної відсутності). З усіх розмито невизначених Антоничевих фраз, нібито вимовлених в її присутності, запам’ятовується по справжньому лиш одна, можливо, вичитана нею в того ж таки Курдидика: "Знаєш, часом маю враження, якби мені хтось нашіптував до вуха. Дослівно нашіптував".

Зайво казати, що Антонич переживав такого штибу стосунки як доволі болісну драму. Ясно усвідомлюючи своє особливе місце в метафізичному товаристві проклятих поетів, на всі боки шматованих

демонами бунту і руйнування, він занадто виразно бачив найближчу життєву перспективу: одруження, побутова рутина й нудьга, відмова від найголовнішого, капітуляція, а відтак — ганебне доживання віку в оточенні безмежно чужої й вимогливої родини на вчительській посаді де небудь під Коломиєю. Саме ці його настрої просто таки волають до найуважніших серед нас, коли читаємо в нього "У черепі моїм пошлюбне ложе двох гадюк" або — що показовіше — "Мальовані квітчасто кубла чесних сімей, // канарка, ліжко, цуцик і стандарт кохання". А найголовніше — і тут уже драма переростає саму себе — це відсутність варіантів, тобто цілковите усвідомлення того, що так воно все й буде, що по іншому просто не буває.

Літо 1937 го року мало стати останнім літом його свободи. Час невблаганно наближав його до одруження. Розірвати цієї залежності він уже не міг — відомий нам театр людських взаємовідносин уже не пробачив би йому цього дезертирства й нікуди не відпустив би, а якщо й так, то все одно не дав би дихати. Ситуація відчутно ускладнилась його новим бурхливим захопленням, що обіцяло стати навіть чимось більшим, ніж просто захоплення. Антонич зустрів його у нетрях середмістя, серед примарних кам’яниць і млосних подвір’їв з вузькими й мокрими сходами, десь чи то на Вірменській, чи на Сербській.

Його захоплення мало на ім’я Фанні, було їй ледь за тридцять і в неї було двоє дітей, котрих вона виганяла на дно подвір’я зі своєї захаращеної штучними квітами комірчини, як тільки навідувався котрийсь із її сталих клієнтів (а такими були дільничний поліціянт, вічно підпилий тачкар з Галицького ринку, кілька студентів медицини і вислозадий реґент хору Успенської церкви). З появою в її житті Антонича Фанні перестала приймати їх усіх, чим накликала на себе несамовитий гнів передусім дільничного, що єдиний користувався її тілом надурняк, зважаючи на особливі службові повноваження. Фанні мала довгі, як струмки молока, ноги, шовково теплий живіт і оксамитову чисту піхву, а шкіра її була настільки білою, що, як написали б у середньовічному романі, коли вона пила червоне вино, то було видно, як воно тече її стравоходом. Свого часу її переконували стати нічною

танцівницею в "Золотому Цапі", але Фанні відкинула цю пропозицію як надто непристойну.

З плином тижнів і місяців Антонич відкривав у ній все нові й нові потаємні джерела. При цьому навряд чи вони коли небудь говорили про поезію — вони самі були поезією й цього достатньо. Кохаючись на купах штучних квітів, вони досягали тієї втраченої цілості двох половин, про яку так багато й марнотно пишеться у релігійних і медичних трактатах. Для кожного з них це було чимось, що трапилося вперше в житті, себто раніше вони могли тільки чути про щось подібне. Але — що важливіше — кожне з них певного дня і майже водночас усвідомило, що це велика випадковість і в жодному іншому разі, ніколи й ні з ким цього не вдасться пережити вдруге. "Коли в тебе весілля?" — запитала Фанні якось на початку червня, в одну з тих ночей, що переходять у світанок, так і не почавшись. Точніше, це було вдень, бо Фанні жодного разу не виганяла дітей на дно подвір’я серед ночі, тож вони з Антоничем зустрічалися тільки вдень.

"За три з половиною місяці", — відповів Антонич і тої ж миті відчув, як йому спирає дихання. Здається, саме тоді в ньому вгніздився його намір.

Наприкінці червня він зайшов до неї на умовлену годину й вони ретельно позачиняли всі вікна та двері. Роздягаючись, вони не промовили ані слова. Тоді Антонич написав вугіллям на стіні свої останні шість слів, які за значенням, можливо, перевершують усі шість строф його містики: "Ніхто не винен, злочинця не шукати!". Після цього відкрутив газові крани і вони лягли на ложе. Ні, звичайно, була ще платівка — Фанні поставила на патефоні "Синього янгола", їхню улюблену джазову п’єсу із солом на кларнеті Альфонса "Мурина" Кайфмана. Вони вміли кохатися настільки віддано і в той же час зібрано, що смерть — чи то пак вічна порожнеча — мусила б їх накрити безпосередньо після останнього кларнетного схлипу й — так само останнього — млосного вибуху. Все це вже було описане ним у "Баладі про блакитну смерть", про що вона швидше за все не здогадувалась.

Усе вже було описане — крім фіналу, якого навіть він у своїх кількарічної давності візіях не зміг передбачити. Тож непритомніючи — чи то від любові, чи від отруєння — вони ще почули ззовні, з майже неіснуючого світу, гуркіт виламуваних дверей. А вже за хвилину, коли їм усе стало однаковісінько, до Фаниної комірчини вдерлася ватага перекошених і зачмелених рятівників, очолюваних крикливим дільничним. Хоча навіть його командирсько нажахані крики не змогли повернути Фанні назад — її вже було годі докликатись.

Натомість Антонича було терміново перевезено до клініки на Кульпаркові (карета медичної допомоги несамовито клаксонила серед забитого пішоходами, селянськими возами і трамваями міста), де збіговисько найтитулованіших і відповідно найцинічніших лікарів під час короткотривалого консиліуму дійшло рішення про початок боротьби за життя потерпілого. Ця акція мала полягати передусім у відтруєнні, тобто цілковитому переливанні крові. Таким чином, наступні півтора доби Антонич простовбичив у ледь освітленому коридорі між двома світами, під безсило пильним медичним наглядом і громіздкою та від того не менш крихкою спорудою зі скляних посудин.

Звістка про його перебування в лікарні відразу опанувала Львовом. Проте керівництво театру не могло погодитися з істинною версією його катастрофи: спроба самогубства аж ніяк не належала до усталених на поприщі рідної літератури сюжетів. З іншого боку, самого факту тяжкої хвороби не було найменшої змоги ані затерти, ані приховати. Моделюючи свідомо свого власного Антонича, театральні діячі запустили в обіг перше ліпше з того, що спало комусь із них на думку й мало досить невинний, себто нейтральний вигляд: гострий апендицит з подальшою операцією на сліпій кишці. При цьому виходилося з міркувань, що після успішного переливання крові хворому доведеться відлежати у клініці приблизно стільки ж часу, скільки триває післяопераційне одужання. Не було, щоправда, жодної певності, як поведе себе сам пацієнт, вийшовши згодом з лікарні — перш усього чи не почне він розповсюджуватися наліво й направо про справжню причину свого балансування між світлом і темрявою. Але найбільш

рішучі серед маніпуляторів бралися залагодити й це. Третього дня після нещасного випадку вони відрядили до клініки цілу делегацію, котра, обсівши Антоничеве ліжко й обклавши його зусібіч півоніями та помаранчами, таки витиснула з нього вимучений кивок головою на знак упокорення.

"Він суттєво змарнів, його шкіра має землистий колір, але духом він цілком бадьорий і ще довго служитиме великій громадянській справі", — так відзвітували члени делегації про свої враження, і більшість часописів підхопили цю їхню формулу. Тим часом уже наступної по їхніх відвідинах ночі Антонич почувся категорично гірше і знову запав у непам’ять. Його тіло не бажало миритися з чужорідністю в собі — швидше за все, при переливанні було допущено помилку з групою крові. Не варто виключати й факту свідомих зловживань: то були роки, коли все місто просякало чутками щодо чорного ринку донорів і махінацій з внутрішніми органами.

Бравурні запевнення лікарів про те, що все йде до кращого, вже наступного дня поступилися місцем неприховано панічним заявам про раптове погіршення ситуації. Театр майже миттєво відреаґував на це новим поворотом думки: так, операція на сліпій кишці була дійсно успішною, здоров’я поета неминуче покращувалось, однак тут на його виснажений організм упало нове випробування — запалення легень. Що це не таке вже й типове для початку липня захворювання, автори фальсифікації не надто переймались. Як усі посередні белетристи і брехуни, вони змушені були доповнювати й розвивати сюжет усілякими побічними виправдальними обставинами, нашвидкуруч захаращуючи його й без того не надто стрункy споруду. І звідси — ідея лікарняних протягів, на яких, мовляв, поетові судилося лежати кілька день, що й призвело до ускладнення. При цьому різко запротестували їхні спільники лікарі: образ вічного протягу, що гуляє не лише коридорами, але й палатами клініки, ніяк не узгоджувався з поняттями про ретельність і стерильність персоналу. Вигадники змушені були додумувати далі: ні, умови лікування цілком добрі, але ж усім відомо про те, наскільки той Антонич хворовите і чахле створіння, а про те, як

панічно боїться він саме протягу, хоча б найменшого, у Львові знали навіть горобці. Саме тоді з’являються відомі свідчення про хронічні Антоничеві застуди, нежиті, серцеві недостатності і — що, вочевидь, мало бути вершиною образотворення — звичку перев’язувати рушником замучену міґренями голову. І вся ця, позбавлена будь якого елементарного сенсу, метушня над поетовим умираючим тілом повинна була служити вкрай важливій, на думку її учасників, справі порятунку його моральності.

Антонич був сам у своєму вмиранні, за найвищим виміром уже недосяжний для всіх на світі рятувальників. Жодне з їхніх марнотних зусиль не могло повернути його туди, де він почував себе принагідним гостем, розуміючи, що його справжній дім не тут. Кілька років перед тим, у вірші іронічно названому "Ars Poetica", він передбачив і ці свої останні години, написавши а ти, як завжди, будеш сам, щоб все забути. Забути перш усього про тих, котрі так старанно в’язали його до землі, метушливо і неохайно намагаючись оплутати і приручити.

Його смерть настала в ніч із 6 го на 7 ме липня. Хтось добачив у цьому чергову витівку розбуялих знаків — танець пралісу і купальських вогнів навколо останнього ложа, запрошення в нуртуючу веремію зеленого. Зелене прийшло по нього, щоб забрати і розчинити в собі.

Насправді була шестигодинна агонія, понад межі якої нам усе одно не заглянути, бо ми можемо судити лише про найнижчі ступені цієї метаморфози, пов’язані з речами цілком намацальними, як кровообіг, серце, мозок, нирки і початок розпаду.

Наступного дня його відвезли додому на Городоцьку, де заходами театру було влаштовано всю належну для таких випадків і суворо відцензуровану процедуру. Добра половина присутніх так і не могла усвідомити, що це таки сталося. Деякі з них приходили прощатись упевнені, що йдеться лише про черговий перформенс — можливо, й блюзнірський, а проте вельми типовий для цього жертовного жартівника. Здавалося, що за мить він просто підведеться у труні й

почне декламувати свої найкращі, обов’язково ямбічні строфи, а відтак поведе усіх до "Вавилонської Святої" чи ще кудись — відгуляти свій день народження номер два. Він так і лежав — одягнутий у чорне з білим, тобто святково, з легким макіяжем, трохи штучний у своєму овосковінні, але все це завжди належало до його арсеналу, всі ці фокуси з гримуваннями, перебираннями й пантомімами. От лише присутність близької й далекої родини, стишені до напівшепоту розмови, діловиті маніпуляції з вінками, свічками, папірцями й відправами, а над усе заціпеніла в найдальшій кімнаті тета (з того дня й до самої смерті вона вже не промовить ані слова) переконували в тому, що це сталося насправді, бо жодна забава не могла зайти аж так далеко.

Його похорон супроводився деякими дивними проявами. Так, Оксана Керч згадує про тривалі й безрезультатні пошуки Ольгою Олійник його останніх рукописів. Наречена пам’ятала, що Антонич донедавна працював одночасно над двома збірками, першу з яких — "Зелену Євангелію" — фактично завершив, друга ж — "Ротації" — була готовою десь трохи більше, як на третину. Але вона нічого не могла знайти! Кількаразове і дедалі більш нетерпляче нишпорення по шухлядах і шафах підкидало їй лише всілякий непотріб у вигляді старих рахунків, газетних реклам і, що найдошкульніше, надто відвертих фотознімків з вуличними красунями. Кусаючи губи й замалим не плачучи, Оля готова була повірити, що ніяких рукописів просто не існувало, а все, що він час до часу поривався їй декламувати, озираючись на чуйні вуха присутніх поруч наглядачок, було фікцією і сном. За годину перед винесенням тіла вона раптово скорилася внутрішньому покликові (тінь тюльпана? шелест крижма? політ джмеля?) і рвучко пішла до його письмового столу (того самого, згідно з Ласовським, розхитаного), де на найвиднішому місці, педантично складені сторінка за сторінкою, лежали обидва рукописи, закінчений і незакінчений. Як вони там опинилися? Адже вона тисячі разів дивилася на той стіл раніше і їх там не було! "Це він, — казала вона Оксані Керч, — це хтось, кого він лишив замість себе, поклав щойно на стіл його рукописи".

Іншу дивноту згадує поет Гаврилюк. Дорогою до Янівського цвинтаря, куди він пересувався не в загальній процесії, а пішохідним тротуаром, постійно збочуючи до принагідних закладів, аби покріпитися черговою чарчиною, йому кілька разів увижалася Богданова постать — як не в людському натовпі, то у брамі, а одного разу навіть на чолі процесії — так ніби старий приятель і справді вів їх кудись за собою. "З того дня я почав думати про наші відображення, — записав Гаврилюк через кілька місяців (sic!) у щоденнику, — і коли, перечитуючи згодом його "Три перстені", я натрапив на рядки "і знов з портрета, з срібла рам // мальований на полотні // до мене кличе мій двійник", то зрозумів, що немає нічого реальнішого від поезії".

Його скрипку було вирішено поховати разом з ним, щоб таким чином, за думкою розпорядників похорону, відповісти на його п’ятирічної давності слова "Вже Бог кладе мене, мов скрипку, до футляра". Отже, її разом зі смичком таки було покладено у футляр — чимало свідків стежило за цим ритуальним жестом — а відтак і в труну. Як могла ця скрипка знову опинитись у помешканні на Городоцькій, коли сплакане і приголомшене товариство повернулося з цвинтаря на поминальний чайок? Невже було поховано лише порожній футляр?

Ці та інші непояснимі речі, посіяні в найсприятливіший ґрунт львівського середовища, не могли не знайти собі розвитку. Упродовж найближчих місяців та років містом знову і знову заволодівали історії про побаченого Антонича. Він з’являвся переважно в людському юрмищі і в ньому розчинявся при першому ж наближенні. Йшлося найчастіше про спину, декому вдавалося перехопити миттєвий півоберт голови, але по тому все розтавало. Тільки одного разу Святослав Гординський побачив його не в натовпі, а на самоті, зате з відстані не менш як у триста кроків — він стояв на пагорбі коло лісу, трохи вище Підголоска, насунувши на очі свого капелюха і мерзлякувато згорбившись, тримаючи руки в кишенях застібнутого на всі ґудзики піджака. День був імлавий і пронизливий, здається, 13 березня. Постоявши якийсь час нерухомо, він витягнув руки з кишень і кілька разів змахнув ними, мов крилами. Гординський, пишучи про це, заявляє, що той жест мусив бути

призначений лише для нього, єдиного в тій ситуації глядача. Мимоволі йому схотілося покликати знизу цього безсумнівного Антонича, коли той розвернувся і якоюсь аж невагомою ходою рушив до лісу, де зник між стовбурами, клаптями туману і посірілого снігу на гілках.

Розмови про нього поступово вщухли тільки під кінець тридцять дев’ятого, коли нова влада почала рішуче вибивати з голів місцевого громадянства всілякі метафізичні дурниці, а багато хто з тих, котрі знали його особисто, просто назавжди покинули Львів як у західному, так і, на жаль, у східному напрямках. Громадянський театр було розвалено майже дощенту — залишалися розрізнені блукаючі світами осередки, що так і не спромоглися на нове повнокровне відродження. Подальші роки з їхніми воєнними й репресивними кошмарами теж не сприяли поверненню його бодай у споминах чи видіннях. Була, щоправда, видана у Кракові збірка поезій, але в ній поважаний укладач, професор літератури обмежився лише самими текстами. Ще пізніше, за часів бездумного нищення історичної пам’яті, бригади анонімів у куфайках заповзялися переоблаштувати Янівський цвинтар — так було зрівняно із землею і його могилу, одну із сотень небажаних.

Тож коли на початку 60 х несподіване товариство його нових двадцятилітніх адептів, керуючись цвинтарними книгами й написами на вцілілих нагробках, визначає місце його поховання і споруджує там для нього новий нагробок, ніхто з них уже навіть не здогадується, що тим самим вони чинять усупереч загубленій леґенді про те, ніби насправді він не помер, а жив у Львові всі ці роки, ніби він і далі десь у ньому живе і певного дня цю таємницю буде розголошено.

7

Чи ще того самого передполудня, чи вже наступного, ціле товариство таки зібралося до сніданку в більшій їдальні. Більша — це та, що розташована в північно східній частині пансіонату, на другому поверсі, з вікном на полонинську сторону; та, де на стінах фламандські

натюрморти, оленячі роги і тарелі різного кшталту та призначення — від керамічних до мідних, пам’яті невідомого духового оркестру.

Варто, мабуть, уявити собі, хто з них і де сидів. Таким чином, у головах прямокутного столу, один навпроти одного, засіли, звісна річ, достохвальний професор Доктор і чомусь відеомейкер Ярчик. По ліву руку від професора (відповідно по праву руку Волшебника) сиділа повним складом родина: пані Рома, Артур Пепа, їхня дочка Коломея. По праву професорову руку — всі інші, тобто Карл Йозеф Цумбруннен (навпроти пані Роми, так вийшло), а також Ліля Чорна і Марлена Біла.

Були ще два типи з персоналу — звичайно, коротко пострижені, обидва в чорних ґольфах і з мобільняками при поясі. Ними можемо загалом знехтувати, позаяк вони лише мовчали, по черзі виносячи з кухні всілякі тарілки з їжею, каву і чай, а потім зникали з використаним посудом на тацях.

Господаря, як завжди, не було, однак це вже нікого з присутніх не дивувало. Хтось із них, щоправда, якось на цю тему мляво поцікавився, але відповідь мовчазного слуги пролунала цілком вичерпно: "Вони ще будуть". На цьому тему зняли.

Мовчазна атмосфера дому несамохіть передалася всім гостям. Карл Йозеф, котрий і без того волів би нічого не говорити через мовний бар’єр, ловив погляди пані Роми і непомітно для інших трепетав, коли, приймаючи від своєї візаві чергову тарілку або салатницю, торкався на мить її долоні, зап’ястя, рукава. Пані Рома, достатньо упевнена в собі й невимовно від того сексуальна, з іще мокрим після ванни волоссям, принагідно виконувала свою перекладацьку роботу, спеціально для Цумбруннена раз за разом оголошуючи "Wurst!" або "Kase!", або "Fruhlingssalat!" — ніби сам він цього не бачив. Ліля, що випередила свою найкращу подругу і швидше за неї вмостилася поруч з іностранним фотографом, тепер напружено думала, як би почати його зваблювання. Марлена нічого не думала, зате потихеньку тішилася, що в її подруги ні фіга з цим зваблюванням не виходить. Коля потаємно за ними стежила,

в думках дошкульно критикуючи їхній жахливий макіяж. Але невдовзі це їй набридло і вона пішла глибоко в себе, як то уміють дівчата її віку. Режисер Волшебник багато їв. Артур Пепа зосереджено приховував свою нетверезість, від чого мав дуже іронічний вигляд, а його ніж мов навмисне щоразу зіслизав з голівки маринованого гриба і неприємно скреготав по тарілці, на що пані Рома скошувала роздратоване око. І тільки професор Доктор, лагідно посміхаючись, іноді порушував цю небагатослівну трапезу міркуванням уголос на кшталт:

— Прошу шановне товариство звернути увагу на присутні тут предмети. Яка дивна і цілісна вишуканість! Так, ще для наших дідів та бабусь був "дім", був "колодязь", знайома їм вежа, нарешті, їхнє власне (він казав "вуасне", але майже всі розуміли, що "власне") убрання, їхнє пальто. Майже кожна річ правила за посудину, з котрої вони брали людське і в котру складали людське про запас. І от з Америки вторгаються до нас порожні, байдужі речі, речі привиди, бутафорія життя. Оживлені, пережиті нами речі, речі — наші співучасники — сходять нанівець і не можуть бути чимось замінені. Ми, можливо, останні, хто ще знав такі речі.

Або:

— Невипадковим у цьому сенсі є звертання Ніцше до образу праіранського пророка Заратустри. Творчі індивідуальності Редьярда Кіплінґа та Джозефа Конрада породили цілий сплеск так званої "екзотичної культури" у Великій Британії. Цілком особливий різновид символістської екзотики явив нам видатний ібероамериканський поет Рубен Даріо, творчість якого є химерним переплетінням античних, середньовічних і тубільних, себто індіанських та афро американських, мотивів.

Або зненацька:

— Богдан Ігор Антонич — і це цілком зрозуміло — теж не міг стояти осторонь цих симптоматичних для його часу шукань. Коли читаєш деякі його рядки, в уяві мимоволі постають старовинні морські мапи, де з глибин і хвиль океанських просторів показуються огидні й химерні створіння, жахливі монстри і покручі, єхидни, дракони та "морські єпископи" — увесь той водяний бестіарій, що стане прологом не лише для фантазмів сюрреалістичного малярства його сучасників, але й для запатентованої згодом у Голлівуді кінопродукції жахів.

— Тиць пиздиць, — несподівано відреаґував на це Пепа і пирхнув над своєю тарілкою.

— Уже встиг? — осудливо покосувала на нього пані Рома, якій зробилося геть незручно за чоловіка.

— Встиг? — перепитав її викритий Артур. — Що ти маєш на увазі, ластівко?

— Нализатися з ранку, — пояснила пані Рома, яку порівняння з ластівкою зовсім не переконувало, а швидше непокоїло.

— Та ні, що ти, я ще тут не лизав нікого, — з усією, як йому здавалося, гамлетівською іронічністю заявив Пепа і підморгнув до Лілі, бо так вийшло, що вона сиділа навпроти.

Ліля не знітилась і подумала, що цей мужчинка тоже так нічо.

— Ви маєте цілковиту рацію, — посміхаючись тепер уже персонально до Пепи, заговорив професор, — коли заперечуєте моїй попередній тезі. Я навмисне вдався до неї, як до свого роду інтелектуальної провокації. Ваша реакція — це саме те, чого я потребував для радикалізації нашої дискусії. Але хіба можливо заперечити той факт, що Антонич напрочуд часто оперує океанічними образами?

— Та ніхто й не заперечував, пане, — як міг іронічно, відбився Пепа. — Ви, напевно, сестри? — запитав він і Лілю, й Марлену водночас.

— Banusch, — дещо заголосно повідомила пані Рома, — ist eine typisch huzulische Speise, eine Spezialitat sozusagen, etwas wie italienische Polenta…

— Гаваріт па іспанскі, — прокоментував Пепа носовим голосом.

— Я знаю бануш, — квапливо запевнив Карл Йозеф, якому часом вдавалися деякі фрази українською.

— Сестри? — перепитала Ліля.

— Тіпа цього, — погодилася Марлена.

Пепа піймав її за руку, що саме тяглася над столом до кавника, і присвиснувши вигукнув чи замалим не вигикнув:

— Оце так нігті! Нащо тобі такі чорні нігті, ластівко?

— Артур! — владно прикрикнула його дружина, рукавом лляної сорочки збиваючи склянку з під соку, цього разу порожню.

— Артур? — перепитав Пепа, а тоді погодився. — Так, я Артур. Я вже тридцять сім років, як Артур.

"Уже старий, а ще нічо", — подумали водночас і Ліля, й Марлена, причому другій вдалося висмикнути руку.

— Не звертайте увагу, — холоднувато сказала їй пані Рома замість можливого в такій ситуації вибачення.

— Уваги, — виправив її Пепа. — Родовий відмінок — уваги. Знахідний — шию. Не звертайте шию. Гарні дівчатка, правда ж?

Пані Рома вдала, що запитання не до неї й голосно почала вставати з за столу. І справді — скільки можна снідати? Вона підійшла до вікна, за яким того прозорого на рідкість дня було видно чималий шмат гірської країни і вкриті снігом верхи на українському боці.

Обидві подружки зі знанням діла перезирнулись, а професор Доктор виявився тут як тут.

— Це чудово, що ви так уважно ставитеся до слова, пане Пепо, — захоплено промовив він. — Це зраджує у вашій особі непересічного поета. Пам’ятаєте в Антонича: "Тоді слова швидкі й доцільні, // мов леза, схрещую з громами"?

— Що ви, що ви, добродію, — скромно не прийняв Пепа його похвали. — Куди вже там! З якими громами? Хоч самі по собі схрещення мене часом цікавлять, мушу визнати…

Але цього разу йому не вдалося піймати ані Лілиного, ані Марлениного погляду: дізнавшися, що цей вмазаний чудак всього лише поет, вони подумки в унісон сказали "свабодєн". Поетів їх змушували вивчати напам’ять у школі і це не було по кайфу. "Ну й пішли ви кобилі в тріщину, рагулихи дурні", — подумав у відповідь Пепа і закурив цілком брутальну "прилуцьку", від якої очікував ще сильнішого запаморочення, чи, іншими словами, розширення свідомості.

Карл—Йозеф дивився в бік вікна, бо йому над усе хотілося підійти до Роми і бачити щось таке, що видиме тільки їй.

— Es ist heute so unglaublich sonnig, dass wir dort auf der Terasse sitzen konnten, — проголосила пані Рома, не думаючи про наслідки.

Але слово Terasse виявилося почуте й іншими. У Лілі й Марлени воно легко засоціювалося з їхніми фантастично відкритими купальниками. Артур Пепа подумав, що непогано б завалитися в шезлонґ і дотягнути половину прихованої під ванною горіхівки просто з пляшки. Коля ледь утрималася, щоб не сказати вголос "Четвертий обруч — це обійми теплого вітру, кружіння енергій". А Ярчик Волшебник, професіонал, зробивши собі сьому велику канапку з холодною телятиною, сиром, кружальцями помідорів, листками салату, майонезом, сардинами та кетчупом, запитав зненацька у професора Доктора:

— А ви… це саме… казали, що дивитесь продукцію Голлівуду?… Я тут маю касету з моїм… ну, новим кліпом. Про цього вашого… "Старий Антонич" називається… Подивимось?

— Я лише казав, що кожна картина мусить бути відображенням глибокого відчуття, — з доброзичливою посмішкою відповів йому професор, — а "глибоке" означає "дивне", тоді як "дивне" означає "невідоме" й "незнане". Для того, щоби твір мистецтва був безсмертним, необхідно, аби він вийшов за межі людського.

— Ага, — кивнув режисер, — це правильно. А ви, пане Артур? Мене ваша думка також… ну це саме…

— Звертайся до мене на ти, старий, — дозволив йому Пепа.

А потім усі знову замовкли, навіть професор Доктор — напевно, щоб не дратувати суворих типів з персоналу і не відволікати їх від розмірено відстороненого прибирання зі столу всього, що півгодини тому ще могло називатися сніданком.

Екраном велетенського і плаского "Телефункена" миготіли чорно білі, переважно під брунатну сепію, кадри, що мусили б асоціюватися відразу з кількома популярними стилістиками, передусім з ретро і андеґраундом. Сам по собі цей технічний виверт жодною новацією не

був, адже ним уже встигли досхочу накористуватися цілі леґіони кіноробів — від Берґмана й Тарковського і до недавнього Мулен Ружа. Новим було те, що все це діялось у Львові: щосекунди виникало якесь інше тло з черговим закапелком, старезним подвір’ям, смітником, підвальним лабіринтом, одного разу різко нахилилась і майже впала на глядачів ратуша з трубачем, іншого — розлетілась на друзки від вибуху Порохова вежа, потім якийсь дельтапланерист карколомно падав на промислові руїни Підзамча, а його штучні крила частинами відривалися й осипалися, вдаряючись об фабричні комини і кістяки кранів. Це слід було розуміти як знаки: дух катастрофи панував у цьому світі, кінець кінців і присмак апокаліпси.

Відеоапокліп Ярчика Волшебника був зроблений до пісні "Старий Антонич" у виконанні групи "Королівська Крільчиха" — цілком локального гіта з нальотом типово львівської індепендизації на межі всіх можливих в останню годину музичних трендів і струйовин. Тому передусім на екрані поблимували самі музиканти, очолювані якимось двостатевим фронтменом у терново пластмасовому вінку на голові; музиканти виникали то з інструментами, то без них, то в обдертих кімнатах якоїсь покинутої вілли, то на сходах розваленого костелу, то під розписаним англомовними лайками середньовічним муром. І співали вони приблизно таке:

старий антонич досі ще жиє

він ще не вмер у нього аритмія

у нього джез і він багато п’є

його любоффф солодка як повія

Після цього йшов шістнадцятиразовий рефрен лише з двох слів — "старий антонич!". На екрані цілувалися всілякі покручі, пудровано білі повії юрмами пхалися в невідомі затемнені лімузини, вибухало

шампанське, хтось ширяв себе на кахляній забрьоханій підлозі громадського туалету, одного разу промайнув фасад "Ґранд Готелю" з неймовірними тріщинами й ліанами, ватага бомжів танцювала навколо багаття перед Оперою. Цей кадр особливо розвеселив Артура Пепу, котрий в паузі між сніданком і переглядом саме приклався до пляшки з горіхівкою й тепер енергійно тупав ногами у такт музиці, вловлюючи лише окремі слова про те, як

старий антонич лазить уночі

із бару в бар у нього сну немає

вже триста років сови і сичі

над ним літають хто його не знає

Отже, там і справді був цей ніби Антонич — якийсь довготелесий стариґань у капелюсі та плащі і з кульчиками у вухах, такий собі урбаністичний фантом; він ішов містом, відкриваючи ногою двері підвальних забігайлівок і занурюючись в їхнє пекло, ніби здійснюючи свій власний патрульний обхід ("а цей актор, як його прізвище?" — півголосом запитала пані Рома, виконуючи прохання Карла Йозефа), а потім він кохався, не знімаючи капелюха і навіть плаща, з якоюсь напівмертвою татуйованою красунею і навколо неї вився титр "MY NAME IS FANNIE — I’M REALLY FUNNY"; відносно цікавою знахідкою дотепного Волшебника можна було вважати поодинокі вкраплення кольорів у загальну чорно білу брудну картину; так, коли Антонич пив з високого келиха вино, то ця рідина була червоною; так само червоно текла вона стравоходом його прозорої коханки; були ще жовті квіти на задимленому звалищі під чиїмось задрапірованим пам’ятником; був також золотистий зоряний пил, що сипався на тьмяне місто, ніби сніг, але це сталося пізніше, коли осамотілий Антонич уже зникав у місячному промені ("ви його все одно не знаєте, це аматор" — так само півголосом відповів кліпмейкер).

Тим часом акція йшла до завершення — звідусіль прибували потоки підземної води, місто з усіма його грішниками та грішницями занурювалось у чорні глибини, в шумовинні вод крутилися мертві птахи, кондоми, шприци, старі грамофонні платівки; лишалися тільки музиканти на сцені вимерлого клубу чи то оперного театру, фронтмен здирав з голови і розпачливо жбурляв на воду свій тимчасовий вінок, камера стрімко віддалялася, створюючи цілком метафізичну просторову перспективу з малесенькою цяточкою сцени над усесвітнім потопом; решту слів було проспівано в цілковитій темряві і глухому віолончельному супроводі — ніби з напівзатопленого приміщення або зіпсованої часом магнітної стрічки:

старий антонич ходить по землі

старого міста виклятого місця

його дівчатка ще такі малі

і смерть його ще дивиться на місяць

То був кінець. Усі присутні на перегляді відітхнули. Артур Пепа не міг не заговорити першим, адже йому першому засвербіло на язиці, тож він сказав:

— Знаєш, Ярку, все було б чудово, якби не остання рима. Ну що це за "місця — місяць"? Куди краще звучало б "міся — піся"…

Але замість гомеричного реготу всього товариства, на який він щойно розраховував, отримав лиш Ромине зауваження "Вельми дотепно!".

— Тут на касеті є ще… це саме… деякі пояснення, ну… якби коментар, — відповів йому Волшебник і, трохи прокрутивши плівку,

зупинив на сюжеті, де сам він, розвалившись у кріслі посеред студії, розповідав якійсь телевізійній аудиторії про свій задум.

— …іще інше. Я декілька років ішов до цієї роботи, — казав екранний двійник Ярчика, внаслідок ретельного телевізійного монтування позбавлений усіх своїх "це саме" і "ну". — Мене притягувала якась така універсальна історія про вічно живого ідола, наприклад, поета. Зараз нашою роботою вже цікавляться продюсери з ентеве, емтіві. Я дуже радий, що "Королівська Крільчиха"… як би це сказати (тут невідомі монтувальники дозволили собі розлабитися)… знайшла для мене цей образ.

Тоді на екрані виник фронтмен "Королівської Крільчихи". Цього разу він виявився дівчиною з пляшкою пива і сигаретою в руках. Її відзняли десь у старому місті, на тлі того самого по англійському розмальованого муру.

— Нас усіх у дитинстві лякали старим Антоничем, — розповідала вона, перебиваючи саму себе частими затяжками і ковтками. — Пам’ятаю, коли мої батьки вважали, що я нечемно поводжуся, то вони казали "От прийде старий Антонич і забере тебе до себе в темний підвал". Нібито колись таку людину в нашому місті поховали, а потім вона всюди з’являлася. Про це знали в кожній родині. Він жив по якихось підвалах, збирав порожні пляшки, макулатуру там усяку і ходив у такому довгому плащі. І розмовляв такою довоєнною мовою, з усіма тими фішками. Я часом справді боялась його, а часом не дуже. Одного дня я малювала на піску біля нашого дому свої таємні знаки, я їх сама вигадувала, а потім знищувала, ну тобто стирала з піску. Я намалювала один такий знак і вже хотіла його стерти, коли відчула, що наді мною хтось є. То був він, чоловік у довгому плащі. Я спочатку злякалася, тому що він сказав "Отсим знаком ти викликала мене. Чого тобі треба?". Тоді я стала дуже вибачатися, молоти всіляку фігню, що я випадково, не знала ітеде, а він зітхнув і пішов собі далі. Тепер я думаю, що то мені тільки снилось. Але все одно не можу його забути. Назва нашого другого альбо…

На цьому запис урвався, екран заповнився сіро білою шиплячою масою, проте всі лишилися на місцях — почасти тому, що пані Рома все ще перекладала Цумбрунненові п’яте через десяте зміст розказаної щойно історії. Хоч історія для нього й не мала значення — головне, вона, Рома, зверталася до нього. І цього вистачало.

"Цікава коза, — думав Артур Пепа про дівчину з пивом. — Не змигнула й оком. Треба якось…," — але він полінувався фантазувати далі, як вони будуть знайомитися, курити й пиячити, говорити про поезію, музику, містику, секс і так далі — менше з тим, нецікаво.

— То як воно це саме… вам, пане професоре? — нагадав про себе Волшебник, видобуваючи касету з програвача.

— На мій скромний погляд, саме тут маємо загалом тактовне проникнення у світ архетипів, — радо заговорив Доктор, від чого Волшебник відразу пожалкував, що зачепив його. — Саме вони, згідно з Юнґом, утворюють зміст так званого колективного несвідомого. Їхній безпосередній вигляд, що вражає нас у сновидіннях і мареннях, має багато індивідуального, незрозумілого і навіть наївного. Архетип являє, по суті, несвідомий зміст, який замінюється у процесі його становлення свідомим і чуттєвим, і притому в дусі тієї індивідуальної свідомості, в якій він з’являється.

— Дуже вам дякую, — затрусив кудлатою головою Волшебник.

— Цей дивний місячний коханець, — не зупинився професор, — цей таємничий незнайомець у плащі є безумовним архетипом, постійно присутнім на межі несвідомого та свідомого у фантазійному світі кожної напіврозквітлої жіночністю дівчинки, що саме опинилась у стадії свого індивідуального трепетного очікування.

Останні слова професор Доктор вимовив, ковзнувши всміхненим поглядом по як завжди гранично відкритих ногах Коломеї й зупинивши його на її ледь спалахнулому лиці. І цього разу не витримала вона.

— Чи не краще продовжити на терасі? — енергійно запитала пані Рома, якій щось у цьому всьому не сподобалося.

Але на терасі ніхто й нічого вже не продовжив — усіх розморили такі нездоланні й безмежні лінощі, які трапляються лише на весняному сонці. Звідси — осування в сон, весніння, сонлива розм’якліcть душ і тіл, блаженно нірванне зависання, що починається десь у найтонших структурах кісток, заволодіває всіма без винятку тканинами, сповільнює кров і серце, а натомість мобілізує рецептори — чутливістю шкіри й ніздрів ми вподібнюємося до теплих тварин: так багато доторків і запахів, і жодному з них немає назви!

Що взагалі діялося з погодою? Чому це місце, знане передусім зі своїх циклонів, невпинно пронизливих вітрів, боротьби між стихіями й атмосферними фронтами, сьогодні було таким нагрітим, ясним, сумирним і прозорим? Чому температура повітря сягала під сонцем двадцяти двох? Чому вітер був не вітром у полонинському значенні цього слова, а — лише вітчизняним поетам дається це надміру красиве слово — леготом? Чому все навколо — і скелясті визубні хребта, й білі вершини двотисячників, і кам’янисті недеї — було таким виразним, окресленим і винятково добре видимим? Чому з усіх можливих звучань і бринінь, поскладаних на дно цієї тиші, залишалося тільки одностайне стікання і скрапування талої води? І жодного пташиного крику? Як таке могло статися? Як могло статися, що навіть професор Доктор не виповів уголос: "Тиша — це мова, якою говорить до людини Бог"?

Як би не сталось, але тривати вічно це не могло. Мовчання світу було порушене ваговитим збіганням по сходах пущеного на власну волю чоловічого тіла — з’явився Артур Пепа з великою шахівницею в руках.

— Ага, всі тут! — закричав він, оцінюючи поглядом розкидану людську конфігурацію. — І всім так добре! А спілкуватися, розважатися? Ви що сюди, вмирати приїхали?

— Артур! — з напівсну озвалася до нього пані Рома.

Вона сиділа в шезлонзі і їй хотілося через голову зняти свою груботкану лляну сорочку й відкрити плечі. "Ну чому, чому я не взяла купальника?" — скрушно думала вона в напівсні, поки цей дурень, дурень, дурень не перебив його.

— Так, це я, — відповів їй дурень. — Не бажаєш у шахи?

— Які шахи? — промурмотіла Рома, не розплющуючи очей. — Які ще шахи?

По цих словах напівсон з новою силою здолав її, й вона побачила саму себе приблизно з тієї відстані, де сидів на парапеті, граючись фотокамерою, Карл Йозеф; отже, вона рішуче стягувала через голову хвилююче пропахлу дезодорантом та потом сорочку і красиво жбурляла її кудись подалі; фотокамера клацнула в мить, коли вона встигла прикрити руками свої великі груди, але все це у напівсні, сні, сні (її груди приснились їй значно більшими, ніж були насправді).

— Старий, може, ти? — зачепив Артур Волшебника. — Слон, тура, ферзь…

— Та якось… це…, — залопотів з розкладачки волохань, але Пепа вже рушив до пари кішечок у бікіні, що вигрівалися звіддалік на надувних матрацах.

— Ого які спортсменки! — присвиснув Пепа. — Партію на трьох?

І Ліля, й Марлена невдоволено припідняли голови й, так само невдоволено крутнувшися, змінили пози, лігши на животи. Їм здавалося, що цей вічно вмазаний казьол заслонив їх від іностранця, якому так і хочеться їх познімати в купальніках.

— Не боїтеся згоріти? — діставав Пепа. — Давайте, понатираю вас кремом! У вас є крем від сонця?

— Свабодєн, — відповіла котрась із них, так само з напівсну.

— Понял, — заспокоївся Пепа й обламався, однак лише на пару хвилин.

Професора він, щоправда, не рушив, обійшовши його плетений фотель десятою дорогою. Так само не став пропонувати гру Коломеї — по перше, тому, що взагалі остерігався лишатися з нею сам на сам, а по друге, тому що вона була захищена п’ятим обручем весни — своєю зеленою неторканістю. Залишався австрієць на парапеті, й Артур, струсонувши в повітрі шахівницею, аж усі фігури дерев’яно в ній торохнули, запитав:

— Шахшпілен? Айне кляйне шахшпілен, га?

Карл—Йозеф поклав камеру на парапет і зістрибнув з нього.

— Ну добге, — сказав найпростіше що зміг, бо сформулювати відмову та ще й з якимось увічливим викрутасом було майже неможливо. До того ж йому зробилося трохи жаль цього нікому не потрібного підпилого чоловіка.

— Яволь? — перепитав Артур і тут таки подумав "На біса мені ці шахи здалися? Я ж зовсім не вмію грати".

За пару хвилин вони вже сиділи на табуретках і розставляли фігури. Й тоді почалася гра, про перебіг якої можна було б судити лише з Артурових не завжди доречних вигуків ("кінь! пішак! ґарде! слон! шах! цейтнот! цуґцванґ! ферзь! ферштеєн, ферзь?"). Зате Цумбруннен мовчав. Йому випало грати білими — так наполіг його суперник, бо "ти ж у нас гість, ясно?". Зрештою, Цумбрунненові було все одно якими фігурами грати — свого часу він багато займався шахами, перемагав на міських турнірах, листувався з подібними собі учнями приватної школи Віктора Корчного і легко розв’язував задачі у спеціалізованих журналах. На четвертій хвилині гри Артур Пепа сказав "ендшпіль! капут!" і запропонував зіграти ще одну — "тільки я тепер білими, ясно?".

Ясно, що він програв і цю, і протягом наступних півгодини ще чотири партії, й аж тоді витягнув свою таємну зброю у вигляді останньої в портсигарі "прилуцької", набитої для різноманітності цілком якісною конопляною сумішшю. Після першої ж його затяжки гра набула сповільненої осмисленості, а Карл Йозеф, пожвавлено ворухнувши ніздрями, запитав:

— Hasch?

— Воллен? — підморгнув йому Пепа і передав сигарету.

— Nicht schlecht! — оцінив Карл Йозеф, потягнувши.

— А ти думав! — підтвердив Артур.

За недовгий час він дійшов висновку, що розвиток подій на шахівниці відомий йому далеко наперед. На сто партій наперед. Не було сенсу переставляти фігури — усе й без цього рухалося до переможного кінця. Він міг не збиваючись перелічити всі ходи на сто років наперед. І свої, й суперникові. Бо він перетворився у суцільний Мозковий Центр, от у що він перетворився, Артур Пепа. Це був здвоєний Мозковий Центр:

один сидів у ньому всередині, а другий був просто Артур Пепа, так його звали. Від цієї думки йому зробилося трохи лячно.

— Слухай, ми такого тут натворили, — заклопотано сказав Пепа. — Земля горить під ногами!

Він глянув у небо й побачив, що сонце зникає за парараном далеких вершин. Артур Пепа не надто добре знав, що таке параван, але був упевнений, що зараз сонце зникає саме за парараном. Ще він побачив навколо себе голови — ціле товариство згромадилося над шахівницею, збуджено обговорюючи становище й тицяючи своїми завбільшки з колоди пальцями в недобиті фігури.

— Шлехтерсмайнкопфбляйбен! Штрайхмальвідерцурюкк унд брухшляйфенвандерндцузаммен! — аґресивно сказав Карл Йозеф.

На це Артур Пепа хитро посміхнувся і рішучим помахом руки скинув усі фігури з шахівниці.

Однак ще того самого пополудня, чи вже наступного, дуель було продовжено. Сталося це, щоправда, не на терасі, а вище — на вежі, розташованій з південно західного боку пансіонату, куди всі перемістилися слідом за рухом сонця. Згори на вежі був оглядовий круглий майданчик, з якого відкривалися всі сторони світу з трансильванською включно — і тут виявлялося, що світ цей складається переважно з гір. І ще виявлялося, що немає в цьому світі нічого цікавішого від спостерігання за тим, як напівзасніженими гірськими верхами пересуваються тіні від хмар. Адже пополудні з’явилися хмари.

І дивлячись на них крізь тьмяні скельця своїх захисних окулярів Giorgio Armani, режисер Ярчик Волшебник обдумував, як він усе робитиме: "Я посаджу його в це… в одне з крісел… там є такі красиві… справжній тобі цей… ну трон. З дуже дорогим фоном — шпалери там, гобелени… Одна перед ним на колінах… чи краще раком?… ну, це все

одно на колінах… побачимо. Друга ззаду… за спинкою цього… трону. Що вона може робити?… Обіймати його?… Може, не ззаду?… Тоді вертикалі не вийде… Класна така вертикаль: тіло один — потім він сам — тіло два…".

Зрештою, не тільки Ярчик Волшебник перебував тої хвилини в полоні задуми. Споглядання гір і хмар спонукало до самозаглиблення. Обмінявшись першими захопленими вигуками з приводу краєвидів, усі затихли, можливо, мріючи про віднайдення втраченої на терасі нірвани.

Проте нова поява Артура Пепи пожбурила їх із хмар на землю, чи принаймні на вежу.

— Ага! — закричав Пепа. — Я знову тут, поживо для шакалів!

На голові в нього був якийсь перекошений берет, але справа навіть не в береті — справа в тому, що в руках він тримав по мечу і це були справжні бойові мечі, трохи затуплені і щербаті, але кожен десь із метр завдовжки (насправді один метр і сім сантиметрів — так щонайменше всім здалося), і ці мечі були вже самі по собі небезпечні, але ще небезпечніше було те, що Пепа говорив п’ятистоповим ямбом:

— Тримай меча, розбещений австрійцю! Я знаю, ти здолав мене у шахах — побачимо, як раду даш мечам! Відомо ж бо, що шахи — королівська… забава. А чи в лицарській ти пан?! Тримай меча!

По цих словах він кинув один із мечів — клинком, на щастя, донизу — в бік Карла Йозефа, котрому не лишалося нічого іншого, як той меч упіймати, причому досить зґрабно, за руків’я.

— Отож, прийняв ти виклик! — утішився Пепа і потряс мечем у повітрі.

— Артур! — пересохлим голосом нагадала про себе пані Рома.

— Офеліє, за мене помолися, — сказав їй Артур. — А ти, австрійський гостю, захищайсь!

І він рішуче заатакував Карла Йозефа, відразу притиснувши того до металевих перил, за якими вже чигала тільки прірва. Щойно тоді Цумбруннен зрозумів, що він не жартує.

— Хтось може це зупинити? — стрімко вкривалася блідістю пані Рома. — Я вас дуже прошу, що небудь зробіть…

Її благання могло адресуватися виключно Волшебникові — єдиному серед присутніх, хто надавався до категорії "чоловіки". Професор Доктор поки що в рахунок не йшов, оскільки за всіма ознаками належав до протилежної категорії ("старики, жінки, діти"), в якій так само перебували й відверто зацікавлені новою розвагою Ліля Марлена ("він шо, тіпа по приколу"?), і вирвана з глибокого толкієнівського заціпеніння принцеса Коломея Перша ("шостий обруч — це залізне кільце двобою велетнів"), і сама Рома Волошин ("Боже, повбиваються!").

Але Волшебник не квапився з голими руками кидатися поміж суперників — ситуація сподобалась йому насамперед візуально, тож він лише ступив на кілька кроків ближче, налаштовуючи камеру ("нефігова картинка!").

Прийнявши виклик, Цумбруннен двома трьома помахами — з мечів сипонули іскри — відбив атаку нападника. Свого часу він захоплювався фехтуванням і навіть відвідував спеціальні класи шляхетних єдиноборств при академічному братстві "Тевтонія", хоч і змушений був згодом від цього відмовитися через погіршення зору. Однак щодо техніки його тіло зберегло у своїй клітинній пам’яті чимало. Блискавично впоравшися з невмілим Пепиним випадом (ледь завеликий берет так і намагався сповзти Артурові на око), він сам перейшов у наступ і, аби чимшвидше все це завершити, цілком упевнено вдарив по ворожому руків’ї знизу. Артурів меч вилетів у того з долоні і, описавши

смертоносну дугу над головами присутніх, брязнув на цемент майданчика за їхніми спинами. При цьому Карл Йозеф дещо не розрахував силу свого удару: продовжуючи за інерцією рух угору, його лезо все таки напоролося на суперникову необачно наставлену голову, черкнувши по лобі й залишаючи вмить набряклу кров’ю смугу, щось ніби ще одну життєву борозну.

— Гаплик мені — австрієць переміг! — закричав Пепа і картинно впав навзнак.

Карл—Йозеф обережно відклав убік свого меча і першим схилився над заюшеним Пепою. Другою була Рома, яка, повторюючи без упину "дурень, дурень, який несосвітенний дурень, а якби в око", кинулась тамувати кров спершу злощасним беретом, потім своєю хустинкою, а потім (так само поблідла Коля за кілька хвилин наспіла з аптечною всячиною) — шматками вати.

— Усі деталі цієї картини, — розважливо запевнив професор Доктор, — створюють надзвичайну смислову ущільненість і повну художню достовірність.

— Невже я не помру? Я буду жити? — запитав Артур Пепа, слухняно дозволяючи жінці обвивати бинтом свою нерозумну довбешку.

— Мовчи вже, дурню ідіотський, — крізь зуби відказала Рома і тут таки почала нестримно (чи нестямно?) сміятися.

Карл—Йозеф про всяк випадок знову відійшов до перил так боксер, пославши суперника в нокдаун, зобов’язаний дочекатися розв’язки у своєму, наприклад, синьому куті. Звідти він винувато спостерігав за Ромою, її рятівними зусиллями, її заплямованою червоним хустинкою та її сміхом (всі інші сміялися також). Йому було страшенно незручно за себе і він урешті вимовив "пегепгошую".

— Нічого не сталося, — поквапилася Рома і знову зайшлася сміхом.

— Як це не сталося? — ледь ображено заперечив Пепа, підводячись на ноги. — Сталося, сталося. Сталося те, що мусило. І хай мене чотири капітани зведуть униз! — уперто зажадав ямбом.

Але жоден з капітанів до нього не наблизився, тож він пішов без почту, зате насвистуючи "У горах Карпатах — отам би я жив".

— Справді, ходімо вже звідси, — запропонувала пані Рома. — Якось похолоднішало.

— А бук до бука, мов бики печерні, в люті скачуть, // лишень багрова плахта сонця кров у них роз’ятрить, — цілком слушно зацитував професор і собі рушив до виходу.

— Ви нас тоже знімати будете? — інтимно поцікавилась Ліля, коли всі спускалися тісними гвинтовими сходами, так близько одне від одного, і Карл Йозеф, цей пригнічений володар глядацьких симпатій, опинився між нею й Марленою.

— Фотки з нас? Будете? — уточнила Марлена наввипередки з подругою.

— Не буде, — твердо пообіцяла пані Рома Міждвохчоловіків.

Так, добром це скінчитися не могло — того ж вечора (чи, скажімо, й наступного), коли товариство зійшлося за чаєм у меншій їдальні, Артур Пепа вигадав нове парі.

— Переклади йому, — зажадав він від Роми, — що я можу випити пляшку горілки. Сам!

— Навіть не подумаю, — відрізала жінка. — Він це і так знає.

— Переклади, що я хочу побитися з ним об заклад на пляшку горілки, що я можу сам випити пляшку горілки, — повторив Пепа. — За один раз!

— Заспокойся і перестань, — не поступалася Рома.

— Добре, я сам, — махнув на неї рукою перебинтований боєць. — Чарлі, чуєш? Я. П’ю. Один. Пляшка. Фляше. Водка.

— Warum denn? — запитав Карл Йозеф.

Йому робилося все самотніше. Чим довше він тут сидів, тим менше розумів, що відбувається. Йшлося не тільки про ці слова погано зрозумілою мовою. Йшлося також про неї, про жінку, якій він за останній рік уже тричі пропонував кидати все і їхати з ним до Відня. "Ти зможеш викладати російську й німецьку в суботній школі, — тричі переконував її. — У нас тепер повно росіян, вони купують собі помешкання в першому окрузі й дуже багато платять за уроки. Я видам свій великий альбом. Я зароблю на нас двох. Чому ми не повинні бути завжди разом? Чому не сказати йому все як є?". Рома тричі просила зачекати і казала щось, чого він не розумів. Хоч вона й казала це німецькою. Зараз, коли все мало вирішитися, Карл Йозеф провалювався в цілком глуху, зусібіч оббиту якоюсь світлонепроникною повстю нору нерозуміння й невизначеності. Його немов накрило чимось тяжким і задушливим, і в цій жахливо ущільненій мішкуватій пастці він чув лише настирливе зовнішнє дудніння її чоловіка:

— Дивись. Дас іст айне фляше. Я кажу: я її вип’ю. Трінкен, ясно? Ти кажеш: найн. Я кажу: вип’ю. Ти далі: найн. Парі!

— Wie so? — запитав Карл Йозеф.

— Зо зо, — сказав Пепа. — Або не зо! Не так! Дивись!

Він поставив перед собою два гранчаки і по вінця наповнив їх тьмяною горіхівкою. Це була остання привезена з собою пляшка, й Артур Пепа ішов ва банк. Рома обхопила голову руками.

Першою з їдальні вийшла Коля. За нею, знизуючи плечима і скрушно всміхаючись, поплівся професор Доктор.

— Не знаю, як ви, а мені пора, — сказав він.

Але відходячи не міг не зацитувати:

— Нас двох сьогодні забагато. І обидва ми уперті.

— Ти завтра будеш конати зі своїм серцем, — попередила Рома.

— Конати? — Пепа закотив очі. — Конати — це недоконаний вид. Чарлі!

Він простягнув Цумбрунненові руку. Нічого не розуміючи, той подав йому свою. Пепа гаряче стис її й так вони завмерли — в рукостисканні, зустрівшись очима.

— Перебий, — сказав Пепа Волшебникові.

— Не треба, — зупинила Рома навислу над столом волохату тінь і перебила сама.

— Дякую, ластівко, — підморгнув їй Пепа і підвівся. — Чарлі! І ви всі! Показую!

Далі він проробив те, чому тренувався цілих півжиття і що постійно вправляв за нагоди чи й без. Гранчак, поставлений на зігнуту в лікті руку, було взято зубами, голову (цього разу перебинтовану) рвучко відкинуто назад — і тьмяно коричнева рідина вільно полилася всередину. Працював лише борлак, ця адамова чоловіча прикраса. Однак це було аж ніяк не все: спорожнивши склянку, Пепа не менш рвучко (працювала нижня щелепа) підкинув її догори в повітря й так само бездоганно впіймав на ту саму зігнуту в лікті руку.

— Супер! — не втрималися з оплесками напівзавойовані Ліля й Марлена.

Рома знов обхопила голову руками. У такі хвилини вона трохи пишалася своїм чоловіком, але не показувала цього.

— Зараз перемкне, — сказала вона.

Проте Артур Пепа так не вважав. Кілька разів глибоко втягнувши повітря й зосереджено прислухаючись до розповзання горіхової теплоти всередині, він зажадав "рахуйте вголос, дєвчьонкі!", після чого цілком справно крутнув сальто і став на руки. І лише коли обидві дєвчьонкі дружно збилися з рахунку, переваливши за сьомий десяток, Артур Пепа повернув себе у належне становище, знову ставши на ноги. Це був його тріумф — Ліля й Марлена били браво й пищали, Ярчик Волшебник барабанив долонями по столу, і пані Рома нарешті перестала хапатися руками за голову. Вона лише дивилась на нього — і все.

А Карл—Йозеф щойно тепер усвідомив, що мусить зараз же повторити все так само, інакше потерпить поразку. Щойно тепер до нього дійшло, що то був виклик, на який не відповісти не можна. Ув’язнений у своїй глухій повстяній камері, він заметався, заборсався і взяв у руку другий наповнений гранчак.

— Aber du sollst das nicht, Karl! — спробувала зупинити його жінка, заради якої все й відбувалося. — Sei kluger, du bist doch kein Idiot, Karl!

Однак він не послухався і зняв окуляри, а тоді, зменшений до розмірів своєї ніякової посмішки, з якоїсь там тридцять третьої спроби все таки встановив склянку на зігнутій руці. "Хіба я ніколи в житті не пив з таких склянок?" — запевнив себе і потягнувся зубами до пекучо слизької стінки. Уже на другому ковтку, коли слово "Цумбруннен" стало означати не більше, ніж "язик, піднебіння, горлянка", його прошило здогадом, що "це буде ніч, коли я помру в Україні від горілки". Тож, не бажаючи гинути передчасно, його тіло збунтувалося, заблокувало самовбивче вливання, виштовхнуло решткі ядучої суміші назад, при цьому очі засльозились, а щелепи ослабли і розімкнулись, — і заледве на третину спорожнений гранчак вислизнув у глухо повстяний простір, а відтак — о диво — вдрузки розбився на підлозі. Запахло спиртом і горіхом, і лише котрась із подруг дурнувато реготнула, а поза тим настала тиша, і в цій тиші Карлові Йозефові подумалося, що ставати на руки вже немає ніякого сенсу.

Йому зробилося ще самотніше. Десь там, за межами мішка, в який його було закинуто з головою, брели, спотикаючись один на одному, їхні горлові голоси ("горілка не гріх на горіхах загіркла горіхка з горілів") — усі за винятком одного, бо тільки її голосу там не було: вона мовчала. А Карл Йозеф не мав сили на неї поглянути.

— Блядь! — сказав Карл Йозеф і підвівся над столом. — Я іду. Я купую. Noch eine Flasche. Гогілька тобі!

І він ткнув пальцем перед собою — туди, де мав би сидіти Артур Пепа, натомість лише ворухнулась якась велика пляма брудно горіхового кольору.

— Нормальний хід! — відповіло Артуровим голосом з боку плями, хоч Карл Йозеф не знав, як це розуміти. Тобто він розумів обидва ці слова,

але в жодну розумну цілість вони не складалися. Так бувало не раз у цій країні.

Проте він усе одно потрапив на веранду, де нестерпно довго шукав вимикача, а відтак, не знайшовши, в дедалі гуснучій темряві, — ще нестерпніше і ще довше — свою куртку та саламандрівські черевики. Чомусь усіх їх теж понесло за ним на веранду — і Рома була серед них, і поки Карл Йозеф нестерпно повільно зав’язував свої саламандрові шнурівки, вони щось нестерпно швидко обговорювали, це була жахлива суперечка, жахлива тому, що він і дійсно вже нічого з неї зрозуміти не міг ("в такому стані? самого? а хто з нас програв? тоді я з ним!") — нічого, за винятком безліч разів повтореного словосполучення "13 й кілометр", але він і без них знав, що на світі є таке місце — 13 й кілометр — зараз його було нанесено на всі Цумбрунненові таємні мапи, тому що тільки там, на 13 му кілометрі, завжди продається горілова горіхка, як і будь яка інша.

Тож він якимось дивом упорався із замком блискавкою на куртці, а тоді ще й з усіма трьома дверними замками і випустив самого себе назустріч дорозі, що нею вже одного разу йшов. До повної темряви лишалася майже година — час, достатній, аби зійти полониною й перетнути ліс.

— Як собі хочете! — вигукнула Рома Волошин, хапаючи й собі першу ліпшу куртку з вішака і вискакуючи навздогін. Хай так, думала вона, хай так, аж поки не побігла тим самим схилом униз, а воно все відлунювало в ній настирливим новоспеченим тюркізмом: хайтак, хайтак, хайтак…

— Я шота нє понял! — образився Артур Пепа, якого нарешті розвезло. — Водка кончілась, жена ушла, чьо дєлать будєм?

І вирішив трохи поспати — поки тих двоє принесуть виграну ним пляшку.

8

Але тільки но зімкнувши очі, Артур Пепа знову прокинувся. Що це було — внутрішній сполох, виклик з глибин потойбіччя, сигнал до початку тахікардійської атаки? Чи це прийшло ззовні — з за дверей, з коридору, з намацального простору ночі? Адже була ніч, і Артур Пепа сидів одягнутий на ліжку в цілковитій темряві. Друга половина ліжка лишалася порожньою й навіть застеленою. Отже, ніч не була така пізня — інакше ті двоє вже мусили б якось повернутися, на диво тверезо розсудив Пепа. Хоч — ніде правди сховати — набагато важливіше було зараз дізнатися що небудь про всі ці шерехи і стогони за дверима, якщо вони взагалі існували. Дослідити їхню природу, знайшов Пепа найточніше формулювання. Саме так, дослідити їхню природу. І, хоча спітнілий в його долоні велетенський ключ з усіх сил скреготнув у замковій шпарині, намагаючись розбудити коли не цілий світ, то принаймні весь пансіонат, Пепа таки відчинив ним тяжезні тисові двері (звідки він знав, що вони саме тисові, невідомо), наліг на них плечем і нечутно, ніби дух, вивалився у коридор.

Там також не світилося — хтось вельми заощадливо повимикав на ніч усі лампи. Натомість було дуже місячно. "Ну так, повня", — пригадав собі Артур Пепа і в далекій перспективі коридору побачив стрільчасте ґотичне вікно, з якого й лилася густими потоками блідо борошниста субстанція. І назустріч їй, назустріч цьому ґотичному довгастому вікну, коридором уздовж, просувався режисер Ярчик Волшебник з бетакамівською відеокамерою на плечі. Він розмірено ступав, наче снігом, тяжко переставляючи ноги і високо їх піднімаючи. При цьому камера невпинно працювала — Артур Пепа міг судити про це з її червоного ока, що стрибало коридором, наче снайперський "зайчик", на мить вихоплюючи з місячного туману поодинокі предмети: всілякі вази, тумби і чомусь вогнегасники, яких тут раніше не було. Артурові навіть почулося рівномірне шурхотіння плівки в касеті, хоч між ним і Волшебником пролягала відстань у добру сотню кроків. Іноді проте здавалося, ніби це червоне око поблимує не з камери, а з Волшебникової кудлатої потилиці. "Ну так, симетрія", — вирішив Пепа і, долаючи

коридор м’якими стрибками від однієї стіни до іншої та час до часу перечікуючи за всілякими восковими фігурами, став просуватися назирці. Йому й самому робилося трохи дивно з власної бездоганної спритності, але побачивши в себе на ногах білі балетні тапочки, він усе зрозумів.

У кінці коридору ліворуч були сходи — саме туди й повернув режисер. Накривши всю відстань трьома невагомими стрибками, Пепа встиг зауважити внизу той самий червоний відблиск, отже, Волшебник пішов сходовою кліткою вниз. Тим більше, настінна стрілка перед сходами вказувала на той самий напрям, а літери над нею — цього разу біжучий світляний рядок — повідомляли про НАРОДНЕ ГУЛЯННЯ. Артур Пепа кинувся щодуху за режисером, на п’ятому або й шостому марші він знову побачив його велику напружену спину — всього лише кількома сходинками нижче — й хотів з обережності пригальмувати, але могутня повітряна хвиля потягла його далі вперед, отож, замалим не наступаючи на Волшебникові п’яти, він врізався в юрму голосних і строкатих людей, сховатися від яких було просто ніяк. Приміщення виявилося чимось на кшталт весільного намету, де водночас могли поміститися зо дві сотні гостей (стільки приблизно їх і було) — з довгими рядами столів і лавок, а також дерев’яним підвищенням для танців. Учта, схоже, тривала вже не першу годину, гамір і крик стояли просто шалені, хмари тютюнового диму й алкогольно гастрономічні випари перетворили повітря в жахливо щільну і липку масу, тож навіть не схильному до моральних імперативів Пепі подумалося, що якось воно недобре так бучно гуляти на страсному тижні. Найгірше, що в усій цій веремії він зовсім випустив з ока режисера, той просто кудись запався разом з відеокамерою, хоч зазвичай такі хлопці люблять потусувати по всіляких народних забавах надурняк, щось там нібито знімаючи для прийдешніх поколінь. Але йшлося вже навіть не про те, аби розшукувати Волшебника.

Бо сам Пепа натомість опинився в центрі стрімкого й запаморочливого кола: то були сухорляві старі жінки з довжелезними задимленими люльками в зубах (а краще сказати в ротах, бо зуби в них

за останні сто років геть постиралися), і вони, сплівши рамена й нещадно витупуючи, танцювали свій особливий аркан жіночий. І кожна з них — а було їх, можливо, з дванадцять — по своєму зухвало підморгувала та кривилася до захопленого зненацька приблуди, а позаяк усі вони перебували в ненастанному кружінні й голосінні, то Артур Пепа жодним чином не міг звернутися до котроїсь із них за необхідними поясненнями. По перше, цікавило його, чому ця бабнота танцює суто чоловічий танець. По друге, якої сраки вони крутяться саме навколо нього — їм що, своїх беззубих любасів не вистачає. По третє, коли все це закінчиться. Бо Артур Пепа якось чув на зборах молодих літераторів, що існує такий магічний аркан, який танцюється й сім, і вісім, і дванадцять годин поспіль — витримують лише найсильніші — ті, в кого замість крові вогонь або просто майтвердша жила. Тут, однак, про ніякі жили не йшлося — залишалося притупувати й собі, подриґувати плечима, дурнувато всміхатися та вдавати, що все це йому неабияк подобається, бо він такєй до данцу бєстрий щьо йой. Дерев’яний настил був до того ж уже настільки гладко пошліфований незліченними зусиллями попередніх танцювальників, що Артурові ноги, цього разу в лискучих шкіряних капчурєх, так і роз’їжджалися підступно на всі боки, аж годі було втямити, як йому дотепер вдається не загриміти на крижі посеред усього цього румовища.

А вдавалось воно йому через те, що час до часу котрась із бабунь вискакувала з кола й підхоплювала його за плечі — тоді слід було з нею погоцати, й Артур Пепа щоразу дивувався, наскільки вони легкі, вертляві і як загалом добре з ними танцюється, не дивлячись на те, що зморшки так і їли їх поїдом, і впритул це було видно особливо виразно; їхня шкіра нагадувала зшиті докупи шматки потьмянілих мап, до того ж рельєфних. "Йой, Артурчіку, — сказала одна з них йому на вухо, — жєль тебе, леґінику солоденькєй, шо с вдовицу взєв, не одна би дівка за таким файним танцуристим пішла, а ти си білий світ зав’їзав, сарако!". І не встиг Артур навіть подумати, що б на це відповісти, як уже інша продовжувала: "Ци ти розум свій у кирници втопив, ци на базарі спродав, як лишень та вдова тебе чярами спортила? Де с твої розуми золотенькі ночювали, шо с двацікь літ на мудрого вчивси?". А по цьому

третя: "Озми лиш, Артурчіку, добрий бакіг, та й нажєни гадину з хати, а як не вступиси, то кєнь її зі статками всіма, та чєляґю, та ґрунтами, а сам втічи на край світу ци на стройку в Чєхію, ци на войну в Чєчню!". А по тому ще одна: "Єк ми на тебе довго чєкали, Артурчіку дорогенькєй, на кого полишєв нас, любасок майкращіх!". А за нею інша: "Нич ти не скажу, Артурчіку леґінику, лиш будеш ти з нами сеї ночі, хлопчіку, солоденько любитиси, до раня цілюватиси, а відтак у бани з нами, любасками пєшними, чістенько митиси й купатиси!". І вона безецно лапнула його за матню, де не було нічого, крім холоду. "А скільки ж тобі років?" — спитався чомусь Артур, ніби це мало значення, хоча швидше за все — щоб тільки виграти час. Однак, вочевидь, не розчув як слід відповіді, бо не могло ж їй справді бути трицікь і сім.

Так, ніде правди сховати — магічний танець уже давно робився непристойно сороміцьким, арканні мотиви переходили в коломийкові, а ті своєю чергою — в якесь розмірено жагуче карпатен ска, і в передчутті чогось найголімішого Артур уявив собі райцентрівську лазню з облупленими кахлями в незмивані жовтуваті патьоки, мокриць і павуків на стінах, іржаві крани з перекошеними вентилями, забиті волоссям та ватою стоки в потрісканих ваннах (чого лише вартувала ця суміш запахів — дусту, господарського й дьогтевого мила!) — а там і метушливу зграю роздягнутих відьом з обвислими цицьками та задницями, і ці клоччяні армійські мочалки в них між ногами, і як вони, штовхаючись ліктями, наввипередки сунуть до нього. І саме тому в останню мить він здогадався крутнутися штопором, вирватися з обіймів чергової партнерки, маючи на меті якось вишмигнути вбік непомітно, але тут його й було покарано: слизькі, мов на спермі, підошви роз’їхалися до критичних меж — і Пепа таки загримів на крижі, високо над собою побачивши власні задерті ноги. Що ж, подумалось йому, тут вони мене і зґвалтують.

Однак замість кільця переможно зашкірених печено яблучних фізій, що мали б тієї ж миті виникнути над ним, загрозливо нахиляючись, димлячи люльками і радісно прицмокуючи синіми губами, побачив, як розступилася брезентова стеля і розкрилося вгорі небо, а головне —

побачив, що лежить під деревом і, навіть якби не чув сипкувато захриплого від незліченних весіль вирлоокого цимбаліста ("злізло дівчє на черешню ягідоньки рвати"), то все одно знав би, що то черешня: так багато червоного в зеленому буває лише на черешнях і лише у червні. Черешня росла аж до неба, вона заповнювала собою весь простір над Пепою, всіма своїми чуттєвими відгалуженнями розходячись у навколишній безкрай, тож навіть у такому вигляді являла б собою одну з нечисленних у Пепиному безглуздому житті картин досконалості. Проте цього виявлялось аж ніяк не достатньо для авторів найновішого відеокліпу: втілюючи заанонсовану вирлооким цимбалістом картину, вони розташували на черешні якусь гнучку й довгоногу дівчину ("а я знизу помагаю та й став підглідати" — розривався цимбалюга усіма своїми втраченими голосовими зв’язками). Дівчина то завмирала на розгалуженнях, широко розставивши ноги, то перелазила з гілки на гілку, вся вимазана в черешневому соці, і диво, що міг бачити знизу Пепа ("й сюда глянув, й туда глянув — аж світ закрутивси"), змушувало його ледь не вмирати від захвату ("люди добрі, та в черешни Рай Божий втворивси" — своєчасно знайшов єдино можливі для його стану слова братисько музикант). Ні, Пепа не міг бачити її обличчя, але йому вистачало цих наструнених до неба ніг і веселої посмішки в місці їхнього зростання. "Ти хто?" — запитав у неба Артур Пепа, бо нічого мудрішого запитати не міг. "Я тут черешні їм", — відповіла дівчина голосом його падчериці Коломеї й сипонула в нього жменею налитих соком ягід. Не в змозі поворушитися, Пепа спробував ловити їх ротом, але нічого з того не вийшло. Ягоди падали йому на обличчя, їх робилося все більше, то був м’який черешневий дощ, в якому Пепа погодився б лежати безмежно довго, якби…

— Ти дуже храпиш, — сказала пані Рома, взявши його за плече. — Ти завжди храпиш, коли засинаєш на спині.

Вона вже була у своїй фланелевій куленепробивній піжамі і саме збиралася лягати поруч, на незвідану Пепою частину ліжка.

— Ага, то ви прийшли? — усвідомив її чоловік обставину часу й місця. — Маєте пляшку?

— Ніякої пляшки, спи — відрізала Рома, бо їй менш усього хотілося розповідати цьому дурневі, як той дурень розпустив на неї пащеку серед лісу і як вона ображена пішла від нього назад, хай тепер блудить хоч до ранку бідними селами, хто йому серед ночі що небудь продасть.

Але Дурень Перший на диво сумирно сприйняв цю звістку: зрадівши нагоді, він заквапився до відомого тільки йому і нам дерева, рвучко перегортаючи всі проміжні сторінки між явою та сном (коридор, сходова клітка, що далі?), хоча так і не віднайшов серед тих сторінок потрібної.

Зате він потрапив у хвіст якоїсь краєзнавчої екскурсії, що складалася з кількох десятків людей, переважно Пепі незнайомих. Вони заповнили увесь передпокій, групуючись коло стендів з усілякими старезними фотками, кременевими пістолями, капелюхами, зусібіч розглядаючи ткацькі верстати, прялки і макети доменних печей. Пепа вже давно хотів запитати першого ліпшого з них "а де тут черешня, дерево таке?" — проте ніяк не наважувався: щось непевне зупиняло його — чи то кепська акустика приміщення, де звуки наче в’язнули в порожнечі і втрачали найменшу виразність, чи знову це місячне розмите освітлення, якого й тут не бракувало ("бо ми ж на Місяці!" — здогадався Пепа). Не втрачаючи надії на свій можливий шанс, Пепа змушений був рухатися слідом за всіма, принагідно довідуючися зі стендів усілякі раніше мало знані деталі щодо історії карпатського лісосплаву, особливостей місцевого вівчарства, гончарства та яничарства, про дако фракійські корені в назвах більшості тутешніх оронімів ("Дзин н н дзул", — смачно вимовив Пепа одну з таких назв), про методи переслідування мольфарів і відьом польсько єзуїтськими клерикалами й совєтсько большевицькими каральними органами, про пов’язані з цим демографічні, міжконфесійні та гігієнічні негаразди; насамкінець Пепа дізнався, що букові горішки мають особливий вплив на тваринні та людські організми, бизький до наркотичного. Було загалом цікаво.

Щоправда, впадала у вічі деяка хаотичність, а часом і плутанина в подачі матеріалу. Скажімо, стенд із назвою "Динаміка видобутку нафти на Чортопільщині. 1939 — 1985 рр." презентував палеолітичну стоянку первісних людей; під вивіскою "Примусова колективізація краю в пізніх 40 х і ранніх 50 х роках" можна було оглянути кілька кулеметів, протипіхотну міну і на всі боки прострелений червоний мундир; що стосується стенду "Кращі люди нашого краю", то на ньому чомусь демонструвалися фотографії зі зразками овечих порід, передусім карпатських мериносів. На це Пепа лише знизував плечима і продовжував рухатися далі, серед розсіяних мерехтіння і гомону — настільки ж нерозбірливого, наскільки й немовкнучого.

Це тривало вже не одну годину, і Пепа навіть почав звикати до навколишньої дивної атмосфери, тим більше, що спромігся розпізнати серед присутніх декілька знайомих облич. То були особи, на чиї похорони йому доводилося приходити упродовж недавнього часу: передусім той допитливий пролаза журналіст, викинутий у ніч з вагонного тамбура; були також сусід із помешкання поверхом вище, знайдений з двома кулями в потилиці у своїй приватній таксівці, а також одна редакційна секретарка, задушена ланцюгами в ліфті; ніде правди сховати (чомусь Артурові цієї ночі дуже подобався цей вираз) — ніде правди сховати, були тут і інші особи з родини та оточення, що повмирали, як це називається, своєю смертю — за всіма ними упродовж останнього часу Пепі доводилося виносити вінки, хрести і натрунні віка. Цілком окремо стояв двадцятилітньої давності веснянкувато стрижений мрець — товариш по армійській службі, що одного з пополудніх без попередження й пояснення пустив собі в лице калашніковську чергу, тільки но заступивши на свій третій пост.

Артур Пепа загалом радів, знову побачивши цих людей. Виявлялося, що з ними все не так уже й погано і нікуди вони насправді не зникали. Хоча десь на денці Артурової душі залишалося малесеньке місце для сум’яття: непокоїла думка про те, що — раніше чи пізніше — їх усе одно доведеться ховати, тобто ще по разу переживати всі ці депресняки й безодні.

Цікаво, що значна частина присутніх (а саме це слово видавалося щодо них найточнішим — присутні) займалася всілякими корисними справами: передпокій був наповнений гудінням та дзижчанням веретен і прялок, тут таки крутилися гончарні круги, жорна, центрифуги не знаних Артурові лісопильних станків; деякі з людей зосереджено скніли над вирізьблюванням усіляких вигадливо райських узорів, ще інші вистругували дерев’яних коників чи, скажімо, ліпили їх з овечого сиру. "Артіль", — пригадалося Пепі з якихось підручникових часів, де це слово десятиліттями припадало деревно стружковим пилом в очікуванні своєї хвилини зовсім неподалік від "артеріосклерозу" та "артилерії".

Тим часом Пепину увагу привернув нічим особливим, крім худизни і пшеничних вусів, не прикметний тип у костюмі, явно пошитому ще в сімдесяті якоюсь чи не коломийською швейною фабрикою. Так, привернув — але зовсім не медаллю відмінника наросвіти і не університетським ромбом на своєму сірому сімдесятницькому піджакові, а швидше тим, що занадто часто миготів десь поблизу, в Артуровому полі зору. І навіть, зрештою, не цим, а швидше своїми покашлюваннями та відхаркуваннями у велетенську, вим’яту і несвіжу хустину, яку видобував із кишені штанів, а потім, нервово жмакаючи, знову ховав туди ж. Зрештою, найголовнішим здавалося те, що вусань кілька разів недобре зиркнув на Пепу (той боковим зором бачив усе) і якимось гугняво перестудженим голосом покликав: "Ти!". Для Пепи це була нагода переконатись у слушності свого попереднього здогаду, ніби цей тип є тут чимось на кшталт розпорядника.

"Ти, ти", — неввічливо повторив розпорядник і поманив Артура пальцем, на що той спробував образитись, але вчасно зрозумів, що тут не місце. Тому лише здивовано звів догори брови і, тикаючи пальцем собі у груди, перепитав, ніби фатально викликаний до дошки двійочник "Хто, я?". "Ходи за мною", — не лишив йому ні сумнівів, ані часу на роздуми пшеничновусий. І не озираючись поплив через увесь передпокій (що за слово таке передпокій, чому це передпокій, коли то була зала, справжня зала, рівна своїми розмірами найбільшим почекальням світу!), а Пепі не лишалось нічого іншого, як пуститися за

ним. "Але чому я?" — хотілось йому крикнути в розпорядникову дещо згорблену худезну спину, яка бовваніла в десяти кроках попереду. Щоправда, саме тут з’явилась нова атракція: вони саме проходили обіч довгих столів, за якими група присутніх самозабутньо працювала над писанками, час до часу занурюючи яйця то у посудини з фарбами, то в гарячий віск, а потім напружено орудуючи писаками і зчищаючи з ідеальної яєчної поверхні все зайве; пахощі розігрітого воску й саморобних мінеральних фарб нагадали Пепі про недалекий Великдень; закінчені писанки котилися столом уздовж спеціального похилого жолобу, встигаючи при цьому обсохнути, а потім потрапляли до просторої, встеленої ватою скрині — кожна у своє власне заглиблення. І тільки одна з них — з оранжевими хрестами та звіздами на чорному позасвітньому тлі, та ще й з двома золотисто хвилястими поясочками — так до свого заглиблення й не потрапила, в останню мить крадькома потягнута з жолоба Артуром Пепою і вкинута ним до просторої кишені плаща. "От і маю для Роми подарунок на свято", — задоволено констатував Пепа, цілком упевнений в тому, що ніхто й нічого не зауважив.

Нарешті вони підійшли до якихось височезних дверей у кінці зали і, вказавши на них рукою та сухо кашлянувши, розпорядник віддав наказ: "Геть! Геть негайно звідси!". "Але чому я?" — згадав про своє запитання Пепа. "Бо ти не смієш," — пояснив розпорядник. "Як це так, що всі сміють, а я ні?" — не погоджувався Пепа. "Ти з моєю жінкою живеш? — розпорядник починав не на жарт нервувати. — Геть звідси — і негайно!". Особливий притиск він зробив на слові живеш, перетворивши його в пароксизм шипіння.

Ах от воно що, зрозумів Пепа. От який він, цей колишній Ромин Lebenspartner! І поки він з потроєною уважністю вдивлявся в це землистого кольору роздратоване лице з опущеними донизу вусами, розпорядник сипонув новими звинуваченнями: "З жінкою спиш, дівок псуєш, горілку дудлиш?". Артур мовчав, бо не мав заперечень. "Вертайся ж до них і не крутися тут, як гівно в ополонці!" — спробував підвищити свій перестуджений голос добродій Воронич, але надовго

зайшовся кашлем. "І віддай зараз же писанку!" — зажадав по хвилині, смачно відхаркнувши у свою, ще Ромою гаптовану хустку. "От я зараз прокинуся, — сказав тоді Пепа, бо мав уже досить, — а я можу хоч зараз прокинутися — і мені не буде нічого, а ти просто зникнеш!".

Як не дивно, погроза виявилася доречною: Воронич відчутно знітився, його колючі очі злякано забігали й він почав — у дослівному розумінні — відступати, задкуючи в неохопну глибину зали, де поквапився змішатися з іншими присутніми. Святкуючи потайки свою маленьку перемогу, Артур Пепа знову заглибився у навколишній розмито місячний шелест і шемріт. Його упевненість у собі внаслідок останнього епізоду виросла настільки, що він уже збирався поз’ясовувати з тутешніми особами, де все таки можна побачити… тільки от що він хотів побачити? Цього Артур Пепа вже не пам’ятав, закинутий хвилями своїх нічних мандрів надто далеко від тієї майсолодшої черешні. Отож він все напружувався, згадуючи і — ніде правди сховати — щоразу більше заплутуючись у домислах.

Але тоді він побачив (усе тим же боковим зором, котрий часом змушує нас навіть себе самих здивовано не впізнавати у дзеркалах), як прочинились інші, перед тим не зауважувані ним двері на протилежному боці зали — двері і справді були порівняно вузькі й невеличкі, якийсь такий запасний або службовий вхід, як пожартував би з них Пепа за інших обставин. І в ці бічні, побачені бічним зором двері так само боком протиснувся Карл Йозеф Цумбруннен — з тільки йому притаманним розгублено нетутешнім виразом. До того ж на ньому не було окулярів і він лише підсліпувато мружився, нерішуче поглядаючи на залу та присутніх. І хоч настільки бічна поява мусила б зійти йому з рук цілком гладко, тої ж миті звідкілясь нагадав про себе розпорядник Воронич, прогундосивши на всю залу своє "Готово! Починаємо!". Зрештою, цей носовий заклик міг і не стосуватись австрійцевої появи, задовільнився млявим припущенням Артур Пепа.

Звідусіль забриніла музика — з тих, які ніколи не вдається відтворити прокинувшись. Артур Пепа не знав ані нотної грамоти, ані

спеціальної термінології, проте музику страшенно любив, особливо ту, що вчувалась у снах. Він так само жалкував, що свого часу не навчився гри на жодному інструменті, тож іноді залишав собі цей шанс для майбутнього втілення. І от, захоплений несамовито багатим, просто таки пишним звучанням велетенського невидимого оркестру (який там Ваґнер!), він побачив, як рушила в обидвох напрямках театральна завіса (схоже, вона до пори виконувала в цій залі функцію однієї зі стін) і за нею відкрився безмежний сценічний простір: то був дрімучий сад, біологічний вірш у двох відмінах — на похилому пагорбі, захаращений виткими рослинами і всіма відтінками зеленого, запущений і задушливий сад, ціле солов’їне місто з дванадцятьма ріками та зоряним небом, і в цьому зміїно млосному просторі, між сьомою та восьмою водою, знаходився обвитий мохом і поріслий липкими запаморочливими квітами постамент, навколо якого звивалися дві жіночі постаті (Артур Пепа відразу впізнав і блондинку, й брунетку).

Але він так само впізнав і режисера: двигаючи на плечі все ту ж відеокамеру з невсипним червоним оком, Ярчик Волшебник крутився навколо них, відходив і знову підходив майже впритул, повзав на животі й на колінах загусло непролазною травою, схилом, заростями — це дозволяло Артурові бачити їхній танець у найменших деталях, режисер дотепно змінював і чергував плани, вириваючи з неохопної цілості найнестерпніші фрагменти гримас і поз, а потім знову складаючи все це докупи.

Хоча — ніде правди сховати — з іншого боку, все це нагадувало вельми дорогий і розкішно вдекорований стриптиз: танцівниці і справді поступово звільнялися від своїх барвистих одінь, летіли навсібіч пір’їни екзотично пташиного одягу — пояси, стрічки, блискітки — щойно тепер Артур Пепа здогадався, що обидві мали на собі шати наречених, зі знанням діла підібраний весільний убір, тож вони мали що розплутувати, розшнуровувати, розв’язувати, розпускати й повільно розкидувати навколо себе (Артур зосередився на назвах окремих деталей вдяганки, але в голові крутилися тільки "плахта" і "спідниця" з наголосом над "і" — натомість "ліфчик" був геть ні до чого); зелене

відразу ж поглинало кожну з деталей, ніби за кожним кущем і деревом так і чатував якийсь ошалілий від нетерплячки звір фетишист; проте, коли навіть нижні сорочки було кинуто йому, багатоголовому, на поталу, з’ясувалося, що дурять нашого брата — і там, де автентична жива наречена вже не мала б нічого, крім власного непочєтого скарбу, обидві акторки ще прикривалися золотистими трикутниками на сріблястих зав’язках!

Що діялося з музикою? Так, її напруження зростало, додалося стогонів. Танцівниці змііно полізли вгору постаментом, Пепа пригадав собі відразу два слова — серпентарій та серпантин, режисер Ярчик Волшебник у волохатому светрі щоразу виринав десь поруч, бризкаючи навсібіч екстазом і потом, вони майже одностайно втрьох виповзли нагору, де їх уже чекав пробуджений на своєму ложі коханець. "Професор?" — не повірив було очам Артур Пепа, але знову заспокоївся, пригадавши собі, що то сон, і, таким чином, варто все це сприймати радше на рівні символічному.

Дівчата, що викликали старого з темниць анабіозу, накинулися на нього з дедалі більш екстремальними ласками, одна з них робила це як Джина Вільд, нічна мрія всіх самців, інша як Доріс Фант, невситима тигриця пристрасті (Ярчик Волшебник недаремно два місяці лазив інтернетрями порносайтів!), вони здерли зі старого покривало і, захлинаючися власними стогонами, довели самих себе разом з музикою до ошаління; вони занурювали свої чутливі звинні язики в його старечу посинілу пахвину, знаходячи дотиками найпотрібніші зони і центри; за лічені хвилини змінений на виду професор почав перетворюватися на весни розспіваного князя, що врешті спазматично заворушився і, розплившись у сатировій неконтрольованій посмішці, став неочікувано жваво та захланно любитися з ними обома — губами, носом, долонями, головою, членом, усім, що в нього було — аж поки, доведений до межі, не бризнув на всі сорок чотири сторони світу, на ложе, на квіти, на мох, на гілки, на їхні спотворені насолодою обличчя і — ніде правди сховати — на відеокамеру, довгим і чорним струменем полегшення, після чого востаннє заревів на всі гори, як викопний одержимий ящур.

Тоді повсюди запала тиша, а відтак завіса знову з’їхалася докупи, Артурові ще вдалося почути тріумфальний вигук режисера "Знято! "Бальзам Варцабича" знято, дякую всім!" — і саме вчасно, бо вже за секунду він цього не почув би через овацію. Вона була такою стрімкою, що в залі здійнявся рвучкий і пронизливий вітер, він ударив Артура в живіт і груди, ще й сипонув йому в лице хмарами піску, колючок та огидної сарани, аж той заплющив очі й полетів сторчма в позбавлену будь яких проблисків темряву, з усіх сил намагаючись не втратити ані волосини зі своєї бідної забинтованої голови.

А коли знову їх продер, то настав день, він лежав одягнутий під ковдрою, Роми на її половині вже як звичайно не було, і він, можливо, навіть кинувся б її шукати, щоб розповісти про всі ті видива — от тільки за якусь хвилину додув, що нічого не пам’ятає, лишалось хіба вигадувати.

III. Карузо ночі

9

Так, Роми вже не було — ані поруч у ліжку, ані в кімнаті: щойно перед світанком забувшись у нетривкому двогодинному чергуванні між сном та дійсністю, вона врешті рішуче перейшла на бік останньої. Потрапивши в коридор, упевнилась у тому, в чому і так була впевнена — Карл Йозеф Цумбруннен досі не повернувся. Ніби це наслухання під його дверима, а потім обережний (дедалі вимогливіший) стукіт могли що небудь змінити! Ще за чверть години вона зважилася натиснути на клямку, двері піддалися — звісно, ніякий ключ не зачиняв їх відучора і ніякого Цумбруннена там відучора не водилося.

Усі інші ще спали, пансіонат мовчав.

Тоді Рома Воронич пішла до більшої їдальні, звідки мала нагоду дивитися крізь вікно на полонинські підступи до будинку. При цьому

вона розбила горнятко й заляпала підвіконня кавовими рештками. "Сьогодні навряд чи буде тепло", — вирішила вона. Учора ввечері їй довелося страшенно довго продиратись ялівцевими заростями крізь дивний холодний присмерк, що стрімко переходив у темряву ночі (куди, куди його понесло, цього бевзя?), Цумбруннен мусив рвонути вниз як підстрелений, вона занепокоєно глянула в бік трампліну, але відкинула думку про останній політ; аж під лісом вона його таки наздогнала й вони рушили стежкою разом. "Я піду з тобою", — сказала вона, перевівши подих. "Sounds cool", — погодився він. Щоразу, як тільки щось було не по ньому, вдавався до цих дурних англійських фраз. Деякий час він ішов на кілька кроків попереду. "Глянь, який місяць — ліхтаря не треба", — сказала вона. Але це не подіяло. "Чого ти мовчиш?" — запитала, пройшовши слідом ще з двісті кроків. "Ти повинна врешті когось вибрати", — відповів Цумбруннен, рішуче вибираючись із розкислої багнюки. Він повернувся до неї лицем, спинившися перед котримсь із шлаґбаумів. "До чого тут це?" — вдала нерозуміння вона, зосереджено дивлячись під ноги. Їй не хотілося бути заляпаною по коліна чи й вище. "Ти повинна вибрати між нами двома", — видихнув він усе, що мав. "Так не може тривати вічно, — сказав за хвилину, дивлячись, як вона крутить навсібіч головою, зважуючи наступний крок. — Мені здавалося, тобі зі мною добре. Ти просто вдавала, що тобі добре?". Не дочекавшись відповіді, він повів далі: "Я думав, це щось більше. Я дотепер так думаю. Тобі слід про все йому сказати — і всім нам відразу стане легше". "Ти вирішив це за мене? — озвалася вона, з жахом відчувши, як права нога провалюється в смердючу весняну твань. — Дякую!". "Не я. Ти сама все вирішувала. Мені здавалося, ти все вирішила ще тоді, першого разу, в тому готелі. І кожного наступного разу. Я пам’ятаю кожен з тих разів. Я думав, ти також пам’ятаєш. Якщо це не так, то ти просто...". "Хто, договорюй", — зажадала вона, почувши недобре багнисте чвакання тепер уже й під лівою ногою. "Тобі так цього хочеться?" — запитав він, спираючись обома руками на той гнилий шлаґбаум. "Мені хочеться, щоб ти договорив, — не лишила місця для втечі вона. — Ти вимагаєш від мене так багато, а сам?". Він стояв у місячному світлі цілком блідий. "Якщо це було тільки так собі, — його губи ніяк не складались у цинічну вузьку посмішку, — така собі тимчасова пригода з іноземним підопічним,

то ти просто курва, повія — й нічого більше — от, я договорив!". Тоді вона ще раз подякувала, а потім сказала: "Дай нарешті руку! Не бачиш, як мені тут…". Отже, він подав свою жахливо зимну руку і, боляче стиснувши їй зап’ястя (вона почула цей холод навіть через куртку і светр), вирвав її з болотяної пропадні, але не відпустив, ґвалтовно потягнув на себе, друга його рука сповзла їй по спині до місця виопуклення сідниць, жадібно пропхалась у вузесеньку лазівку між колготами й трусиками, він став шукати губами її губи, незґрабно тицяючись то у щоку, то в шию, вона з усіх сил пручалася ("ах, я повія, так?"), він валився на неї всім тілом, замкнувши її рамена своїми, нишпорячи руками під светром і всюди, йому, вочевидь, забаглося вдерти її прямо на тому сраному шлаґбаумі, він дихав у неї застояною горіхово спиртовою сумішшю, але як тільки вчепився пальцями у блискавку на її джинсах, вона спромоглася ("ну ні, аж такого задоволення тобі не буде!") вивільнити руку і вліпити йому збоку по щоці навідліг, збиваючи к бісовій матері ті його окуляри. Звичайно, вона не була б Ромою Воронич, якби все не закінчилось їхнім карколомним падінням удвох через той scheissener Schlagbaum. Він опинився знизу, раптово присумирнілий, тож вона підвелася першою. "Ти тварина", — сказала вона трохи згодом, поправляючи на собі розшарпаний одяг. "Візьми свої окуляри і не смій мене більше торкатися", — додала наскільки могла твердо. Він одягнув окуляри (праве скельце тріснуло) й так само твердо відповів: "Іди геть. Я не хочу, щоб ти йшла зі мною". "І шуруй собі, — сказала вона українською. — Пензлюй! П’яна тварина!". Вона ледве стрималася, щоб не заревіти вголос і рушила від нього навпростець по багнюці. Зараз потечуть дурні сльози — не вистачало б, щоб він це бачив. Карл Йозеф зиркнув їй услід, махнув рукою, мов опудало порожнім рукавом, і ледь накульгуючи почвалав у свій бік.

А тепер його не було. Між десятою й одинадцятою до їдальні посходились інші, щоправда, не всі, а лише троє з них: Артур Пепа, Волшебник і Коломея. Розмова не клеїлася, побрязкування горняток і виделок доводило ситуацію до нестерпності ("непогано ж йому там сидиться, на тому тринадцятому", — звісно, це був Артур, завжди щось каже, щоб тільки не мовчати), режисер мовчки споруджував собі дедалі

більші канапки, типи в чорних ґольфах — сьогодні, здається, інші — циркулювали між їдальнею й кухнею, Пепа затягнувся четвертою зранку "прилуцькою" ("маємо нового мешканця?" — питав, щоб тільки не мовчати).

Професор, схоже, від'їхав ще перед світанком ("то що, ми тепер без Антонича?" — Пепа скрушно втупився в оленячі роги на стіні. "Я його це саме… відпровадив, — сказав Ярко Волшебник. — Просив переказати всім вітання". "Що ж він так раптово", — зітхнув Пепа, струшуючи попіл у керамічний постолець). За хвилину піймав Ромин відсутній погляд, знову перевів очі на режисера ("а твої класні дівчатка сьогодні що, не снідають?"), переконався, що таким чином йому зараз Роминої уваги не відволікти, пустив пару димових кілець. Волшебник довершив будівництво їстівної піраміди листком салату ("вони теж… як би це… поїхали. Відзнялись — і до побачення. Кошторис такий…"), після чого взяв свій найновіший витвір обіруч за краї й з насолодою впився в його багатоповерхову структуру. Пепі ці справи були до глибокої дірки, але ж неможливо так увесь час напружено мовчати під пташині крики знадвору ("то вони що, разом зі старим поїхали?" — "Ну, якось так", — відповів Ярчик, пережовуючи). Артур уявив собі, як супроводжувані вайлуватим професором — хай притримує на вітрі капелюха двома руками! — Ліля й Марлена в турецьких куцих шкірянках запурхують до гелікоптера, потім підтягують за руки немічного дідугана — і як в останню мить його капелюх, знесений вітром з голови, відлітає в бік густої трансильванської темряви. Могло статися, подумав Артур.

Коля вийшла на терасу, постояла поруч з невідомим кучерявим хлопчиною (той розповідав щось веселе, бо вони вдвох трохи посміялися), знову зайшла до їдальні ("сьомий обруч — це коли з кимось раніше не знайомим почуваєшся легко і вільно, ніби сто років знаєшся"), почала вибирати з вази яблука ("маємо нового мешканця?" — повторив недавнє запитання Пепа). Коля вибрала два найбільші і найчервоніші ("ага, теж зі Львова, приїхав на вихідні" "з компанією?" — "здається, сам"), повитирала з них серветкою водяні краплі і знову пішла на терасу ("шампунь у вашій кімнаті, ма? Я хочу помити голову"). Пані Рома

провела її поглядом ("роби що хочеш, там у ванній на столику побачиш") — і знову очима за вікно, де нічого, крім набридлого неповторно чудового краєвиду: мінлива хмарність, прояснення, вітер, велика тінь на сусідньому хребті, кілометровий, чи не річковими каменями викладений, напис КАРПАТСЬКА ІНІЦІАТИВА: СВОГО НЕ ЦУРАЙМОСЯ ("а це звідки взялося: вчора ще не було — і як це на таку висоту стільки каміння виперли?"). Але вчора — не сьогодні, подумалось їй. Вчора було ще по одному, а сьогодні вже зовсім по іншому.

Десь між першою й другою почали висловлюватися вголос припущення. Передусім він міг заблукати в лісі. Там і вдень іноді заплутаєшся між соснами, а вночі й поготів. Ліс — це такий кошмарний лабіринт, велика зелена потвора, особливо цей не саджений людською рукою праліс, він впускає до себе легковажних віденських зайд, звиклих лише до вальцерів на палацових паркетах, і ні за що не хоче їх випускати. Але тут їм не Відень і навіть не Віденський ліс, де всі стежки поасфальтовано. Ліс — це зелене, а зелене поглинає. А проте ніч була місячна, заперечувала пані Рома, і я могла навіть бачити тріщинку на скельці його окулярів ("о, справді?" — Артур почухав бинт на голові), але передусім він такий досвідчений мандрівник — у нього за собою сотні кілометрів, та вже в самих тільки цих наших Карпатах у нього находжено десятки найскладніших маршрутів, і вогнище він розпалює з одного єдиного сірника. Зрештою, невже він досі не вибрався б із того пралісу, не такого вже й дрімучого? До того ж, стільки орієнтирів: дерев’яні щити, просіки, стара залізниця, купи металобрухту, шлаґбауми. Тощо, сказав Артур Пепа, ховаючи навіки версію про заблукалого між трьох сосон віденського роззяву в чорному циліндрі й напарфумлених рукавичках.

Дикі тварини, сказала Коля, зійшовши до їдальні з рушником, зав’язаним на голові у тюрбан. Так, шаблезубі тигри й печерні ведмеді, підтримав її тато. Не обов’язково, заперечив йому Волшебник, трапляються тут і вовки, й рисі, і ці самі — кабани. Сам ти кабан, хотіла сказати пані Рома, однак уголос лише зауважила, що вони ж дорослі люди і щось треба вирішувати замість цих пустих балачок. Однак

Волшебник правив своєї: ви ж бачили де не де серед лісу ці оленячі черепи, щелепи, огризки ребер і хребців! Хтось же — як би це сказати — задер тих оленів! Або, наприклад, лавина. Ви бачили, як сходить з гір лавина? Треба підняти службових собак, таких здоровенних, рішуче завершив Ярчик.

А я думаю, він просто п’є горілку на тринадцятому кеме, намагався всіх заспокоїти Пепа. Або просто десь відрубався дорогою і тепер спить, йому багато не треба. Хочете, я піду і приведу його звідти? Заодно й бухла наберу, бо день пропадає пусто, і свято на носі. Але пані Ромі його ідея не сподобалась, надто ж коли вона уявила собі, що й цей дурень так само піде і зникне. Найгірше, що він міг мати рацію відносно Цумбруннена. На якийсь час нею цілком заволоділа версія про нечувано жахне алкогольне отруєння, галони технічного спирту, параліч, коматозний стан або принаймні самогонний амок. Уже декілька років газета "Ексцес" багато писала про такі речі.

О третій п’ятнадцять його все ще не було, а о четвертій двадцять сім на схилі з’явилася чоловіча постать, що підіймалася до пансіонату старою військовою дорогою. Постать пересувалася вкрай повільно, раз у раз роблячи зупинки, роззираючись на всі боки, описуючи дивні петлі серед камінь і карликових беріз і тим самим усе ще залишаючи Ромі надію. О четвертій тридцять вісім постать підійшла достатньо близько для того, аби Ромі стало ясно, що то повертається з прогулянки, несучи в руках оберемок синіх і білих крокусів (угадайте для кого?), новий мешканець пансіонату.

О пів на шосту Ярчик Волшебник приніс повідомлення, що він побував у Цумбрунненовій кімнаті, де всі його речі, включно з персональною фотокамерою "Nicon F5" та кількома відзнятими касетами, залишалися на своїх місцях. Це означає, що він мав намір сюди повернутися, слушно зауважив Артур Пепа, приватний детектив. Коля набрала у вазу води і віднесла до себе в кімнату, подумавши, що восьмий обруч — це коли стискається серце.

Тоді Волшебник запропонував іти пошукати планетницю. Рік тому ми тут неподалік одну таку знімали на перший канал, для "Тахікардії", розповідав режисер. "Тахікардія" — це назва такої програми про — як воно — аномальні явища. Я знаю, кивнув Пепа, хоч не дивлюся. Першого взагалі не дивлюся, принагідно вставив. Так от, не образився Волшебник, тут є одна така планетниця, вона — це саме — якби телепатка, от нею й телепає, за п’ять баксів може — будем казати — комусь вівцю знайти, якщо відбилася, ну там заблукала. То ця планетниця лиш тільки чари мари і теде, відразу скаже, де вівця знаходиться, вони всі туди, а там ця вівця і знаходиться. Ну, Цумбруннен у нас не вівця, осадив режисера Артур Пепа, комісар поліції. Воно правда, вдруге не образився Волшебник, за п’ять баксів не вийде, він у нас на цілих п’ятдесят потягне. Перестаньте, сказала пані Рома, тримаючись руками за скроні.

О шостій дванадцять Артур Пепа констатував, що в нього лишається дві сигарети і в кожному разі треба вирушати на 13 й кілометр.

Тут є ще така версія, сказав на це Ярчик Волшебник о шостій тринадцять. Коли виходите з лісу дорогою, то трохи вище, десь так на півкілометра, перед мостом, маєте циганський цей самий. Дві три халупи, мусорник і пару буржуйок. Ну там ще хєзальник який небудь. Про них тут ходять усякі розмови, ніби це насправді циганський король зі своєю сім’єю, ну там слуги, гарем, дітей неміряно. Бо це ж не те що там кодерарі які небудь чи ловарі, це самі що не є плащуни. Спеціалізація — вбивства на замовлення, передусім священиків, ні, не на замовлення священиків, а вбивства священиків на замовлення. А також грабунки і розбій. Так от, король. Там з ним така історія, що він то король, але в цій самій — в діаспорі. В еміґрації, виправив Артур Пепа. Ну так, у вигнанні, знайшовся з найточнішим словом Волшебник. Увесь його двір з палацом, ну там це саме — золотий запас, камушкі, воно все в нього за бугром, у Пенсильванії. Трансильванії, виправив Артур Пепа. Та хоч би й у Трансваалі — менше з тим, продовжував Ярчик Волшебник. Так, значить, там по їхній релігії таке діло виходить, що вони не можуть до свого добра назад дорватися, поки не принесуть людської жертви.

Кров там, серце, органи. Ясно, що жертва має бути з чужого, ну тобто з нашого. Я мав на увазі, з білого, ну тільки щоб не циган. От вони тут і засіли — між лісом і Річкою. Місцеві жителі, будем казати, про таке діло давно знають і десятою дорогою обходять. А якщо хтось чужий не знає, то вони можуть заманити до себе в халупу і…

Я вже не хочу цього слухати, сказала пані Рома, всоте відходячи від вікна. Крила уяви вмить віднесли її на берег Річки, й вона побачила Карла Йозефа, що нетутешньо переступаючи через купи порожніх бляшанок, входить напівзігнувшись у закурену чорну халабуду, обліплений з усіх боків крикливими й верткими циганчуками. Чому ми сидимо тут і нікуди не йдемо, спитала вона. То я коли ще про це казав, нагадав Артур Пепа. Походимо над Річкою, подивимось — і на тринадцятий. Можемо спуститися двома якби групами, підкинув ідею Волшебник. Одні дорогою через ліс і потім на міст, а хтось інший також через ліс, але лівіше — до цих самих плащунів. Якби що — зустрічаємося перед мостом.

Я дав би йому ще півгодини, сказав Артур Пепа. Він саме намацав у підкладці куртки, десь під продертою кишенею, забуту пачку "прилуцьких". Можна я піду з татом, спитала Коля, зав’язуючи своє приємне на дотик волосся в бойовий хвіст. Ні, ти лишаєшся тут, відрізала Рома, і будеш сидіти у себе в кімнаті — це я піду з татом. На таке її рішення Коля тільки ледь надула губи, але не дуже. Бо дев’ятий обруч — це коли залишаєшся сам на сам і від цього нікуди подітися.

А ви, Волшебнику, продовжувала організаційне шикування Рома. Треба, щоб ми встигли до темряви. Найкраще виходити вже, негайно, ніяких не за півгодини. Ви йдете чи ви лишаєтеся, Волшебнику?

Зараз, відповів режисер, тільки збіжу до себе, візьму там це саме — газовий балончик ітеде. А ви — це саме — ви мене все одно не чекайте, нам різними, як би це сказати, дорогами.

Тоді й вирішено, що Рома з Артуром підуть через ліс дорогою, а Ярчик Волшебник — друга якби група — спуститься до Річки лівіше, орієнтуючись на стару колію, шум води та ліщинові зарості.

Так, говорив собі Ярчик Волшебник, так, так, так. Ніщо не забуто? Ніхто не забутий, відгукнулося, а точніше відгавкнулося в ньому далеке піонерське дитинство з груповим онанізмом у хлоркою засипаних сральниках. Ніщо не забуто, погодився з дитинством Ярчик Волшебник.

А все ж яке чудо ці мальтійські штани — скільки всього можна винести у кишенях! Тепер ще раз: тотальна перевірка. На лівій штанці чотири кишені. Перша з них — бічна і глибока — містила у собі складений увосьмеро і запаяний у поліетилен оригінал угоди з обапільними підписами; тонший конверт — з усіма необхідними візами і гербовою печаткою Фонду "Карпатська ініціатива"; грубший конверт — з гонораром. Крім того — канапка номер один, тобто найбільша з канапок, чотириярусна майонезна.

Друга з кишень — так звана надупна — якраз і містила в собі касету, заради якої все затівалося. Відзнятий матеріал обіцяв стати бомбою. Так само бомбою, але калорійною, обіцяла стати канапка номер два з тієї ж кишені — корейка, маслини, гірчичне масло.

По обидва боки від коліна були ще дві симетричні кишені. Перша містила лише канапку номер три, симфонію сиру. Друга — канапку номер чотири (спізнаймо смак Океану!) і недочитане кишенькове видання "Зроби Себе Гідним Спасіння". Дорогою сюди Ярчик Волшебник дійшов до сторінки двадцять восьмої, але брошура мала їх аж п’ятдесят дві, і йому хотілося знати, що буде далі і чим це все закінчиться.

Зате на правій штанці — ще три кишені. І перша з них — так само бічна і так само глибока — містила не тільки заанонсований Волшебником газовий балончик (якраз під праву руку, вихоплюєш і

поливаєш!), але й інший балончик — з дихлофосом, а також банку 0,5 літра місцевого пива "Варцабич Преміум", світлого.

Що стосується правої надупної, то в ній була ще одна касета — з копією відзнятого. І там таки, звичайно, канапка номер п’ять, крекер саламі — так собі, легенький вступ до повноцінного харчування.

Залишалася ще стегнова кишеня, остання на правій штанці, зрештою, так само дуже важлива, адже в ній перебували: канапка номер шість, велика універсальна, складена з усіх компонентів, присутніх у попередньо перелічених канапках, апофеоз Волшебникового мистецтва; банка 0,7 літра місцевого пива "Варцабич Оксамит", темного; вібратор у формі чоловічого члена довжиною 22,5 см, позичений для зйомок на фірмі "Утіха 2"; два золотисті напиздники трикутної форми зі сріблястими зав’язками, орендовані для зйомок на тій же фірмі.

Ярчик Волшебник ще раз обвів найприскіпливішим поглядом кімнату, що в ній йому випало провести цих кілька днів і ночей. Повідчиняв усі можливі дверці, перетрусив шухляди, зазирнув під подушку і килими. Ніщо не забуто? Здається, ніщо. Касети, канапки. Мало бути ще щось на "ка", але нічого, крім кайданів, йому не спадало на думку. Та й часу вже не лишалося на згадування. Уйо, сказав собі Ярчик Волшебник, уйо і атас.

Ярчикові подобалося, що він такий практичний. Навіть харчів набрав скільки належалося — за дві наступні доби. В угоді так і стояло: "… а також триразове повноцінне харчування на весь період виконання замовлення". Збігаючи сходами вниз, він задоволено думав про те, як грамотно все обставив. Чиста робота, подумалось йому, як тільки вхідні двері з веранди заклацнулися позаду нього. Далеко внизу, на межі ялівцевих заростей і початків лісу, він побачив оту кумедну пару. Навіть з такої відстані було видно їхню безпорадну знервованість. Ярчик Волшебник подумки зайшовся сміхом і взяв категорично ліворуч.

Карл—Йозеф Цумбруннен лежав у водах Річки, трохи нижче від місця, де в неї впадає Потік. Його багато годин волокло за течією, два три рази вдарило до прибережних скелястих виступів, нещадно покрутило в центрифугах кількох чорториїв, потерло твердим піском на мілководді, одного разу добряче пошарпало на перекатах найвужчої горловини, але потім знову зірвало з місця і хоч витягнуті зобабіч берегові гілки й намагалися тисячу разів його схопити як не за розбухлий светр, то за полу куртки — все таки винесло у Річку. Щойно там він налетів на вапняковий гребінь посеред русла, де його вільне плавання ногами вперед було остаточно зупинено: Цумбрунненові ноги по коліна застрягли в підводних розколинах, а верхня половина тіла опинилася над хвилями, намертво перекинута впоперек гребеня. І тільки звішену вниз напівзанурену голову невпинно підкидало течією, ніби Річка вирішила вимити з неї це оскління і цю знетямлену спробу посмішки. Бо Карлові Йозефові пощастило: його лице майже ніде й анітрохи не потовкло, і кожен міг би його впізнати. Але йому це було загалом байдуже.

Дивна справа мрець. Переважно вони трапляються нам значно рідше, ніж усі інші люди. Ми звикли до того, що тіло людини підвладне своїй особистій пластиці. Воно пересувається у просторі, жестикулює, захищає себе від зіткнень, тримається власних, окреслених свідомістю координат. Ми звикли до того, що це неподільна цілість, яка говорить і сміється, апелює до собі подібних, відповідає на погляди, розглядає саму себе у дзеркалах. Ця рухлива фізична оболонка настільки для нас вагома, що заступає собою всі інші розуміння та значення — так, ми передусім тілесні й тому будь яке відхилення від норм нашої тілесності вибиває з під нас усі основи у взаєминах з рештою світу. Мертве людське тіло — це найабсолютніше зі згаданих відхилень. Воно не може пересуватися й говорити, воно пасивне і байдуже до всього, не здатне бути подразненим. Воно неприродне (як здається нам), адже поводить себе не так, як мало би поводитися людське тіло. Найпростіше назвати це сном, але як тоді бути з пробудженням? Гаразд, назовемо це сном, але вічним. Хоча при цьому метафора, покликана заспокоювати через уподібнення до нормального, повертається ще жахливішим боком:

немає бо нічого нелюдськішого, нічого жахнішого від вічності. Тож не варто смерть уподібнювати до сну. Хіба що навпаки. Проте весь цей жах зростає в тисячі разів, коли ми дивимось на мертве тіло, яке щойно знали живим, яке ще зовсім недавно, нікчемно коротку мить тому, поводилося, ніби всі нормальні тіла. Як це можливо й чому? Наше здивування не знає меж — це ж треба: мрець! Але найдивніше у всьому цьому те, що ми всі, ні, краще сказати, кожне з нас, одного разу й собі викине подібну штуку і стане мерцем.

Карл—Йозеф Цумбруннен любив купання в зеленуватій гірській воді. І загалом як усі мої герої, він любив воду. То що, можливо, залишити йому й собі надію? І написати, що йому було добре? Що його тіло не відчувало болю, але відчувало течію? Що його волосся текло у струменях, як водорості Тарковського? Що він почувався у цій воді, як риба?

Нарешті йому було добре.

Ярчик Волшебник дивився на нього з берега і думав: "Цілком красиво". Такий фантастичний ракурс — тільки знімай: закинута назад і невпинно підкидувана хвилями голова, ефектно розвернутий на каменях тулуб, цікаво вигнутий лікоть, інша рука розпрямлена вбік і занурена по зап’ястя (Ярчик Волшебник нічого не знав про три переломи кісток, але це не суттєво — ми вже домовилися, що тут немає ніякого болю), отже Карл Йозеф любовно гладить рукою річкового текучого пса.

На жаль, не було відеокамери. Ярчик Волшебник відзняв би колосальний сюжет — тіло у воді, гра двох текучих суб’єктів, смерть як оявнення сутності, чи то пак повернення до себе додому. Смерть як віднайдення власної ніші, ванни, нірванни (Ярчик Волшебник був упевнений, що це слово пишеться з двома н). Напливом камери він показав би окремі фрагменти цього розкішного обтікання, наприклад, острівці піни навколо пальців. Але найкращою була голова — спонукувана невидними механізмами впливу, тобто плину, тобто

підкидувана силою течії, вона ненастанно кивала, з усім погоджуючись. Так фізика переходила в метафізику, а та в діалектику.

Але довше п’яти хвилин Ярчик Волшебник естетом не бував. На шостій хвилині споглядання Річки він ще раз мовив до себе "уйо, уйо негайно — і атас!". Робилося передусім страшно — стояти на цьому березі, поруч із трупом, що от от почне роздуватися й випускати отруйні бульбашки. Тим більше, що вже западали сутінки, а за ними надходила темрява. Не дуже мудро лишатися тут самому. Кликати цього алкоголіка з його неврастенічкою? Волшебник тільки скривився на таку думку. Кудись бігти, когось повідомляти? А потім ще ці безпорадні мєнтівські розбори — біль голови (Волшебник називав цей біль трохи не так — головний біль, себто главная боль російською). Ні, найкраще — уйо, уйо негайно — і атас! Тут ще був такий додатковий фактор, як чуйка. А чуйка його ніколи не підводила.

Тож і цього разу, коли йому назустріч вискочило зі своїх чорних руйновищ із десяток циганських ґвалтуючих недоносків, ним же, до речі, цього вечора і накликаних, то він не став розвертатися й бігти назад: скільки б не біг, а вони наздоженуть і заб’ють, як уже забили того австрійця — берег довгий, Річку не перейти. Ні, Ярчик Волшебник пішов просто на них, на їхній щенячий дзявкіт (gimme, gimme some money, sir, gimme some candy, some cigarette, gimme your palm, your soul, your body!), і з розбігу протаранив їхні порядки (відбувшись при цьому деякими втратами: канапка номер три і канапка номер шість, чорт забирай!), вони розсипалися на всі боки, аж тоді він наддав бігу, хоч циганва й не надто гнала за ним, але це нам тут і тепер відомо, а в його страху очі були такі величезні, що він лише хекав (попереду застрибав міст) і не озирався; циганчуки, щоправда, трохи посвистали в його бік, але тим і скінчилося, бо саме тоді найстарший серед них і найвищий зростом побачив те, що вже встиг

Щойно перебігши міст і ступивши на шосейне узбіччя великої землі, Ярчик Волшебник дав собі трохи віддихатись. Але це не означало, що він зупинився. Той самий внутрішній рефрен, що ніяк не полишав його

увесь цей час, і далі гнав його вперед, у чортопільському напрямку, ледь видозмінений і дурнуватий: уйо, уйо — півцарства за уйо… Цілковито захоплений зсередини своєю медитацією, він стрімко крокував обіч дороги, не бажаючи помічати ані того, що до найближчої станції дороговкази обіцяють цілих шість чи навіть сім з половиною кілометрів (і ті кілометри, поза всякими сумнівами, були кілометрами гуцульськими!), ані того, що кліматична невизначеність прожитого дня врешті починає визначатись у снігову бурю. Десь приблизно на двадцятій хвилині його маршу вимерлою дорогою все й почалося: в небі кілька разів блиснуло, відразу по цьому прокотився раз, вдруге і втретє грім і, якби Ярчик Волшебник більше цікавився фольклором, то міг би в цьому місці згадати про передсвятковий виїзд святого Иллі на своїй колісниці. Проте нічого такого він не згадав, а лише закутався щільніше у куртку і пришвидшив ходу. Ще за півгодини, промоклий до рубця й по очі заліплений снігом, він усвідомив, що не бачить куди йому йти — за витягнутою вперед рукою починалася безвість. І навіть не використаний балончик з газом нічим тут не міг помогти.

Саме тоді виникло перше й вочевидь єдине на всю сітку реґіональних доріг авто. Воно вискочило з грому і снігу, а точніше з за Ярчикової спини, з’їхавши на узбіччя, верескливо гальмуючи і замалим при цьому його не збиваючи. Авто бряжчало музикою і в ньому сиділо повно лисих (насправді лише чотири, але такі п’яні, що видавалися принаймні втричі численнішими). Опинившись на задньому сидінні, акурат між двома найзапухлішими та найхрипкішими з них, Ярчик Волшебник уперше не пожалкував, що не спокусився в пансіонаті котроюсь із відеокамер (чуйка, знову чуйка, хвалив себе подумки). Усі лисі включно з водієм передавали з рук до рук почату пляшку і, продираючись голосами крізь шумову завісу магнітофона (ветер с моря дул, ветер с моря дул, ветер с моря дул), взялись його розпитувати, хто такий і куди; авто різко рвонуло з місця і за хвилину перетворилось у тряский луна парківський атракціон, задля додаткового ефекту вкинутий у сніговий хаос і щомиті готовий врізатись чи перевернутись куди небудь к хрєнам собачьїм. Особливо якщо водій лише за третім разом вимовляє слово парабелум. Почувши Ярчикову відповідь леґенду

про заблукалого на самому дні снігового безумства ідіота грибника (регіт і улюлюкання могли запростяк розсадити цю кнайпу на колесах ізсередини), задні все ж дали йому ковтнути з пляшки і видихаючи в нього зліва та справа все, що назбиралося в їхніх нутрощах за дві три доби безпробудної пиятики з курінням, пообіцяли довезти хоч до пекла. "А ти сам чортопільський?" — було йому при цьому запитання, від якого Волшебник по хитрому відкрутився: "Я там декого знаю". Отже, вони мчали далі, а з магнітофона лізла їхня бандюцька попса (і Шуфік, і нє валяй дурака, і как упоїтєльни, і любе), і так тривало до безмежності довго: вибухонебезпечний лімузин у чотирьох непробивних стінах снігової білості, щемкі гальмування на поворотах, перегар, сидіння на півзадниці між двома розповзлими відморозками, незручно формульовані запитання, заноси, буксування, істерика мотора, награно дурнуваті відповіді, анекдоти, регіт — аж поки все не заспокоїлось, передусім буря. Тоді Волшебник став сполохано думати про наближення моменту розплати і як при цьому він буде змушений витягати всю товсту гонорарну пачку з кишені номер один, тож навіть своїми найвужчими очними щілинами вони обов’язково засічуть отой набитий баксами грубший конверт; а проте немає кращого способу відвести геть від себе всяку біду, як своєчасно про неї подумати і — головне — в усіх найменших деталях собі уявити; отже, йому й тут пощастило: ціною двох бородатих анекдотів про чукчу і молдавана, більшої банки з пивом і — врешті — чортопільських номерів Лілі та Марлени (рєжисьор, класні тьолкі вотак нужни — бабла підвалило нємєряно, а трахатись ні з ким!) він був щасливо відпущений на свабоду бля, свабоду бля, свабоду — і о десятій вечора вже стояв перед головним входом до чортопільського жеде центрального.

Ще за дві години, липнучи так і не просохлою спиною до немилосердно жорсткої полиці, сам один у купейному вагоні дуже повільного і єдиного поїзда, він сказав собі: "Поїхали". А зійшовши вранці на сіруватий перон, продовжив думку і тут таки її завершив: "Львів".

Вони ще встигли витягнути тіло з Річки (крижана вода перехлюпувала за краї гумових чобіт) і покласти його обличчям догори на березі, коло самого лісу. З протилежного — забороненого — берега його можна було бачити цілком виразно і якби хтось там проходив, то обов’язково зауважив би потойбіч цю велику дунайську рибу на траві під глодом. Але це завтра, бо нині вже починає темніти.

Одного дня це мусило статися. Про це розповідали споконвіку: одного дня води Річки принесуть велику дунайську рибу. Ніхто з них не розумів, як це насправді можливо. Адже води Річки не можуть потекти навспак і води Дунаю теж. Таким чином, суть пророцтва залишалася неясною, з роками вони навіть потроху переставали в нього вірити, дедалі більше сумніваючись у докладності переказу.

Але от воно сталося — дунайська риба виявилася людиною, чужинцем, який ще недавно прогулювався тут берегом, грузько ступаючи по траві своїми дорогими й масивними черевиками. І все, що вони могли для нього зробити — це витягнути з води на берег його риб’яче мертве тіло з наповненими водою легенями, трьома переломами кісток і смертельною травмою голови. Хай інші відтепер знаходять його і хай ним опікуються — завтра. Можливо, той волохатий фраєр, що утікав берегом, поки не здимів у перспективі шосейки за мостом? Можливо, вже за кілька годин він приведе сюди цілу зграю мєнтів і почнеться те, про що говорилося у пророцтві?

Бо в ньому говорилося, що як тільки води Річки принесуть велику дунайську рибу, звідси треба йти. То був знак, що все змінилося і час перевалює в новий вимір.

Вони спромоглися на останню в цій країні сніговицю і, позбиравши звідусіль рештки найнеобхіднішого манаття, пустилися через ліс, до якого ніколи перед тим не заходили. Тим не менше вони йшли цілком упевнено: для того, щоб знати ліс, не конче в ньому бувати. Вони просувалися вгору розтягнутою між дерев мовчазною вервечкою з семи восьми осіб — не рахуючи малолітніх, а також короля. Заметіль накрила

їх своїм білим ковпаком, атмосферні розряди висвічували фрагменти шляху, всі на світі прикордонні пости було засипано з головою, солдати і їхні пси ховалися по випадкових криївках, попереду був хребет, вітер і двогодинне сходження на трансильванський бік, де зачаїлося в очікуванні інше майбутнє.

10

Про що могли розмовляти двоє людей, що прожили разом дванадцять років, увійшовши до лісу? Звісна справа, вони мовчали.

Ліс накрив їх з головою своїм надвечір’ям. Перетнувши його межу, вони зробилися повільнішими й уважнішими. Так принаймні кожне з них подумало: повільніше, уважніше. Зламані гілки, бічна лазівка в заростях, прорізана уздовж стовбура стріла, як і розвернутий упоперек дороги і полишений причеп — будь що могло виявитися натяком для пильних і вказувати на можливу криївку зниклого Карла Йозефа. Але ніщо не натякало й не вказувало!

Тому і Рома, й Артур мовчазно прочісували свій весняний надвечірній ліс, лише час від часу одне з них зупинялося і здушено вимовляло "чуєш?", на що друге теж зупинялося і вимовляло у відповідь "що?". Але тоді перше знову рушало зі словами "нічого, здалося". Загалом це могло нагадувати якусь вельми безглузду гру для недорозвинутих підлітків, щоправда, зі своїм глибоко прихованим містичним сенсом: чуєш? — ні, а що? — нічого, здалося... І так безліч разів.

Проте ліс, а точніше переповнений символами і натяками праліс, був лише приводом для їхнього значно тривалішого мовчання. Бо насправді за ним стояли втома, розчарування і час. Людське життя в цілому є ганебно печальною штукою. Дехто сказав би, що воно занадто довге, що насправді це кілька різних життів у єдиному ланцюгові, але при цьому кожне наступне з них виглядає все бездарніше та нікчемніше. Ну навіщо їм, Ромі й Артурові, знадобилося бути разом аж цілих дванадцять

років? Ну чому їм обом не повмирати ще десь приблизно на середині цього шляху, коли вони по сім разів на день передзвонювалися між собою, щоб тільки почути голос (або, ніде правди діти, по сім разів на день кохалися, бо так їм одне одного вічно хотілося)?

А тепер кожне з них лише те й робило, що складало подумки свій власний перелік претензій до іншого. Цікава річ: їхні двосторонні претензії, хоч ніколи й не бували висловленими вголос, утворювали певну симетричну структуру. І тільки нам з вами дано оцінити всю її симетричність.

Наприклад, значна частина претензій Роми до Артура зводилася до його швидко прогресуючих фізичних вад, про які раніше вона й гадки не мала і які, однак, не могли не повилазити за стільки років спільного життя на єдиній житлоплощі. Отже, котрогось року він почав храпіти, потім з його зубів повипадали пломби, його ніздрі й вуха позаростали волоссям, а нетяга пеніс перетворився у цілком самостійну й дуже вередливу істоту, що найчастіше чинила всупереч його волі (або з рівним успіхом нічого не чинила). Цей ряд можна було би поширити й до таких проявів Артурового остаточного скозління, як звичка безконечно довго висиджувати на очку (а це шарудіння газетою, Господи ж мій милий!) чи, скажімо, завалюватися в ліжко з непомитими зубами після багатогодинної пиятики, куріння і брудних розмов. Понад усе на світі Ромі Воронич було шкода того хлопчика (а двадцятип’ятилітній Артур, що певного разу трапився їй на виставці кольорових літографій, був для неї саме хлопчиком, пажем, корабельним юнгою і юннатом водночас) — так от, він, той хлопчик, поступово й безслідно зник, лишивши своїм заступником хлопа, неуважного й іноді брутального. І то був жах.

З Артурового боку все виглядало більш менш адекватно, тож йому залишалося втішати себе цинічною дефініцією старого Іммануїла Канта про те, що шлюб є юридичною і суспільством леґалізованою угодою між представниками різних статей з метою спільного користування статевими органами. І це було так само жахливо, позаяк нічого, крім кантівського інертного користування, вже не вдавалося — ані сліду від

колись пережитих радостей, так що інша цитата, цього разу з іншого генія минулих епох, сприймалась як ніколи доречною: you can’t give me satisfaction…

Рому дедалі відчутніше дратувала Артурова так звана богемність, його відчайдушні пориви провалюватись у діри забуття і вдавати при цьому ватажка плейбоїв. За богемністю слід у слід ступала брехливість — Рома була цілком упевнена, що, гуляючи з ранку до ночі по всіх можливих у їхньому місті кнайпах та кублах, цей чоловік не може не зраджувати їй з якимись принагідними спідницями та сідницями. Останні в її уяві мусили бути обтягнуті джинсами і належати всіляким дурнувато нерозбірливим малоліткам, що тільки й мріяли про спокушання підстаркуватих, наділених волоссям у ніздрях, горе ловеласів.

Чоловіки в околицях сорока — це як відкрита рана: тільки торкнися. Артур Пепа саме забрів у ці околиці.

При цьому він дедалі більше ненавидів її домашність, патологічну схильність до непорушно загіпнотизованого вилежування перед телевізором чи будь яким іншим джерелом безвільності. З року в рік катастрофічно зменшувалося число товариств, у яких їм обом було б однаково добре. За останній час таких товариств не лишилося зовсім, тож Артур цілком не випадково змушений був брехати, майстерно заплутуючи траси своїх вигаданих пересувань містом та передмістями і підмінюючи обличчя немилих Ромі мандрівних комедіантів обличчями, принаймні їй байдужими.

Збайдужіння — так називалася найбільша з її претензій. Десять років тому він любив мене, як пес, іноді думала Рома. Йому вистачало тільки підглянути, як я одягаю (знімаю?) панчохи, не надто щільно затуляючись від нього дверцятами шафи або нашою старою ширмою, щоб цього з успіхом вистачило на добрих півночі. Та що там панчохи? Сама лише усмішка, поворот голови, інтонація голосу виявлялись

достатніми. Тепер же він міг не торкатись її місяцями, відсторонено і зверхньо занурений у власне лицедійське існування.

Ту саму претензію — збайдужіння — Артур подумки адресував їй. Про це вже говорилося — він схильний був приписувати це ґвалтовне вигасання пристрасті рокам та їхній інерції. Зопалу він навіть почав жахливо перебільшувати її наростаючу закритість і нехіть. Знаєте, подумки звертався він до уявних співрозмовників на уявному ж таки громадському суді, якщо в кобіти півмісяця менструація, а ще півмісяця нежить, то її чоловікові вкрай важко зберігати пристрасність у коханні. Особливо після дванадцяти років подружнього життя. І церковного шлюбу, так.

Часом він пускався в мазохістично солодкі фантазії й уявляв собі справжні причини такого віддаляння, малюючи при цьому бурхливі сцени її побачень з іншими. Спочатку це був її в Бозі переставлений колишній чоловік — він виникав у своєму помешканні в незліченні години Артурової відсутності і по хазяйськи брав її просто на кухонному столі, доводячи до знеможених вересків усе навальнішими поштовхами безжально холодного і твердого поршня. Але ці видіння було невдовзі рішуче відкинуто — настільки вони не в’язалися зі справжнім образом лагідного подвижника писанкаря з його запущеними тілесними недугами й розбуялими духовними ідеалами. Куди наочнішим здавався який небудь хамувато всесильний декан факультету, що дві третини життя поклав на досягнення своєї невимовно впливової суспільної позиції й перед виходом на пенсію як міг користувався нею, змушуючи всіх без винятку жіночої статі підлеглих (студенток боржниць, аспіранток, асистенток і викладачок) до справжньої підлеглості. Отже, він час до часу лягав і на неї, скажімо, на шкіряній отоманці свого кабінету, і тяжко дихав їй у вухо, а бідолашна Рома ще й мусила при цьому вертітися і вдавати, ніби конає від задоволення. Згодом Артур відмовився й від цієї версії — деканом факультету, як виявилося, був не якийсь огидний кнуряка в апоплексичній стадії зловживання посадою, а цілком приємна витончена дама, знавець мов і літератур Сходу.

Але принизливі фантазії все одно поверталися до нього. Чого лише варті були всі ці понад усяку міру ерудовані хлоп’ята неофройдисти, що їх вона обслуговувала як перекладачка по різних містечково міжнародних конференціях! О, вони могли б їй показати усе своє колективне підсвідоме! А зграї неситих студентів по гуртожитках і навколишніх парках, з бритими головами й татуюванням FUCK ME на лобах і лобках! Та що там казати — усі на світі самці, включно з батальйоном солдатів дорогою з лазні на полігон, могли в дійсності виявитися Роминими коханцями, тобто насправді вона була хтивою, мов кішка, і тільки одного прагнула, щохвилини зачіпаючи принагідних джентльменів як не словом, то поглядом і провокуючи їх на екстатичні безумства по ліфтах, телефонних будках і вагонних тамбурах.

Схаменися, казав Артур Пепа в такі хвилини своїй розшарпаній і зіпсованій кінематографом уяві. Але саме в такі хвилини він і відчував, як його нестримно тягне до неї і як багато залишається в ньому невичерпаного. Отже, я все ще кохаю, думав він.

А зараз у цьому лісі, де вони опинились разом у пошуках третього, він думав ще й про те, як учора вона бинтувала йому голову. Ласка, що на неї він далебі не заслуговував. Артур ненавидів деякі слова, вигадані хіба що упорядниками словників задля збільшення обсягу: мерщій, сливе, либонь. Серед цих його улюбленців було і слівце далебі. Тільки тепер воно чомусь вельми пасувало до його думки про ласку, якої він далебі не заслуговував, і про те, як зґрабно та спритно її руки зробили все, що слід було зробити. Чорт забирай, казав собі Артур Пепа, чорт забирай мене разом із нею в цьому лісі!

У той же час Рома думала приблизно про те саме (найцікавіше, що вони сливе завжди думали про одне й те саме): ці його вчорашні цілоденні видурнювання, шахи, в яких він не тямить ані бельмеса, бій на мечах, а найбільше — це стояння на руках. Невже він усе ще спроможний на такі ідіотизми заради мене, питала Рома свою внутрішню легковірну співрозмовницю. Але якщо ні, то заради кого і чого? Ну добре, там були ще ці дві лахудри з райцентру, заспокоювала

вона свої не в міру стрімкі висновки. До того ж усілякі засоби потьмарення — алкоголь, сигарети, гашиш. Такі, як він, просто дуріють від передозування і втрачають голову. Але саме це втрачання голови й кинуло його в обійми її молодої вдовиної самотності дванадцять років тому. І тому воно їй найбільше в ньому подобалося, його втрачання голови.

Трохи згодом її думки ледь винувато поплелися в бік пропалого Карла Йозефа. Останніми тижнями він робився неможливий, за кожної нагоди доймаючи її своїми натяками щодо розриву з чоловіком і дочкою, себто з цими двома і переїзду кудись до Відня, до Амстердаму, до Лісабону, до дідька лисого (куди захочеш, казав він, куди захочеш, цей світ настільки великий, до того ж ми завжди зможемо бувати у Львові, ходити в Карпати, ночувати під зірками на полонинах!). І скільки вона не просила його викинути дурне з голови, забути про ці дурні зірки на полонинах і про цю тимчасову історію помилок, залишитися при цьому друзями, що спільно працюють на ниві львівсько віденського поєднання, він лише нервував і часом бив кулаком об стіну. "Добре, я згоден, щоб твоя дочка була взята нами з собою", — сказав він ще іншого разу, вочевидь, після довгих болісних роздумів, при цьому вживаючи звичну для його мови пасивну форму дієслова. Але Рома відреаґувала на це зовсім не як досвідчена германістка: "Моя дочка — не річ і взятою ніколи не буде". Часом я говорю з ним надто різко, це треба припиняти, подумала вона, щоб відблагатися від Карла Йозефа. Ну так, адже тепер вона усвідомила іншу свою наглу турботу — її дівчинка лишилася цілком сама у тому дивному великому будинку, десь на горі, під усіма вітрами. Точніше й не сама, а сама на самого з отим незнайомим хлопцем, і що з того буде? (Десятий обруч — це полон, з якого неможливо повернутися, нічого не втративши, визначила для себе Коля приблизно тієї ж хвилини).

Дивися, зненацька озвався до Роми Артур у швидко сутеніючому лісі. Вона вправно перестрибнула через пориту людськими слідами і знов загуслу багнюку. Що таке, спитала вона. Дивися на цей шлаґбаум, показував Артур, дивися, чомусь він поламаний. І що такого, вдала вона

нерозуміння. Шлаґбауми тут усюди поламані, сто років тому. Ні, якраз цей не був, запевнив її чоловік. Учора перед полуднем я дійшов до цього місця і тут розпив собі плящину, стверджував Артур дедалі переконаніше. Отож то — плящину, збивала його Рома зі сліду. Але він не піддався. Я присів на цьому шлаґбаумі і курив одну сигарету за іншою, цілих п’ять або шість. О, бачиш, продовжував він, бичок, а там ще один, і тут один. Він підняв недокурка з землі і, прискіпливо розглядаючи його в меркнучому лісовому світлі, сказав: прилуцька. І що такого, вперто не здавалася Рома. Я хочу сказати, що цей шлаґбаум було поламано зовсім недавно, твердо заявив Артур. Це могло стати наслідком якоїсь боротьби, шлаґбауми не ламаються просто так. Рома на це змовчала. Ні, нерозумно було би підкидати йому версію про вітер. Поламаний вітром шлаґбаум — яка дурня!

О, бачиш, за хвилину знову озвався він. І що цього разу, ледь насторожено спитала вона. Трава за шлаґбаумом дуже сильно прим’ята, повідомив Артур, славнозвісний слідопит. У цьому лісі повно прим’ятої трави, втретє заповзялася вона перечити. Ні, ти не розумієш, терпляче пояснював Артур. Ця прим’ятість виглядає цілком по іншому — це так, ніби хтось лежав на траві в цьому місці, або навіть — як це сказати українською — качався по ній. А крові не видно, підкинула Рома слідопитові інший фальшивий слід. Артур певний час походив навколо, порозглядався на всі боки. Вершинами дерев уже пронеслися два три потужні вітряні пориви. Небо у просвітах між деревами здалося майже чорним.

Ні, крові не видно, сказав Артур. Тоді й боротьби не було, нібито пожартувала Рома. Артур ще деякий час обдумував побачене. Якщо тут лежало людське тіло, показав на траву, то згодом його мусили кудись відтягти. Але слідів не бачу. А якщо воно само підвелося й пішло собі далі, ледь не засипалася Рома. Тоді й нам треба далі, погодився з нею чоловік і постоявши ще хвилину дві на тому ж місці, вони рушили лісовою дорогою вперед.

І тільки тоді, приблизно в одну й ту ж мить, але кожне по своєму, відчули, як над ними схиляється і згущується вся таємничість нашого світу.

Трохи згодом, коли вони вже виходили з лісу, зосереджено підступаючи до Річки, над їхніми головами вперше блиснуло, потім ще раз і ще раз. Цього тільки бракує, сказала Рома, щільніше закутуючись у все, що мала, і накидаючи на голову капішон. Зараз як смальне, відповів на це Артур і занепокоєно роззирнувся почорнілим умить ландшафтом. Поет, як завжди, виявився пророком: щойно він договорив ці слова, як і справді смальнуло, тобто загриміло всмак на всю небесну широчінь. Святий Илько везе колачі, зауважив Артур Пепа і взяв жінку за руку, від чого в небі прогриміло знову й знову, щоразу гучніше й навальніше.

Коли вони бігли мостом, посипав мокрий сніг. Точніше, була коротенька хвилина, упродовж якої він спершу був просто холодним дощем. Але десь на середині мосту вони спостерегли, що дощ починає білішати. Тож коли досягли другого берега, то щодуху побігли узбіччям шосе вгору — в бік розвилки над місцем, де в Річку впадає Потік. У цей час було вже цілком біло — по всій землі.

За кілька хвилин Артур подумав, що ця втеча нічого, крім виснаження, не дасть: у грудях буяла така ж хурделиця, як і назовні, над головами загрозливо блискало, громи гатили зусібіч з такою силою, що закладало вуха; до можливого притулку на тринадцятому кілометрі лишалося з півтора дві години пішої ходи, до залізничної станції не менше, але у протилежний бік. Тут і тільки тут, повторював у ритмі бігу Артур, тут і тільки тут, і тільки тут, і тільки тут. І тільки тут — пристанище для нас!

Тягнучи Рому за руку, він — вибоїна по вибоїні — перетнув шосе і, пробігши ще сотню метрів уперед, перемахнув (Рома слідом за ним) через огорожу над проваллям, а тоді — най си діє Божа воля — як небудь, трохи на ногах, трохи на спинах, животах і задницях, на зламанє голови, стрімко вниз, у присипані свіжим снігом сірі торішні

лопухи, ні, ще нижче, з блискавкою та громом — на дно, на самісіньке дно цього світу, де панує автомобільна смерть.

Виваляні в снігу з грязюкою, ніби клоуни в тирсі, вони таки приземлилися коло всіх тих зруйнованих і розчавлених "мерседесів" та "опелів"; носячись коридорами цього трохи лабіринту, а трохи цвинтаря, поміж усіх інших "фордів", "ситроєнів" та "волг", вони все таки надибали дещо більше й не настільки потрощене; можна було і в салон протиснутися, лише трохи пововтузитися з розладнаними дверима, і от уже — дах над головою, своя криївка за межами бурі. Буря, до речі, саме в ту мить набрала таких обертів, що всі просторові координати було втрачено — тільки білий хаос навколо і біла порожнеча за витягнутою рукою.

Отже, тепер вони мусять віддихатися — Артур на роздертому в клоччя сидінні водія (керма, щоправда, вже не було — тільки залишки м’яса), Рома поруч з ним, на чомусь подібному. Саме час дати їм віддихатися.

Серед найдивніших колекцій світу могла би знайтись і ця — невідомо з якою остаточною метою призбирувана власником навколишнього ландшафту Варцабичем. Скуповувані, а частіше просто взяті на показових штрафних естакадах, мертві автомобілі реґулярно звозилися до цього провалля, де за кілька років їх назбиралося коло сотні. Серед них одним із найпочесніших експонатів цілком заслужено міг би вважатися той, до якого пропхалося забігане подружжя.

Це був міжвоєнних часів "крайслер імперіал" — одне з чудес автомобільної думки минулого, так, той самий, що згодом виявився швидше символом, ніж реальністю. Звичайно, кожному з вас у цьому місці дане право на криву посмішку. Як так — знову примари молодості, потворні повтори і самоповтори?

Але хіба мені йдеться про них? Мені йдеться передусім про правду цієї історії. А вона вимагає, щоб це залізне знівечене тіло, яким ще десять років тому ця фортеця на колесах аж ніяк не була (бо саме тоді її бачено у спалахах фейєрверків на чортопільських вулицях), щоб саме це тіло, а точніше його оболонка, саме нині, після нікому з нас не відомих дорожно транспортних і просто пригод останнього десятиліття, знайшлося в цьому проваллі, прихистивши в собі двох близьких і далеких людей.

Але якщо це й не був той самий "крайслер імперіал", то в кожному разі щось, надзвичайно до нього подібне. Бо Артур Пепа просто не міг вибрати іншого притулку. Це таки мусило бути щось найбільше, наймогутніше і, зрештою, найпомітніше.

Тож зараз вони сиділи в темряві велетенського салону, мовчки втуплені у нервові спалахи серед густої непролазної білини за вцілілими шибами. З їхнього одягу стікала вода, вони, здавалося, й самі були готові розтанути.

— А якщо попаде в машину? — нарешті спитала Рома, киваючи головою на черговий зблиск у зовнішньому світі.

— Тоді, здається, згоримо, — не надто впевнено відповів Артур і все таки розкурив сигарету. — Хоч я не дуже знаюсь на фізиці.

— Кінець квітня, — скрушно констатувала вона.

— Гори, — пояснив він. — Погода страшенно змінна, рай для синоптиків.

Вони помовчали рівно стільки, скільки курилась його волога сигарета. Тоді, загасивши недокурок, він сказав:

— І знову Антонич. Куди не повернешся, цей Антонич.

Рома з нерозумінням подивилася на нього.

— Я маю на увазі "Мертві авта", — сказав Артур. — У тридцять п’ятому році, ще коли цей драбадан був новою люксусовою суперколісницею, поет Антонич описав одне зі своїх чергових видінь. Це мав бути такий цвинтар, на якому звалено автомобілі. Мов кусні зір розбитих, сплять на цвинтарях машин завмерлі авта — ну і так далі…

— Нічого дивного, що тут усяке таке трапляється, — повела плечима від перших дрижаків Рома.

— Це ти відносно австрійця? — він повернувся до неї лицем.

Рома подумала, що аж тепер мусить розказати йому про все — як було. Інакше вони загнуться в цьому металевому мішку — ну хоч би й від холоду.

— Знаєш, там коло того шлаґбаума… — почала вона.

Але в небі гримнуло так, що вона змушена була починати спочатку. Артур повернувся до неї не тільки лицем, а й усім собою.

— Коло того шлаґбаума, — втретє почала вона і далі випалила все за одним залпом, — ти ще звернув увагу, що він поламаний — уночі я наздогнала його, бо хотіла, щоб він нікуди не йшов, такий п’яний через ту горіхову, не знаю, чи ти пам’ятаєш, як ви з ним повпивалися, ну в крайньому разі думала, буду його супроводити, аби чого не сталося, він же загалом ще й дотепер безпорадний у наших обставинах, так от, коло того шлаґбаума я його наздогнала… дай прилуцьку!…

Вона довго прикурювала від його запальнички, тоді потягнула раз, другий і закашлялась. Артур лагідно відібрав у неї сигарету і став курити сам.

— Ну от, — заквапилася вона, — тоді він почав до мене чіплятися, всюди руками лазити, я пручалась як могла, але він усім тілом навалився, мало не роздягав і так припер до того шлаґбаума, але я з останніх сил опиралася й тоді ми його поламали…

— Кого? — запитав Артур, блимнувши вогником сигарети.

Попри навколишню темряву, він відчув, як у нього — незалежно від неї — темніє в очах і до знемоги хочеться зараз і тут стиснути її чи бодай впитися губами в губи.

— Та ні, не те, що ти подумав, — пояснювала Рома, — ні, той шлаґбаум, от чому він поламаний, бо він на мене навалювався, а я пручалася, потім він поліз рукою мені між ноги…

Артур застогнав, розпотрошуючи в повітрі напівнедокурену "прилуцьку". Темрява в очах була густішою від усіх темряв на світі.

— … бо він хотів мене… ну ти розумієш… просто на тому шлаґбаумі, а я не давалась, і тоді ми зламали шлаґбаум, і впали у ту траву, я була зверху, стиснула його з усіх сил колінами — ти так само там зауважив, що ту траву хтось вим’яв…

— Далі, — сказав Артур з передостанніх сил.

— Далі нічого, — знизала плечима Рома. — Я лишила його в лісі самого і повернулась на гору. Ти вже спав, коли я прийшла.

Від усього цього вона ледь не цокотіла зубами. Але їй стало краще — вона розповіла все, що мусила розповісти. Невже з любові?

Артур відчув, що внутрішня темрява не відпустить його, поки цього не станеться.

— Я все це бачив, — сказав він. — Я побіг за тобою слідом. І стояв трохи далі. У місячному світлі було чудово видно. Потім я пішов назад.

Насправді він дійсно йшов тої ночі слідом — але не за нею. Він збрехав, бо мусив збрехати. Невже з любові?

— То ти був там?

Вона подалася всім тілом йому назустріч. Це був єдиний порятунок для них обох — інакше можна було би сконати в цьому металевому гробі. Вони почали дико й боляче цілуватися, такого не траплялося вже кілька років — перелізши до нього на коліна, вона опинилася настільки близько, що все попливло й закрутилося: це було жадібне й відчайдушне борсання і трохи кусання, розгрібання тяжкого намоклого одягу в надії прорватися до тепла, до шкіри, якесь манаття полетіло на заднє сидіння, він таки віднайшов під десятим светром і живіт, і улоговину між грудьми; хапаючись вільною рукою за кишеню плаща (обережно, обережно, повторював єдине, що знав), він мимоволі натиснув на якийсь важіль і — слава конструкторам імперіалістам! — спинка відкинулася назад, заржавіло скрегочучи…

Щойно тоді вони ледь заспокоїлись і продовжили вже цілком по іншому — плавно та досконало, знайшовши напругу і ритм. Її ледь витягнуте від ніжності лице гойдалось над ним у спалахах, вона заплющила очі, розряди блискавок періщили по дахові, крилах і бамперу велетенського драндулета, але не заподіявши їм нічого злого, з шипінням відскакували, все виглядало майже так, як і в першу після їхнього знайомства ніч — його волосся теж було мокре (щоправда, нині трохи заважала бинтова геройська відзнака, але це тільки додавало любові), надворі так само сипало мокрим весняним снігом, розкладачка на кухні так само зрадливо двигтіла і тріщала усім каркасом, як оце старезне облізле сидіння, Рома так само прикривала рукою вуста, здушуючи стогони й зойки (так, тоді це було цілком зрозуміло: сон Колі в кімнаті, — але чого зараз?), а він так само захоплено і здивовано прибував неосяжними струменями радості.

(Тож коли звідкілясь із понад хребта до них на саме дно провалля злетіла бліда, обліплена білим креатура з опущеними засніженими вусами і скорботно притулилася знадвору до шибки, вони нічого й не зауважили, перейняті виключно самими собою. А Мольфар, котрий раніше носив Ромине прізвище Воронич, тільки побув близько від них недовгу хвилину — і безсило відійшов, розвалився в білі снігові клапті).

Аж тоді їх прорвало ледь хрипкуватим і знавіснілим завершенням, після чого, як завжди, вони надовго і щасливо завмерли. Як не дивно — але громи і блискавки невдовзі по тому завмерли також. Точніше, вони рушили геть, пропадаючи в якихось віддалених світах. Лише рештки мокрого снігу ще сипалися з небесних резервуарів, але щоразу лагідніше й повільніше.

— Так гарно, — сказала Рома щойно тоді, коли вже можна було знову щось казати.

— Але ти могла роздавити яйце, — промурмотів Артур, зашарудівши плащем.

Вона почала сміятися, здригаючись у нього на грудях.

— Це була б жахлива втрата, — сказала вона і знову зайшлася сміхом.

— Не те, що ти подумала, — заперечив він.

І знову пошарудівши, витягнув з кишені плаща писанку — з оранжевими хрестами та звіздами на чорному позасвітньому тлі, до того ж із двома золотисто хвилястими поясочками вгорі та внизу. Тепер її можна було роздивитися в місячному світлі, що зненацька заповнило собою все провалля разом з автомобільними скелетами й нутрощами і без перешкод проникло всередину їхнього притулку на колесах.

— О, а це звідки? — спитала Рома.

— Сам не знаю, — він потерся забинтованим чолом об її рамено. — Але це тобі. Подарунок на свято.

Вона обережно взяла писанку і потримала її в жолобі долонь. Тоді подякувала, торкнувши губами свій улюблений виямок у нього під адамовим яблуком.

— Подаруєш мені завтра, — сказала вона і поклала писанку до тієї ж кишені. — Сьогодні ще не свято. Я буду стрибати від несподіванки. І як я справді примудрилася не роздавити?

Вона знову почала сміятися, пригадавши, як він це вимовив, котяра муркотун.

— А взагалі то я знаю, як це сталося, — цілком поважно сказала вона через хвилину. — Просто я перестала бути незґрабною.

— Це відколи? — Артур вдав занепокоєння.

— Відтепер, — гордо сказала вона.

— Але мені подобається, коли ти незґрабна, — звівся він на лікоть.

— Справді? Ніколи не повірю! — вона лизнула його в ніс. — Ну добре, спеціально для тебе я ще трохи побуду незґрабною.

Перелазячи на своє сидіння, вона зачепила коліном його бік. Він удавано зойкнув. Але подумав, що буде недоречним повторити жарт про яйце.

— От бачиш — усе в порядку, — захихотіла вона. — Я знову незґрабна. Давай покуримо одну на двох?

Він довго клацав запальничкою, тоді зробив першу затяжку і, передаючи їй сигарету, продекламував:

Буває, що мерців з металу люди, мов шакали, в сні тривожать

і крам своїх жадоб, і спраг, і нужд, мов на базарі, розкладають,

і мертві тулуби у синяві ночей стають за грішні ложа

бездомних любощів кривляк і шлюх, що зорі зла в них чад вливають…

— Це той Антонич? — запитала вона. — Цікаво, де він зараз.

(Вона несамохіть вимовила останню фразу — мабуть, лише тому, що саме в цю мить її дочка впустила до себе найпершого коханця, бо одинадцятий обруч — це коли двоє стають одним).

— Я думаю, у своїй корчмі на місяці, — відповів Артур. — Де йому ще бути?

— То як там у нього про ті бездомні любощі? — вона почала одягати один по одному свої светри.

— Бездомні любощі кривляк і шлюх, — нагадав Артур.

— Ну от. Підходить, але не цілком, — погодилася вона. — Тому що ти страшенний кривляка.

Він не піддався на її виклик, лише скривив гидку й веселу гримасу. Артур Пепа не міг бути мавпою за роком народження, але часом бував по жизні.

— Знаєш, — сказала вона, — я збираюся перелізти на заднє сидіння і трохи поспати. Однаково нам нікуди звідси не вибратися. Ти не розділиш зі мною ложе?

— Якщо воно грішне, то розділю, — пообіцяв Артур.

— Усе в наших силах, — запевнила вона. — Дозволяю розбудити, як тільки захочеться.

Він також примостився — аве, Крайслер! — на тому широченному і двозначному, ніби деканова отоманка, шкіряному сидінні, а тоді обвив руками її стегна.

— Дозволяєш розбудити? — замурмотів по своєму десь коло її вуха. — Гаразд. Якщо не просплю ранкову ерекцію.

Вони ще трохи посміялися, а тоді ще трохи поговорили, змагаючись у дурницях, а тоді ще разом покурили, бо — нічого не вдієш і ніде правди сховати — коли після сексу буває розмова, то швидше за все буває й любов.

І щойно пізніше, за невизначений жодною хронометрією проміжок часу, Рома Воронич вислизнула з його обіймів, завела старезний автомобіль і пустилась їздити ним по незліченних покоях пансіонату, врізаючись у стіни і збиваючи з постаментів урни й вогнегасники. Що снилось Артурові, невідомо — на все своя таємниця.

Але коли йому почала снитися собача зграя, що гонить берегом Річки, настав ранок. Погода внадцяте змінилася — усе, що вночі було снігом, тепер прискорено тануло, стікало, скрапувало, нестерпно теплий

вітер намагався позривати всі голови з плечей, навіть отут, на дні провалля.

Побачена уві сні зграя виявилася насправді одним єдиним псом, щоправда, доволі великим, якимось вівчарковим мішанцем, і він самозабутньо заливався гавкотом, підвівшись на задні лапи і тицяючись писком у крайслерові віконні скла. Безумовно, йому не могла подобатися ця заскочена уві сні і сполохана пара двоногих. Якого хріна вони тут роблять? Що це взагалі за діла?

Розлючений пес був не самотнім у своєму обуренні. Він прибіг сюди в супроводі аж трьох мєнтів, з яких один тримав напоготові калашніка. Інший — судячи з ряду золотих зубів та фізіономії в цілому, найстарший — жестом наказав їм вилазити. При цьому ще один, третій, зі знанням справи узяв пса на шворку, від чого той став захлинатися ще запекліше.

Мружачись від вітряного світла, що тепло і боляче різонуло по очах, трохи безпорадні й сильно заспані, Артур Пепа і Рома Воронич, після кількох дурнувато невдалих спроб відчинити крайслерові двері, все таки спромоглися повилазити — через переднє сидіння. Щойно ступивши на танучу під ногою землю, Артур відчув, як бездарно і ганебно він відлежав ногу. Тепер стояти доводилося фактично на одній. А тут ще й на додачу: жахливий вітер, від якого колеться голова, шум таловини, біль очей, тризуби на кашкетах, доведений до встеклості гавкіт, гидота в роті, напівнацілений калашнік і всі ці питаннячка на кшталт хто такі? звідки взялися? що робимо? удостовірєнія?.

Артур Пепа зміг відповісти на перші три з них. Документів при собі вони, звісно, не мали, і досвідчена Рома також. Туристи, казав Артур Пепа (третій з мєнтів урешті цитьнув на пса і той в момент заткався, старий шланг), туристи ми зі Львова, відпочиваємо в Карпатах.

Туристи ми зі Львова, в Карпатах відпочиваємо, у Львові проживаємо за адресою, сказала Рома. А тут ховалися ми від бурі, такі промоклі, що йой.

Пані, вас не питають, вишкірився всіма зубами главний. Дійде очередь — і вас питати будемо.

То я й кажу, продовжив Артур Пепа. Вийшли над вечір з пансіонату прогулятися (спросоння він вимовив прогулєтиси), а тут — самі знаєте — буря з громом, і сховатися ніде, то ми збіглисьмо сюда та й тут си сховали.

Чуєте, сказав на це до хлопців главнюк. Чуєте, за кого нас мають — за імбецилів придурошних. Чуєте, вони від грому в желізі си сховали!

Почувши таку голіму нісенітницю, мєнти як стій зареготалися, навіть пес реготнув, підлабузник на службі.

Ну чого ви смієтеся, хлопці, по доброму до них Рома. Чого ви, хлопці, смієтеся? Ми, як у цю машину від бурі ховалися, про ніяку фізику навіть не думали — аби сховатися тільки. А ви, хлопці, смієтеся, бо не розумієте.

Пані, знову до неї камандующій, але різкіше. Пані, лишіть оту свою фізику! Бо ми вам, пані, поки що ніякі не хлопці — ви ще під нами, пані, не лежєли.

Старшина, сказав на це Артур Пепа. Старшина, перестаньте таким тоном з жінкою. Вона моя жінка, старшина.

Але той йому ще крутіше: Якщо вона тобі жінка, то чого по машинах їбетеся? Може, вона курва тобі насправді, а не жінка? Може, вона з усіма по машинах їбеться, курва?

Тоді Артур Пепа, кавалер ордену Шляхетних Мечоносців, провалюючись у свою внутрішню найглухішу темряву, відлежаною ногою — вперед, заїхати в золотозубий рийник вошивцеві в погонах, щоб не смів ніколи прекрасних дам ображати. Але зустрічний мєнтяра так віддушевно приклався — від слова приклад — до нього калашніком, що тільки іскри на всі боки і дивно, як ще бинт з голови не злетів.

Отже, Артур тільки ляпнув непритомно на рештки снігу, розбризкуючи сірі фонтани навколо себе, а Рому вони від нього силою відтягли, щоб не голосила, мов на похороні. Та й пес не в міру рохвилювався через казла львівського.

Тільки вона все одно пручалася й називала їх, курва, бандитами та убивцями, аж главнокамандующій став було подумувати, як би її теж по тімені шолопнути, щоб, курва, затихла й не мішєла по рації докладувати. Так вони її й вивели — з плачами, криками й голосіннями, а потім раптово затихлу і переможену — в супроводі того, що тримав на шворці пса.

Так вони її й вивели нагору з провалля, стрімко вгору, слизькими камінням, з каменя на камінь — її ступні ковзали щоразу небезпечніше — але якось усе таки видерлася і була посаджена до "уазика" і відвезена в їй не знаному напрямі.

Звісно, поки могла, вона озиралася й бачила, як двоє інших — калашнік та гавнокамандующій — зобабіч прикувалися до Артура Пепи наручниками і (Артурова голова в брудних бинтах безвільно хилиталася над плечима) потягли його силоміць поміж іржавих бамперів та каркасів туди ж — на вихід.

І лише від’їхавши, кілометрів за п’ять сім, коли повз її заґратоване вікно промайнули аж дві зустрічні міліцейські машини, вона усвідомила, що це по Артура і що в житті не буває жахливіше.

11

Настільки прикро, підло і гірко йому ще не бувало — Карл Йозеф Цумбруннен хотів би вилізти з власної шкіри і довго топтати її тяжкими безжальними черевиками. Чому так сталося? Чому він так повівся? Чому зараз він сам у цьому білому від місячного світіння лісі?

Weil ich die ungluckliche Liebe habe, хотілось йому пояснити своєму старезному гімназійному менторові, котрий у цю хвилину з німим вимогливим докором глянув на нього звідкілясь чи то з місяця, чи з найближчого совиного дупла. Ментор був поведений на пункті ґалантності, він цілих тисячу років утовкмачував їм, своїм учням, що ґалантність є насправді синонімом європейськості, і для того, аби гідно репрезентувати австрійськість, необхідно про це пам’ятати завжди і всюди, за будь яких обставин. Ментор помер багато років тому, але зараз він дивився на Карла Йозефа, одного з тисяч своїх вихованців, і хотів бодай щось почути від нього у виправдання.

Weil ich die ungluckliche Liebe habe, повторив Карл Йозеф дещо твердіше, аби той відчепився. Останні два слова замалим не римувалися. Вони надовго заволоділи його кульганням — за якийсь час, уже виходячи з лісу і не перестаючи паленіти від сорому та кохання, Карл Йозеф усе крутився навколо цієї незугарно знущальної парочки (Liebe habe, Liebe habe, Liebehabe). Хіба це нічого не пояснювало, пане гімназійний менторе?

Ментор ще трохи поперебігав за ним, виникаючи то на мості, то відразу по обидва боки шосе — і тут, і там — він явно не міг задовільнитися відповіддю, тож дійшовши до розвилки над місцем впадіння Потоку в Річку, Карл Йозеф рішуче рубонув повітря і сказав: "Гаразд, гаразд, я винен, я тепер ніякий не європеєць, а п’яна свиня!". Цього вистачило, аби ментор урешті відстав. Самокритичність — ось на чому йому, виявляється, залежало! Карл Йозеф повернув праворуч і, рухаючись берегом Потоку вгору, зненацька заговорив з Ромою, адже йшлося про неї.

Навіщо ти йшла за мною, навіщо ти бігла схилом униз, навіщо ми були разом, запитував Карл Йозеф, хоч і не сподівався жодної відповіді. Навіщо ти сказала про той місяць, вимагав правди Карл Йозеф. Адже коли серед ночі хтось каже іншому про місяць, то це означає їхню близькість, чи не так? Адже коли двоє дивляться знизу на місяць, то між ними виникає щось більше, вірно? Я ніколи не говорив би про місяць комусь, мені байдужому. Я ніколи не біг би услід за кимось, мені байдужим. Рома мовчала, в неї не було слів.

А якщо так, розвивав логічну лінію Карл Йозеф, то я мусив почати про те, про що почав. Бо це не могло тривати вічно — ці зустрічі по готелях і чужих помешканнях, таємні шифри, умовні знаки. Ще кілька років такого томління — і ми провалимось у старість, і буде пізно. Усе, чого я добивався — це ясності. Хіба ми не заслужили відкритості у стосунках? Якби ти хоч раз, хоч один єдиний раз висловила своє досить, не хочу, я відступив би й ніколи більше не наблизився б ані на крок. Але ж ти цього не зробила!

Карл—Йозеф мав рацію: він і справді ніколи не чув її досить. У той же час він радше обманював її та передусім себе, заявляючи, що відступив би. Навряд чи він уже був на це спроможний. Швидше за все, він так і ходив би за нею, ніби побитий пес, і все випрошував би якісь чергові українські візи для чергових таємних побачень. Але в цю мить, з головою накритий алкогольною хвилею, він ладен був повірити у свою мужню відмову. Головне, що Рома не зважувалась йому перечити, слід було скористатись її провинною мовчанкою до решти.

Так, я, здається, сказав тобі найгірше зі слів, які ти могла від мене почути, ще патетичніше заговорив він трохи згодом, аж камені посипалися з під його рішучих черевиків. Пробач, я справді образив тебе, це так. Але ж ти навіть не почулась ображеною — навпаки, попросила моєї руки. Ти попросила, щоб я подав тобі свою руку! Карл Йозеф зупинився мов укопаний перед сосновим стовбуром. Ти! Попросила! Щоб я! Тобі! Руку! Як я мав це розуміти, не скажеш? Сосна, як і Рома, мовчала, тож він пошкандибав далі.

Адже коли серед ночі у лісі хтось подає іншому свою руку, спокійніше попровадив він, то це означає близькість, чи не так? Я можу чогось не розуміти у ваших звичаях, я згоден. Ви, наприклад, цілуєтеся в губи вже при знайомстві, танцюєте з чужими партнерами, надто близько до них притискаючись, у вас майже не існує приватності особистого простору, ви дихаєте одне одному просто в обличчя і ходите в занадто коротких спідницях. Але зараз мені йдеться про те, що ти подала свою руку! Це щось цілком інакше, це вже не жест, це запрошення.

Карл—Йозеф і тут мав рацію лише часткову: навряд чи в нього були підстави вбачати за Роминим проханням допомогти їй вибратися з багнюки якийсь вищий метафоричний зміст. У глибині душі він і сам це чудово усвідомлював. Але в запалі атаки всі арґументи були придатними головне, що Рома мовчала, головне, що її не було поруч.

І тому він міг дозволити собі ще одну відвертість, а краще сказати — зухвалість. Я трохи знаю ваше життя, казав він, ковзаючи по шишках і глиці, трохи знаю, так. Я переконаний, що тут є десятки знайомих тобі жінок і дівчат, які понад усе хотіли б опинитися на твоєму місці. Переважно вони у вас тільки й мріють, як би вискочити на Захід, усі ці шлюбні аґенції, професійні звідники, модельний бізнес, проституція і так далі. Добре, ти не така — я все ще сподіваюся, що ти не така — от тільки я справді не знаю, яка ти. І чого ти хочеш, я теж не знаю. Адже ти подала мені руку, чіплявся він за останнє, що в нього лишалося. Рука, рука, подана нею рука — далі його арґументи вичерпувалися. Він тримався за цю руку з усіх сил, а потім стомився.

Бо далі вже починався суцільний шум у голові: глухе борюкання, неконтрольована сваволя вимученого безмежно довгим очікуванням еросу, спроба зближення, що перейшла у брутальність, перший за все життя удар навідліг в обличчя, тріщання шлаґбума, провальне падіння кудись до дідька двох жахливо ворожих тіл.

Домовмося так: то був не я, і ти була не ти, сказав на прощання Ромі Карл Йозеф Цумбруннен, урешті відпускаючи її разом з рукою.

Це прощання трапилося незадовго перед тим, як він дійшов до цілодобової кнайпи на тринадцятому кілометрі — місця, де він уже встиг побувати котрогось попереднього дня, розвідуючи околиці в пошуках майбутніх об’єктів. Того разу він запам’ятав усе, що вимагалося: алюмінієво пластиковий павільйон на підвищенні (Карл Йозеф не знав, що згідно з традицією тутешньої країни такі споруди прийнято називати поплавками чи — більш вишукано — акваріумами), залиті цементом і геть роздовбані сходи, така ж цементована тераса перед вхідними дверима, на яку влітку, вочевидь, виносяться столики — ну і так далі, включно з покинутими там і сям на прилеглій території мангалами, грибами альтанок, слідами вогнищ, переповненими сміттям контейнерами. Нічого надзвичайного, вирішив тоді Карл Йозеф, якому під час минулих блукань Східними Карпатами подібних місць траплялося десятками. "Цим людям, — якось уже писав він у котромусь із листів, — особливо подобається влаштовувати пиятики серед природи, однак це не зовсім те, що в нашому світі звикли називати пікніками. Гірські й лісові терени, що їх я обійшов останньо, неймовірно засмічені слідами таких не в міру веселих посиденьок: бите скло, порожні бляшанки, папір і всіляке старе ганчір’я не лишають шансів для нормального переживання довколишньої краси. Трагікомічним чином це майже всюди поєднується з агітаційними щитами, на яких у віршованій формі (!) вас закликають берегти народні багатства. Хоча з іншого боку тут важко звинувачувати людей як таких — система змалечку привчала їх до вседозволеності. До речі, ось він, вельми показовий парадокс — уседозволеність для рабів!… Тож справою честі нових поколінь є долання цієї інерції".

Так він писав одного разу, навіть не здогадуючись про те, що нові покоління вже взялися долати згадану ним інерцію, зовсім не чекаючи на рекомендації заїжджих мудрагелів. От і ця забігайлівка, зведена ще в часи, коли на сусідній полонині правив запеклий промотор лижного спорту Малафєй, от і вона, задумана спершу як форельний ресторан для

лісорубів та гостей краю (розташування над Потоком нібито й могло посприяти такій ідеї, про що сигналізувала й початкова назва — "Сріблясті водограї", але все це призвело лише до кількох її фінансових крахів та багаторічного простоювання наглухо зачиненою) — от і ця забігайлівка врешті дочекалася справжніх господарів. Якась вельми розгалужена родина, що називається, взяла місце в оренду у власника підприємця Варцабича И. И. і налагодила цілодобовий бізнес. Звісно, про ніяку форель при цьому вже не йшлося — як лісоруби, так і закохані в рідну природу гості краю й без форелі вибирали для себе цю пастку, де солодко й непомітно пропивалося всю наявну готівку.

І в ці двері десь між годинами одинадцятою та дванадцятою ночі забрів черговий гість краю.

Не цілком упевнено просуваючись між алюмінієвих столиків і стільців у підсвічуваній цвєтомузикою півтемряві, Карл Йозеф Цумбруннен пам’ятав, що з нього пляшка, яку він передусім повинен тут купити. Всередині бавилось якесь молоде товариство (так, спортивні костюми й лосіни, і ты называла меня своим солнечным зайчиком), його кілька разів зачепили ліктями, поки він пробивався до стійки серед танцюючих (чорт забирай, от так гульня з чистого четверга на страсну п’ятницю! — подумав би хтось інший і здивувався), але Карл Йозеф уже давно нічому не дивувався, як не дивувався й тому, що, прибитий внутрішніми задушливими хвилями до бару, ніяк не може дочекатись уваги з боку господині — та саме була зайнята кокетуванням із кимось набагато ближчим та ріднішим, а точніше з якимись двома типами, що їм удесяте відмовлялася давати на бороду. Карл Йозеф не бачив у цьому жодного сенсу, ніхто з них ніякої бороди не мав, але завдяки паузі він зумів подумки сформулювати своє замовлення (він так і не знав, як буде правильно — пляшка чи фляшка, доводилося чути і таке, й інше); отже, хвилин через п’ять, намагаючись перекрити навколишній гамір включно з музикою ("крошка моя, я по тебе скучаю"), профальцетував своє "я вас пгошу… гогілька для мене!" — з третього разу його було почуто, господиня, густо наквецяна жіночка все того ж віку, повернулась до нього врешті лицем, а не низько посадженим задом, і відповіла щось

ніби "ви сідайте, до вас підійдуть". Карл Йозеф ще деякий час обдумував, чи добре він усе розчув ("вас під'їбуть"?), але єдино можливе тлумачення казало йому врешті відступити і впасти за першим ліпшим вільним столиком. Звідти він довго дивився на танцюючих, нікому тут не потрібний, самітник на чужому святі, чужинець, але найрозпачливішу з молитов таки було почуто — і до нього підійшов хлопчина в бейсболці, напевно, господинин син, хоча, зрештою, чому обов'язково син, просто хтось із так само низько, як і в неї, посадженим задом. "Я вас слухаю, добрий вечір", — ледь роздратовано сказав хлопчина і почувши від Карла Йозефа "гогілька… одна бутилька пгошу", мовчки відійшов.

Карл—Йозеф подумав, що ніхто з них не має підстав так вороже до нього ставитись. Але відразу ж по тому згадав про тріснуте скельце можливо, через нього? Про всяк випадок знявши окуляри, він розчинився зором у плямах і спалахах — це був жах, не менший від попереднього, сидіти в цій мерехтливій ямі, в цьому пересмаженому м'ясиві запахів, серед невідомих йому людей, слухати, як вони слідом за магнітофоном незґрабним хором тягнуть "а я нашел другую" — і нічого не бачити! Минуло ще багато хвилин, і аж тоді над ним виринула вся у зелених і червоних спалахах голова, цього разу дівчини, але з добрим голосом ("ви заказували?"), після вдягання окулярів з'ясувалося, що в неї настільки ж добрі очі — й вона поставила перед Карлом Йозефом склянку горілки. "Не, — сказав той, — не стакан, не шклянка! Дуже пгошу… бутилька. Одна…". Дівчина запитала щось ніби "з собою?", але Карл Йозеф не зрозумів запитання ("з водою? чому з водою?"), тож лише рухом показав, щоб вона не забирала склянку, і подякував. "Будете шашлик?" — з легким співчуттям запитала вона, але він ще раз лише подякував. Добра дівчина, здається, знизала плечима і відійшла.

Він влив у себе кілька гидких ковтків і подумав, що завжди встигне одержати ту кляту програну пляшку. Треба тільки звикнути до всього, що тут відбувається, і як слід проартикулювати своє замовлення. Тим більше, що перші ковтки блискавично спрацювали на старих дріжджах, і Карл Йозеф негайно відчув, як йому попускає, в якихось там центрах було наказано зняти з постів не в міру чутливих вартових, він перестав

судомитися і разом з теплом прийняв у себе цей шум, тупіт, цю музику. Йому попустило настільки, що він уже й не відчував на собі двох поглядів з за котрогось далекого столика (чи не ті самі типи, з якими нудно цвірінькала за стійкою господиня, коли він зайшов?). Але йому попустило — отже, він нічого не знав про ці погляди.

Через десять хвилин він дозрів до того, аби знову підійти до стійки і замовити ще одну склянку. Цього разу там орудував господар, очевидний батько тієї дівчини з добрими очима та голосом, бо так само, як і вона, подавши горілку, спитав, чи не візьме Карл Йозеф шашлика. Той замотав головою (ці велетенські шматки обвуглено сирого м’яса з цибулею ніяк не пролізли б йому крізь горло), але, щоб не ображати господаря, вичавив щось на кшталт "один помаганч пгошу". Господар його бажання не зрозумів ("ха, а вона мене ще переконувала, ніби Apfelsinn по їхньому помаранч!") і після короткого вагання видав йому снікерса.

Повертаючись на місце зі склянкою й дурнуватим снікерсом у руках, Карл Йозеф здивувався собі самому, як плавно і зґрабно він рухається, йому вдалося піймати такт, і це виявилося справжнім танго белого мотылька, навіть самі танцівники замилувались його пластикою. Цей успіх слід було розвинути, тож наполовину спорожнивши склянку трьома жадібними ковтками, Карл Йозеф підвівся з за свого столика і крикнув "Achtung, Achtung!". Вони не переставали танцювати свого "белого мотылька у открытого огонька", але всі водночас глянули на нього — і пацани, і дєвчьонкі, і доброокий господар від бару, і його добросерда донька від кухні, і, ясна річ, тих двоє, що не мали борід — усі дивилися на нього і бачили, як він кидається сторчголовою вперед і стає на руки...

Безодня гойднулась і потягла його на себе, звідусіль падали стільці, потім не було нічого, якісь руки вели його крізь червоні й зелені спалахи, а коли він знову став бачити, то було багато головастих плям над ним, зате чомусь не було музики, він сидів коло свого столика, а вони про щось таке між собою шварготіли ("в дупель уриканий" — що таке "в

дупель уриканий"?), і господарева дочка одягла йому на ніс окуляри. Карла Йозефа розібрав сміх, йому страшенно сподобалися всі ці люди, і як вони про нього потурбувалися, тож він захотів їх якось підбадьорити, плеснув у долоні і з криком "Go dance!" відігнав їх від себе.

Вони справді пішли від нього, і як на його бажання справді пустили музику, отже, він укотре залишився сам, його розмлоїла дивно приємна сонливість, із глибин якої він усе таки спостерігав за новими й новими танцями, за тим, як вони хвацько п’ють і цілуються, п’ють і цілуються, п’ють і цілуються — і так тривало ще довго предовго, аж він жбурнув у когось із них снікерсом, але вони вдали, ніби не зауважили. Щойно тоді лисий заводіяка у шкіряній куртці оголосив останній танець для іменинниці (was, eigentlich, soll das bedeuten, diese іменинниця?), після чого залунала жахливо душевна пісня "Дзєнь раждзєнья празнік дзєцтва". Вони крутилися під неї невимовно довго — Карл Йозеф устиг десятки разів заснути і знову прокинутись, а вони все крутилися й тоді знову ставили її з самого початку і всі співали щось ніби "нікуда, нікуда, нікуда ат нєво нє дзєцца", найбільше йому подобалося те їхнє "нікуда, нікуда, нікуда", але тут з дівчиною в середині кола трапилась істерика, вона кинула до підлоги склянкою, шкіряний заводіяка нещадно шмагав її по щоках ("в дупель урикана, в дупель урикана", знову шварготіли вони, завдяки чому Карл Йозеф зрозумів, що це якесь таке заклинання від нещастя — "в дупель урикана — в дупель уриканий").

Наступного разу він розплющив очі, коли товариство вже галасливо виходило з кнайпи, хтось іще допивав, хтось доціловувався, іменинницю вели під руки до дверей, Карл Йозеф устиг побачити брудні блювотинні патьоки на її білому блузоні, надворі вони ще якийсь час кричали, хтось повертався, доплачував якісь гроші господареві, потім довго заводилися всілякі "джипи" та "ниви", а потім Карл Йозеф поклав змучену голову на стіл.

Однак перше, ніж це зробити, він почвалав попри стійку, ловлячи на собі переважно осудливі і глузливі погляди всіх чотирьох членів родини власників (був, щоправда, один співчутливо жалісний серед них) —

отже, він побрів кудись у закапелки (в якесь закапекло) цього приміщення, в якийсь коридор, де мусив бути туалет. Він як міг рвучко хапався за стіни, що сходилися й розходилися, стеля з єдиною тьмяною жарівкою падала вниз, підлога вставала дибки і їхала на нього, він штовхнув ногою двері з вирваним і обвислим замком і ступив усередину, де не виявилося жодного унітазу, лише підмурована цементом діра з двома, також цементованими, слідами у формі ніг сорок третього розміру; але не це було головне — Карл Йозеф побачив передусім той голий зад, спущені нижче колін спортивні штани, ритмічні поштовхи стегон, далі було перехилене вперед жіноче тіло, що відповідало поштовхам у тому ж ритмі, з руками, спазматично затиснутими на ребрах калорифера. "Хто тут?" — визойкнула вона, вертячи головою. "Почекай, почекай", — відповіло з нетерплячими придиханнями чоловіче тіло і, поки Карл Йозеф щось несамовито темне виливав із себе в цементовану діру (йому подобалося тримати в руках свій такий масивний, такий великий, такий обважнілий тепер член), вони не переставали шворитися, витискаючи з себе всю свою тваринність. Але як тільки Карл Йозеф припинив, чоловічий зад востаннє напружився і врешті завмер. "Отак о", — сказав власник заду, підтягаючи штани. "Тепер ти", — мотнув головою на Карла Йозефа і, плеснувши його по плечу, вийшов у коридор.

Дівчина підвелася з колін і, розвернувшись до Карла Йозефа вивареними з розхристаної сорочки грудьми, сіла на калорифер. "Будеш?" — запитала його без найменшої інтонації. Він наблизився до неї впритул, хоч звідкіля було йому знати, що це вже останній такий подарунок, але він з цілком захланним розпачем кинувся вимацувати її губами і пальцями, провалюючись язиком в її горілчану ротову порожнину, ніби і справді все це було для нього востаннє. Дівчина завовтузилася в його руках і розвела ноги, втискаючи його у себе. Він почав сповзати додолу, до нього зненацька дійшло, наскільки він, щиро кажучи, стомлений укупі з цим своїм величезним і нікому не потрібним членом, вона, мабуть, саме так усе і зрозуміла, бо попустила вузол — розімкнула замок ніг у нього за спиною і знову звела їх докупи, гладячи його бідну голову, точнісінько так, як це траплялося робити Ромі за

інших часів і обставин. Отоді він і занурив голову в її коліна, і так забувся. Дівчина нечутно для нього вивільнилася і пропала.

І в цю хвилину чиясь рука почала все настирливіше термосити його за потилицю. Карл Йозеф, не піднімаючи голови, стріпував її зі себе (і таким чином демонстрував Ромі, що вже не потребує її запізнілих ніжностей), але Рома не відставала, її долоня була велика і тверда, вкрита жахливо рапавою, шкарубкою шкірою, а пальці — товсті й короткі, отже, вмить переваливши за середину відстань між сном та явою на шляху до останньої, Карл Йозеф усвідомив, що то ніяка не Рома, бо не може ж її долоня бути настільки по чоловічому сильною й недоглянутою та й всі ці креми, що він їй дарував, де вони, де їхня благодатна дія?! Щойно тоді він урешті відірвав свою голову від липкої й зимної алюмінієвої поверхні.

За його столиком сиділо двоє лисих типів — тих самих, звичайно. Були приблизно одного віку, себто десь між тридцяткою й сороківкою, хоч у цій країні, як уже свого часу довелося Карлові Йозефові спостерегти, досить легко помилитися, судячи про вік людини за її зовнішністю. Так от, зовнішність в обидвох була не найкраща. І — найголовніше — чому ці шкіряні кашкети на головах?

Карл—Йозеф виразно побачив усе це (і шкіряні кашкети, й цілком запухлі пики, і загалом зовнішність), як тільки одягнув свої, тепер уже двічі тріснуті, окуляри. Цього виявилося достатньо, щоб один із них, з гнилим зубом посередині рота, сказав: "Чуєш, земляк, по сто грам візьми!". Карл Йозеф мовчав і дивився на обидвох крізь перекреслене тріщинами скельце. Вони йому не подобалися.

Їм його мовчання, здається, не сподобалось теж, бо другий, з татуйованими на пальцях дурницями, сказав трохи різкіше від першого: "Ти шо, тормоз? Візьми нам з Душманом по сто, поняв?". Насправді Карл Йозеф не поняв нічого. Єдине, що він міг зробити, це знову замовити горілку. Він обвів поглядом приміщення — на цю годину вже цілком

спорожніле і тихе. Хтось, щоправда, дрімав за стійкою — швидше за все, господар.

"Ви хочете… пити гогілька?" — запитав Карл Йозеф. Лисі перезирнулися. Поки вони травили нову інформацію, Карл Йозеф крикнув у бік бару своє "гогілька пгошу… тги гази!". Лисі перезирнулися ще раз, і той з татуйованими пальцями вирішив доз’ясувати: "Ти шо, фірмач?". Карл Йозеф розумів, що йому йдеться про якусь фірму, вочевидь, він його з кимось плутав. Адже Карл Йозеф жодного дня в житті не працював для жодної фірми, чим навіть пишався. Тому він лише заперечливо крутнув головою. "А хулі ж ти так говориш?" — запитав той з татуйованими пальцями. "З акцентом", — уточнив гнилий зуб. Карлові Йозефові здалося, що він починає розуміти. "Я є іноземець, — пояснив він, чудом пригадавши, що їхньою мовою це називається іноземець. — Я є австгієць".

Підійшов той вовкуватий хлопець у бейсболці і поставив на стіл три склянки з горілкою. "І шашлик! — зажадав з татуйованими пальцями. — Один мені, один Душману". "Хто платить?" — не дався на понт у бейсболці. "Шухір, я шашлика не буду, я від м’яса вопше не пруся, ти ж знаєш!" — сказав з гнилим зубом. "Він платить", — показав на Карла Йозефа татуйованим пальцем Шухір. І перепитав: "Правильно я кажу, земляк?".

Карл—Йозеф кивнув. Йому не хотілося починати суперечку з цими людьми. З усього було видно, що вони страшенні бідолахи, можливо, навіть якісь бездомні і, звичайно, голодні. Чому б не купити для них якогось їдла? І він почав пригадувати, як називаються всілякі тутешні страви, аби спробувати чогось для них замовити, однак нічого, крім як "Banusch ist eine typisch huzulische Speise", пригадати не міг. Але той у бейсболці вже однаково відійшов, тож вони просто взялися кожен за свою склянку. Карл Йозеф простягнув її назустріч двом іншим, дзенькнуло скло, Душман скривив губи, вичавлюючи посмішку, Шухір навіть посмішки не вичавив.

Карл—Йозеф, як завжди, відпив лише два три ковтки. Його нові знайомі спорожнили свої склянки до дна і водночас потяглися до обшмульганої пачки з сигаретами. "Ватга! упізнав Карл Йозеф. — Я маю… в мой дома… пачка ватга!". "Хочеш курити?" — не зрозумів його Душман, подаючи пачку і розсипаючи при цьому на стіл брудні тютюнові крихти. "Не, — сказав Карл Йозеф, але тут таки подумав "why not?" і виправився, — давай одна… штука". Йому вже знову попускало, світ відчутно теплішав, і навіть Шухір спромігся на тінь посмішки, командуючи в бік бару "А чьо так тихо сидимо, га? Музика си скінчєла ци грайко здох?!". Низькозада зла жіночка голосно позіхнула з того боку стійки і зі словами "а най ти Бог здоров’є дасть!" почовгала до магнітофона, звідки відразу ж по тому знов задеренчало всіляке гівно.

Карл—Йозеф тягнув у себе густий несмачний дим з вогкої, пропахлої Душмановою кишенею, сигарети. Він уявив собі, як сизі димові пасма проникають усередину його тіла, заповнюють грудну порожнину, огортають легені й серце, тут таки зав’язуючи на них безліч хвороботворних пухлинок, таких собі смертоносних пухирців. Йому зробилося від цього уявляння смішно, але він не подав вигляду, пам’ятаючи, що ті двоє весь час роздивляються його з за димової завіси. "Тебе взагалі як звати?" спитав Шухір. Або й Душман — Карл Йозеф не надто зорієнтувався, хто саме з двох. "Чаглі", — відповів у димову товщу. "Чарлі Чаплін чи шо?" — перепитав Шухір, а Душман зайшовся сміхом, що дало змогу тепер і Карлові Йозефові дружно з ним посміятись, уявляючи ці маленькі ракові пухирці на своїх легенях. "Не хотіла мене живим — ось тобі мертвий" — зловтішаючись подумки, звернувся він до Роми.

Тим часом доброока дівчина принесла Шухірові його шашлик. Политі кетчупом шматки тлустого м’яса, здавалося, ще ворушилися на тарілці. "Тги гогілька… nochmals bitte" — здогадався із замовленням Карл Йозеф. Йому подобалося замовляти в цієї дівчини. "Чуєш, Чарлі — втрутився Шухір, — візьми зразу бутилку і нормально… Якраз на трьох… А то граємось, як пацани: два по сто, три по сто!…". Карл Йозеф з усього розрізнив лише слово бутилка, але його виявилося цілком достатньо,

тому, ледь винувато глянувши знизу на дівчину, він виправився: "Eine Flasche bitte…"

"А платити хто буде?" — меґерою вигулькнула з за стійки зла жіночка, яка, виявляється, давно їх підслуховувала. "Чуєш, — примирливо сказав Душман, — дай їй що небудь, щоб від'їбалася". Карл Йозеф і тут блискуче впіймав контекст. Отже, на столі з'явилось його портмоне з тисненим на шкірі дивакуватим словом "GSCHNA A ASS!!!" (чи не подарунок Еви Марії на Різдво дев'яностого?) і з поміж багатьох інших купюр він видобув на світло зелену двадцятку. "Мамо, двадцять баксів!" — крикнула добра дівчина в бік стійки, на що зла жіночка профуркотіла своє "наливай". Карл Йозеф, подумки глузуючи з власної обережності, знову заховав портмоне до кишені. Але Душман і Шухір були й без того вельми задоволені всім, що побачили.

За якісь півгодини (але хто би той час рахував?) усе знову попливло, закружляло, замерехтіло — голови у шкіряних кашкетах, неголені підборіддя, борлаки, щелепи, стіл, заляпаний темною горіловою горіхкою, бряжчання вкотре вдарених одна об одну склянок, непережовані шашликові об'їдки на тарілці вперемішу із купками попелу та чотирма розмазаними недокурками, останні три пєльмєні в загуслому холодному жирі на ще одній тарілці, хлібні шкоринки, крихти, розтягнуті навсібіч австрійські монети, пляшки — порожні й наполовину; пасма гіркого диму вже не встигали розсмоктуватись, огортаючи їхній столик усе щільнішою, майже нерухомою масою, великою стіною, крізь яку навіть отій дебільній музиці було складно пробитися — Карл Йозеф дочував у ній лише три акорди, можливо, тому, що з обох боків на нього лізли, перемішуючись і жахливо сварячись між собою, якісь недоладні історії його візаві: кожен з двох намагався виглядати цікавішим від іншого, пропхатися цьому австралійцеві в обидва вуха, бо ж одного замало, і виходила з цього якась уже геть несосвітенна мішанка, справжня каша по столу — "я бля в афгані бля сука ротний в рот на зоні в дніпрі кому в рот кому в сраку ротний каже куда на міни синки я сходу передьорнув бля якусь шестьору запєтушили в лєнінській комнаті бля по любому тебе опустять бетеер загорівся кранти настали" — Карл

Йозеф хотів підняти руки вгору і крикнути своє achtung, щоб вони на хвилину замовкли і вислухали його власну історію — про що, він не знав, отже, сповільнено перебирав у пам’яті головні пригоди свого життя, але нічого з того не клеїлося, він так і сидів, опустивши руки, схиливши голову, не в змозі зупинити цей дедалі нерозбірливіший потік — "всіх построїли жрачка в парашу зона гуділа бля духи пазорні всьо горіло шо твій кандагар самий главний командував за ним днєвальний сюда бля за дві пачки чаю на всіх не хватило сам стріляв по мішенях а в нього заточка двісті шоста нормально гониш пургу дай сюда за дві пачки чаю поняв агонь бля так і остався в санчасті грузін зафуричив ожоги третьої степені на очко в залупу підар кончєний за три сігарєти сам собі вену і капєц" — то були звичайні чоловічі історії, кожен хотів докричатися з ними до цього чужинця, розказати йому всю правду, але з того виходили тільки уламки, суцільні вигуки, допоміжні члени речення — "чік чах раз опана їблись чікі пікі бляха стрьома зьома акеем бетеер пехаде капепе ескаес твою мать", обидва замовкли майже одночасно, і Душман чомусь перехрестився, а Шухір узявся руками за голову.

Тоді з магнітофона знову заспівало, якісь баб’ячі голоси все повторювали "чьо тє нада, чьо тє нада", Карл Йозеф подумки вирішив, що це чиєсь ім’я, вона вигиналася посеред кнайпи у своєму російському сарафані, мотиляючи на всі боки товстелезною косою й вихитуючи неосяжними стегнами, якась така Чьотєнада, велике бабище з далеких степів, Карл Йозеф манив її до себе рукою, але вона вдавала, що не бачить, екстатично заплющивши очі, аж йому це набридло, і все закінчилося, а Чьотєнада, низько у пояс поклонившися, вийшла за лаштунки під оплески всієї зали.

"Я купую… пляшка… фляшка для себе, — оголосив Карл Йозеф, — гогіхова гогілька… один". Йому нарешті вдалося нічого не переплутати в цьому підступному сполученні слів. Але йому не вдалося підвестися зі стільця і він виклав на стіл портмоне. "Купуй. Мені", — сказав до когось із них. Душман пішов до стійки, нудно й повільно торгувався про щось із сонним господарем, випотрошував портмоне на стійку, перебирав банкноти — долари, марки, гривні, все переплутувалося — президенти,

гетьмани, діячі культури, комерційні курси, маржі, вони удвох щось підраховували, щоразу збиваючись і неголосно пересварюючись. Урешті Душман повернувся із закоркованою пляшкою, Шухір вихопив її в нього з руки і сховав до себе у внутрішню нагрудну кишеню. "Мені", — хитро посміхнувся Карл Йозеф. "А нам?" — запитав Шухір. "Вам купував. Уже", — нагадав Карл Йозеф. Йому справді захотілося йти назад і дійти до того пансіонату, і там випити цю пляшку на двох з її чоловіком, і розказати йому, як він її кохав, а потім заснути нарешті у своїй кімнаті, але так міцно, аби прокинутися через десятки років.

"А нам?" — перепитав Шухір. Карлові Йозефові цей Шухір ще від початку подобався менше. Тому своє портмоне з тисненням "GSCHNA A ASS!!!" він віддав не йому, а Душманові: "Вам". "Усі бабки?" — той спершу не зрозумів. "Я вам даю", — твердо пояснив Карл Йозеф. Душман роззявився і застиг у нерішучості, але Шухір був меткіший: "Дає людина — бери. Шо дивишся як на вош?". Душман забрав портмоне. Карл Йозеф простягнув руку в бік Шухіра. Він хотів отримати свою програну пляшку. "Я тобі понесу, — заспокоїв Шухір. — Ти можеш розбити". Карл Йозеф подумав, що він має рацію. Зрештою, чому б не привести їх обидвох до пансіонату? У кожному разі буде з ким посидіти — навіть якщо там усі позасинали.

"Далеко тобі?" — спитав Шухір. "На Дзиндзул", — махнув головою вгору Карл Йозеф, настільки різко, що окуляри замалим не зіскочили. Вони обидва присвиснули. "Хуйове місце", — сказав Душман. "Море по коліна", — заперечив Шухір. Карл Йозеф здивувався, що навіть він знає про море, яке тут було мільйони років тому. "Так, може", — підтвердив Карл Йозеф і, зібравшись на силі, підвівся. Він подумав про туалет і став шукати мутнуватим поглядом той самий коридор. Але Шухір прочитав його думки і, також не зовсім твердо підводячись, процідив: "Надворі посциш. Треба йти". "Why not?" — скорився Карл Йозеф, перевальцем рушаючи до виходу. Стоячи у дверях, він озирнувся на барову стійку. Йому здалося, що господар жахливо напружений. Чому вони так рідко посміхаються? Карл Йозеф махнув на прощання (господар навіть не ворухнувся) — і ступив у ніч.

Вони йшли по одному дорогою над Потоком: Душман попереду, за кілька кроків від нього Карл Йозеф, останнім брів, насвистуючи щось подібне на "чьотєнада", Шухір. Його тягнуло кудись убік, він часто зупинявся, відставав, роззирався по місячній пустелі і думав, як би нагріти цього лохуватого австралійця, щоб усе таки не віддати пляшки.

Карл—Йозеф уже дорогою вирішив, що не стане затримуватися тут до неділі. Зійти на гору, випити все до дна, спакувати Klamotten і назавжди. Але тут він подумав про фото, ну так, він залишав за собою право зберегти її маленьку фотографію, це був банальний паспортний знімок, бо сам він ніколи — жодного разу — не фотографував її, не знати чому. Продираючись крізь шум Потоку і шум у власній голові, Карл Йозеф крикнув у Душманову спину: "Ти! Віддай!". Душман озирнувся і нічого не зрозумів. "Мій…, — наморщився Карл Йозеф, гарячково пригадуючи слово. — Я тобі дав!". Він підійшов до Душмана з простягнутою рукою. "Ти шо?" — осік його Душман. Карл Йозеф урешті згадав слово: "Кашельйок!". Це було неможливо — в такому жахливому шумі, з болем у грудях і в голові сформулювати довгу і нестерпно складну фразу про те, що там, у його портмоне, лишається її (кого — треба ще й це пояснювати!?) фотографія, він тільки забере фотографію й віддасть усе інше, він подарував їм ті гроші, йому не йдеться про них, але він не може віддати їм тієї фотографії.

Його рука потяглася в Душманову кишеню, й тут йому дісталося в обличчя. Окуляри було розбито з кінцями, різкий біль у переніссі паралізував усе, крім відчуття жахливої несправедливості, тупого й дикого непорозуміння, тож він навпомацки ринув уперед, піймав руками вилоги Душманової куртки, але не встояв на ногах — Душман спершу піддався, а потім вислизнув, безодня знову гойднулась йому назустріч ("в дупель угиканий" — вишепотів Карл Йозеф, відганяючи біду, однак запізно) — ззаду вже надбігав Шухір, і його, Шухіра, рука, обтяжена темною пляшкою, злетіла на мить угору і каменем гахнула на дурнувато зболену чужинцеву голову ще раніше, як той зарив усім собою в надбережну жорству.

Не було вже ні спалахів, ні липкої горіхової рідини вперемiш із кров’ю, ні уламків скла, ні протяглого крику когось із двох. А була безвільність, було сповзання обважнілого тіла вниз, по каменях, сукувато слизькому гілляччі, по глиці, шишках, вапнякових визубнях — і врешті води Потоку прийняли в себе велику дунайську рибу з її останньою потаємною ідеєю більше не повертатися.

"Ніхто з нас до ладу не знає, що таке життя. Але найприкріше, що ми так само нічого не знаємо і про смерть", — прочитали друзі в одному з його листів.

12

Багато років по тому Артур Пепа буде згадувати цей день як один з найдовших у житті. Попри все інше, він справді видався йому страшенно довгим. Звісно, все це відбудеться лише в тому разі, коли Артур Пепа взагалі доживе. Але якщо все таки доживе, то обов’язково буде згадувати.

Безумовно, серед його спогадів мусить лишитися місце для того теплого, замалим не гарячого вітру, від якого відвалювалась голова. Крім того — для повсюдної й навальної відлиги, лункого стікання, дудніння, крапання тисячі пульсів, розповзлої під ногами і всередині брудної снігової каші. І, звичайно, там буде та кімната, в яку його привели — цілком запущена, з патьоками талої води на стінах, шматками відваленої сірої штукатурки, з понаставлюваними тут і там відрами та слоїками, що їх час від часу виносилося кудись у коридор, а потім знову поверталося на місце вже порожніми і розставлялося під водяними цівками з набухлої вогкістю потрісканої стелі. У своїх спогадах Артур Пепа сидітиме посеред цієї кімнати на табуреті і конатиме від власного серцебиття, до якого додасться тупе садніння під ложечкою, підтвердження того, що зустрічний удар автоматним прикладом йому аж ніяк не примарився. Будуть ще дві смуги від наручників на зап’ястях — спочатку блідезні, вони з часом почнуть прибувати кров’ю й

почервоніють, скрадливо запульсувавши в єдиному зі стугонінням відлиги ритмі.

Але навіть якби нічого цього не було, Артур Пепа однаково міг би не сумніватись у тому, що втрапив у жахну халепу. Вистачало цього кружляння якогось одного, потім двох, а часом навіть і трьох силовиків у цивільному, вони ходили навколо його табурету, наближалися, віддалялися, зникали і знову заходили на чергові кола — але так, що в кімнаті завжди лишався хтось принаймні один, згодом з’ясувалося, що то саме він тут Перший, але тим часом Артур Пепа ще нічого такого не розрізняв, нашорошено вслухаючись у розгойдування свого, вже як слід упізнаваного, серцево судинного трепету. Йому понад усе хотілося підвестися з табурету і сісти просто на підлогу — у разі чергового провалу внікуди так було би значно безпечніше. Крім того, йому хотілося просто полежати на тій вогкій дощаній підлозі навзнак — він дивився б у стелю, ловив би ротом брудні водяні цівки, й, можливо, за якусь годинку другу йому попустило б; однак про таке він тільки мріяти й міг — де це бачено, щоб допитуваний лежав, а слідчі лагідно схиляли над ним голови, ніби брати милосердя над мертвим героєм!

Артур Пепа ясно розумів, що він тут допитуваний, це випливало передусім із того, що від нього вимагалось якомога більше відповідей ("ваше прізвище, ім’я та по батькові?", "де проживаєте?", "місце роботи?" — останнє за всіх часів було найбільш ненавиджене ним запитання, адже немає нічого дурнішого, ніж у присутності незнайомих чужих людей уголос називати себе поетом — і що це за така робота взагалі, і де їй місце?). Він удався до звичного прийому — так собі, невинні хитрощі, не вельми суттєве підтасовування фактів, усі ми, зрештою, писаки, отже, назвався журналістом, що неминуче призвело до занудно нестерпного з’ясовування "який друкований орган ви представляєте?". Розвалюваний зсередини дедалі прискорюваним руйнівним гупанням, він щось мляве відлопотав про співпрацю з інтернетом і радіостанціями, нагадав собі про статус незалежного дописувача ("незалежний — це як, позаштатний"?), ну от, вони самі знайшли найкраще слово — позаштатний, тож він кивав головою на це

їхнє позаштатний, але йому не вдалося скористатися бодай хвилинним послабленням. Це було так само неможливо, як намацати плечима хоч якусь опору — спинку, стіну, земну твердь, що небудь — ні, табурети не мають спинок! Так само й зі слідчими — вони не дають ані хвилини на переведення подиху, особливо, коли повітря в тобі робиться все менше. Це голова, розумів Пепа, це кисень, який не доходить куди слід, а їм у цю мить, звісно, відразу ж хочеться знати, які саме теми і про що, і скільки на цих радіостанціях тепер платять, і ким ці програми фінансуються, й так далі — вони, виявляється, можуть відразу ж усе перевірити — тому один із них кудись вислизає, спритно протиснувшись між двох водяних цівок зі стелі, але це там, десь на самому краєчкові видимого Артурові простору, бо на передньому плані — той, як пізніше з’ясується, Перший, тобто його несамовито близько нахилена голова, вся в мікроскопічних порізах від гоління, і — "яка мета вашого приїзду, що ви тут робите?".

"Корчма "На Місяці", — відповідає хтось інший з Артурового тіла. — Це такий пансіонат. На Дзиндзулі. Я туди запрошений і там живу. Вже кілька днів. Щось ніби конференція". Але тут таки до Артура доходить, що той інший в його тілі своїми відповідями його підставив, дурень, бо на запитання "яка конференція, тема, про що, характер?" йому сказати цілком нічого — і справді, як усе це називалося, що там з біса було в тому запрошенні? Голова Першого бере до відома його неспроможність ("дивна у вас конференція! навіть самі не знаєте, чим ви там займаєтеся!"); звісно, він не зупиняється на досягнутому: "Хто ще перебуває з вами на Дзиндзулі?". Артур поволі перелічує, хоч йому щоразу когось бракує, він учетверте починає спочатку, приберігаючи Рому на сам кінець, але вони — і Перший, і Другий (той саме вискакує з за Артурової спини) в один голос чіпляються за австрійця: "Хто такий цей фотограф? Як давно ви знайомі?", а потім — зовсім уже зненацька — "Чому у вас голова забинтована?". Артур (чи той, інший?) щось каже про поєдинок на мечах — і це звучить, як остання безпорадна нісенітниця. "На мечах? — чує Артур звідкись від дверей. — Ви мали намір убити його мечем?". Ах, ну так, то повернувся Третій — і не просто, а з якимось папірцем — "та ні, то все жарти, краще сказати, дурощі — фехтування

на мечах", Артурові сяк так вдається витиснути із себе геть незадовільну відмазку, на що Перший, вчитавшись у принесений щойно папірець, заперечує: "Такі поважні, широко відомі люди — і дурощі? Приїхали на конференцію, а самі — за мечі і фехтувати?". "Це була п’яна ідея", — остаточно провалює справу інший в Артурі. "Ви багато п’єте? — ловить на слові Перший. — Це ви свого часу підписували отакого листа?".

Чому листа, якого ще листа, не розуміє Артур, відводячи думку про невідворотність симптомів — стиск у грудях ліворуч, божевільний гін серцевого м’яза, наростання неспокою ("чуєш, Ти, не зараз, не зараз, не зараз, прошу!"), ах так, лист, відкритий лист відносно того вбитого газетного пролази, навряд чи вдасться тут і зараз пояснити їм усе як слід, скажімо, що є така форма ненасильницького реаґування на загрозливі суспільні тенденції, тьху, як огидно сформульовано ні, не те, просто було страшно, як оце Ніщо дозволяє собі з нами бавитись і забирає в ніч найкращих людей, розмазуючи їх уздовж залізничної колії, "так, я підписував" — ясно, що тепер усе піде не на життя, а на смерть, от тільки б не всцятися при зімлінні! Бо вони ж тільки цього й чекають — може, їм для порахунку достатньо, аби тут перед ними всцятися?! Задля такої мети вони ні перед чим не зупиняться — тож, і далі один одного перегавкуючи, Другий і Третій атакують із протилежних боків: "А він, між іншим, а він, цей фотограф, а він, щоб ви знали, а він промислові об’єкти, ясно? І військові теж, ясно? Шпіонаж, ясно? Аґентурні дані — отак!".

Перший зазирнув йому просто в очі (знову так близько близько, чим він до біса голиться?): "Вам погано? Чому ви бліднете? У вас похмільний синдром? Де ви були позаминулої ночі? Чому чинили опір при затриманні?" — ну що вам на це все сказати, у вас так багато запитань, а я тут один, от якби нас тут пару сотень — усіх, котрі підписують відкриті листи! "Мені треба десь полежати, — Артур (чи інший замість нього?) ледь ворушив язиком, — дайте мені чверть години, це зазвичай минається, скоро відпустить, я відповім на всі ваші запитання, але не так, не відразу. Мені треба подихати свіжим повітрям". Він уже й не

знав, чи вимовив бодай половину з усього цього, чи тільки намагався вимовити — внутрішні шуми заважали йому почути власні слова. От тільки в жодному разі не казати про те сцяння — вони обов’язково скористаються і тоді вже справді нікуди не випустять.

"Ви зможете йти?" — запитав хтось із них збоку і дуже звіддалік. "Так", — Артур облизав губи і підвівся з табурета. "Може, вивести вас під руку?" — інший голос, теж збоку, але зблизька. "Я сам", — він махнув рукою і тут таки побачив себе, як надворі лягає горілиць у той болотяний сніг, десь там, серед подвір’я, потилицею в брудне і тануче місиво, у всі на світі весняні струмки, поруч із захисного кольору парканом та порожньою вартовою вишкою, що вся так і рипить, вихитуючись на цирлах від задушливо тугого вітру — на цій вимерлій території колишньої містечкової гауптвахти, куди його притарабанили кілька годин тому. (Насправді ще не минуло й години, але ми пам’ятаємо, що це був для нього дуже довгий день). Так, лягти на той сніг і заснути, поки сніг не дотанув остаточно.

Тепер він плівся коридором, таким же обдертим і вогким, з такими ж водяними патьоками й розводами на стінах, з тим же грибковим смородом; вони взяли його досередини свого трикутника, отже, надії на шаг влево, шаг вправо було відразу ж і поховано — вони все одно не дали б йому висмикнутись ані праворуч, ані ліворуч. Хоч там і були якісь двері — металеві, з ґратованими віконцями, троє чи навіть четверо дверей по обидва боки — все це свідчило про вічну спадковість, у цих камерах не одному з наших розчавили яйця, бо ж не тільки гауптвахта, і що там та гауптвахта, і звідки б вона взялася просто так у пізніші ракетні часи — ні, тут пахло ще сороковими, тут убивали кулею в потилицю, причому це могло вважатися виявом найвищого милосердя після всіх попередніх циклів з колючими дротами, розпеченими цвяхами і переповненими кров’ю черевиками. І це — короткий курс історії пристосованих приміщень карпатського краю, ще один недожитий роман.

Артур Пепа, наскільки міг, націлювався на інші двері — вхідні, за ними вже вгадувалися подвір’я і вітер, але там стовбичив один з мєнтів, той, що з калашніком, або й інший, але так само з калашніком, він курив на порозі, і як тільки побачив у коридорі все цивільне керівництво вкупі з підозрюваним, викинув недокурка на вітер, хряснув дверима і діловито забрязкотів ключами ("наліво, наліво" — пробився в Артурове вухо хтось із задніх і відтер його від вхідних дверей, спрямовуючи до іншого коридору). Черговий мєнт пішов попереду них, безладно і довго скреготав ключем в якихось іще дверях, урешті замок піддався — й вони майже заштовхали Артура до відносно сухішої кімнати, де на двох зсунутих докупи неоковирних письмових столах лежало, вкрите до пояса рештками старої мішковини, тіло Карла Йозефа Цумбруннена.

"Ви знаєте, хто це такий?" — прогримів Перший всіма своїми порізами. "Нева чи Спутнік, Спутнік чи Нева?" — запитав би Пепа в усіх тих порізів п’ятистоповим ямбом, однак за інших обставин, а зараз лише ступив два три кроки до стіни, де було звалено на підлогу цілі стоси старих жовтуватих газет. Йому довелося нахилитися вперед, щоб не впасти. Він так і стояв, однією рукою підпираючи стіну. "Ви знаєте, хто це такий?! — налетіли на нього ще два голоси. — Ви чуєте, про що вас питають? Чому ви нічого не кажете? Чому ви бліднете? Ви знаєте, хто це такий?!".

Пепа знав лише те, що про мерців переважно кажуть одну з двох речей — або цілком інша людина, або зовсім як живий. Проте зараз він не зміг би сказати ані першого, ані другого і, звичайно, не відсутність окулярів на довгастому — таки надміру довгастому — обличчі була цьому причиною.

"Це він", — сказав Артур Пепа. Його рука поїхала стіною вниз, але вони удвох — Другий і Третій — підхопили його під лікті й розвернули обличчям до Цумбрунненового трупа.

"Він — це хто? — не попускав Перший. — Ви можете членороздільно назвати його? Ви знаєте цю людину?".

"Цумбруннен, — почув Артур свій далекий голос. — Чому він мертвий?".

"Чому він мертвий?" — перепитали усі троє майже водночас, але наголошуючи при цьому кожен на іншому слові: чому, він, мертвий. І тоді, ніби з найглибшої засідки — обидва, Другий і Третій, в обидва Артурові вуха: "А ви не знаєте чому?".

Запаси повітря в легенях і мозкові танули все швидше, відчуття халепи валилося на голову все оглушливіше, затуманюючи синкоповану скоромовку Першого, з якої Пепа виловлював лиш окремі сигнали: анонімний дзвінок — тіло на березі — за попередніми даними — громадянин іноземної — численні фізичні — смерть настала приблизно о — срібна пластина з іменем — мешканець міста Wien — Відень столиця Австрії — внаслідок удару тяжким предметом — не виключаємо що — сім дванадцять годин у воді — безсумнівне вбивство — і ще щось таке, що перебувало між цими словами і, вочевидь, надавало їм значно щільнішого сенсу та порядку.

І тільки тоді, коли Перший, різко змінивши інтонацію, ткнув йому пальцем у груди (ми підозрюємо вас, ми вас підозрюємо, вас підозрюємо ми!), Артур Пепа остаточно допер, що саме цей тут Перший, отже, немає сенсу крутити замотиличеною головою на всі боки, відбиваючись від їхніх зізнавайтеся, а треба обов’язково докричатися до цього Першого про своє — як воно там називається?! — алібі, алібі, в мене алібі, я так само дещо тямлю в детективних романах, я спав тої ночі, моя жінка була поруч, у тому самому ліжку, але де вона зараз, мені погано, відчиніть вікно, вона вам усе підтвердить, куди ви її заподіли.

"Алібі? — Перший страшенно втішився цьому слову. — Звичайно, алібі! Так воно й називається! От тільки чому ви йшли за ними вслід? Ви ж ішли за ними тої ночі? Це ваше алібі?".

Якби не ці удари зсередини, подумав Пепа. Якби не ця відлига, не ця кліматична катастрофа, не триста тридцять пульсувань на хвилину. Він ступив два кроки назад — по тих жовтих газетах — і вперся плечима у стіну. Це на мить помогло: "Добре, якщо це я, то з яких мотивів?" — мотивів, мотивів! — саме те слово, хай скажуть, з яких мотивів, нездари!

Але Перший тільки цього й чекав, бо відразу став загинати пальці: побутове пияцтво, сварка на ґрунті п’яного суперництва, природне бажання вивищитися над іноземцем, ревнощі, вам цього не достатньо? Бо їм цього більше ніж достатньо!

"Ревнощі! — спробував засміятися Пепа, але нічого не вийшло. — Які ще ревнощі? На якій підставі (так, звичайно — підстава, саме те слово, підстава!)?"

Не відриваючи меланхолійного погляду від посірілого трупа на зсунутих докупи столах, Перший відповів: "Та хоча б на тій, що ваша дружина протягом кількох років спала з оцим бідолахою. Спала, розумієте? Вони були коханцями. І всі про це знали. А ви хіба не знали? Ніхто вам не повірить, що ви не знали!".

"Ніхто вам не повірить!" — застрибали у Пепи в очах Другий і Третій, точніше, їхні роти і вилиці — десятки, сотні людей знали, всі на світі знали, всі тільки й говорили про це — от!

Газети поповзли в нього з під ніг. Йому хотілось якомога тихше — щоб не розгнівати іншого всередині — лягти на спину. Але там була стіна.

"Ви не можете говорити? Принести вам води? Боїтеся трупів? Смерті? Може, це ви її спричинили? Чому ви мовчите? Що ви робили позаминулої ночі? Очі! Чому ви очі закотили? Зізнавайтеся — вам полегшає!" — вони вискакували один поперед одного зі своїми запитаннями, ні, це запитання вискакували з них, але передусім

вискакувало з них оте їхнє зізнавайтеся, та вже навіть і не зізнавайтеся, а їхнє куди професійніше колись, і тепер вони наввипередки вигавкували своє колись, ніби в кожного з них пролізло по Олегові Скрипці і всі вони разом повторювали колись, колись, а також закоси на нещасний случай, і тоді було приведено Рому Воронич — її появу розрахували до хвилини, її витримали у коридорі саме достатньо для того, щоб добити діло до кінця, отже, тепер вона була тут, але зависла десь посередині, майже в повітрі, однією рукою тягнучись до його забинтованого чола, іншою — до повік Цумбруннена, очна ставка — так це, здається, мало б називатися, хоч насправді то був тільки німий вигук, затиснутий у схлип.

Відтак, уже провалюючись, він іще встиг востаннє звернутися до Когось: "Чуєш, Ти, я ж просив — не зараз, не зараз!", а потім, вислизаючи у свою цілковиту самоту й ізольованість повз їхнє немовкнуче одностайне колись, повз витягнуту до нього Ромину руку, обважнілий та перекошений, устиг задерти їм перед носами середнього пальця, ніби хотів на чомусь наголосити. Другий і Третій розступилися, він — удруге за день! — загримотів усім собою, цього разу на газетні стоси, на їхню запорошену хрустку жовклість, на всі ці портрети, передові статті, ювілейні телеграми і листи трудящих.

Але цього разу чорнота, що його ковтнула, мала свою виразність. Його несло тунелем — кудись подалі від танучої оболонки світу, від повсюдного стугоніння талих вод, від нестерпно млосної гірської весни, він опинився в якихось широких повстяних рукавах, так що зіткнення тіла з м’якими стінами йому зовсім не боліли, аж урешті невідомі пневматичні системи вистрелили ним, ніби з повітряної гармати, й він вилетів кудись назовні — в інші коридори, з іншим світлом, де товклося безліч якихось прохачів під зачиненими кабінетними дверима, всі вони про щось ненастанно перемовлялись, але Пепа не міг розрізнити жодного слова за винятком того, що всі прагнули потрапити до Илька Ильковича. Потім йому вдалося почути власне ім’я, вимовлене мегафонним голосом диспетчера, і то було ніби виклик.

Тоді всі інші невдоволено розступилися, звільняючи для нього вузенький прохід — підштовхуваний сильними повітряними струменями у спину і в зад, він спотикаючись перевалив за поріг апаратної, де з глибини, від пульту, з усіх боків оточене десятками увімкнутих моніторів, на нього глянуло жовтувато мінливе мерехтіння, замкнуте у невловних і нетривких обрисах людської постаті. Артур Пепа став посилено терти очі, щоб роздивитись бодай що небудь у цьому випромінюванні, але від того лише погіршало.

— Вітаю з прибуттям, — сказала жовта постать чоловічим голосом, за яким раптово прорізався мажор і комсюк, громадянськи активний і вічно моложавий, з волоссям на проділ і збитою набакир краваткою. — На жаль, я так і не викроїв часу, щоб якось вас усіх навідати на Дзиндзулі особисто. Знаєте, надто багато справ, передсвятковий настрій. І всюди треба, знаєте, встигнути.

Він кивнув на монітори, у кожному з яких щось відбувалося — десятки і сотні фільмів, сюжетів, кліпів, блискавична зміна операторських планів, тремтіння контурів та діафрагм, обертання гримас і рухів.

— Ви Варцабич? — спромігся на здогад Пепа.

— Зокрема так. У мене надто багато імен, щоб я зміг тут оголосити повний перелік. Та й навіщо вони вам? Сподіваюся, трохи попустило? Як загалом дихається?

Артур Пепа і справді відчував непередавану полегкість, лишивши всю свою тахікардію десь там, у кинутій на пожовклі газетні стоси тілесній оболонці.

— Я мушу висловити своє захоплення вашою дружиною — громадянкою Воронич, — продовжував господар. — Вона попросила заступитися за вас — і я не можу відмовити.

— Про що ви кажете? — зажадав ясності Пепа.

— Про телефонний мобільний зв’язок, — мерехтливий господар знову кивнув у бік моніторів, звідки клоунсько демонські голоси вмить заверещали як на замовлення "Спілкуйся Вільно — Живи Мобільно!". А тоді, з усіх моніторів нараз, одне одного перекривлюючи: "Спілкуйся Вумно — Живи Бездумно! Спілкуйся Гідно — Живи Фригідно! Спілкуйся Стильно — Живи Дебільно! Спілкуйся Чемно — Живи Нікчемно!", після чого все це моніторівське кодло зайшлося безецним реготом і реготалось доти, аж поки господар не змахнув своїм насичено жовтим променем.

— На щастя, вона мала при собі цю іграшку. Власне, навіть не свою, а бідного Карла Йозефа. Можливо, сподівалася, що він почне дзвонити на свій власний номер? Хоч у тих наших горах ніколи й нікуди не додзвонишся — це також правда! Але з того світу — чому б і ні? Як би там не було — добре, що вона здогадалася взяти цю штуку з собою, а ще краще — що зуміла викликати з пам’яті мій — я маю на увазі Варцабича Илька Ильковича — телефонний номер.

— Усе це жахлива бридня, — пирхнув Пепа.

— Я цього не сказав би, — ледь ображено заперечив господар. — Коли ті так звані правоохоронці відвезли її на своє дознаніє, щоб чимскоріше, як вони це називають, розколоти у справі незручного австрійського трупа, вона ще нічого не знала про вбивство, як і, зрештою, ви. Але вона знала про те, що мусить вас рятувати — вас ударили автоматом у груди, ніби останнього бандита, ви впали на сніг — от і все, що вона бачила, потім її відвезли на так звану дачу колишня психушка для жінок, де тримали в зачиненій холодній камері і тут у неї з’явився час, аби цілком слушно згадати про мене, вона добру годину проморочилася, згадуючи мій номер, а потім її осінило, що Карл Йозеф мусив би цей номер мати у телефонній пам’яті, і він справді мав — от тільки не на W і не на V, а на B — так ніби я Бартсабитш який небудь… Але що там казати — розсіяний до краю був чоловік цей Цумбруннен

Карл Йозеф!… Добре, що принаймні колись він переписав їй свій персональний телефонний код — ви ж розумієте, стосунки були досить інтимними…

Мажорний комсюк непомітно перетворювався у захоплену власними скоромовками й домислами старосвітську даму пліткарку.

— Вона до вас подзвонила — і? — нагадав про нить історії Пепа, витягаючи поперед пліткарки більш звичного комсюка.

— І сказала так…

Далі був телефонний гудок і воно заговорило Роминим телефонним голосом:

"Пане Варцабич, я вас не знаю, й ви не знаєте мене, але вони схопили мене й мого чоловіка, все таки ми ваші гості тут, невже ви нічого не зробите для нас, може, вони вас послухають, усі тільки й говорять про вас і вашу всемогутність, вони його б’ють, вони його вб’ють…"

— І так вона це промовляла своїм жіночим трепетним голосом, — продовжило воно, вимкнувши телефонну Рому, — і найбільше про мою всемогутність, аж поки я не сказав: "Добре, як небудь посприяю".

Останнє слово вже цілком не могло належати дамі пліткарці — то знову був зачесаний на проділ діяч.

— Тоді вона розплакалась у телефон — і саме вчасно, — продовжив він, — бо якраз приїхала майорша з району, щоб її обшукати, то й мобільник у неї вилучили, от лише розкодувати їм так і не вдалося — занизький рівень профпридатності, специ з нормальними головами на плечах у приватний бізнес, а хто і в загранку чухнули, бо хто я їм такий, щоб за двадцять баків на місяць грижу наживати (Пепа зауважив, як

Варцабич на мить робиться містечковим комп’ютерним генієм з претензіями найбрутальнішого зламувача кодів), от вони й дивляться тепер на ту мобілу, як чукчі. Подумати тільки — вони з вас уже вбивцю шиють, пінкертони довбані! Пародія на пародію! Ну який ви вбивця?

— І я теж, — зітхнув Пепа, перед яким раптово стали розверзатися інші глибини їхньої історії. — Ми всі потроху вбивці. Але хто по справжньому, хто це зробив?

З крайнього лівого монітора в шостому верхньому ряді на нього кліпнуло велике, посічене червонястими прожилками каламутне око. Згодом камера від’їхала, око виявилося розташованим на нещадно зім’ятій щетинястій мармизі. Власне кажучи, таких мармиз було аж дві — обидві нажахані і заслинені, вони пласкими рибами металися в моніторному просторі, ніби намагаючись кудись із нього вирватися.

— Їх уже колють, — прокоментувало з боку Варцабича, цього разу бультер’єра і мордоворота. — Двоє відморозків з околиці, так собі, ніхто — грязь із под ногтєй, шалупєнь і шелупонь. Дорвалися до його бабла — показалось нємєряно, ну їх на тьолок потягло — гулять так гулять. Якесь падло — ти його знаєш — здало їм Лільку і Марленку в Чортополі, тіпа там адреса, тєлєфони. Ну, вони там туда сюда, потім діла дрова, потім одна з дєвчьонок у Душмана чисто случаєм бумажник цього вот Карлуші засікла і вспомнила, шо то Карлушин бумажник, чисто случаєм запомнився — у нього там такий бумажник фірмовий з наворотами, ну там подумала чисто украли або на дорозі валявся, прикинь. Тоді в них по п’яні сварка, відморозки зразу в стакан, стали тьолок обіжати, наїзди там усякі, фуйо муйо, Марленку защемили і давай душити на двох, тіпа розпишемо, а Лілька когті рванула, давай моїм пацанам дзвонити, з бригади — так і так, відморозки борзіють, іностранним баблом швиряють, мої з ходу налетіли, піздюлєй там, фуйо муйо, тоді розкололи на сознанку — а а а, так вони фірмача замочили, ну ні я сєбє… Знаєш, мої пацани в такі розклади не клеяться, передали чмошників мєнтам — хай колють по своєму. От вони зараз і колються, а то зовсім уже без понятій — взяли і гостя мені замочили…

— Причому замочили в дослівному сенсі, — втрутився на мить хворобливий шкільний вундеркінд, вискочивши з жовтого мерехтіння поперед замовклого бультер’єра. — Тіло упало в Потік — і замочилося. Тут етимологія як ніколи спрацювала на користь семантики: вдарили по голові й замочили. Хоч насправді вони лише знаряддя.

На лівому моніторі шостого верхнього ряду миготіли відбитки пальців, перекривлені фізії допитуваних та допитуючих, тремтіння рук, стогони, шал, скрегіт зубовний.

— Хоч насправді вони лише знаряддя, — повторив той найперший голос, Варцабич 1.

І всі інші (дама пліткарка, мажорний банкір комсюк, бультер’єр, віртуоз гакер) підтвердили з жовтого мерехтіння:

— Насправді лише знаряддя.

Артур Пепа трохи помовчав, дивлячись на моніторне миготіння. Йому здалося, що він уже всередині таємниці, зараз настане спалах.

— Навіщо вам була його смерть? — несподівано для себе самого запитав він.

— А навіщо смерть узагалі? — відповів йому з інвалідної каталки маньяк винахідник.

— Для вічного оновлення! — недобре зареготав злий цирковий ліліпут з бородою по коліна.

— Для вшанування Антонича, — нагадав шкільний відмінник вундеркінд. — Для його вічного повернення.

— А отже для того, щоб ваша дочка, перепрошую, падчериця, позбулася нарешті гніту своєї незайманості, — знову випхалася поперед усіх дама пліткарка.

— А ваша дружина, громадянка Воронич, — розштовхав усіх ліктями мажорний комсюк, — вибираючи поміж вами й коханцем, таки вибрала вас, а не, скажімо, Орфея…

— Кого ти сказав? — перепитав Пепа, відчуваючи, як йому пересохли вуста.

— Та ж Орфея! — закричали всі в один голос — і комсюк, і бультер’єр, і відмінник, і маньякуватий винахідник, і ліліпут циркач, і старосвітська дама, і віртуоз гакер, і хвойда, і шльондра, і гачкодзьоба відьма панночка, і вовчиця, й ворона, і змія, і навіть мрія, бо всі вони були Варцабичем, точніше, тією насичено жовтою субстанцією за операторським пультом.

— А ви не впізнали? — запитало звідти.

— То це було ритуальне вбивство? — вхопився за промінчик ясності Пепа.

— Усі вбивства ритуальні, — сказало воно. — Але ви маєте рацію в тому, що з мого боку це був акт моєї вільної творчості.

— То ви диявол? — пішов напролом Пепа, хоч і не був певен, чи його почуто — настільки в ньому все пересохло.

— Я автор, — весело сказало воно, знущаючись. — Чи принаймні власник авторських прав. І саме тепер настає пора самому приєднатися до дійства. Тобто зараз я стану богом з машини. Не пригадуєте, який номер Цумбрунненового телефону?

Але Пепа нічого такого не пам’ятав, задивлений у крайній справа монітор тринадцятого нижнього ряду — з тією самою кімнатою, метушнею силовиків, укритим до пояса тілом на зсунутих докупи канцелярських столах, Ромою та ще одним тілом, його власним і непритомним.

— Добре, я й без вас пам’ятаю, — заколихалося сміхом від моніторів і взялося за витискання якогось довжелезного цифрового ряду.

На моніторі задзвонило, і Перший схопив зі столу вилучений в Роми при обшуку телефон — його альо прозвучало ледь обережно і здивовано.

— Майор Вошивлюк? — заговорило від пульта. — Це вас Варцабич Илько Илькович. Знаєте такого?

Першому на мить забило подих, але він спромігся на своє дисципліноване так точно, Паршивлюк слухає, після чого напівзігнувся, дедалі більше приголомшуваний Власниковою потойбічною тирадою:

— Паршивлюче, як воно нічо, га? Настрій перед празником? Нормально? Проблеми? Ну в кого тепер без проблем? Вошивлюче, я от чого дзвоню. Там твої орли здуру перестаралися, взяли ні за що в мене двох моїх гостей, чоловіка і жінку — ну там тіпа вони когось порішили, якогось австралійця чи що. Так от, Перешиванюче, мої з бригади чисто случаєм вийшли на настоящих. Нє, на тих, які справді порішили. Нє, вони вже здали їх твоїм у роботу. Ті вже колються, Профанюче. Так що ти давай — гостей мені відпусти, га? Ти мене поняв, майор?

Той устиг зігнутися ще нижче, а потім тричі повторити своє нема питань, Ильковичу.

— Ну от, — задоволено сказав бог з машини. — Гостей моїх відпускай, тачку для них я піджену, поняв? І мотай уже додому, субота,

знаєш, паску пора святити, яйця там, діла дрова тощо. І тебе з тим самим, Зашиблюче, давай, розслабся, на тижні ще зіздзвонимося.

Монітори гасли один по одному, згори й донизу, зліва й направо, зникали всі на світі фільми, сюжети, кліпи, завмирали всі передсвяткові історії з перекошеними операторськими планами, людськими гримасами й жестами.

— Артур Пепа? — громово запитало від пульта.

— Я, — сказав той, відступаючи до виходу.

— Вас відпущено. Можете повертатися. До побачення.

"Коронарний спазм", — почув Артур Пепа десь угорі над собою. "Зверніть увагу на потовиділення", — додав ще хтось. "Так, відпускає", — зі знанням діла озвався ще один. Найближчою була Рома, вона обережно розмотувала йому той брудний посірілий бинт, а потім витирала чоло і скроні мокрою губкою, отже, він таки повернувся до цієї найсухішої з кімнат, і хоч на разі було страшенно важко визначити за кольором шкіри, хто з цих двох чоловіків більшою мірою мертвий, Артур Пепа і справді відчув, що його відпущено (рідшання чорноти і її миготливий перехід у дедалі світліше рябіння, поява перших обрисів і кольорів, затихання дзвону у вухах, дудніння водостічної ринви за навстіж відчиненим вікном, віднайдення легенями щасливої здатності до повітря і — що зараз подобалося найбільше — цей рясний піт полегкості, рятівний знак — ось тобі ще одна відстрочка вісточка, мудаче).

Потім усі кудись виходили і знову заходили, часом вони залишалися тільки вдвох — Цумбруннен і він, потім Рома сказала, що машина вже чекає, ви зможете піднятись і йти, співчутливо запитав Перший, Артур Пепа підвівся з підлоги, налиплі до його спини газети з шурхотінням посипалися додолу, потім йому подали плащ і вилучену при обшуку

писанку, він механічно поклав її до кишені, у коридорі його дбайливо підхопив під лікоть той самий, з калашніком, черговий мєнт, але вже за порогом Пепа нетерпляче вивільнився з під його опіки і прожогом рвонув за ріг будівлі. Він відливав довго й захоплено, висвердлюючи своїм напрочуд ясним струменем щось на кшталт отвору у звільненій щойно від снігу розм’яклій глині; зробивши своє, теплий вітер утікав кудись далі, весна вибухала знадовкіл усе новими запахами, Пепа застібнув ширінку, за спиною його наздоганяли останні, дещо винуваті побажання Першого ("на вашому місці я таки звернувся б до лікаря — знаєте, цілих дві хвилини без сознанія, це вам не жарти"), рушив подвір’ям колишньої катівні, ну так, гауптвахти, у бік паркану й виходу на дорогу. Вже коло хвіртки, обвислої на петлях і напіврозчахнутої, він порівнявся з Ромою, щоб запитати:

— Ти справді спала з ним, так?

Прикметно те, що по них було подано той самий джипоїдний автомобіль з тим самим військовим кразівським двигуном. Та й водій був чи не той самий — великі вуха, міцна потилиця, чорна шкіряна куртка. А над усе — той самий щит на даху з тим самим написом "Благодійна Програма ГЕРОЇ БІЗНЕСУ — ГЕРОЯМ КУЛЬТУРИ". І тепер вони сиділи в ньому тільки удвох, десь аж у глибині, подалі від цього хлопця за кермом — справжні герої культури, пані Рома Воронич та її чоловік Артур Пепа.

Дорога робилася все більш вибоїстою, ними почало підкидати на їхньому задньому сидінні, Рома кілька разів занепокоєно глянула на чоловіка, обабіч дороги брели місцеві мешканці зі святковими кошиками в руках, вухатий водій обганяв усе, що бачив, перехожі сахалися ближче до куветів та скелястих обочин, рятуючись від брудних струменів з під його коліс, ніде не лишалось ані сліду від розталих снігів, тільки зламані стовпи і дерева свідчили про нічну веремію. Але щойно тоді, як вони знову перевалили через шалено збурунене русло Річки і поперли лісовою розгрузлою дорогою, Рома вчепилася за рукав його плаща.

— Чому ти про це запитав?

Пепа прокинувся зі свого заціпеніння і відповів — не стільки їй, скільки лісові за вікном, усім його гілкам, що сполохано шмагали по вікнах машини:

— Хотілося знати, що при цьому відчувають.

Вона не зрозуміла, але він не став нічого пояснювати — про тіло, яке з нею кохалося, про споглядання його мертвим, про нерухомість і зсунуті докупи старі письмові столи. У нього не було слів, аби таке пояснити.

Жінки обов’язково плачуть, коли дивляться на мерця. У Пепи був досвід.

— Це я в усьому винна, — сказала Рома трохи пізніше. — Ти мусиш від мене піти. Я приношу смерть. Він уже другий, знаєш?

— Знаю. І тому нікуди не піду. Хочеться бути принаймні третім.

Вона не доцінила жарту, якщо це був жарт.

Минуло ще трохи часу, аби Пепа наважився випалити в повітря:

— Ти й зараз любиш його?

— Мені шкода, що він тепер сам. Усі ми лишаємось тут, і завтра свято, а його вже не буде.

— Усі ми лишаємось, але не так вже й надовго, — нагадав Пепа.

Він узяв її за лікоть і, продираючись їй до вуха крізь останню шпарину, десь між першим схлипом і першим здриганням плеча, видихнув єдине, що зміг:

— Хоч ми нічого про це не знаємо.

Дивно, але вона заспокоїлась.

Потім вони лишилися серед лісу тільки удвох: вухатий зарізяка по каскадерськи розвернувся на тій самій галявині і висадив їх серед прив’ялих анемонів. На прощання відтарабанив щось ніби "вам туда, кілометрів сім, години за дві вилізете, завтра після трьох подають гелікоптер, вєщі пособирайте і ждіть, за вами прилетять, щоб до пожару вспіти", після чого, рвучко заклацнувши дверцю, попер звідки приїхав. Далеко вгорі, весь у призахідному світінні, чекав їхнього повернення всіяний сніговими плямами Дзиндзул з невиразною цяткою пансіонату на самому хребті.

Вони йшли під гору, часом подавали одне одному руку і підтримували на слизькому підйомі. Уже дістався до нижчих ялівцевих чагарників, зупинилися трохи перепочити. Пепа роззирнувся по занімілих вершинах і сказав перше, що спало на думку:

— Насправді все може бути значно краще, ніж ми собі думаємо.

IV. Закінчуючи

Карл—Йозеф Цумбруннен дивився на Карла Йозефа Цумбруннена. Другий з них був тілом і лежав на докупи зсунутих письмових столах, від ніг до пояса вкритий рештками старої мішковини. Перший натомість був чимось іншим, значно тоншим. Цієї ночі настала мить його вивільнення. Йому було дивно бачити себе ззовні і не в дзеркалі: власне кажучи, то було не що інше як зіткнення двох найбільших таємниць існування Смерті з Я.

Карл—Йозеф, той, що відокремився, перебував десь вище можливо, на стелі. В будь якому разі своє недавнє тіло він бачив згори: початок розпаду, перші плями на шкірі, подальші прояви теж цілком передбачувані — гнильна емфізема, трупна зелень, відшарування епідерміса з утворенням пухирів, заповнених сукровицею. Карл Йозеф усе це знав, хоч ніколи не студіював патологічної анатомії. Але тепер він безмежно багато всього знав і розумів.

Чи почував жаль? Чи було йому в’язко у цій темряві, пронизаній місячним сяйвом знадвору?

Невідомо. Є лише певність того, що він не хотів і не міг довго тут зависати — його викликав Місяць. Зранку тіло повинні були відвантажити до Чортополя на судово медичний розтин, хоча сам розтин не міг відбутися раніше понеділка, бо який в сраці анатом буде вам копирсатися в мертв’якові у Святу Неділю, та й понеділок під великим сумнівом, швидше за все у вівторок чи — ще краще — по Святах у середу, отже, зранку його лише мали доставити до холодильної камери, щоб зупинити процеси сапоніфікації. Але Карл Йозеф усе одно вже зараз бачив, чим воно закінчиться: бліде світіння аргонових ламп, зимно металеве побрязкування гострих предметів (холод є стерильність, а стерильність є холод!), скрупульозне заповнення протоколу в особливому, прошнурованому і скріпленому печаткою журналі, монотонна констатація відхилень і потенційних невиліковних захворювань, як і видобування з розтятого тіла всіляких річкових камінців, жабуриння, двох трьох осикових потемнілих листків, блідих від слизу личинок і лялечок. А потім — Карл Йозеф міг виразно побачити й таке — цинічне й недбале зашивання. Це коли відірваний тельбух нашвидкуруч приштуковується до пахвини чи кудись іще. Карл Йозеф тепер міг бачити й ці грубезні суворі нитки, і циганську голку завдовжки з пів олівця, і моргівську, не цілком сповна розуму санітарку (двадцять дев’ять років трудового стажу на одному місці!) з розповзлим бюстом, жовтими очима і тяжким формаліновим придихом.

Як фотограф, Карл Йозеф любив темряву не менше від світла.

Але тепер він набув безліч нових можливостей: бачити, знати, відчувати. А також — проникати наскрізь, адже його структура відтепер була тоншою за найтонші структури матерії. Тож він без зусилля вийшов назовні — через стелю і дах колишньої гауптвахти. Він піднявся трохи вище над її дахом і тепер зміг охопити її всю, включно з двома вартовими мєнтами, що давили на масу в караульній прибудові (розкидані там і сям казенні шмотки, увімкнутий і до білого розжарений електронагрівач типу казьол, заставлений гранчаками, недоспорожненими пляшками, недоїдками й недокурками столик, касетний магнітофон "Весна", два заряджені і приперті до стіни калашніки, два спітнілі від сну мєнти на одному тапчані в самих лише калісонах — ні, не гомики, а двоюрідні брати, родина, Микуляк Іван і Дракуляк Штефан). Вони мали охороняти цей труп до завтрашнього ранку. Вони й охороняли його.

Карл—Йозеф уперше відчув щось на кшталт дивної болісної полегкості, коли йому вдалося знову ж таки без жодних зусиль — рушити вгору й досягнути так званої висоти пташиного польоту. Він опинився в самому потоці місячного світла, щільного і якогось аж навіть намацального. Місяць на небі ще здавався повним, від чого трохи зловісним, хоч насправді мить його повняви настала ще в середу, а зараз він уже йшов на спад, і про це було достеменно відомо всім церковним астрономам. Карлові Йозефові теж. Він по риб’ячому крутнувся у світляному струмені й на невизначену хвилину (час для нього вже був чимось іншим) завмер. І жодних окулярів, подумалось йому, жодних біноклів, лінз, додаткових діоптріїв. Він бачив тепер наскрізь і до глибин — на всьому відкритому його Окові просторі.

Наприклад, як росте трава, як нафта струмує трубами, як риба пливе річками й потоками, за течією і проти. Або скелети на дні засипаних печер і черепи на дні завалених криниць. Чи, скажімо, незліченні TIR и, завмерлі у довжелезних чергах перед прикордонними переїздами з напівживими напівзадушеними пакистанцями (цього разу він був певен, що то не банґладешці, а пакистанці), котрі штабелями лежали й не ворушилися під підлогою.

Він також бачив тисячі освітлених ізсередини церков — по всій країні.

Карл—Йозеф Цумбруннен описав невелике коло над долиною Річки і, не вагаючись, узяв напрям на Трансильванію. Цього не можна пояснити це залишається тільки приймати як даність. Мерці здебільшого мандрують на захід. У пам’яті виникла дитяча забава в пілота і чомусь — як легко стрибалось у воду, в найзеленіші теплі річкові нетрі в околицях водяного млина.

Але чи можна це назвати пам’яттю?

Він наблизився до Хребта над самою полониною Дзиндзул і — ніщо не могло його зупинити, навіть виклик Місяця — пішов на різке зниження. Це виявилося сильнішим не тільки за Місяць, але й за нього самого: не всі нитки розірвано. Він прошелестів над вершечками притрушених снігом ялівцевих чагарників, оминув трамплін і виринув просто на будівлю пансіонату. Його тягло, це було його Місце, химерний будинок з ґанками, терасами і вежами, з десятками вікон. Але тільки у двох із них світилося. І до першого з них Цумбруннен припав, та що там — прилип усім собою, вдарився об його непробивну склопакетну холоднечу.

За вікном була кімната Коломеї Воронич. Дівчина півлежала на нерозстеленій канапі і щось без перестанку записувала до колись товстого блокнота, вириваючи з нього одну за одною списані картки. То була вже сто тринадцята сторінка її листа зниклому другові — тому, що пішов учора при заході сонця.

"Я знаю, — писала Коля на сто тринадцятій сторінці, — що Ти роздвоєний, але тому й вічний. Ти, який лиш одну ніч тому ще був тут і класно брав мене [Коля закреслила три останні слова] ніжно звільняв мене від цього тавра, клейма, клейкого клейноду — я маю на увазі моє спочиле в Бозі дівоцтво, отже Ти — той самий, кого я чекала все життя

[два останні слова вона закреслила] не скажу як довго. Але водночас Ти інший — опечькуватий, стагий і висий, схожий на гобіта стагезний мудодзвін [останнє слово закреслила] балакун. Бо, як я тепер уже знаю, Ти існуєш у двох версіях. Молодій — це коли Тобі вічно двадцять сім. Здається, саме стільки було Тому Поетові в ніч його смерті. І старій — це коли Тобі стільки, як Тому Поетові було б зараз. Це коли б він не помер молодим. Тільки не кажи, що все не так і я знову проїхала! Я ж бачила, як Ти виходив з веранди до Послів Ночі! Вони залягали у темних чагарях в очікуванні на Тебе. Думаєш, мене глючило? [закреслено все речення] А Ти востаннє на мене подивився через плече — то був не Ти! [останні два слова, як і знак оклику, закреслила], ага, то був той професор, на півсекунди він прорізався через Твою оболонку, бо Ти і він — це одне, я знаю. Я думаю, що завдяки цьому Ти можеш бути і тут, і на Місяці. Бо насправді нам дозволено щось одне: або тут — або на Місяці. Ми роз’єднані, правда ж? Між іншим, я знаю, що зараз Ти вже там. Ха! Я бачила, як Ти розчинився в тому гидкому [останнє слово закреслила] місячному сяйві, як воно вже дістало! А тоді Посли Ночі трьома здоровезними сичами вилопотіли зі своєї засідки в чагарнику. Ти йшов догори по місячному променю, а вони летіли над Тобою і трохи позаду, такий собі ескорт".

Слово "ескорт" вона змушена була написати з переносом — еско рт. Останні дві літери переходили на дальшу сторінку, а сто тринадцяту було так само рішуче видерто і кинуто поруч із канапою на підлогу — до жужма ста дванадцяти її попередниць. Карл Йозеф здогадався, що далі буде про нього.

"Знаєш, — писала вона далі, — от я до Тебе пишу, але як я зможу переслати Тобі цього листа? Бо Ти ж ніколи вдруге не з’явишся переді мною, це ясно. У Тебе ще так багато — непочатий край — непочатих дівчат! Непочатий рай дівчат! Щодо звичайних поштових послуг, то тут повний капець — сам знаєш, як довго все це триває, коли йдеться про сполучення між нами й Місяцем. Фактично ціле життя. Проте мені це фіолетово [одне слово закреслене] не так важливо — я все одно допишу цього листа до останніх трьох крапок, бо я переконана, що його все

одно буде прочитано. А в нас новини. Учора ввечері моя маман з Пепою принесли звістку, що тут убили того австрійця фотографа. Я зараз усе частіше думаю про нього. [Останнє речення вона закреслила] Його вже немає, а я, виявляється, нічого, нічого, нічого про нього не знала! І вже не буду знати, як виявляється. Що то був за чувак? Чому він сюди приїздив, що ним волокло в нашому напрямку? Ні, не так — я не те щоб думаю про нього, я просто втикаюся, бо він зараз десь тут. Наприклад, за оцим от вікном. Я зажмурюю очі, повертаю голову до вікна, тоді рахую до десяти: один — два — три — чотири — п’ять — шість — сім — вісім — дев’ять — дев’ять з половиною — дев’ять з четвертиною — дев’ять на ниточці — дев’ять на— волосинці — десять! Я розплющую очі — за вікном нікого й нічого, тільки ніч. Але він десь тут. Може, я просто ще не маю дозволу на те, щоб його бачити? Зате через нього я зрозуміла, що таке дванадцятий обруч. Це — коло вічності, початок і кінець в одному, Альфа і Омега, всі ми і кожне з нас…".

Карл—Йозеф Цумбруннен цілком доречно, водночас із дев’ять на волосинці, пірнув у вітряний струмінь і зник з перед її вікна. Звісно, йому не хотілося бути викритим. Тому він так і не дізнався, що таке дванадцятий обруч. Загалом писаний Колею лист дещо насмішив його своєю патетикою, цією вічною прикметою молодих і живих. До того ж, пригадалось йому, ця дівчина забагато читає фентезі і слухає Моррісона. Містика якась, вирішив Карл Йозеф.

Насправді йому вже давно хотілося до іншого вікна — і ви здогадуєтеся чому. Так само рішуче вдарився він об нього, прикипівши обличчям.

І воно побачило тьмяно освітлену зсередини нічною лампою кімнату подружньої пари Пепа — Воронич. Артур і Рома, здавалося, спали. Та що там здавалося! Спали — і все. Спали, як сплять разом люди, що кохаються. Тобто так тісно і так разом і так близько і так єдино дихаючи, як це роблять люди, що сплять разом з любові. Це був невимовно глибокий сон. Карл Йозеф навіть не спробував її покликати. Увімкнена нічна лампа свідчила лише про те, що якийсь час тому вони

могли любитися. Велике, на всю віконну раму, обличчя по той бік їхньої кімнати на мить зробилося маскою болю. Виявляється, він ще міг це відчути.

Розрив, розрив. Прощання, втрата, розрив.

Він з усіх сил відштовхнувся від холодного євровікна. А відтак, завзято розтинаючи нічне повітря, вгвинтився у висоту. І щойно тоді знову глянув униз — на молочно білий від снігу та місячних потоків Хребет — коли будівля пансіонату під ним зменшилася до безглуздої родимки на світовій шкірі.

Жоден прикордонний пеленґатор, як і годиться, не засік його небесних пересувань. Уже на трансильванському боці Карл Йозеф уперше зрозумів, хто тут завжди кричить по пташиному. Йому самому ледве вдалося вигребти з повітряного чорторию, що виявився потужним астрально енергетичним завихренням. Десятки, якщо не сотні, душ носилися цим просторово часовим проваллям, не в змозі коли небудь з нього вибратися. Ймовірніше за все, більшість із них була приречена залишатися в цій центрифузі вічно. Карл Йозеф примудрився вислизнути крізь безповітряну трубу між двох зустрічних циклонів, кожен з яких міг би закрутити його в собі до решти часів.

Аж після цього Цумбруннен остаточно ліг на свій курс. По ліву руку він залишав Сучаву, звідки саме доносилися хори всенощної служби вперемішу із тромбонними ревами якогось циганського весілля і маневровими гудками на станції Сучава Норд, а по праву — Бістріцу і Пятра Нямц. Він уперто тримався Карпат і всіма силами намагався нікуди не збочувати від кам’янистих пасем на хребтах. З трансильванського боку снігу не було зовсім, а весна зайшла вже так далеко, що, здавалося, там внизу щомиті зацвітуть сади. Люди лишалися ще нижче, ця висока країна взагалі не належала їм. Поміж людьми і хребтами залягали ліси. Карл Йозеф не тільки пам’ятав про це — він чув усі струмки в заростях і бачив кожне дерево зокрема, і всі дерева разом. Але він міг навіть і не таке — йому вдавалося чути і кожен

листок на кожному дереві, і як лускають бруньки, і дихає мох, і — що не вимагало особливого вслухання — як під корою наростають річні кільця або як стукає серце в їжака, не тільки у вовка. Потім він зауважив перед собою перші визубні Трансильванських Альпів, однак, не долетівши до них, узяв різкий поворот на захід. Так, на захід, на захід безумовно — утікаючи від світання.

Перед ним від самого початку розкривалося ціле віяло можливостей. Він міг, наприклад, обрати найкоротший шлях — понад Словаччиною. Там також не бракувало б гір, якщо йому йшлося про те, щоб обов’язково бачити під собою гори. Він міг би взяти південніше і петляти понад самим словацько угорським кордоном — якщо б йому хотілося не гір, а вапнякових схилів і виноградників. Зрештою, він міг би цей кордон перетнути — непомітно не тільки для вартових, але й для себе самого — і виникнути над картографічно зеленим Земпліном, а тоді, дрейфуючи не стільки на південь, скільки на захід, усе таки прибитися до Дунаю трохи вище від Будапешту. Власне, Дунаю було не уникнути — як у словацькому варіанті польоту, так і в угорському. А відтак і мости, й баржі, й берегові очерети та заплави все одно залишались би попереду.

Однак, якби йому захотілося не найкоротшого, а таки найдовшого шляху, то він міг би від самого початку пуститися на північ і перетнути Польщу. А це означало б, що він неминуче пролетить і над Львовом. Карл Йозеф Цумбруннен любив це місто сильніше і чесніше від більшості його мешканців. Зараз уже можна, не приховуючи всієї правди, висловити вголос те, що у дні його життя мусило залишатися таємницею: Карл Йозеф часто бачив Львів у снах. У тих, де він, виконуючи секретні розпорядження невиразно розмитих зверхників, проникав до якихось облуплених конспіративних помешкань, а звідти до захаращених усіляким тисячолітнім хламом підземель, бо його завданням було знайти воду, русло, річку. В останньому такому сні він її знайшов, але це призвело до прориву шлюзів під Оперою, Цумбруннен ще пам’ятав, як звідусіль прибувала пінява каламуть, як він стояв у ній по пояс, не в змозі поворухнутися, як — дарма що риба — врешті був накритий з головою і захлинувся.

І все ж тепер він із самого початку віддалявся від Львова. І ніхто вже не відповість чому. Можливо, з дитинства призвичаєний до малювання по географічних мапах, він вигадав замкнути пів еліпс Карпат пів еліпсом власного польоту? Створити навколо центру Європи віртуальний овал імені себе самого?

Можливе й інше. Можливо, то був тунель — його персональний тунель, і він просто не мав вибору.

Усе на краще в цьому найкращому з існувань.

Ще тієї ж ночі у Львові режисер Ярчик Волшебник, п’яний в зюзю, розчавлений і нещасний, якимось дивом опинився на залізничному вокзалі, де випорпав з надупної кишені останній дріб’язок за право входу до платної почекальні підвищеної комфортності. Насправді ніякої комфортності — навіть пониженої — там не водилося, натомість безумовною перевагою була відсутність ненависних циганів, котрі останнім часом так на нього заповзялись. Ярчик Волшебник гепнув усією масою на вокзальну лавку і спробував розглянутися навсібіч у пошуках людського співчуття. Наведення різкості у вибалушених і мокрих очах не дало жодного наслідку. Проте, як тільки він добув із бічної глибокої надпочату пляшку "Бальзаму Варцабича", до нього підсів якийсь солдатик. Солдатик виявився дезертиром в очікуванні першої ранкової електрички дамой на Великдень.

"Це саме, — казав дезертирові Ярчик Волшебник, поки той прикладався до пляшки з темною гидотою, — це, як би сказати? Приїжджаю в п’ятницю, так? Відзнятий матеріал на касеті, бабки в конверті, так? Ну, як би повний порядок, так?".

Він уже всорокове розповідав цю історію. Солдатик майже нічого в ній не рубав, але вдавав, ніби слухає.

"Це саме, — казав Волшебник далі, — я собі таке — ну, поспав, поїв і дивитись касету, а там нічо! Уявляєш, служба, нічо! Ні ху я! Всьо пропало, служба! Кліп сезону, гаряча десятка! Така еротика — зе бест! Зе бест оф, служба!".

Він переводив дух, ковтав з пляшки і витирав сльози. Упродовж дня цю історію вислухали десятки випадкових і не знайомих йому людей. Спершу вона була зрозумілою, але чим далі, тим плутанішою. От і зараз її важко було дотямити:

"Тоді я, це саме, ну там конверт, бабло — от така була нев'їбенна пачка, і всьо зеленими, служба! І що ти думаєш? Я в конверт, а там, це саме — ціла пачка якихось бумажок, усьо в гівні, ціла пачка бумажок, якими задниці підтирали! Служба, товстезна така пачка, двісті задниць можна було підтерти, служба!".

Перевірено життям: як тільки Ярчик Волшебник доходив до цього місця, його проривало. Цього разу теж сталося — він заревів: "На касеті — пусто, а з гонорару гівно!".

Солдатик уже давно посилав волохатого мудака куди подалі, випивка у пляшці скінчилася, а знову і знову слухати, що "це всьо плащуни, служба, це всьо плащуни, нє, ти тільки це саме — касета пуста, а з гонорару гівно", було вже в падло. А проте він посилав його лише подумки: до першої ранкової електрички дамой лишалося ще дві години і все одно нє хір дєлать.

Так що тут і зараз остання для нас нагода побачити їх зблизька.

Наприклад, як прибитий втратами Волшебник поволі заспокоюється, як його втома забирає своє, як він говорить усе тихіше й невиразніше, зажовуючи цілі слова і фрази ("гонорар запиздили, австрійця замочили, вся касета в гівні"), й нарешті як він, ніби в яму, провалюється в розпач

дрімотного заціпеніння. Солдатик поки що терпить цю голову на своєму плечі.

Мине кілька хвилин — і режисер Ярчик Волшебник, не розплющуючи очей, зауважить, як до платної почекальні підвищеної комфортності, скориставшися моментом, коли все навкруги, включно з білетеркою та охоронцями, мертво поснуло, зусібіч прослизають напівзігнуті скрадливі постаті в обдертому одязі. Вони безгучно посунуть на нього, викидаючи при цьому леза з колодок. Його жах підкотиться до горла, він зіщулиться, плащуни занесуть над ним ножі. Ярчик Волшебник закричить на увесь залізничний вокзал станції Львів.

Карл—Йозеф Цумбруннен міг би почути цей крик, якби йому на тому вельми залежало. Хоч він і віддалявся і не тільки від Львова, але й від згадок про Львів. Цього разу він розпізнав під собою Брашов зі зграєю вороння, що обліпило шпилясту вежу й дахи Чорної Церкви і, вочевидь розпізнавши в ньому свіже астральне тіло, зчинило від того несамовитий рейвах у всьому підконтрольному просторі. Поворот у небі над Брашовом спричинив те, що Карл Йозеф урешті потягнувся вздовж південного пасма Трансильванських Альпів. Мабуть, спеціально для нього місячного світіння додалося ще більше. Кожну ущелину і кожен скелястий виступ він побачив з такою ясністю, ніби сам їх для себе вигадував. У замках і палацах тієї ночі забавлялися, але всі забави вже переважно скочувалися до завершення. Дами закутували хутрами свої прозоро бліді, обсипані місячним борошном, декольтовані плечі, так само бліді панове навзаєм розкланювались, поблискуючи медальйонами та моноклями. Добірні аристократичні товариства повагом сідали до тряских тарантасів і каруц, щоб іще перед сходом сонця дістатися своїми надпровальними звивистими шляхами домів і, хильнувши на сон добре настояної крові, завалитися спати по трунах.

Праворуч від Карла Йозефа залишалася Сиґішоара з усіма її лабіринтами, трохи згодом за обрисами цитаделі, середньовічної аркади від міста Верхнього до Нижнього та лютеранської катедри він розпізнав Сибіу (ну так, він ніколи у житті там не бував, але він так само розпізнав

би будь яку будівлю, вулицю, площу будь якого на світі міста чи передмістя — в цьому тепер була особлива перевага його нових можливостей, отже він вимовив у думках "Сибіу, Германштадт" і повторив цю назву ще кілька разів), а потім за різким викидом велетенської хмари змішаних отруйних запахів — ну так, нафтохімікалії, і сірка, сірка, сірка неминуче! — відразу визначив, що теж праворуч, але значно далі, за якісь півтора дві сотні людських кілометрів, він оминає Тимішоару.

Трансильванія взагалі пахла нафтою, та й усе на світі пахло нею.

Сиґішоара, Тимішоара — обидві назви здались йому схожими на заклинання. Це була ще одна нить, досі не розірвана — дитяча і дитинна любов до заклинань.

Але, звісно, не лише замки, не лише ринкові площі іграшкових німецьких містечок, не лише шпилі й вежі. Найбільше було порожнечі, а друге місце посідали залізо й бетон, дев’яти, десяти, і дванадцятиповерхові трущоби, позавішувані шматтям білизни й пообтикувані сателітарними антенами мікрорайони, відтак ішли приміські смітники, індустріальні звалища, захаращені промислові території, пустирі і шахтарські поселення. Усе на своєму місці.

Недалеко сербського кордону гори перейшли у рівнину. Карл Йозеф зітхнув і востаннє озирнувся на фатальну країну, звану Карпатами.

Тієї самої, а можливо, й наступної хвилини Артур Пепа і Рома Воронич лише на мить прокинулись і зустрілися губами. Тоді, знову провалюючись у той самий епізод, на якому щойно було натиснуто кнопку "пауза", вони порозплітали обійми й одне від одного відвернулися. Частина друга будь якого спання удвох — тимчасове віддалення, повернення до індивідуальної шкаралущі зі спасенним сигналом із дна сповільненої свідомості: це всього тільки середина ночі! Це всього середина життя!

Навряд чи існує статистика, скільки людських пар в усьому світі спить разом в один і той самий час. При цьому ще складніше дізнатися, скільки з них спить з любові, скільки в силу звички, скільки від утоми, скільки з розрахунку, скільки з розпачу. І вже цілком неможливо статистично з’ясувати, скільки серед них різностатевих, а скільки одностатевих пар. Завдяки Карлові Йозефу ми дізналися, що не тільки брати мєнти Микуляк і Дракуляк спали цієї ночі на одному тапчані. Ми побачили також Волшебника, що вклав свою кудлату голову на солдатикове дезертирське плече.

А в чортопільській культучилищній гуртязі спали в одному ліжку Ліля й Марлена. І це не було наслідком лесбі шоу для романтичного й самотнього чоловіка, як сповіщали деякі рекламні оголошення. Це була сама неминучість. Сама любов.

І тепер вони лежать, притулившися тісно тісно, дві цілком однакові дівахи, чи то пак, дєвчьонкі або, краще сказати, тьолкі, фарбована блондинка і фарбована брунетка, тільки в однієї з них сильно підбите око і сильно розхитаний третій зуб, а в другої — червоний рак засосу під лівою груддю і цілий розсип синців на шиї та передпліччях.

І розлучити їх не зможе ніщо. Хіба тільки шенґенська віза.

Над Воєводиною Карл Йозеф Цумбруннен урешті досягнув Дунаю. Спершу він узяв ліворуч на Новий Сад, але запах брудних бинтів стрімко відкинув його на північ. Якийсь рік тому тут скажено бомбили, тож йому не вдалося побачити на дунайському плесі доброї половини сподіваних мостів. Не краще виглядала справа і з судноплавством: уявлення про рухомі корабельні вогні десь унизу виявилося ганебно наївним. Проте Карл Йозеф усе одно вирішив летіти понад самим руслом, усе далі на північний захід. Він ще досі зберігав рештки дунайського ідеалізму зі свого недавнього життя, точніше, то була вже тільки пам’ять пам’яті на рівні найтонших клітинних структур його теперішнього тіла. Отже, його певний час тягнуло вгору над Дунаєм, але вже від самого початку цей шлях виявився забитий зустрічними ангелами. Вони не те щоб

створювали йому якісь перешкоди — просто слід було щоразу пояснювати, хто такий і звідки. Це було, по перше, досить незвично (як у війську доповідати капралові), а по друге, дещо принизливо. Трохи згодом до нього дійшло, що так триватиме весь час, поки він буде тягнутися вздовж дунайського русла — це був так званий Дунайсько Ангельський коридор, місце сталого патрулювання, зона особливої уваги. Тому Карл Йозеф різко взяв західніше. Це сталося десь приблизно над угорським кордоном, далі був Печ, де наступна вороняча зграя нервовим галасом зареагувала на нього, сполохано кружляючи довкіл мінаретів. Пізніше він полинув над великою пусткою пушти, де все ще тривала ніч — увесь час на північний захід, ну так, він утікав від денного світла, адже він уже належав, уже майже належав Іншому Світлові.

Але світла земного, електричного тим часом робилося все більше. Чим далі на захід, тим більше з’являлося внизу освітлених автотрас, колій, набережних, вищерблений тесак Балатону був увесь обліплений палахкою гірляндою берегових прожекторів, ліхтарень і маяків, далі за Шопронем уже вгадувалося суцільне мерехтіння, воно наближалося, насувало на нього, ніби Західна Цивілізація — ну так, то вже була вона, Австрія, невід’ємна частка Електро Світляної Імперії. Тільки Нойзідлерське озеро ще поманило його чорною довгастою плямою, і він зміг відчути всю солоність його теплуватої води, увесь шемріт його очеретів, бо ж назагал він міг відчути цієї ночі будь що. Але вже не так, не так — і це найпечальніше.

Він наближався до Відня з південного сходу. Для цього йому не потрібні були жоден компас чи астролябія — розсип кольорових вогнів унизу, окреслених велетенською світляною дугою з двома неправильними овалами на кінцях, засвідчив, що під ним Швехат. О такій порі тут ще нічого не діялося — десятки великих і менших літаків ночували просто на злітному полі. Щоправда, вже починав заходити на посадку UPS6612 з Кельну, в той час як OS3016 з Банґкоку запізнювався на двадцять одну хвилину. Далі починалася справжня веремія: Льєж, Копенгаген, Сидней через Куала Лумпур, а також — чорт забирай —

Одеса через Львів. Відльоти на Будапешт, Стамбул, Афіни, Франкфурт. І потім уже щохвилини.

Якийсь час Карл Йозеф тримався поруч із кельнським, при цьому встиг зазирнути з ілюмінатора до напівпорожнього салону з великою групою індусів у помаранчевих тюрбанах (якого біса їм треба у Відні в таку рань?!), але з огляду на все відчутніше світлішання східної частини неба в нього за спиною, випірнув убік з під боїнґового крила і продовжив свій незалежний від будь яких авіаліній курс.

До речі, цілком невірно уявляти Карла Йозефа як такий собі антропоморфний літак — горизонтальне положення тулуба й ніг, руки в ролі крил, голова з пілотом усередині. Насправді всю свою антропоморфність він залишив ще там, на докупи зсунутих письмових столах, у приміщенні колишньої катівні, а потім гауптвахти, десь у Східних Карпатах. Насправді він був хмаркою, Краплею в Океані, просто краплею, крапкою, часткою місячного світла.

Насправді він був усім.

Не покидаючи свого місячного коридору, Карл Йозеф Цумбруннен дістався Зиммерінґу й далі полетів над залізничною гілкою, що перейшла у багатоколійне сплетіння залізничного депо Кідеринґ. Обабіч колії тяглися пустирі, за якими починалася не надто виразна забудова. Десь там, ліворуч, в одному з таких незугарних будинків, недалеко від Курпарку, здається, мешкала Ева Марія після свого одруження — але він навіть не зосередився, щоби побачити її спальню, ліжко, її саму, щоби послухати, як вона дихає уві сні. Натомість черкнувши об територію Центрального кладовища, він цілком виразно побачив спалення свого колишнього тіла в тамтешньому крематорії. Це мало статися щойно за вісім днів (виклик австрійського консула в Україні, оформлення необхідних паперів, прес конференція посла, авіарейс Київ — Відень зі спеціальним супроводом, троє четверо знайомих, зібраних з нагоди процедури кремування, далі вже тільки вогонь, вогонь, вогонь) — саме так мусило це відбутися і завершитися жменькою пилюки, пороху,

попелу, що вміла колись фотографувати і цілуватися. Але Карлові Йозефові не було діла до цієї пилюки.

Бо далі був Зюдбангоф, Південний вокзал — надійшла його черга. Так, улюблена оаза з пальмами, крилатими левами, бомжами, божевільними, турецько арабськими таксистами, балканськими повіями, вокзал для бідних, південно східний форпост кращого зі світів. Так, не одну свою ніч він промарнував у цих околицях, підсліпуватий шукач пригод і фотограф з його теперішнім іменем, якому тоді йшлося про цілий альбом з нічними вокзалами Відня: переповнені сміттям урни, десятки здеформованих бляшанок з під пива — завжди чомусь "Оттакринґер" і ніколи "Ципфер", пластикові пляшки, паперові пакети, коробки, газети, реклама. Він і зараз розпізнав усіх тих самих у почекальнях — Предраґа, Маріцу, Деяна, Віллі, Наташу, Ісмаїла — невже вони так ніколи звідси й не виходили, цілих чотири, та де там — майже п’ять років?…

Вони його навіть не відчули. Подавати знаки було марно. Його розганяло — все швидше і швидше. Він уже проносився над Віденом, над Карлспляцом, над горизонтально завислими в нішах підземного переходу наркоманами, над першими трамваями на Кільці, над метрополітенівським дном і всім, що глибше. Він уже бачив перед собою там, за історично культурною клоакою Внутрішнього Міста, всю північну околицю з її Віденським лісом, зеленим та липким о цій порі року. Йому захотілося впасти на цей ліс.

Але десь у повітряному трикутнику поміж Святим Штефаном, Мальтійською церквою та Гробницею Капуцинів ним було владно вдарено об невидиму й непроникну завісу. І всього засліплено нестерпно білим спалахом. Перед ним постала Світляна Стіна, з якої хрипкуватим джазовим голосом запитало:

— Хто Ти такий? Хто домагається бути впущеним?

Карл—Йозеф і незчувся як відповів:

— Я — Його Ясність, цісар Австрії, король Угорщини.

Глядачі (а було їх, невидимих, сотні тисяч на цьому концерті) засвистіли й затупали.

Тоді зі Світляної Стіни тим самим голосом мовило:

— Я такого не знаю. Хто домагається бути впущеним?

Йому на це знову сказалося:

— Я — цісар Священного Риму Карл Йозеф, апостольський король Угорщини, король Богемії та Циганії, король Єрусалимський, замолоду фан "Джудас Пріст" і "Айрон Мейден", великий князь Трансильванський, великий герцог Тосканський і Краківський, герцог Лотаринзький…

На це зірвався ще потужніший обурений шквал їхнього стадіону.

— Я не знаю такого. Хто домагається бути впущеним? — запитало ще хрипкіше від Стіни утретє.

Й аж тоді новоприбулий знайшовся з відповіддю:

— Я Карл Йозеф, бідний грішник, фотограф і перелюбник, здаюся на Твою ласку.

Невидимі Глядачі затихли. Всього на півсекунди, хоч здалося, ніби на дев’ять тисяч років.

— То можеш увійти, — мовило врешті від Стіни.

І тоді Стіна перестала бути стіною, а стала Світляними Сходами, і вони провадили — як це не дивно — вгору.

(Уявімо собі, що все сталося саме так. Бо що залишається нам? Тіло на докупи зсунутих письмових столах?).

Тієї самої миті Артур Пепа кладе долоню на Ромин теплий вигин. Це відбувається з ним якраз на середині шляху між сном і дійсністю. Уві сні щойно товклося повно галасливих людей, щось наче гуцульський хор чи театр. Вони викрали в нього з кишені писанку, всю в оранжевих звіздах та хрестах, і відмовлялись її повернути. Побачивши, що він прокидається, вони одностайно зникають — кланяючись, пританцьовуючи і щось таке сороміцьке сором’язливо приспівуючи.

І хай це буде відхід героїв, але вже інших — з іншого роману іншого автора.

А нам з вами зараз теж годилося б відійти — у сподіванні, що цього разу Артур Пепа таки не проспить ранкової ерекції.

2001 — 2003,

Болсбурґ — Фельдафінґ — Станіславо Франківськ